

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

Kabul Edilebilirlik Kriterleri Rehberi

31 Aralık 2018 tarihinde güncellenmiştir.

Bu raporun tamamını ya da bir kısmını basılı veya çevrim içi(web) olarak yayımlamak ya datercüme etmek isteyen yayıncıların veya kuruluşların gerekli talimatlar için publishing@echr.coe.int adresine başvurmaları gerekmektedir.

İçtihatlar hakkında tercüme süreçleri halen devam eden rehberlerle ilgili her türlü bilgi için “[Tercüme süreci devam eden](#)” isimli belgeye başvurunuz.

Bu rehber, Hukuk Danışmanlığı Birimi bünyesinde hazırlanmış olup, Mahkeme açısından bağlayıcı değildir. Şekli değişikliklere tabi tutulabilir.

İşbu çeviri, Avrupa Konseyi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin onayı üzerine yayımlanmakta olup; **Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı’nın** yegâne sorumluluğundadır.

Rehberin ilk baskısı 2009 yılında İngilizce dilinde yayımlanmıştır. Rehber, zaman içerisinde içtihatların geliştirilmesine göre düzenli olarak güncellenmiştir. Bu güncelleme, 31 Aralık 2018 tarihinde tamamlanmıştır.

[Kabul Edilebilirlik Kriterleri Rehberi](#) ve [İçtihat Rehberleri](#) www.echr.coe.int adresinden indirilebilir (İçtihatlar – İçtihat İncelemeleri – Kabul Edilebilirlik Kriterleri Rehberi). Yayınlarla ilgili her türlü yeni bilgi için, Mahkemenin Twitter hesabına başvurunuz: <https://twitter.com/echrpublication>

© Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2018

İçindekiler Tablosu

Önsöz	7
Giriş.....	8
A. Bireysel Başvurular.....	10
1. Maddenin Amacı.....	10
2. Davacı Kategorileri	10
a. Gerçek Kişiler	10
b. Tüzel Kişiler.....	10
c. Tüm Birey Toplulukları	11
3. Mağdur Sıfatı	11
a. Mağdur Kavramı	11
b. Doğrudan Mağdur	12
c. Dolaylı Olarak Mağdur	12
d. Potansiyel Mağdurlar ve <i>Halk Davası (actio popularis)</i>	14
e. Mağdur Sıfatının Kaybı	14
f. Mağdurun Ölümü.....	16
4. Temsil Edilme	16
B. Bireysel Başvuru Hakkını Kullanma Özgürlüğü	18
Davalı Devletin Yükümlülükleri.....	19
a. Mahkeme İç Tüzüğü'nün 39. Maddesi	19
b. Olayların Tespiti	20
c. Soruşturma	21
I. Usule İlişkin Kabuledilemezlik Nedenleri.....	22
A. İç Hukuk Yollarının Tüketilmemesi	22
1. Kuralın Amacı.....	23
2. Kuralın Uygulanması	23
a. Esneklik.....	23
b. İç Hukuk Kurallarına ve Sınırlarına Riayet Etme	23
c. Birden Fazla İç Hukuk Yolunun Bulunması.....	24
d. Şikâyetin Özü İtibarıyla İleri Sürülmüş Olması.....	24
e. İç Hukuk Yolunun Varlığı ve Uygun Niteliği	24
f. Erişilebilirliği ve Etkililiği	25
3. Kuralın Uygulanması Konusunda Sınırlar	26
4. İspat Yükünün Dağılımı.....	27
5. Usul Yönleri.....	29
6. Yeni Hukuk Yollarının Oluşturulması.....	30
B. Altı Aylık Süre Kuralına Riayet Etmeme	32
1. Kuralın Amacı.....	32
2. Altı Aylık Sürenin Başladığı Tarih	32
a. Nihai Karar.....	32
b. Sürenin Başlangıç Noktası	34
i. Karardan Haberdar Olma	34

ii. Kararın Tebliğ Edilmesi.....	34
iii. Kararın Tebliğ Edilmemesi.....	34
iv. İç Hukuk Yolu Bulunmaması	34
v. Devam Eden Durum.....	35
3. Altı Aylık Sürenin Sona Ermesi.....	35
4. Başvurunun Yapıldığı Tarih.....	36
a. Eksiksiz Doldurulmuş Başvuru Formu	36
b. Yetki Belgesi.....	36
c. Gönderilme Tarihi.....	36
d. Faksle Gönderme	37
e. Bir Şikâyetin Nitelendirilmesi	37
f. Daha Sonraki Şikâyetler.....	37
5. Özel Durumlar.....	38
a. Yaşam, Konuta Saygı ve Mülkiyet Hakkına İlişkin Devam Eden Durumlarda Süre Sınırlarının Uygulanabilirliği	38
b. Ölüm veya Kötü Muamele Hakkında Etkin Soruşturma Yürütülmemesi Durumunda Süre Sınırlarının Uygulanabilirliği	38
c. Sözleşme'nin 5 § 3 Maddesine Göre Birden Fazla Tutukluluk Süresinin Söz Konusu Olduğu Davalarda Altı Aylık Süre Kuralının Uygulanma Koşulları.....	39
C. İsimsiz Başvuru.....	40
1. İsimsiz Başvuru.....	40
2. İsimsiz Olmayan Başvuru	41
D. Esasen Aynı Olan Başvurular	42
1. Mahkeme Tarafından Daha Önce İncelenmiş Olan Bir Başvuruyla Esasen Aynı Olma	42
2. Uluslararası Diğer Bir Soruşturma veya Çözüm Mercisine Sunulan Bir Meseleyle Esasen Aynı Olma.....	43
a. Davaların Benzerliğinin Değerlendirilmesi	43
b. “Uluslararası Diğer Bir Soruşturma veya Çözüm Mercisi” Kavramı.....	44
E. Başvuru Hakkının Kötüye Kullanılması	45
1. Genel Tanım.....	45
2. Mahkemeyi Yanıltma.....	45
3. Hakaret Edici Bir Dil Kullanma.....	46
4. Dostane Çözüm Sürecinin Gizliliği İlkesine Aykırılık	47
5. Başvurunun Açıkça Karşı Tarafa Zarar Vermek Amacıyla Yapılan veya Gerçek Bir Amaçtan Yoksun Bir Başvuru Olması.....	47
6. Diğer Varsayımlar.....	48
7. Davalı Hükümetin Benimsemesi Gereken Yaklaşım.....	48

II. Mahkemenin Yargı Yetkisine İlişkin Kabuledilemezlik Nedenleri 49

A. Kişi Bakımından (<i>ratione personae</i>) Bağdaşmazlık	49
1. İlkeler	49
2. Yetki Alanı	50
3. Sorumluluk ve Yüklenebilirlik.....	52

4. Sözleşme'ye Taraf Devletlerin, Uluslararası Bir Örgüte Üyelikleriyle İlgili Olarak Yaptıkları Eylemleri ve İhmalleri Nedeniyle Muhtemel Sorumluluğuna İlişkin Hususlar.....	52
--	----

B. Yer Bakımından (<i>ratione loci</i>) Bağdaşmazlık.....	54
1. İlkeler	54
2. Özel Durumlar.....	55

C. Zaman Bakımından (<i>ratione temporis</i>) Bağdaşmazlık	55
1. Genel İlkeler.....	55
2. Bu İlkelerin Uygulanması	56
a. Sözleşme'nin Onaylanması veya Sözleşme Organlarının Yetkisinin Kabul Edilmesiyle İlgili Kritik Tarih	56
b. Sözleşme'nin İlgili Devlet Bakımından Yürürlüğe Girmesinden veya Bildiriminden Önce veya Sonra Meydana Gelen Anlık Olaylar	56
3. Özel Durumlar.....	57
a. Devam Eden İhlaller	57
b. Sözleşme'nin 2. Maddesi Uyarınca Kritik Tarihten Önce Meydana Gelen Kayıp Olaylarını Soruşturma Konusunda “Devam Eden” Usul Yükümlülüğü	58
c. Sözleşme'nin 2. Maddesi Uyarınca Ölüm İlişkin Soruşturma Yürütme Konusundaki Usul Yükümlülüğü: Mahkemenin Zaman Bakımından Yetkisi Dışında Kalan Olaylara İlgili Yargılamalar.....	58
d. Önceki Olayların Dikkate Alınması.....	59
e. Devam Eden Yargılama veya Tutukluluk.....	59
f. Adil Hata Durumunda Tazminat Hakkı	60
g. İki Defa Yargılanmama veya Cezalandırılmama Hakkı	60

D. Konu Bakımından (<i>ratione materiae</i>) Bağdaşmazlık.....	60
--	----

III. Esasa İlişkin Kabul Edilemezlik Nedenleri 63

A. Açıkça Dayanaktan Yoksun Olma.....	63
1. Genel Giriş	63
2. Mahkemenin “Dördüncü Derece Yargı Organı” (<i>Fourth Instance</i>) Olmaması.....	64
3. Açık veya Görünür Bir İhlalin Bulunmaması	65
a. Keyfiliğe veya Yargılamanın Adil Olmadığına İşaret Eden Herhangi Bir Belirtinin Bulunmaması.....	66
b. Amaçlar ile Araçlar Arasında Orantısızlığa İlişkin Herhangi Bir Belirtinin Bulunmaması	66
c. Esasa İlişkin Olarak Nispeten Basit Olan Diğer Sorunlar	67
4. Desteklenmeyen Şikâyetler: Delil Yokluğu.....	67
5. Anlaşılmaz veya Uydurma Şikâyetler.....	69
B. Önemli Bir Zararın Bulunmaması.....	69
1. Yeni Kriterin Kabulünün Temeli	69
2. Amaç	70
3. Başvuranın Önemli Bir Zarara Maruz Kalıp Kalmadığı Hakkında	71
a. Önemli Bir Maddi Zararın Bulunmaması	71

b.	Önemli Bir Maddi Zararın Bulunması	73
c.	Maddi Olmayan Önemli Bir Zararın Bulunmaması	73
d.	Maddi Olmayan Önemli Bir Zararın Bulunması	74
4.	Koruyucu İki Hüküm	76
a.	İnsan Haklarına Saygı İlkesinin Başvurunun Esas Bakımından İncelenmesini Gerektirip Gerektirmediği Hakkında	77
b.	Davanın Ulusal Bir Mahkeme Tarafından Usulüne Uygun Olarak İncelenip İncelenmediği Hakkında	78

Anılan Davalar Dizini	80
------------------------------------	-----------

Önsöz

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (*bundan sonra metinde “Mahkeme”, “Avrupa Mahkemesi” veya “Strazburg Mahkemesi” olarak anılacaktır*) tarafından içtihatlar hakkında yayımlanan rehberler dizinin birini teşkil eden bu rehber, bireysel başvuruların kabul edilebilirlik kriterlerine ilişkin olarak hukukçuları ve özellikle Mahkemeye başvuranları temsil etmek isteyen avukatları bilgilendirme amacını taşımaktadır. Dolayısıyla bu rehber, kabul edilebilirlik koşullarının daha açık ve detaylı şekilde anlaşılmasını sağlamak, esas hakkında karara bağlanması için hiçbir şansı olmayan başvuru akınına olabildiğince engellemek amacıyla ve esastan incelenmesi gereken başvuruların kabul edilebilirlik testini geçebileceği şekilde tasarlanmıştır.

Dolayısıyla bu rehberin, eksiksiz olduğu iddia edilmemektedir ve rehberde en yaygın vakalar üzerine yoğunlaşmaktadır. Burada yer verilen içtihatlar, önemli ve/veya en yeni ilke* kararları arasından seçilmiştir.

Mahkeme kararlarında, sadece kendisine başvuru yapılan vakalar incelenmez, aynı zamanda Sözleşme normları da geniş çaplı olarak aydınlatılmaya, korunmaya ve geliştirilmeye çalışılır. Ayrıca Mahkemenin vermiş olduğu kararlar, Devletlerin, Sözleşmeci Taraf sıfatıyla verdikleri taahhütlere riayet etmelerine katkıda bulunur (*İrlanda/Birleşik Krallık*, 18 Ocak 1978, § 154, A Serisi No. 25 ve daha yeni bir tarihte *Jerónovičs/Letonya* [BD], No. 44898/10, § 109, AİHM 2016).

Sözleşme ile oluşturulan sistem, ayrıca insan haklarının korunmasına ilişkin normları yükselterek ve bu alandaki içtihatları Sözleşme’ye Taraf Devletlerin toplumlarının tamamını kapsayacak şekilde genişleterek, kamu düzenine dâhil olan konuları, genel menfaat içerisinde inceleme amacını taşır (*Konstantin Markin/Rusya* [BD], No. 30078/06, § 89, AİHM 2012). Nitekim Mahkeme, insan hakları alanında “Avrupa kamu düzeninin, anayasal aracı olarak” Sözleşme’nin rolünün altını çizmiştir (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi/İrlanda* [BD], No. 45036/98, § 156, AİHM 2005-VI).

Bu rehber, Sözleşme veya Ek Protokollerinin anılan her maddesi için, anahtar kelime referanslarını içermektedir. Her davada incelenen hukuki konular, (genel olarak) Sözleşme ve Protokollerinin metinlerinden doğrudan çıkarılan terimleri içeren bir lügatçadan gelen [bir anahtar kelimeler listesiyle](#) özetlenmiştir.

Mahkeme içtihatlarına ilişkin [veri tabanı HUDOC](#), anahtar kelimelerle arama yapma imkânı sunar. Anahtar kelimelerle arama yapılabilmesi, benzer bir hukuki içeriğe sahip olan belge gruplarını da bulmanıza imkân verir (Mahkeme tarafından her davada ileri sürülen gerekçe ve varılan sonuçlar, anahtar kelimelerle özetlenir). Her dava için önerilen anahtar kelimeler, belgenin sayfasında mevcuttur. Gerekli açıklamaların tümünü, [HUDOC kullanım klavuzunda](#) bulabilirsiniz.

* Anılan içtihat, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin ve Komisyonu’nun iki resmi dilinden birinde ve/veya her ikisinde de (Fransızca ve İngilizce) olabilir. Davanın isminden sonra belirli bir ibare kullanılmadığı sürece, Mahkemenin Dairelerinden biri tarafından esasa ilişkin olarak verilen bir karara atıf yapılmaktadır. Kararlarda kullanılan “(k.k.)” ibaresi, Mahkemeninkabul edilebilirlik hakkında verdiği bir karara ve “[BD]” ibaresi ise Büyük Daire tarafından incelenen bir davaya atıfta bulunmaktadır.

Giriş

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (*Sözleşme*) tarafından kurulan temel hak ve özgürlükleri koruma sistemi, ikincilik ilkesine dayanır. Bu ilkenin önemi, yürürlüğe girdikten sonra Sözleşme'nin giriş kısmında bu ilkeye açıkça atıfta bulunan Sözleşme'de, [15 No.lu Ek Protokol](#)'ün kabul edilmesiyle yinelenmiştir. Bu sistemin uygulanmasını sağlamak, öncelikle Sözleşme'ye Taraf Devletlerin görevidir; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (*Mahkeme*), sadece Devletlerin yükümlülüklerini yerine getirmemeleri halinde müdahalede bulunmalıdır.

Strazburg denetimini harekete geçiren unsur; esas itibarıyla, Sözleşme'ye Taraf Devletin yargı yetkisi alanında bulunan hergerçek veya tüzel kişinin, Mahkemeye yaptığı bireysel başvurulardır. Dolayısıyla potansiyel başvuranların sayısı çok fazladır; Büyük Avrupa'da yerleşik olan sekiz yüz milyon kişi ve burada yaşayan veya geçiş halinde bulunan üçüncü ülke vatandaşlarının yanı sıra, milyonlarca dernek, vakıf, siyasi parti ve şirket gibi kuruluşlar bulunmaktadır. Ayrıca Sözleşme'ye Taraf Devletlerin kendi ülke sınırları dışında işlediği eylemler nedeniyle, bu Devletlerin yargı yetkisi alanına giren kişilerde bulunmaktadır.

Mahkeme, değişik etkenlere bağlı olarak, son birkaç yıldır bireysel başvurulara boğulmuş durumdadır (*Mahkeme önünde 31 Aralık 2018 tarihi itibarıyla 56.350 derdest başvuru bulunmaktadır*). Ancak bu başvuruların neredeyse tamamı, Sözleşme'de yer alan kabuledilebilirlik kriterlerinden birini karşılamadığı gerekçesiyle, esastan incelenmeksizin reddedilmektedir. Bu durum iki nedenle can sıkıcıdır. Birincisi; Mahkemenin her başvuruya yanıt vermesi gerektiğinden, Mahkeme esastan incelenmesi gereken davalara makul süre sınırları içerisinde yoğunlaşması engellenmektedir ve dolayısıyla başvuranlara gerçek bir yarar sağlayamamaktadır. İkincisi; on binlerce başvuranın talebi, kaçınılmaz olarak, yıllarca bekletildikten sonra reddedilmek zorunda kalınmaktadır.

2. Sözleşme'ye Taraf Devletler ile Mahkeme ve Yazı İşleri Müdürlüğü, sürekli olarak bu sorunla baş edebilmenin ve etkili bir şekilde adaletintecelli etmesini sağlamanın yollarını araştırmaktadır. Görünürdeki tedbirlerden biri, [14 No.lu Ek Protokol](#)'ün kabul edilmiş olmasıdır. Bu Protokol; (diğerlerinin yanı sıra), açıkça kabuledilemez olan başvuruların, gelecekte üç hâkimden oluşan bir komite yerine, hâkim olmayan raportörlerin yardımıyla tek hâkim tarafından ele alınmasını öngörmektedir. 1 Haziran 2010 tarihinde yürürlüğe giren bu Protokol, başvuranın uğradığı zararın derecesiyle ilgili yeni bir kabuledilebilirlik kriteri getirmiştir.

19 Şubat 2010 tarihinde Avrupa Konseyine üye olan ve hepsi Sözleşme'yle bağlı bulunan kırk yedi Devletin temsilcileri, Mahkemenin geleceğini ve özellikle çok sayıdaki kabuledilemez başvurunun doğurduğu dava yükünü görüşmek üzere İsviçre'de Interlaken'da toplanmışlardır. Temsilciler yaptıkları [resmi bildiride](#), temel hak ve özgürlüklerin korunmasına ilişkin Avrupa sistemi içerisinde, Mahkemenin merkezi bir rolü bulunduğunu teyit etmişler ve bireysel başvuru ilkesini muhafaza etmekle birlikte, Mahkemenin etkililiğini arttırmayı taahhüt etmişlerdir.

Sözleşme mekanizmasının kısa, orta ve uzun vadede uygulanabilir olmasını sağlama gereksinimi; sırasıyla 2011, 2012, 2015 ve 2018 yıllarında [İzmir](#), [Brighton](#), [Brüksel](#) ve [Kopenhag](#)'da gerçekleştirilen sonraki konferanslarda kabul edilen bildirilerde tekrar vurgulanmıştır.

3. Potansiyel başvuranlara, başvuru usulü ve kabul edilebilirlik kriterleri konusunda kapsamlı ve nesnel bilgiler sağlama fikri, [Interlaken Bildirisinin](#) C-6 maddesinin (a) ve (b) bendlerinde açıkça ifade edilmiştir. Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik koşulları hakkındaki bu uygulama rehberinin de, aynı kapsamda değerlendirilmesi gerekmektedir. Uygulama rehberi ilk olarak; esas hakkında karar verilerek sonuçlanma ihtimali bulunmayan başvuru sayısını, mümkün olduğukadar azaltmak ve ikinci olarak; esastan incelenmesi gereken başvuruların, kabuledilebilirlik testini geçmesini sağlamak amacıyla, kabuledilebilirlik şartlarının

daha açık ve daha ayrıntılı bir resmini sunacak şekilde hazırlanmıştır. Kabuledilebilirlik testini geçen davaların çoğunda; halen kabuledilebilirlik ve esas aynı anda incelenmekte ve bu da usulü basitleştirilmiştir.

Uygulama rehberi, öncelikli olarak hukukçulara ve özellikle kendilerinden Mahkeme önünde başvuranları temsil etmeleri istenen avukatlara yönelik bir belgedir.

Sözleşme'nin 34. maddesinde (*bireysel başvurular*) ve 35. maddesinde (*kabuledilebilirlik kriterleri*) yer alan bütün kabuledilebilirlik kriterleri, Mahkemenin içtihatları ışığında incelenmiştir. Doğal olarak; altı aylık süre kuralı ve belirli bir ölçüde, iç hukuk yollarının tüketilmesi gibi kimi kavramlar, üzerinde çok ayrıntılı alt başlıklara ayrılması mümkün olan "açıkça dayanaktan yoksun olma" kavramı veya Mahkemenin konu bakımından yetkisi (*ratione materiae*) veya kişi bakımından yetkisi (*ratione personae*) gibi kavramlara kıyasla daha kolay açıklanabilmektedir. Ayrıca, başvuranlar tarafından bazı maddeler daha sıklıkla ileri sürülmekte ve bazı Devletler Sözleşme'ye ek bütün Protokollerini onaylamadığı gibi, diğer Devletler de bazı hükümlerin uygulama alanı konusunda çekincelerini belirtmişlerdir. Ender rastlanan devletlerarası başvurular, çok farklı bir yaklaşım gerektirdiğinden, dikkate alınmamıştır. Dolayısıyla bu rehber, tüm ayrıntıları içermeyeceğinden dolayı, en yaygın şekilde meydana gelen olaylar üzerine yoğunlaşmaktadır.

4. Rehber, Mahkemenin Hukuk Danışmalığı (*Jurisconsult*) Birimi tarafından hazırlanmış olup, rehberin kabuledilebilirlik kriterlerine ilişkin yorumları, Mahkeme açısından hiçbir şekilde bağlayıcı değildir. Düzenli olarak güncellenecek olan Rehber; İngilizce ve Fransızca dillerinde yazılmış olup, yüksek sayıda davası bulunan ülkelerin resmi dillerine öncelik verilerek, diğer bazı dillere tercüme edilecektir.

5. Rehberde bireysel başvuru ve mağdur sıfatı kavramları tanımlandıktan sonra, **(I. Bölüm)** usule ilişkin **(II. Bölüm)** Mahkemenin yargı yetkisine ilişkin ve **(III. Bölüm)** davanın esasına ilişkin kabul edilemezlik nedenleri incelenecektir¹.

¹Mahkemenin incelemesi sırasında bir başvurunun geçtiği farklı safahatları daha açık bir şekilde anlamak için, bk. Mahkemenin internet sitesinde bulunan "[Davaların incelenmesi](#)" sayfası (www.echr.coe.int-Mahkeme-Mahkemenin İşleyişi), ve özellikle bk. "[Bir başvurunun yol haritası](#)" şeması.

A. Bireysel Başvurular

Sözleşme'nin 34. maddesi — Bireysel Başvurular

“Bu Sözleşme veya Protokollerinde tanınan hakların, Yüksek Sözleşmeci Taraflar'dan biri tarafından ihlal edilmesinden dolayı mağdur olduğunu öne süren her gerçek kişi, hükümet dışı kuruluş veya kişi grupları Mahkemeye başvurabilir. (...)”

HUDOC Anahtar Kelimeleri

Başvuru (34) – Davalı Devlet (34) – Gerçek kişi (34) – Sivil toplum kuruluşu(34) – Şahıs grupları (34) – Mağdur (34) - *Actio popularis* (halk davası) (34) – Locus standi (dava açma hakkı) (34)

1. Maddenin Amacı

6. Sözleşme'nin bireysel başvuru hakkını güvence altına alan 34. maddesi, bireylere uluslararası düzeyde hukuki girişimde bulunma konusunda gerçek bir hak tanımaktadır. Bu madde ayrıca, insan haklarını koruma “mekanizmasının kilit unsurlarından” olup, Sözleşme sisteminin etkililiğini sağlayan temel güvencelerden biridir (*Mamatkulov ve Askarov/Türkiye* [BD], §§ 100 ve 122; *Loizidou/Türkiye* (ilk itirazlar), § 70).

7. Yaşayan bir belge olan Sözleşme, günümüzün koşulları ışığında yorumlanmalıdır. Bu yöndeki yerleşik içtihat, 34. madde gibi usule ilişkin hükümler için de geçerlidir (*ibidem*, § 71).

1. Bir başvuranın, Sözleşme'nin 34. maddesine dayanabilmesi için, iki koşulu karşılaması gerekmektedir: Başvuran, 34. maddede belirtilen davacı kategorilerinden birinde yer almalıdır ve Sözleşme ihlalinden mağdur olduğukonusunda delil gösterebilmelidir (*Vallianatos ve diğerleri/Yunanistan* [BD], § 47).

2. Davacı Kategorileri

a. Gerçek Kişiler

9. Sözleşme'nin 1. maddesine göre herkesmilliyeti, ikâmet yeri, medeni statüsü veya hukuki ehliyeti ne olursa olsun, Sözleşme'ye Taraf bir Devletin yargı yetkisi alanında meydana geldiğini iddia ettiği bir ihlal nedeniyle, söz konusuDevlete karşı Sözleşme'nin korumasından yararlanmak isteyebilir (*Van der Tang/İspanya*, §53). Velayet hakkından yoksun bırakılmış bir anne konusunda bk. *Scozzari ve Giunta/İtalya* [BD], §138; reşit olmayan bir kişikonusunda bk. *A./Birleşik Krallık*; vasisinin iznini almamış ve hukuki ehliyeti bulunmayan bir kişi konusunda bk. *Zehentner/Avusturya*, § 39 ve sonraki paragraflar.

10. Sadece hayatta olan kimseler tarafından veya onların adına başvuru yapılabilir; ölmüş bir kimse (*Aizpurua Ortiz ve diğerleri/İspanya*, § 30; *Dvořáček ve Dvořáková/Slovakya*, § 41) bir temsilci aracılığıyla dâhi başvuru yapamaz (*Kaya ve Polat/Türkiye* (k.k.); *Ciobanu/Romanya* (k.k.)).

b. Tüzel Kişiler

11. Sözleşme ve Protokollerinde yer alan hakların, bir Üye Devlet tarafından ihlal edilmesinden dolayı, mağdur olduğunu iddia eden her tüzel kişi, ancak Sözleşme'nin 34. maddesinin anlamı doğrultusunda bir “sivil toplum kuruluşu” olması koşuluyla, Mahkeme önünde dava açma hakkına sahiptir.

12. Sözleşme'nin 34. maddesinin anlamında “sivil toplum kuruluşlarının” aksine, sadece Devletin merkezi organları değil, aynı zamanda söz konusu organlara göre özerklik derecelerine bakılmaksızın “kamusal işlevler” yerine getiren merkezî olmayan makamlar da “Hükümet kuruluşları”olarak nitelendirilmelidir; bu nitelendirme aynı zamanda, Sözleşme'nin 34. maddesine dayanarak başvuruda bulunma hakkına sahip olmayan yerel ve bölgesel makamlar (*Radio France ve diğerleri/Fransa* (k.k.), § 26), belediyeler (*Ayuntamiento de Mula/İspanya* (k.k.)) veya bir belediyenin kamu otoritesinin kullanımına katılan bir bölümü (*Municipal Section of Antilly/Fransa* (k.k.)) için de geçerlidir (ayrıca bk. *Döşemealtı Belediyesi/Türkiye* (k.k.)).

13. “Hükümet kuruluşu” kategorisi, Hükümetin yetkilerinin kullanımına katılan veya Hükümetin denetimi altında bir kamu hizmeti yürüten tüzel kişileri içermektedir (*JKP Vodovod Kraljevo/Sırbistan* (k.k.), §§ 23-28, belediye tarafından kurulan bir su ve temizlik şirketine ilişkin dava). Mülkî makamlar haricindeki belirli bir tüzel kişinin, söz konusu kategoriye girip girmediğinin belirlenmesi için; tüzel kişinin hukuki statüsü ve gerektiği takdirde söz konusu statünün kendisine verdiği haklar, yürüttüğü faaliyetin niteliği, faaliyetin yürütüldüğü kapsam ve siyasi makamlardan bağımsızlığının derecesi göz önünde bulundurulmalıdır (*Radio France ve diğerleri/Fransa* (k.k.), § 26; *Kotov/Rusya* [BD], § 93). Hükümet yetkisini kullanmayan ve kamu hukukuna tâbi olan kuruluşlar için bk. *The Holy Monasteries/Yunanistan*, § 49; *Radio France ve diğerleri/Fransa* (k.k.), §§ 24-26; *Österreichischer Rundfunk/Avusturya* (k.k.)). Devletten kurumsal olarak ve işleyiş açısından yeterince bağımsız olan Devlet şirketleri için bk. *Islamic Republic of Iran Shipping Lines/Türkiye*, §§ 80-81; *Ukraine-Tyumen/Ukrayna*, §§ 25-28; *Unédic/Fransa*, §§ 48-59 ve aksi için bk. *Zastava It Turs/Sırbistan* (k.k.); *State Holding Company Luganskvugillya/Ukrayna* (k.k.); ayrıca bk. *Transpetrol, a.s./Slovakya* (k.k.).

c. Tüm Birey Toplulukları

14. Bir bireyler topluluğu tarafından başvuru yapılabilir. Ancak bölgesel makamlar veya diğer Hükümet organları; bağlı bulundukları ve adına kamu otoritesini kullandıkları Devlet tarafından cezalandırılabilir eylemlerle ilgili olarak, kendilerini oluşturan veya temsil eden bireyler vasıtasıyla başvuruda bulunamazlar (*Demirbaş ve diğerleri/Türkiye* (k.k.)).

3. Mağdur Sıfatı

a. Mağdur Kavramı

15. “Mağdur” kelimesi Sözleşme'nin 34. maddesi bağlamında, iddia edilen ihlalden, doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen kişileri ifade etmektedir. Bu nedenle 34. madde; sadece iddia edilen ihlalin doğrudan mağdurlarını değil, ihlalin zarar verdiği veya ihlalin sonlandırılmasını istemek için geçerli ve kişisel bir menfaati olan dolaylı mağdurları da ilgilendirmektedir (*Vallianatos ve diğerleri/Yunanistan* [BD], § 47). Her ne kadar Mahkemenin; başvuranın yerel yargılamalara taraf olduğu gerçeğini dikkate alması gerekse de; (*Aksu/Türkiye* [BD], § 52; *Micallef/Malta* [BD], § 48; *Bursa Barosu Başkanlığı ve diğerleri/Türkiye*, §§ 109-117), “mağdur” kavramı, dava açmadaki menfaate veya dava açma ehliyetine ilişkin iç hukuk kurallarından bağımsız bir şekilde ve özerk olarak yorumlanmaktadır (*Gorraiz Lizarraga ve diğerleri/İspanya*, § 35). Bu kavram, herhangi bir zararın varlığını gerektirmemektedir (*Brumărescu/Romanya* [BD], § 50); sadece geçici hukuki etkileri bulunan bir eylem de, tek başına yeterli olabilmektedir (*Monnat/İsviçre*, § 33).

16. “Mağdur” kavramının yorumu, çağdaş toplum koşulları ışığında değişime tâbi olup, bu kavram aşırı şekilcilikten uzak bir şekilde yorumlanmalıdır (*ibidem*, §§ 30-33; *Gorraiz Lizarraga ve diğerleri/İspanya*, § 38; *Stukus ve diğerleri/Polonya*, § 35; *Ziğtal/Polonya*, §§ 54-59). Mahkeme, mağdurluk statüsü meselesinin, davanın esasıyla ilişkilendirilebileceğini belirtmiştir (*Siliadin/Fransa*, § 63; *Hirsi Jamaa ve diğerleri/İtalya* [BD], § 111). Mahkeme, mağdur sıfatının bulunup bulunmadığını, re'sen inceleyebilir (*Buzadji/Moldova Cumhuriyeti* [BD], § 70; *Satakunnan Markkinapörssi Oy ve Satamedia Oy/Finlandiya*[BD], § 93; *Unifaun Theatre Productions Limited ve diğerleri/Malta*, §§ 63-66).

b. Doğrudan Mağdur

17. Bir başvuranın, Sözleşme'nin 34. maddesi uyarınca başvuruda bulunabilmesi için, şikâyet konusu tedbirden “doğrudan etkilendiğini” ortaya koyabilmesi gerekmektedir (*Tănase/Moldova* [BD], § 104; *Burden/Birleşik Krallık* [BD], § 33; *Lambert ve diğerleri/Fransa* [BD], § 89). Her ne kadar bu kriter yargılamalar boyunca katı, mekanik bir şekilde veya esnek olmayan bir biçimde uygulanmaması gereken bir kriter olsa da (*Micallef/Malta* [BD], § 45; *Karner/Avusturya*, § 25; *Aksu/Türkiye* [BD], § 51), Sözleşme'nin koruma mekanizmasının harekete geçirilmesi için vazgeçilmez bir kriterdir (*Hristozov ve diğerleri/Bulgaristan*, § 73).

18. Üstelik Mahkemenin uygulaması ve Sözleşme'nin 34. maddesi gereğince; ancak *yaşayan kişiler tarafından* veya *yaşayan kişiler adına* başvuruda bulunulabilir (*Centre de ressources juridiques au nom de Valentin Câmpeanu/Romanya* [BD], § 96).

c. Dolaylı Olarak Mağdur

19. Bir ihlalden mağdur olduğunu iddia eden kişinin, başvurunun yapılmasından önce ölmüş olması halinde, ölen kişinin bir yakını olarak meşru menfaati bulunması gereken bir kişi, ilgilinin ölümüne veya kaybolmasına ilişkin şikâyetlerini ileri sürerek başvuruda bulunma hakkına sahiptir (*Varnava ve diğerleri/Türkiye* [BD], § 112). Bu durum, iddia edilen ihlalin niteliği ve Sözleşme sisteminin en temel hükümlerden birinin etkin bir şekilde uygulanmasına ilişkin değerlendirmeler dikkate alınarak düzenlenir (*Fairfield/Birleşik Krallık* (k.k.)).

20. Mahkeme bu tür durumlarda, ölümünde veya kaybolmasında Devletin sorumluluğunun bulunduğu iddia edilen bir kişinin ebeveynleri gibi yakın aile üyelerinin, ölen kişinin yasal mirasçıları olup olmadıklarına bakılmaksızın, Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlalinden dolayı olarak mağdur olduklarını bizzat iddia edebileceklerini kabul etmiştir (*Van Colle/Birleşik Krallık*, § 86; *Tsalikidis ve diğerleri/Yunanistan*, § 64).

21. Ölen ya da kaybolan bir kişinin yakın akrabasının ayrıca, Sözleşme'nin 2. maddesine ilişkin şikâyeti doğuran ölüm ya da kaybolmayla yakından bağlantılı olması koşuluyla, örneğin Sözleşme'nin 3. ve 5. maddeleri açısından ilgili adına başka şikâyetlerde bulunması da mümkündür. Örneğin, yakın bir akraba tarafından Sözleşme'nin 5. maddesinin 1 ve 5. fıkraları alanında bir şikâyetin sunulabilmesiyle ilgili olarak bakınız *Khayrullina/Rusya*, §§ 91-92 ve §§ 100-107.

22. Evli çiftler için bk. *McCann ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], *Salman/Türkiye* [BD]; evli olmayan çiftler için bk. *Velikova/Bulgaristan* (k.k.); ebeveynler için bk. *Ramsahai ve diğerleri/Hollanda* [BD], *Giuliani ve Gaggio/İtalya* [BD]; kardeşler için bk. *Andronicou ve Constantinou/Kıbrıs*; çocuklar için bk. *McKerr/Birleşik Krallık*; yeğenler için bk. *Yaşa/Türkiye*; aksi yönde, yaşamını yitiren eski eşi ile yeterli bağı bulunmadığı kanaatine varılan boşanmış bir eşle ilgili olarak bakınız *Trivkanović/Hırvatistan*, §§ 49-50. Mahkeme, bir geminin batmasının ardından bedebleri bulunamayan kayıp olarak değerlendirilen kişilerle ilgili olarak, özellikle Devlet'in bütün mağdurları bulamamış ve bulduklarından da hiç birisinin kimliğini tespit edememiş olması durumunda, mağdurların yakın akrabalarından birinin Sözleşme'nin 2. maddesi alanında başvuruda bulunabileceğine hükmetmiştir (*Randelović ve diğerleri/Karadağ*, § 85).

23. İddia edilen Sözleşme ihlalinin, doğrudan mağdurun ölümüyle veya kaybolmasıyla yakından bağlantılı olmadığı durumlarda Mahkeme, daha kısıtlayıcı bir yaklaşım benimsemiştir (*Karpylenko/Ukrayna*, § 104). Mahkeme genellikle, kişinin kendi menfaatini tam anlamıyla ortaya koyabilmesi hali istisna olmak üzere, başka herhangi bir kişiye dava açma hakkı tanımayı reddetmiştir (*Nassau Verzekering Maatschappij N.V./Hollanda* (k.k.), § 20). Örneğin bakınız 2, 3, 5, 8, 9 ve 14. maddelere aykırı olduğu iddia edilen destekli intihar yasağına ilişkin bir dava olan ve Mahkemenin merhumun üvey kız kardeşi ve yasal mirasçısı olan başvuran tarafından talep edilen hakların devredilemeyen haklar kategorisine girdiğine ve dolayısıyla başvuranın ölmüş üvey erkek kardeşi adına bir ihlalin mağduru olduğunu iddia edemeyeceğine hükmettiği *Sanles Sanles/İspanya* (k.k.); ayrıca bk. *Biç ve diğerleri/Türkiye* (Sözleşme'nin 5 ve 6. maddelerine ilişkin

şikâyetler) ve [Fairfield/Birleşik Krallık](#) (Sözleşme'nin 9 ve 10. maddelerine ilişkin şikâyetler); [Rõigas/Estonya](#), § 127 (Sözleşme'nin 8. maddesine ilişkin şikâyet).

24. Başvuran yakınlarının, Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı olarak kötü muamelelere maruz kaldığına ilişkin şikâyetleri ile ilgili olarak Mahkeme, sadece kötü muamelelerin, başvuranların yakınlarının ölümüyle veya kaybolmasıyla yakından bağlantılı olduğu durumlarda, başvuranların mağdur sıfatı alabileceğini kabul etmiştir ([Karpulyenko/Ukrayna](#), § 105; [Dzidzava/Rusya](#), § 46). Bununla birlikte başvuranların, basit bir maddi menfaatin yanı sıra, iç hukukta görülen davanın başvurunun incelenmesini gerekli kılar nitelikte sonuçlanması gibi üstün bir manevi menfaate sahip olduklarını veya önemli bir genel menfaat gibi başka zorlayıcı nedenlerin bulunduğu kanıtlamaları halinde, Mahkeme, sadece ölen yakına ilişkin muameleyle ilgili olarak açısından şikâyetlerini sunan başvuranların mağdur sıfatının tanınması imkânını bertaraf etmemiştir ([Boacă ve diğerleri/Romanya](#), § 46; [Karpulyenko/Ukrayna](#), § 106; ayrıca bk. [Stepanian/Romanya](#), §§ 40-41; [Selami ve diğerleri/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti](#), §§ 58-65).

25. Yakın akrabalara mağdur sıfatının tanındığı ve örneğin 5, 6 ve 8. maddeler kapsamındaki şikâyetler açısından başvuruda bulunmalarına izin verildiği davalarda Mahkeme; bu kişilerin ölmüş mağdurun suçtan aklanmasını sağlamakla ([Nölkenbockhoff/Almanya](#), § 33; [Grădinar/Moldova](#), §§ 95 ve 97-98), kendilerinin ya da ailelerinin itibarını koruma konusunda ahlaki bir menfaat ([Brudnicka ve diğerleri/Polonya](#), §§ 27-31; [Armonien/Litvanya](#), § 29; [Polanco Torres ve Movilla Polanco/İspanya](#), §§ 31-33) veya maddi haklarını doğrudan etkileyen maddi bir menfaat ortaya koyup koymadıklarını ([Nölkenbockhoff/Almanya](#), § 33; [Grădinar/Moldova](#), § 97; [Micallef/Malta](#) [BD], § 48) dikkate almıştır. Şikâyetlerin değerlendirilmeye başlanmasını gerektiren, genel bir menfaatin mevcudiyeti de göz önünde bulundurulmuştur (*ibidem*, §§ 46 ve 50; ayrıca bk. [Biç ve diğerleri/Türkiye](#) (k.k.), §§ 22-23).

26. Başvuranın yerel yargılamalara katılmasının, gerekli birçok kriterden sadece biri olduğuna karar verilmiştir ([Nölkenbockhoff/Almanya](#), § 33; [Micallef/Malta](#) [BD], §§ 48-49; [Polanco Torres ve Movilla Polanco/İspanya](#), § 31; [Grădinar/Moldova](#), §§ 98-99; ayrıca bk. Mahkemenin Sözleşme'nin 3. maddesinin devredilebilirliğine ilişkin bir davada, başvuranın yargılamaların sonuçlanmasıyla ahlaki açıdan veya başka zorlayıcı herhangi bir sebepten ötürü menfaati olmaması nedeniyle, sadece iç hukukta kendisine merhum Kaburov'un mirasçısı olarak haksız fiil yargılamalarına müdahil olmasına izin verilmesinden dolayı mağdur olarak değerlendirilemeyeceğine hükmettiği [Kaburov/Bulgaristan](#) (k.k.), §§ 57-58; ayrıca bk. başvuran şirketin bir temlik senedi dolayısıyla, Sözleşme'de yer alan haklardan birini kazandığı gerekçesiyle mağdur sıfatına sahip olduğu iddiasının, Mahkeme tarafından reddedildiği [Nassau Verzekering Maatschappij N.V./Hollanda](#) (k.k.)).

27. Aile üyeleri, yakınlarının maruz kaldığı insan haklarına ilişkin ağır ihlallerden kaynaklanan bir sıkıntı sebebiyle, Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı bir muameleyle ilgili olarak “dolaylı mağdur” sıfatının yanı sıra, “doğrudan mağdur” sıfatına haiz olabilirler (ilgili fatörler için bk. [Janowiec ve diğerleri/Rusya](#) [BD], §§ 177-181 ve [Selami ve diğerleri/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti](#), §§ 54-56)).

28. Yakın akrabalar ayrıca, bazı koşullarda, yaşayan bir aile üyesini doğrudan etkileyen bir ihlal sebebiyle dolaylı mağdur olduklarını iddia edebilirler. Yine bir anne, idrak yetisi olmayan engelli kızının vasisi olarak, kendisine göre tedavi gören kızının bir ayrımcılığa maruz kaldığı iddiasıyla iç hukukta dava açmış olması sebebiyle, bu ayrımcılıktan dolaylı olarak mağdur olduğunu ileri sürebilir ([Belli ve Arquier-Martinez/İsviçre](#), § 97).

29. Şirketlerle ilgili şikâyetler ile ilgili olarak Mahkeme; yargılamalara taraf olan bir şirketin hissedarı veya yöneticisi olsa dahi, bir kişinin taraf olmadığı yargılamalarda haklarının ihlal edildiğinden bahisle şikâyetçi olamayacağını değerlendirmiştir. Belirli koşullar altında şirketin yegâne sahibinin (*ihtilaf konusu tedbirlerin bu kişinin şirketi hakkında alınmış olması halinde*), Sözleşme'nin 34. maddesinin anlamı doğrultusunda “mağdur” olduğunu iddia etmesi mümkün ise de; bunun söz konusu olmadığı hallerde, şirketin tüzel kişiliğinin göz ardı edilmesi sadece, özellikle şirketin ana sözleşmesi uyarınca kurulan organları aracılığıyla veya tasfiye durumunda likidatörleri aracılığıyla Sözleşme organlarına başvurmalarının mümkün olmadığına açık bir şekilde belirlendiği istisnai koşullarda kabul edilebilir ([Centro Europa 7 S.r.l. ve Di Stefano/İtalya](#) [BD], § 92).

d. Potansiyel Mağdurlar ve Halk Davası (*actio popularis*)

30. Sözleşme'nin 34. maddesi; Sözleşme'nin ihlal edildiğinden, soyut bir şekilde (*in abstracto*) şikâyet edilmesine izin vermez (*Centre de ressources juridiques au nom de Valentin Câmpeanu/Romanya* [BD], § 101). Mahkeme bununla birlikte, bazı özel durumlarda, örneğin başvuranın şikâyetçi olduğu mevzuatın, gerçekten izin verdiği tedbirlerin gizli niteliği sebebiyle, kendisine uygulandığının tespit edilemediği (*Klass ve diğerleri/Almanya*) veya yabancı bir vatandaş hakkında, henüz icra edilmemiş bir sınır dışı edilme kararı bulunması ve sınır dışı edilmesinin, varış ülkesinde Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı muameleye maruz kalmasına veya Sözleşme'nin 8. maddesi ile güvence altına alınmış haklarının ihlal edilmesine yol açması riskibulunması (*Soering/Birleşik Krallık*) ya da başvuranın dâhil olduğu toplumun belirli bir grubuna, homoseksüel fiilleri yasaklayan bir kanunun uygulanması riskinin bulunması (*Dudgeon/Birleşik Krallık*) durumunda; bir başvuranın potansiyel mağdur olabileceğini kabul etmiştir. Mahkeme ayrıca, bir başvuranın gizli izleme tedbirlerine izin veren bir mevzuata maruz kalması ve bu türden bir izlemeye itiraz edebileceği bir hukuk yolu bulunmaması durumunda, Sözleşme'nin ihlal edilmesi sebebiyle mağdur olduğunu iddia edebileceğini belirtmiştir (*Roman Zakharov/Rusya* [BD], §§ 173-178).

31. Ancak, bu tür bir durumda mağdur olunduğu iddiasında bulunabilmek için; başvuranın kendisini kişisel olarak etkileyen bir ihlalin meydana gelme ihtimaline ilişkin, makul ve ikna edici deliller sunması gerekmektedir; mağdur olunduğu sanısı veya şüphesi tek başına yeterli olmamaktadır (*Senator Lines GmbH/On Beş Avrupa Birliği Devleti* (k.k.) [BD]). Resmi bir sınırdışı kararı bulunmaması konusunda bk. *Vijayanathan ve Pusparajah/Fransa*, § 46; bir parlamento raporunun sonuçlarına ilişkin iddia konusunda bk. *Fédération chrétienne des témoins de Jéhovah de France/Fransa* (k.k.); komada bulunan üçüncü bir kişiyle ilgili bir yargı kararının sonuçlarına ilişkin iddia konusunda bk. *Rossi ve diğerleri/İtalya* (k.k.); spor dernekleri ve profesyonel sporcular için dopinge mücadele önlemlerinin iddia edilen sonuçları hakkında bk. *Fédération nationale des associations et syndicats de sportifs (FNASS) ve diğerleri/Fransa*, §§ 91-103.

32. İddia konusu ihlalden, kısmen kendisi sorumlu olan bir başvuran, mağdur olduğunu iddia edemez (*Paşa ve Erkan Erol/Türkiye*).

33. Mahkeme ayrıca, Sözleşme'nin içerdiği hakların yorumlanması için bir halk davası (*actio popularis*) açılmasını öngörmediğinin veya bireylerin doğrudan etkilenmedikleri halde sadece bir yerel kanun hükmünün Sözleşme'ye aykırı olabileceğini düşündükleri gerekçesiyle söz konusu hüküm hakkında şikâyetle bulunmalarına izin vermediğinin altını çizmiştir (*Aksu/Türkiye* [BD], § 50; *Burden/Birleşik Krallık* [BD], § 33; *Dimitras ve diğerleri/Yunanistan* (k.k.), § 28-32). Yine iç hukukta idare mahkemeleri tarafından verilen kararların iptali için açılan davaya katılmayan apartman sakinleri veya yetkili (*locus standi*) ulusal mahkemelere erişememiş olan dernekler, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası bakımından yargı kararlarının icra edilmesi hakkının ihlalinden mağdur olduklarını iddia edemezler (çevre ile ilgili bir dava için bk. *Bursa Barosu Başkanlığı ve diğerleri/Türkiye*, §§ 114-116).

34. Ancak, herhangi bir bireysel uygulama tedbiri bulunmaksızın, belirli bir kanunun haklarını ihlal edildiğini iddia etme yolu, davranışlarını değiştirmesitalep edilen veya yargılanma riskiyle karşı karşıya olan ya da ilgili mevzuattan doğrudan etkilenme riski altında bulunan kişiler topluluğuna ait bir birey için açıktır (*ibidem*, § 34; *Tănase/Moldova* [BD], § 104; *Michaud/Fransa*, §§ 51-52; *Sejdić ve Finci/Bosna Hersek* [BD], § 28).

e. Mağdur Sifatının Kaybı

35. İddia edilen tüm Sözleşme ihlallerini telafi etmek öncelikli olarak ulusal makamların görevidir. Dolayısıyla, başvuranın iddia edilen ihlalin mağduru olduğunu ileri sürüp süremeyeceğimeselesi, Mahkeme önündeki yargılamaların tüm aşamalarında önemli olmaktadır (*Scordino/İtalya (no. 1)* [BD], § 179). Bu açıdan, başvuran yargılamalar boyunca, mağdur sıfatına sahip olduğunu göstermek zorundadır (*Burdov/Rusya*, § 30; *Centro Europa 7 S.r.l. ve Di Stefano/İtalya* [BD], § 80).

36. Bir kişinin iddia edilen Sözleşme ihlalinin mağdur olduğunu halen ileri sürüp süremeyeceği meselesi esasen Mahkemenin kişinin durumu hakkında geriye dönük (*ex post facto*) inceleme yapmasını gerektirmektedir (*ibidem*, § 82).

37. Yerel makamlar Sözleşme ihlalini açıkça veya içerik bakımından tanımadıkça ve ardından ihlalin telafisini sağlamadıkça, başvuranın lehine olan bir karar veya tedbir başvuranı Sözleşme'nin 34. maddesi doğrultusunda "mağdur" sıfatından yoksun bırakmak için yeterli değildir (*Scordino/İtalya (no.1)* [BD], § 180; *Gäffgen/Almanya* [BD], § 115; *Nada/İsviçre* [BD], § 128). Ancak bu koşullar yerine getirildiği takdirde Sözleşme'nin ikincillik niteliği ve koruyucu mekanizması bir başvurunun incelenmesini engelleyebilir (*Jensen ve Rasmussen/Danimarka* (k.k.); *Albayrak/Türkiye*, § 32).

38. Başvuranın haklarının ihlal edildiğinin makamlarca açıkça veya özü bakımından tanınmaması halinde, başvuran bir miktar tazminat almış olsa dahi (*Centro Europa 7 S.r.l. ve Di Stefano/İtalya* [BD], § 88), mağdursıfatına sahip olmaya devam eder (*ibidem*, § 33; *Jensen/Danimarka* (k.k.)).

39. Ayrıca, sağlanan telafi, uygun ve yeterli olmalıdır. Telafinin uygun ve yeterli olup olmadığı, özellikle söz konusu Sözleşme ihlalinin niteliği gibi, davanın tüm koşullarına bağlıdır (*Gäffgen/Almanya*[BD], §116; ; *Bivolaru/Romanya (No. 2)*, § 170).

40. Örneğin bir kişi, beraatine karar verildiği veya sonlandırılmış olan yargılamalar sırasında meydana geldiğini ileri sürdüğü Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamındaki adil yargılanma hakkının ihlali dolayısıyla mağdur olduğunu iddia edemez (*Oleksy/Polonya* (k.k.); *Koç ve Tambaş/Türkiye* (k.k.); *Bouglame/Belçika* (k.k.)), ancak söz konusu yargılamaların uzunluğu hakkında şikâyetçi olabilir (*Osmanov ve Husseinov/Bulgaristan* (k.k.)). Aksi yönde bir kararla ilgili olarak (*a contrario*, Sözleşme'nin 10. maddesine dayandırılan bir şikâyet için mağdur sıfatının kaybına bağlı olarak beraat kararı verilemez (*Döner ve diğerleri/Türkiye*, § 89). Yargılamanın aşırı uzun sürmesi nedeniyle ulusal bir ceza mahkemesi tarafından daha merhametli bir cezanın verilmesi, cezanın indirimine açık ve ölçülü şekilde karar verildiği gerekçesiyle, bu yargılamayla (Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası) suçlanan gecikmelerin uygun şekilde değerlendirilmesini ve yeterli bir telafi teşkil edebilir. Sözleşme'nin 5. maddesinin 3. fıkrasının ihlaline yol açan aşırı tutukluluk süresi nedeniyle, cezanın azaltılması, bir kişinin mağdur statüsünü geri alınmasında dikkate alınabilir (*Ščensnovičius/Litvanya*, §§ 88-93; karşılaştırınız *Malkov/Estonya*, §§ 40-41).

41. Diğer durumlarda bir bireyin mağdur sıfatına sahip olup olmadığı, ulusal mahkemeler tarafından hükmedilen tazminatın miktarına ve tazminat hükmedilmesine götüren hukuk yolunun, (süresi dâhil olmak üzere)etkililiğine bağlı olabilir (*Normann/Danimarka* (k.k.); *Scordino/İtalya (no. 1)* [BD], §202; ayrıca bk. *Jensen ve Rasmussen/Danimarka* (k.k.)). Birçok kişiyi temsil eden bir derneğe ödenmesine hükmedilen tazminatın yeterli niteliğiyle ilgili olarak bakınız *Društvo za varstvo upnikov/Slovenya* (k.k.), §§ 48-64.

42. Diğer özel durumlar için bk. *Arat/Türkiye*, § 47 (6. madde); *Constantinescu/Romanya*, §§40-44 (6 ve 10. maddeler); *Guisset/Fransa*, §§ 66-70 (6. madde); *Chevrolet/Fransa*, §§30 ve sonraki paragraflar (6. madde); *Kerman/Türkiye*, § 106 (6. madde) ; *Moskovets/Rusya*, §50 (5. madde); *Bivolaru/Romanya (No. 2)*, §§ 168-175 (8. madde); *Moon/Fransa*, §§ 29 ve sonraki paragraflar (1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi); *D.J. ve A.-K. R./Romanya*(k.k.), §§ 77 ve sonraki paragraflar (4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi) ve *Serguei Zolotukhin/Rusya* [BD], §115 (7 No.lu Protokol'ün 4. maddesi); *Dalban/Romanya* [BD], § 44 (10. madde); *Güneş/Türkiye* (k.k.) (10. madde); *Çölgeçen ve diğerleri/Türkiye* §§ 39-40, (1 No.lu Protokol'ün 2. maddesi).

43. Başvuranın mağdur sıfatını veya yetkisini (*locus standi*) kaybetmesi sebebiyle bir davanın kayıttan düşürülmesine karar verilebilir (*Satakunnan Markkinapörssi Oy ve Satamedia Oy/Finlandiya* [BD], § 94). Feshedilen bir şirketle ilgili olarak hissedarlarının bu şirket adına başvuruda bulunmalarında menfaatleri olduğuna karar verdiğinde de aynı durum geçerlidir (1 No.lu Protokol'ün 1. Maddesi açısından vergilendirmeye ilişkin bir ihtilaf konusu için bk. *Euromak Metal Doo/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti*, §§ 32-33).

44. Başvuranın mağdur sıfatını kaybettiği veya dava açma hakkının (*locusstandi*) bulunmadığı gerekçesiyle davanın kayıttan düşürülmesine karar verilebilir. Kabuledilebilirlik kararından sonra davanın ulusal düzeyde çözülmüş olmasına ilişkin olarak bk. [Ohlen/Danimarka](#) (kayıttan düşme); Mahkeme tarafından incelenmekte olduğu sırada başvurunun konusunu oluşturan hakların devriyle ilgili bir anlaşma yapılmış olmasına ilişkin olarak bk. [Dimitrescu/Romanya](#), §§ 33-34.

45. Mahkeme ayrıca, başvurunun yapılmasından sonra meydana gelen olayların ışığında, başvuranın “mağduriyetinin” devam ettiğini iddia etmesi mümkün olsun veya olmasın ([Pisano/İtalya](#) (kayıttan düşürülme) [BD], §39), hatta mağdur sıfatına sahip olduğu iddiasının devam edip edemeyeceğine bakılmaksızın, Sözleşme’nin 37. maddesindeki bir veya birden fazla gerekçeyle davanın kayıttan düşürülmesinin gerekli olup olmadığını incelemektedir. Büyük Daire lehine yargı yetkisinden feragat etme kararı verilmesinin ardından ([El Majjaoui ve Stichting Toubia Moskee/Hollanda](#) (kayıttan düşme) [BD], §§ 28-35), başvurunun kabuledilebilir olduğunun beyan edilmesinden sonra ([Chevanova/Letonya](#) (kayıttan düşme) [BD], §§ 44 ve sonraki paragraflar) ve Daire kararından sonra ([Syssoyeva ve diğerleri/Letonya](#) (kayıttan düşme) [BD], §96) meydana gelen gelişmeler nedeniyle davanın düşürülmesi kararlarına bakılabilir.

f. Mağdurun Ölümü

46. Ölmeden önce asıl başvuran tarafından yapılan bir başvuruya, ilke olarak, yargılamaları takip etmeyi istediklerini ifade eden mirasçılar veya aile fertleri tarafından, davada yeterli menfaatleri olması koşuluyla, devam edilebilir ([Hristozov ve diğerleri/Bulgaristan](#), § 71; [Malhous/Çek Cumhuriyeti](#) (k.k.) [BD]; [Ergezen/Türkiye](#), § 30).

47. Ancak başvuranın yargılamalar esnasında ölmesi ve başvuruyu devam ettirmek isteyen kimsenin bulunmaması ya da bu türden bir istekte bulunan kişilerin başvuranın mirasçıları ya da yeterince yakın akrabaları olmamaları ve başvuruyu devam ettirmekte başka herhangi bir meşru menfaatleri bulunduğunu ortaya koyamamaları halinde Mahkeme başvuruyu kayıttan düşürür ([Léger/Fransa](#) (kayıttan düşürülme) [BD], § 50; [Hirsi Jamaa ve diğerleri/İtalya](#) [BD], § 57; [Burlya ve diğerleri/Ukrayna](#), §§ 70-75). Ancak Mahkemenin Sözleşme ve Protokollerinde tanımlanan insan haklarına saygının davanın incelenmeye devam etmesini gerektirdiğine karar verdiği oldukça istisnai durumlarda, dava kayıttan düşürülmez ([Karner/Avusturya](#), §§ 25 ve sonraki paragraflar).

48. Örneğin bk. [Raimondo/İtalya](#), § 2; [Stojkovic/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti](#), §25 (dul eş ve çocuklar); [X/Fransa](#), §26 (ebeveynler); [Malhous/Çek Cumhuriyeti](#) (k.k.) [BD] (yeğen ve potansiyel mirasçı); [Velikova/Bulgaristan](#) (k.k.); [Ivko/Rusya](#), §§ 64-70 ve [Delecolle/Fransa](#), §§ 39-44 (evli olmayan veya fiili (*de facto*) partner); karşılaştırınız (*aksi yönde bir karar için*) *a contrario* [Thévenon/Fransa](#) (k.k.) (merhumla akrabalığı bulunmayan, atanmış mirasçı); [Léger/Fransa](#) (kayıttan düşme) [BD], §§ 50-51 (yeğen).

4. Temsil Edilme

49. Başvuranlar, Mahkeme İç Tüzüğü’nün 36. maddesinin 1. fıkrasının öngördüğü gibi kendisi başvuruda bulunmak yerine bir temsilci aracılığıyla hareket etmeye karar verirlerse, Mahkeme İç Tüzüğü’nün 45. maddesinin 3.fıkrası, başvuran tarafından usulüne uygun olarak imzalanmış yazılı bir yetki belgesinin sunulmasını gerektirmektedir. Temsilcilerin, Mahkeme önünde adına hareket edecekleri ve Sözleşme’nin 34. maddesinin anlamı doğrultusunda mağdur olduğu iddia edilen kişiden özel ve açık bir talimat aldıklarını göstermeleri esastır ([Post/Hollanda](#) (k.k.); [Centre de ressources juridiques au nom de Valentin Câmpeanu/Romanya](#) [BD], § 102)). Yetki belgesinin geçerliliği konusunda bk. [Aliiev/Gürcistan](#), §§ 44-49, bir başvurunun gerçekliği konusunda bk. [Velikova/Bulgaristan](#), §§ 48-52.

50. Ancak, ulusal yetkililerin elinde Sözleşme’nin 2, 3 ve 8. maddelerinin ihlali dolayısıyla mağdur olduğu iddia edilen kişiler söz konusu olduğunda; mağdurların meseleye ilişkin olarak Mahkemeye şikâyetle bulunamamalarına neden olan yaşları, cinsiyetleri veya maluliyetleri dolayısıyla savunmasız kişiler olduğu dikkate alındığında ve ayrıca başvuruda bulunan kişi ile mağdur arasındaki bağlantılar da gereğince göz önünde bulundurulduğunda, bu şahıslar açısından farklı değerlendirmeler gündeme gelebilir. Bu tür

durumlarda, bireyler tarafından mağdur(lar) adına yapılan başvurular, geçerli bir yetki belgesi sunulmamış olsa dahikabul edilebilir beyan edilmiştir ([Centre de ressources juridiques au nom de Valentin Câmpeanu/Romanya](#) [BD], § 103; [Lambert ve diğerleri/Fransa](#) [BD], §§ 91-92). Örneğin bk. şikâyetlerin kötü muameleye maruz kalan erkek kardeşi adına başvuran tarafından yapıldığı [İlhan/Türkiye](#) [BD], § 55; bir kocanın, karısının jinekolojik muayene olmaya zorlandığından şikâyetçi olduğu [Y.F./Türkiye](#), § 29; kayyum tarafından atandığı yerel yargılamalarda temsil ettiği çocuklar adına bir avukatın şikâyetinde bulunduğu [S.P., D.P. ve A.T./Birleşik Krallık](#), Komisyon kararı. Aksi yönde bir karar için bk. Mahkemeninyapay beslenmesine ve hidratasyonuna karar verilmesi hakkında isteklerini ifade edebilecek durumda olmayan doğrudan mağdurun, ebeveynlerinin söz konusu mağdur adına ileri sürdükleri Sözleşme'nin 2, 3 ve 8. maddelerine ilişkin şikâyetleri bildirmek için gerekli sıfatı haiz olmadıklarına karar verdiği [Lambert ve diğerleri/Fransa](#) [BD], § 105 ve doğrudan mağdurun asla düşüncesini ifade edemeyecek ve bağımsız olarak yaşamayacak bir çocuk olması sebebiyle [Lambert ve diğerleri](#) davasından ayrılan, Mahkemenin doğrudan mağdurun ebeveynlerinin Sözleşme'nin 2 ve 5. maddeleri açısından şikâyetlerini mağdur adına ileri sürüp süremeyeceklerini araştırdığı [Gard ve diğerleri/Birleşik Krallık](#) (k.k.); Mahkeme, başvuranların bu şikâyetleri kendi adlarına da ileri sürmüş olmaları sebebiyle henüz bu davayla ilgili olarak nihai kararını vermemiştir.

51. Mahkeme, bazı istisnai koşullarda, bir derneğin yetki belgesi bulunmasa bile ve mağdurun, Sözleşme'ye dayalı başvurunun yapıldığı tarihten önce ölmüş olması durumunda da mağdurun temsilcisi sıfatıyla başvuruda bulunmasının kabul edilebileceğini tespit etmiştir ([Centre de ressources juridiques au nom de Valentin Câmpeanu/Romanya](#) [BD], § 112). Mahkeme, bu türden bir durumda aksi yönde karar vermenin, Sözleşme'nin ihlal edildiğine ilişkin ciddi iddiaların, davalı Devletin Sözleşme'den doğan yükümlülüğünü yerine getirmeme riskiyle birlikte, uluslararası düzeyde incelenmesini engellemek anlamına geleceğine hükmetmiştir ([Ionel Garcea adına Romanya İnsan Haklarını Savunma Derneği – Helsinki Komitesi/Romanya](#), § 42; [Kondrulin/Rusya](#), § 31). Devletin, ciddi zihinsel engellere sahip olan ve HIV virüsü taşıyan genç bir adama uygun tedaviyi sağlamamasıyla ilgili [Centre de ressources juridiques au nom de Valentin Câmpeanu/Romanya](#) [BD] davasında, Mahkeme, başvuran derneğin yetki belgesinin olmamasına rağmen ilgili adına başvuruda bulunabileceğini şu sebeplerle kabul etmiştir: Ciddi düzeyde zihinsel engelli olan Valentin Câmpeanu'nun savunmasızlığı, Sözleşme'nin 2 ve 3. maddelerine ilişkin iddiaların ağırlığı, genç adam adına Mahkeme önünde dava açabilecek yasal vasi veya temsilcinin bulunmaması, derneğin genç adamla arasındaki ilişki ve genç adamın ölümünden sonra derneğin ilgili adına dava açma ehliyetinin tanındığı ulusal yargılamaya katılımı (§§ 104-111).

52. Buna karşın Mahkeme, [Bulgar Helsinki Komitesi/Bulgaristan](#) (k.k.) davasında, zihinsel engelli çocukların kaldıkları yurtlarda yaşamını yitiren bazı çocukları savunan başvuran derneğin, söz konusu çocuklarla ölümlerinden önce hiçbir ilişkisi olmadığı ve iç hukukta yürütülen yargılama kapsamında resmi statüye sahip olmadığı gerekçesiyle, dava açma yetkisi bulunmadığına karar vermiştir (§ 59); ayrıca Mahkeme, [Nencheva ve diğerleri/Bulgaristan](#) davasında, başvuran derneğin doğrudan mağdurlar adına yapmış olduğu bir başvuruda, başvuran derneğin ulusal mahkemeler önünde dava açmadığı, ihtilaf konusu olayların faaliyetleriyle ilgili herhangi bir sonuç doğurmaması dolayısıyla, amaçları doğrultusunda çalışmaya devam edebileceği kanaatine vararak, mağdur sıfatı bulunmadığına dair karar vermiştir (bk. *ibidem*, § 93).

B. Bireysel Başvuru Hakkını Kullanma Özgürlüğü

Sözleşme'nin 34. Maddesi – Bireysel başvurular

“(...)Yüksek Sözleşmeciler Taraflar bu hakkın (*bireysel başvuru hakkının*) etkin bir şekilde kullanılmasına hiçbir surette engel olmamayı taahhüt ederler. ”

HUDOC Anahtar Kelimeler

Başvuru hakkının kullanımına engel olma (34)

53. Mahkemeye başvurma hakkı mutlak olup, engel tanımamaktadır. Bu ilke, Sözleşme organlarıyla haberleşme özgürlüğüne işaret eder (Tutukluluk sırasında haberleşme konusundaki *Peers/Yunanistan*, § 84; *Kornakovs/Letonya*, §§ 157 ve sonraki paragraflar). Bu bağlamda ayrıca bk.Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi yargılamalarına katılan kişilerle ilgili 1996 tarihli Avrupa Anlaşması (STCE No. 161).

54. Ulusal makamlar, başvuranlara, şikâyetlerini geri çekmeleri veya değiştirmeleri için başvuranlara herhangi bir şekilde baskı yapmaktan kaçınmak zorundadırlar. Mahkemeye göre, “baskı” ibaresi, başvuranları, potansiyel başvuranları, ailelerini veya kanuni temsilcilerini doğrudan zorlama ve açıkça korkutma eylemleri biçiminde olabileceği gibi, uygunsuz dolaylı eylemler veya temaslar biçiminde de olabilir (*Mamatkulov ve Askarov/Türkiye* [BD], § 102).

Bireysel başvuru hakkının kullanılması üzerindeki caydırıcı etki Mahkemenin inceleme alanına girer (*Colibaba/Moldova*, §68). Mahkeme bazı koşullar altında, başvuranın bireysel başvuruda bulunma hakkını etkin bir şekilde kullanmasına engel olma anlamına gelen bir korkutma fiiline maruz bırakılıp bırakılmadığı konusunu resen gündeme getirebilir (*Lopata/Rusya*, § 147).

Başvuranın savunmasızlığı ve yetkililerin başvuranı etkileme riski de dikkate alınmalıdır (*Iambor/Romanya* (no. 1), § 212). Özellikle tutulu bulunan, dış dünyayla veya aileleriyle temasları kısıtlanmış olan başvuranlar, savunmasız durumda bulunması muhtemel kişilerdir (*Cotleț/Romanya*, §71).

55. Dikkate değer bazı örnekler şunlardır:

- yetkililer tarafından başvuruyla ilgili sorgulanma (*Akdivar ve diğerleri/Türkiye*, § 105; *Tanrıkulu/Türkiye* [BD], §131);
- başvuranın avukatına ceza davası açma tehdidi (*Kurt/Türkiye*, §§ 159-165); yerel yargılamalarda yetkililerin başvuranın avukatını şikâyet etmeleri (*McShane/Birleşik Krallık*, §151); başvuranın avukatları hakkındadisiplin tedbirleri ve diğer tedbirler alınması: (*Khodorkovskiy ve Lebedev/Rusya*, §§ 929-933);
- polisin başvuranın avukatını ve tercümanını adil tazmin talebi konusunda sorgulaması (*Fedotova/Rusya*, §§ 49-51); Hükümetin temsilcisi tarafından araştırma yapılması talimatı verilmesi (*Riabov/Rusya*, §§ 53-65);
- başvuranın avukatı ve doktoruyla görüştürülmemesi (*Boicenco/Moldova*, §§ 158-159);

- başvuran ile avukatı arasında görüşme odasında yapılan konuşmaların gizliliğine saygı gösterilmemesi (*Oferta Plus SRL/Moldova*, §156);
- cezaevi yetkilileri tarafından tehdit edilme (*Petra/Romanya*, §44);
- iç hukuk yollarının tüketilmediği gerekçesiyle cezaevi yetkililerinin başvuru Mahkemeye iletmemeleri (*Nurmagomedov/Rusya*, §61);
- tutukluluk koşullarıyla ilgili olarak, Mahkemenin önünde bulunan bir davada bir tanığa baskı yapılması (*Novinski/Rusya*, §§ 119 ve sonraki paragraflar);
- cezaevi yetkililerinin hükümlüye yazışma için kağıt kalem temin etme ve Mahkemeye başvuru yapabilmesi için gerekli belgeleri verme konusundaki haksız ihmalleri ve gecikmeleri ve ayrıca caydırıcı sözler söylemeleri (*Gagiu/Romanya*, §§ 94 ve sonraki paragraflar);
- yetkililerin hükümlü başvuranın Mahkemeye başvuru yapabilmesi için gerekli belgelerin kopyalarını kendisine vermemeleri (*Naydyon/Ukrayna*, §68; *Vasiliy Ivashchenko/Ukrayna*, §§ 107-110);
- hükümlünün Mahkemeye başvurusuyla ilgilitekrar temin edilmesi mümkün olmayan belgelerin cezaevi yetkilileri tarafından kaybedilmesi (*Buldakov/Rusya*, §§ 48-50);
- yetkililerin Mahkeme önündeki bir davayla bağlantılı olarak başvurana gözdağı vermeleri ve baskı yapmaları (*Lopata/Rusya*, §§ 154-160).

56. Davanın koşulları, bireysel başvuru hakkına yapıldığı iddia edilen müdahaleyi daha önemsiz kılabilir (*Sisojeva ve diğerleri/Letonya* (kayıttan düşürülme) [BD], §§ 118 ve sonraki paragraflar). Ayrıca bk. Mahkemenin, bir mahkeme önündeki duruşmada ses kayıtlarının İsveç hukukuna uygun olarak, Mahkemeye başvuru için altı aylık süre dolmadan imha edilmiş olmasının başvuranı başvuru hakkını etkili bir şekilde kullanmaktan alıkoymadığına karar verdiği *Holland/İsveç* (k.k.). Bk. Mahkemenin, bedensel engelli bir başvuranın kamu hizmetlerine erişebilmesini sağlayan özel imkânların bulunmayışının, başvuranın başvuru hakkını etkili bir şekilde kullanmasını engellemediği kanaatine vardığı *Farcaş/Romanya* (k.k.); Mahkemenin hükümlünün Mahkemeye göndereceği yazıların posta ücretinin ödenmesinin cezaevi idaresi tarafından reddedilmesinin başvuranı başvuru hakkını etkili bir şekilde kullanmaktan alıkoymadığını değerlendirdiği *Yepishin/Rusya*, §§ 73-77.

Davalı Devletin Yükümlülükleri

a. Mahkeme İç Tüzüğü'nün 39. Maddesi

57. Mahkeme, İç Tüzüğü'nün 39. maddesine göre, alınması gerekli geçici tedbirleri belirtebilir (*Mamatkulov ve Askarov/Türkiye* [BD], §§ 99-129). Bir Sözleşmecî Devletin yetkililerinin, Mahkemenin belirttiği tedbire riayet etmek üzere atılması gereken bütün adımları atmamaları halinde, Sözleşme'nin 34. maddesi ihlal edilmiş olur (*Paladi/Moldova* [BD], §§ 87-92).

58. Davalı Hükümetin, geçici tedbire riayet ettiğini ve istisnai durumlarda, tedbire riayet edilememesine neden olan nesnel bir engel bulunduğunu ve Hükümetin engeli aşmak ve Mahkemeyi durumdan haberdar etmek üzere tüm makul adımları attığını ortaya koyabilmesi gerekmektedir (Örneğin bk. *A.N.H./Finlandiya* (k.k.), § 27).

59. Bazı örnekler:

- İç Tüzüğü'nün 39. maddesine göre belirtilen geçici tedbirin tutulmakta olan bir sığınmacı ile bir avukat arasında zamanında görüşme yaptırılmasını gerektirdiği halde, görüşmenin yaptırılmaması (*D.B./Türkiye*, §67);
- geçici tedbire aykırı olarak, tutulan kişilerin Irak yetkililere teslim edilmeleri (*Al-Saadoon ve Mufdhi/Birleşik Krallık*, §§ 162-165);
- geçici tedbire aykırı olarak, birinci başvuranın sınır dışı edilmesi (*Kamaliyev/Rusya*, §§ 75-79).
- 8. madde açısından belirtilen geçici tedbire istemsiz olarak, ancak telafi edilebilir bir şekilde riayet edilmemesi (*Hamidovic/İtalya* (k.k.));
- hükümlünün bir ihtisas tıp kurumuna yatırılmasını gerektiren geçici tedbire riayet edilmemesi (*Makharadze ve Sikharulidze/Gürcistan*, §§ 100-105);
- iade edilme işleminin yapılması halinde işkenceye maruz bırakılma konusunda gerçek bir risk bulunduğu gerekçesiyle Mahkeme tarafından belirtilen geçici tedbire riayet edilmemesi (*Mannai/İtalya*, §§ 54-57; *Labsi/Slovakya*, §§ 149-151);
- Özbekistan'da kötü muameleye maruz bırakılma riskiyle karşı karşıya olan ve hakkında geçerli bir geçici tedbir bulunan kişinin gizlice nakledilmesi (*Abdulkhakov/Rusya*, §§ 226-231);
- Kötü muameleye maruz kalma konusunda gerçek bir riskle karşı karşıya olan kişinin zorla Tacikistan'a nakledilmesi ve geçici tedbirlerin uygulanmaması (*Savridin Dzhurayev/Rusya*, §§ 218-219; ayrıca bk. Rus yetkililerinin gözetimleri altındaki Tacikistan vatandaşını geçici tedbire aykırı olarak Tacikistan'a zorla geri gönderilmeye karşı korumamaları (*Nizomkhon Dzhurayev/Rusya*, §§ 157-159).
- Sınır dışı edilmek üzere, başvuranın Mahkeme'den geçici tedbir alınmasına ilişkin talepte bulunmasını kasıtlı olarak zorlaştıracak bir durumun yaratıldığı: *M.A./Fransa*, § 70.

60. Geçici tedbir kararını iptal etmesi için Mahkeme'yi ikna edebilecek belgelerin elinde bulunduğunu düşünen bir Devletin, Mahkeme'yi söz konusu belgelerden haberdar etmesi gerekli olmakla birlikte, geçici tedbire riayet edilip edilmediğini değerlendirmek Mahkemenin görevidir (*Paladi/Moldova* [BD], §§ 90-92; *Olaechea Cahuas/İspanya*, § 70; *Groni/Arnavutluk*, §§ 181 ve sonraki paragraflar).

Mahkeme İç Tüzüğü'nün 39. maddesinin uygulanması yönünde bir talepte bulunulmuş olması, Devleti bir suçlunun iadesi kararını yürütmeyi durdurmaya zorlamak için tek başına yeterli değildir (*Al-Moayad/Almanya* (k.k.), §§ 122 ve sonraki paragraflar; ayrıca, davalı Devletin Mahkeme ile iyi niyetle işbirliği yapma yükümlülüğüne bakınız).

b. Olayların Tespiti

61. Olayları tespit etme görevi Mahkemenin olmakla birlikte, gerekli tüm bilgileri Mahkemeye sağlamak suretiyle aktif yardımda bulunmak tarafların görevidir. Delil aranırken tarafların gösterdikleri tutum dikkate alınabilir (*İrlanda/Birleşik Krallık*, §161).

62. Mahkeme, belirli türden başvurulara ilişkin yargılamaların tüm davalarda, herhangi bir iddiada bulunan kişinin söz konusu iddiayı kanıtlaması gereksinimi ilkesinin katı bir şekilde uygulanmasını gerektirmediğine ve Sözleşme'nin 34. maddesi kapsamında tesis edilen bireysel başvuru sisteminin etkili bir şekilde işleyebilmesi için Devletlerin başvuruların düzgün ve etkin bir şekilde incelenmesini mümkün kılmak üzere gerekli tüm kolaylıkları sağlamasının son derece önemli olduğuna hükmetmiştir (*Bazorkina/Rusya*, § 170; *Tahsin Acar/Türkiye* [BD], § 253). Bu yükümlülük, ister delil toplamaya yönelik bir soruşturma yürütmek,

ister başvuruların incelenmesine ilişkin genel görevleri yerine getirmek olsun, Sözleşmeciler Devletlerin Mahkemeye gerekli tüm kolayları sağlamasını gerektirmektedir. Hükümetin elinde bulunan bilgileri tatmin edici bir açıklama yapmaksızın sunmaması, başvurunun iddialarının dayanaklı olduğuna ilişkin çıkarımlarda bulunulmasına yol açabileceği gibi, ayrıca davalı Devletin Sözleşme'nin 38. maddesi kapsamındaki yükümlülüklerine riayet etme seviyesine olumsuz olarak yansiyabilir (*ibidem*, § 254; *Imakayeva/Rusya*, § 200; *Janowiec ve diğerleri/Rusya* [BD], § 202).

63. Mahkeme tarafından talep edilen delilleri sağlama yükümlülüğü, ister başvurunun Hükümete ilk tebliği sırasında, ister yargılamalardaki sonraki aşamalarda olsun, bu türden bir talebin açık ve kesin bir şekilde belirtildiği andan itibaren davalı Hükümet açısından bağlayıcı olmaktadır (*ibidem*, § 203; *Enukidze ve Girgylani/Gürcistan*, § 295; *Bekirski/Bulgaristan*, §§ 111-113). Mahkemenin bu yönde bir talimat vermiş olması durumunda talep edilen belgelerin tamamının sunulması ve eksik olan tüm unsurlar için tam bir açıklamada bulunulması temel bir koşuldur (*Janowiec ve diğerleri/Rusya* [BD], § 203). Ek olarak, açıklaması olmayan önemli bir gecikme yaşanmasının, Mahkemenin davalı Devletin açıklamalarının ikna edici olmadığına karar vermesine yol açabilecek olması nedeniyle, talep edilen tüm belgelerin hızlı bir şekilde ve her hâlükârda Mahkeme tarafından belirlenen süre sınırı içerisinde ibraz edilmesi gerekmektedir (*ibidem*).

64. Mahkeme geçmişte, davalı Hükümetin kendisinden talep edilen belgeleri ibraz etmeyi reddetmesine ilişkin herhangi bir açıklamada bulunmadığı (örneğin bk. *Maslovave Nalbandov/Rusya*, §§ 128-129) veya Mahkemenin incelemesi için asıl belgeyi ibraz etmeyi reddedip, belgenin eksik veya bozuk nüshalarını gönderdiği (örneğin bk. *Trubnikov/Rusya*, §§ 50-57) hallerde, davalı Hükümetin 38. maddenin koşullarına riayet etmediğine hükmetmiştir.

65. Hükümetin talep edilen belgeleri ibraz etmeme gerekçesi olarak gizlilik veya güvenlik hususlarını ileri sürmesi halinde Mahkemenin, söz konusu belgelerin sır veya gizli sayılması için makul ve sağlam gerekçeler bulunduğundan emin olması gerekmektedir (*Janowiec ve diğerleri/Rusya* [BD], § 205). Gizli bir raporun Mahkemeye tebliğ edilmemesine ilişkin olarak bk. *ibidem*, §§ 207 ve sonraki paragraflar; *Nolan ve K./Rusya*, §§ 56 ve sonraki paragraflar).

Sözleşme'nin 34. maddesi ile 38. maddesi arasındaki ilişki konusunda bk. *Bazorkina/Rusya*, §§ 170 ve sonraki paragraflar ve §175. Bireysel başvuru hakkının etkili bir şekilde işlenmesini sağlamak üzeretasarlanmış olan 34. madde bir tür genel hüküm (*lex generalis*) olduğu halde, 38. madde özel olarak Devletlerin Mahkeme'yle işbirliği yapmasını gerektirmektedir.

c. Soruşturma

66. Davalı Devletten ayrıca, soruşturmalar için kolaylık sağlaması da beklenir, zira başvuruların etkili bir şekilde incelenmesi için "gerekli kolaylıkları" sağlamak Devletin görevi olduğundan, davalı Devletten ayrıca soruşturmalara gerekli yardımı sunması da beklenir (*Çakıcı/Türkiye* [BD], § 76). Bilgi toplamak üzere yapılan bir soruşturmayı engellemek, Sözleşme'nin 38. maddesinin ihlalini teşkil eder (*Shamayev ve diğerleri/Gürcistan ve Rusya*, § 504).

I. Usule İlişkin Kabuledilemezlik Nedenleri

A. İç Hukuk Yollarının Tüketilmemesi

Madde 35 § 1 — Kabul Edilebilirlik Kriterleri

“1. Mahkemeye ancak, uluslararası hukukun genel olarak kabul edilen ilkeleri uyarınca iç hukuk yollarının tüketilmesinden sonra (...) başvurulabilir.”

HUDOC Anahtar Kelimeler

İç Hukuk Yollarının Tüketilmesi (35-1) – İç Hukuk Yollarının Tüketilmesi İlkesinin Askıya Alınması (35-1) – Etkin İç hukuk Yolları (35-1)

67. İç hukuk yollarının tüketilmesi koşulu, Sözleşme’nin 35. maddesinin metninin kendisinin de işaret ettiği gibi, uluslararası hukukun genel olarak tanınmış bir kuralıdır. İç hukuk yollarını tüketme yükümlülüğü, Uluslararası Adalet Divanının içtihadında (örneğin bk. 21 Mart 1959 tarihli *Interhandel (İsviçre/Amerika Birleşik Devletleri)* davası) kabul edildiği üzere, uluslararası teamül hukukunun bir parçasıdır. Bu kural, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (madde 41(1)(c)) ve bu Sözleşme’nin İhtiyari Protokolü (madde 2 ve 5(2)(b)), Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi (madde 46) ve Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı (madde 50 ve 56(5)) gibi diğer uluslararası insan hakları antlaşmalarında da yer alır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin *De Wilde, Ooms ve Versyp/Belçika* kararında gözlemlediği gibi (§55), Devlet iç hukuk yollarının tüketilmesi kuralından faydalanmaktan feragat edebilir; bu konuda uzun zamandan beri yerleşik bir uluslararası uygulama bulunmaktadır.

68. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin insan haklarını koruyan ulusal sistemlere ikincil bir koruma sistemi olması amaçlanmıştır ve iç hukukun Sözleşme’ye uygunluğu konusundaki meseleleri karara bağlama fırsatına ilk olarak ulusal mahkemelerin sahip olması uygundur (*A, B ve C/İrlanda* [BD], §142). Yine de daha sonra Strazburg’a bir başvuru yapılacak olursa, Mahkeme, ülkelerin yaşamsal güçleriyle doğrudan ve sürekli irtibat halinde bulunan ulusal mahkemelerin görüşlerinden yararlanmalıdır (*Burden/Birleşik Krallık* [BD], §42).

69. Sözleşme’nin 35 § 1 maddesi sadece iç hukuk yollarına ilişkin olup; uluslararası kuruluşlar çerçevesindeki hukuk yollarının tüketilmesini gerektirmemektedir. Aksine, başvuranın davasını diğer bir uluslararası soruşturma veya çözümmercisine sunmuş olması halinde, başvuru Sözleşme’nin 35 § 2 (b) maddesi uyarınca reddedilebilir (bk. başlık I.D). Bununla birlikte, ikincillik ilkesi, ulusal mahkeme hakiminin meseleyi bekletici sorun yaparak Avrupa Birliği Adalet Divanına (ABAD) başvurduğu davalar kapsamında iç hukuk yollarının tüketilmesini gerektirebilir (ABAD tarafından bekletici bir sorun olduğuna dair verilen kararın, 1 No.lu Protokol’ün 1. maddesinin ihlal edildiğinin iddia edildiği derdest bir davaya uygulanacak kriterlerle ilgili olarak *Laurus Invest Hungary KFT ve diğerleri/Macaristan* (k.k.), § 42). Belirli bir organın ulusal mı yoksa uluslararası nitelikte bir organ mı olduğu hususunu, organın hukuki niteliği, kurucu belgesi, yetkileri ve varsa mevcut hukuk sistemindeki yeri ve finansmanı gibi ilgili bütün faktörleri göz önünde tutarak karara bağlamak Mahkemenin görevidir (*Jeličić/Bosna Hersek* (k.k.); *Peraldi/Fransa* (k.k.)).

1. Kuralın Amacı

70. İç hukuk yollarını tüketme kuralının mantığı, ulusal makamlara ve öncelikle mahkemelere, iddia edilen Sözleşme ihlallerini önleme veya düzeltme imkânı vermektir. Bu kural, Sözleşme’deki hakların ihlali bakımından iç hukuk tarafından etkili bir hukuk yolu sağlanacağına dair 13. maddede öngörülen bir varsayıma dayanır. Bu kural Sözleşme mekanizmasının ikincillik niteliğinin önemli bir yönüdür (*Selmouni/Fransa* [BD], § 74; *Kudla/Polonya* [BD], § 152; *Andrášik ve diğerleri/Slovakya* (k.k.)). Söz konusu varsayım, Sözleşme hükümlerinin ulusal hukukta içselleştirilmiş olup olmadığına bakılmaksızın uygulanır (*Eberhard ve M./Slovenya*). Mahkeme yakın tarihli bir kararında, iç hukuk yollarını tüketme kuralının Sözleşme’nin içerdiği koruma sisteminin işleyişinin ayrılmaz bir parçası olduğunu ve bunun temel bir ilke olduğunu vurgulamıştır (*Demopoulos ve diğerleri/Türkiye* (k.k.) [BD], §§ 69 ve 97; *Vučković ve diğerleri/Sırbistan* (ilk itirazlar) [BD], § 69).

2. Kuralın Uygulanması

a. Esneklik

71. İç hukuk yollarını tüketme kuralı, katı bir kuraldansa altın bir kural olarak tanımlanabilir. Komisyon ve Mahkeme, bu kuralın insan haklarını koruma bağlamında yer aldığı göz önünde bulundurulduğunda, aşırı şekilcilikten uzak ve belirli bir esneklikle uygulanmasının gerekli olduğunu sık sık vurgulamışlardır (*Ringeisen/Avusturya*, § 89; *Lehtinen/Finlandiya* (k.k.); *Gherghina/Romanya* (k.k.) [BD], § 87). İç hukuk yollarını tüketme kuralı mutlak olmadığı gibi, otomatik olarak uygulanabilir bir kural da değildir (*Kozacıoğlu/Türkiye* [BD], § 40). Örneğin Mahkeme, bir ülkenin en yüksek mahkemesinin dahi başvuranları kullanmaya mecbur tutmadığı bir iç hukuk yolunu kullanmalarını istemenin, gereksiz aşırı bir şekilcilik olacağına karar vermiştir (*D.H. ve diğerleri/Çek Cumhuriyeti* [BD], § 116-118). Mahkeme, bir davada başvuranların beyanlarını sunmak için “telaşa” düşmüş olduklarını vurgulayarak, cevap vermeleri için kendilerine çok kısa bir süre tanınmış olmasını dikkate almıştır (*Financial Times Ltd.ve diğerleri/Birleşik Krallık*, §§ 43-44). Ancak, özellikle hukuki belirginlik ve kesinlikle ilgili meselelerin söz konusu olduğu hallerde, mevcut hukuk yollarına iç hukuktaki usullere göre başvurmak ve ulusal hukukta öngörülen şartlara uymak büyük önem taşımaktadır (*Saghinadze ve diğerleri/Gürcistan*, §§ 83-84).

72. İlke olarak, -daha fazla kişiden oluşan bir grubun menfaatlerini savunma şekli olarak iç hukukta açıkça öngörülmüş- bir sivil toplum kuruluşunun toplu eyleminin, iç hukuk yollarını tüketme yöntemlerinden biri olarak kabul edilmesi makul karşılanacaktır, ancak böyle bir eylemin, bireysel bir başvuranın, kendi kişisel durumuna ve özel şikâyetlerine tam olarak uymaması durumunda, söz konusu eylem, başvuranın iç hukukta kendi davasını başlatmasını engelleyemez (Roman çocuklara karşı yapıldığı iddia edilen ayrımcılıkla ilgili olarak *Kósa/Macaristan* (k.k.) , §§ 55-63).

b. İç Hukuk Kurallarına ve Sınırlarına Riayet Etme

73. Başvuranlar iç hukukta uygulanabilir durumda olan kurallara ve usullere riayet etmek zorundadırlar; bunlara riayet etmemeleri halinde, başvuruları Sözleşme’nin 35. maddesindeki koşulu karşılamadığı gerekçesiyle reddedilebilir (*Ben Salah Adraqui ve Dhaim/Ispanya* (k.k.); *Merger ve Cros/Fransa* (k.k.); *MPP Golub/Ukrayna* (k.k.); *Agbovi/Almanya* (k.k.); *Vučković ve diğerleri/Sırbistan* (ilk itirazlar) [BD], §§ 72 ve 80). Başvuranın yaptığı bir usul hatası nedeniyle başvurusu reddedilmesi, Sözleşme’nin 35 § 1 maddesine riayet edilmediği anlamındadır (*Gäffen/Almanya* [BD], §143). Hükümetin, bir başvuranın ulusal mevzuata (örneğin Anayasa Mahkemesine başvurmadan önce olağan hukuk yollarını tüketme gerekliliği kuralı) riayet

etmediğini ileri sürmesi durumunda, Mahkeme, bu kuralların mevzuattan veya yerleşik içtihattan doğan daha önceden var olan zorunlu yasal gereklilikleri ortaya koyduğundan emin olmalıdır (*Brincat ve diğerleri/Malta*, § 69; *Pop-Ilić ve diğerleri/Sırbistan*, § 42).

Bununla birlikte, temyiz mahkemesi kabul edilebilir olmadığına karar verdiği halde bir başvuruyu esastan incelemiş ise, Sözleşme'nin 35 § 1 maddesine riayet edilmiş olur (*Voggenreiter/Almanya*). Yetkili makam, iç hukukta öngörülen usulü uygulamamış olan başvuranın talebini özü itibarıyla incelemiş ise, yine aynı durum söz konusu olur (*Vladimir Romanov/Rusya*, § 52). Hukuki şartları çok az taşıyacak şekilde, oldukça üstünkörü bir biçimde yazılmış iddialar için de, ulusal mahkemenin kısa da olsa esas hakkında bir karar vermiş olması halinde, aynı durum geçerli olur (*Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT)/İsviçre (no. 2)* [BD], §§ 43-45).

c. Birden Fazla İç Hukuk Yolunun Bulunması

74. Potansiyel olarak şayet birden fazla etkili hukuk yolu varsa, başvuranın bunlardan sadece bir tanesini kullanması gereklidir (*Moreira Barbosa/Portekiz* (k.k.); *Jeličić/Bosna Hersek* (k.k.); *Karakó/Macaristan*, § 14; *Aquilina/Malta* [BD], § 39). Gerçekten de bir hukuk yolu tüketilmiş ise, esasen aynı amacı taşıyan bir diğer hukuk yolunu tüketmek gerekli değildir (*Riad ve Idiab/Belçika*, § 84; *Kozacıoğlu/Türkiye* [BD], §§ 40 ve sonraki paragraflar; *Micallef/Malta* [BD], § 58; *Lagutin ve diğerleri/Rusya*, § 75). Kendi davasına en uygun hukuk yolunu seçmek, başvurana düşer (*O'Keeffe/İrlanda* [BD], §§ 110-111). Özet olarak, eğer iç hukuk, hukukun farklı alanlarında birden fazla paralel hukuk yolu öngörmüş ise, Sözleşme'nin ihlal edildiği iddiası bakımından bu hukuk yollarından biri vasıtasıyla tazmin edilme talebinde bulunan bir başvuranın esas itibarıyla aynı amaca sahip diğer hukuk yollarının kullanması zorunlu değildir (*Jasinskis/Letonya*, §§ 50 ve 53-54).

d. Şikâyetin Özü İtibarıyla İleri Sürülmüş Olması

75. Şikâyetin iç hukukta “en azından özü itibarıyla” ileri sürülmüş olması koşuluyla, Sözleşme'deki bir hakkın iç hukuktaki yargılamalar sırasında açıkça ileri sürülmüş olması gerekli değildir (*Castells/İspanya*, § 32; *Ahmet Sadik/Yunanistan*, § 33; *Fressoz ve Roire/Fransa*, § 38; *Azinas/Kıbrıs* [BD], §§ 40-41; *Vučković ve diğerleri/Sırbistan* (ilk itirazlar) [BD], §§ 72, 79 ve 81-82). Bu da, başvuranın Sözleşme hükümlerine dayanmamış olması halinde, iddia ettiği ihlali ilk önce ulusal mahkemelerin telafi etmesine fırsat vermek üzere, aynı veya benzer iddiaları iç hukuka dayanarak ileri sürmüş olması gerektiği anlamına gelir (*Gäffen/Almanya* [BD], §§ 142, 144 ve 146; *Radomilja ve diğerleri/Hırvatistan* [BD], § 117 *Karapanagiotou ve diğerleri/Yunanistan*, § 29; *Marić/Hırvatistan*, § 53; *Portu Juanenea ve Sarasola Yarzabal/İspanya*, §§ 62-63 ve en üst derece yargı merci önünde üstü örtülü olarak dahi ileri sürülmemiş bir şikâyetle ilgili olarak *Yehova Şahitleri Derneği/Fransa* (k.k.); *Nicklinson ve Lamb/Birleşik Krallık* (k.k.), §§ 89-94; *Peacock/Birleşik Krallık* (k.k.), §§ 32-41). Gerektiği takdirde başvuranın, ihtilaf konusu tedbirin Sözleşme ile korunan bir hakkın ihlaline ilişkin şikâyetle ilgili olmayan gerekçelerle bozulmasıyla sonuçlanabilecek başka bir hukuk yolunu kullanması yeterli değildir. “Etkin hukuk yollarının” tüketildiği sonucuna varılabilmesi için Sözleşme'ye ilişkin şikâyetin, ulusal düzeyde de ileri sürülmüş olması gerekmektedir (*Vučković ve diğerleri/Sırbistan* (ilk itirazlar) [BD], § 75; *Nicklinson ve Lamb/Birleşik Krallık* (k.k.), § 90).

e. İç Hukuk Yolunun Varlığı ve Uygun Niteliği

76. Başvuranlar sadece, mevcut olan -kendilerinin doğrudan başvurabilecekleri- ilgili tarihte hem teoride hem de pratikte etkin olan, yani başvuranlar için erişilebilir olan, şikâyetlerini telafi edebilecek ve makul başarı perspektifleri sunabilecek iç hukuk yollarını tüketmek zorundadırlar (*Sejdovic/İtalya* [BD], § 46;

Paksas/Litvanya [BD], §75; ayrıca bk. *S.A.S./Fransa* [BD], § 61, bu davada Mahkeme, Sözleşme'nin 9. maddesinin ihlali temelinde, temyiz yolunun başarı perspektifleri hakkında oldukça fazla açıklamada bulunmuştur).

77. Örneğin, yargılamaların yeniden başlatılması talebinde bulunmanın iç hukuk uyarınca gerçekten etkili bir hukuk yolu teşkil ettiğinin tespit edilmiş olduğu (*K.S. ve K.S. A.G./İsviçre*, (k.k.); *Shibendra Dev/İsveç* (k.k.), §§ 41-43, 45 ve 48) veyakesin hüküm kazanmış bir kararı iptal etmenin davalı Devletin kendi hukuk sisteminde ihlali giderebilecek tek vasıta olduğu (*Kiiskinen ve Kovalainen/Finlandiya* (k.k.); *Nikula/Finlandiya* (k.k.); *Dinchev/Bulgaristan* (k.k.), §§ 27-29) özel haller dışında yargılamaların yeniden başlatılmasına veya bir mahkemeden kararını gözden geçirmesine yönelik talepte bulunmak (*Çınar/Türkiye* (k.k.); *Prystavka/Ukrayna* (k.k.)) gibi gizli veya olağanüstü hukuk yollarına başvurmak gerekli değildir. Benzer şekilde, daha yüksek bir makama yapılan temyiz etkili bir hukuk yolu oluşturmamaktadır (*Horvat/Hırvatistan*, §47; *Hartman/Çek Cumhuriyeti*, § 66); başvuran için doğrudan erişilebilir olmayan; fakat bir aracının takdir yetkisini kullanmasına bağlı olan bir hukuk yolu da etkili bir hukuk yolu teşkil etmemektedir (*Tănase/Moldova* [BD], §122). Söz konusu davada, ilke olarak yapılması gerekli olmayan temyiz (Ombudsman'a yapılan temyiz) etkililiği konusunda *Egmez/Kıbrıs*, (§§ 66-73) kararındaki gerekçeye bakınız. Son olarak, kesin bir süre sınırına tabi olmayan ve böylece belirsizlik yaratan bir iç hukuk yolunun, etkili bir hukuk yolu olduğu değerlendirilemez (*Williams/Birleşik Krallık* (k.k.) ve burada yapılan atıflar; *Nicholas/Kıbrıs*, §§ 38-39).

78. Sözleşme'nin 35 § 1 maddesinin, Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunulmasını gerektirip gerektirmediği büyük ölçüde davalı Devletin yasal sisteminin belirli özelliklerine ve Anayasa Mahkemesi'nin yargı yetkisinin kapsamına bağlı olacaktır (*Uzun/Türkiye* (k.k.), §§ 42-71 ve burada yapılan atıflar). Dolayısıyla, söz konusu yargı yetkisinin yasal hükümlerin anayasallığını ve daha kesin hükümlere uygunluğunu incelemekle sınırlı olduğu bir davalı devlette, başvuranların sadece Sözleşme'ye aykırı olduğu gerekçesiyle bir kanun veya yönetmelik hükmüne itiraz etmeleri halinde Anayasa Mahkemesi'ne şikâyetle bulunmaları gerekecektir (*Grişankova ve Grişankovs/Letonya* (k.k.); *Liepājnieks/Letonya* (k.k.)). Ancak, başvuranın yalnızca, kendiliğinden anayasal olmayan kanun veya yönetmeliklerin hatalı uygulanmasından veya yorumlanmasından şikâyetçi olması durumunda, Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunmak etkili bir hukuk yolu teşkil etmeyecektir (*Smirnov/Rusya* (k.k.); *Szott-Medyńska/Polonya* (k.k.) ; *Petrova/Letonya*, §§ 69-70). Mahkeme ayrıca, Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel bir başvurunun, belirli bir şikâyet için uygun bir çözüm sürebileceği şekilde (kolektif / sosyal mülkiyetli şirketler hakkında verilen yargı kararlarının icra edilememesine ilişkin olarak *Ridić ve diğerleri/Sırbistan*, §§ 68-74) zaman içinde gelişip gelişmediğini ve teoride etkin olan bu türden bir telafi yolunun, yargılamanın süresi bakımından pratikte de etkin olup olmadığını da (Sözleşme'nin 3. maddesine ilişkin tutukluluk koşullarıyla ilgili şikâyetler için bk. *Story ve diğerleri/Malta*, §§ 82-85) dikkate almıştır.

79. Bir başvuranın, Mahkemenin uygun olmadığını değerlendirdiği bir hukuk yolunu tüketmeye çalışmış olması durumunda, bu yolun tüketilmesi için geçen süre, altı aylık sürenin işlemlerini durdurmayacak ve bu da başvurunun süresi dışında yapıldığı gerekçesiyle reddedilmesine yol açabilecektir (*Rezgui/Fransa* (k.k.); *Prystavka/Ukrayna* (k.k.)).

f. Erişilebilirliği ve Etkililiği

80. Hukuk yollarının mevcudiyeti sadece teorik olarak değil, aynı zamanda pratik olarak da yeterince kesin olmalıdır. Belirli bir hukuk yolunun kullanılabilirlik ve etkililik kriterlerini karşılayıp karşılamadığının tespit etmek içindavanın özel koşullarına bakılmalıdır. Yerel mahkemelerin içtihatları, ulusal hukuk düzeni

içerisinde tutarlı olmalıdır. Bu nedenle Mahkeme, ulusal yüksek mahkemenin içtihatlarında farklılıklar devam ettiği sürece, bu farklılıklar nedeniyle yüksek mahkemeye başvuru yolunun “etkili” olmayacağına karar vermiştir (*Ferreira Alves/Portekiz (No. 6)*, §§ 28-29).

81. Örneğin, Mahkeme bir başvuranın tutukluluğu hâlihazırda sona ermiş iken tutukluluk koşullarından şikâyetçi olması halinde, mevcut ve yeterli olan bir tazminat yoluna, yani olumlu sonuçlanması konusunda makul bir ihtimal bulunan bir hukuk yoluna, Sözleşme’nin 35 § 1 maddesi çerçevesinde başvurulması gerektiğine hükmetmiştir (*Lienhardt/Fransa* (k.k.); *Rhazali ve diğerleri/Fransa* (k.k.); *Ignats/Letonya* (k.k.)). Ancak başvuranın başvurusunu yaptığı sırada halen tutuklu olması durumunda, etkin bir niteliğe sahip olduğu düşünülen başvuru, iddia edilen ihlalin devam etmesini engelleyebilmelidir (*Torreggiani ve diğerleri/İtalya*, § 50; *Neshkov ve diğerleri/Bulgaristan*, §§ 181 ve 192-193; *Vasilescu/Belçika*, §§ 70 ve 128).

82. Bir ceza davası kapsamında, gizli izleme konusunun ileri sürülmesinin, Sözleşme’nin 8. maddesine dayandırılan bir şikâyetle ilişkin olarak etkin bir başvuru yolu olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği, davanın koşullarına dayanmaktadır. Ceza mahkemelerinin, bir ceza davasında hakkaniyete uygunluk ve delillerin kabulü konularına eğilebilmesine rağmen, Mahkeme, ceza mahkemelerinin 8. maddeye ilişkin şikâyetin özünü incelemelerinin mümkün olmadığı durumda -ki bu maddeye açısından, müdahale “yasalarca öngörülmemiştir” veya “demokratik bir toplumda gerekli” değildir-, etkin bir başvuru yolu sunmanın veya bu şikâyetle uygun bir telafi sağlamanın ceza mahkemelerinin görevi olmadığına hükmetmiştir (*Zubkov ve diğerleri/Rusya*, § 88).

83. Mahkeme, sadece iç hukuk sisteminde mevcut olan resmi hukuk yollarını değil, aynı zamanda söz konusu hukuk yollarının işlediği genel hukuki ve siyasi bağlamla birlikte, başvuranın kişisel koşullarını da gerçekçi bir biçimde dikkate almak zorundadır (*Akdivar ve diğerleri/Türkiye* [BD], §§ 68-69; *Khashiyev ve Akayeva/Rusya*, §§ 116-117; *Chiragov ve diğerleri/Ermenistan* [BD], § 119; *Sargsyan/Azerbaycan* [BD], §§ 117-119). Mahkeme, davanın tüm koşullarını dikkate alarak, başvuranın iç hukuk yollarını tüketmek için kendisinden makul olarak yapması beklenebilecek tüm girişimlerde bulunup bulunmadığını incelemelidir (*D.H. ve diğerleri/Çek Cumhuriyeti* [BD], §§ 116-122).

84. Maddi ve hukuki anlamda ülke hudutlarının, iç hukuk yollarının tüketilmesinin önünde bir engel oluşturmadığı kaydedilmelidir. Sözleşmeciler bir Devletin yargı yetkisi alanı dışında yaşayan başvuranlar, pratik açıdan sıkıntı çekseler ve anlaşılabilir kişisel bir isteksizlik duysalar bile, ilke olarak, söz konusu Devletin iç hukuk yollarını tüketmekten muaf değillerdir (Davalı Devletin yargı yetkisi alanına kendi rızalarıyla dâhil olmayan başvuranlara ilişkin olarak *Demopoulos ve diğerleri/Türkiye* (k.k.) [BD]; §§ 98 ve 101).

3. Kuralın Uygulanması Konusunda Sınırlar

85. “Uluslararası hukukun genel kabul gören kurallarına” göre, bazı özel koşullar, başvuranı, kendisine sunulmuş hukuk yollarını tüketme yükümlülüğünden muaf tutabilir (*Sejdovic/İtalya* [BD], §55).

Sözleşme tarafından yasaklanan eylemlerin tekrarına ve bu eylemlere Devlet makamlarının resmen hoşgörü göstermelerine dayanan, yargılamaları yararsız ve etkisiz kılacak nitelikte idari bir uygulamanın bulunduğu ortaya konmuş ise iç hukuk yollarını tüketme kuralı uygulanmaz (*Aksoy/Türkiye*, § 52; *Gürcistan/Rusya* (I) [BD], §§ 125-159).

Başvurandanbelirli bir hukuk yolunu tüketmesi talep etmenin pratikte makul olmaması ve başvuranın Sözleşme'nin 34. maddesi kapsamındaki bireysel başvuru hakkını etkili bir biçimde kullanmasının önünde orantısız bir engel teşkil etmesi halinde Mahkeme, başvuranın bu koşulu yerine getirmekten muaf olduğuna karar vermektedir (*Veriter/Fransa*, § 27; *Gaglione ve diğerleri/İtalya*, § 22; *M.S./Hırvatistan* (no. 2), §§ 123-125).

Usulün kusurlu olduğuna veya suistimal edildiğine yönelik herhangi bir iddia ileri sürülmemişken, sadece bir temyizişleminin sonucuna bağlı olarak para cezası verilmesi, söz konusu hukuk yolunun tüketilmesi zorunluluğunu ortadan kaldırır (*Prencipe/Monako*, §§ 95-97).

İç hukuk yollarının tüketilmesine ilişkin kural, ilke olarak, yargılamanın yeniden görülmesi olasılığı da dâhil olmak üzere, Sözleşme'nin 41. maddesi bağlamında Mahkemeye sunulan adil tazmin taleplerine uygulanmaz (*Jalloh/Almanya* [BD], § 129; *S.L. ve J.L./Hırvatistan* (adil tazmin), § 15).

4. İspat Yükünün Dağılımı

86. Hükümet, iç hukuk yollarının tüketilmediğini iddia ediyorsa, başvuranın hem mevcut hem de etkili bir hukuk yoluna başvurmadığını ispatlama külfeti altındadır (*Dalia/Fransa*, § 38; *McFarlane/İrlanda* [BD], §107; *Vučković ve diğerleri/Sırbistan* (ilk itirazlar) [BD], § 77). Bu nitelikte bir hukuk yolunun erişilebilirliği, hukuken vepratik olarak yeterince kesin olmalıdır (*Vernillo/Fransa*). Dolayısıyla hukuk yolunun içhukuktaki dayanağı açık olmalıdır (*Scavuzzo-Hagerve diğerleri/İsviçre* (k.k.)); *Norbert Sikorski/Polonya*, § 117; *Sürmeli/Almanya* [BD], §§ 110-112). İç hukuk yolu, başvuranın şikâyetleri açısından tazmin sağlayabilecek ve olumlu sonuçlanması konusunda makul başarı şansı sunabilecek nitelikteolmalıdır (*Scoppola/İtalya* (no. 2) [BD], § 71; *Magyar Keresztény Mennonita Egyház ve diğerleri/Macaristan*, § 50; *Karácsony ve diğerleri/Macaristan* [BD], §§ 75-82).Örneğin, Devlet görevlileri tarafından yasa dışı olarak kuvvete başvurulması konusunda, sadece ilgiliye tazminat verilmesini amaçlayan davalar, Sözleşme'nin 2 ve 3. maddelerinin esas veya usul yönlerine dayanan şikâyetlerin telafî edilmesi için etkin başvuru yollarını teşkil etmez (*Mocanu ve diğerleri/Romanya* [BD], §§ 227 ve 234; *Jørgensen ve diğerleri/Danimarka* (k.k.), §§ 52-53; aksi yönde bir karar için (*a contrario*), Mahkemenin başvuranların hukuk veya idare mahkemelerine başvurmasını kabul ettiği veya istediği tıbbi ihmal davalarıyla ilgili olarak bk. *Lopes de Sousa Fernandes/Portekiz* [BD], §§ 137-138; *V.P./Estonya* (k.k.), §§ 52-61; *Dumpe/Letonya* (k.k.), §§ 55-76; ayrıca aksi yönde bir karar için (*a contrario*), Devletin, tehlikeli endüstriyel faaliyetler kapsamında mükleri korumayı reddettiği iddiasına ilişkin davalarla ilgili olarak, örneğin ilgililerin mülklerine zarar veren bir petrol rafinerisi patlaması hakkında bk. *Kurşun/Türkiye* §§ 118-132). Kapsamı ve uygulaması dâhil olmak üzere, mevcut olduğu söylenen bir hukuk yolunun gelişimi ve uygunluğu, açıkça düzenlenmiş ve içtihatlarla veyauygulamayla teyit edilmiş veya tamamlanmış olmalıdır (*Mikolajová/Slovakya*, § 34). Budurum, başvuran tarafından dayanılan hakkı zımnen öngören yazılı bir anayasaya sahip olan ve teamül hukukundan esinlenen bir sistem bağlamında da geçerlidir (yaklaşık 25 yıldır teorik olarakmevcut olduğu halde hiçbir zaman kullanılmamış bir hukuk yoluyla ilgili olarak *McFarlane/İrlanda* [BD], §§117 ve 120).

Ulusal içtihatlardan örneklerin sunulmuş olması halinde, Hükümetin iddiaları açıkça daha fazla ağırlık taşır(*Andrášik ve diğerleri/Slovakya* (k.k.); *Di Sante/İtalya* (k.k.); *Giummarrave diğerleri/Fransa* (k.k.); *Paulino Tomás/Portekiz* (k.k.); *Johtti Sapmelaccat Ry ve diğerleri/Finlandiya* (k.k.); *Parrillo/İtalya* [BD], §§ 87-105). Hükümetin, normal olarak yerel içtihatlarla ilişkin örnekler yardımıyla bir başvuru yolunun uygulamada etkin olduğunu kanıtlayacak durumda olması gerekse bile, Mahkeme, belirli türdeki davaların

sayısının daha büyük ülkelere göre daha az olma ihtimali bulunan küçük ülkeler için bunu kanıtlamanın zor olabileceğini kabul eder ([Aden Ahmed/Malta](#), § 63; [M.N. ve diğerleri/San Marino](#), § 81).

Bu içtihatlar, ilke olarak başvurunun yapıldığı tarihten daha önce oluşturulmuş ([Norbert Sikorski/Polonya](#), § 115; [Dimitar Yanakiev/Bulgaristan](#) (no. 2), §§ 53 ve 61); [Big Brother Watch ve diğerleri/Birleşik Krallık*](#), § 267) ve somut olayla ilgili ([Saknovski/Rusya](#) [BD], §§ 43-44) olmalıdır, bununla birlikte davanın Mahkeme önünde derdest olduğu sırada yeni bir hukuk yolunun oluşturulmasına ilişkin olarak aşağıda açıklanan ilkelere bakınız.

87. Hükümetin başvuranın ulusal mahkemeler önünde doğrudan Sözleşme'ye dayanabileceğini iddia etmesi halinde, bu türden bir hukuk yolunun kesinlik derecesinin somut örneklerle gösterilmesi gerekir ([Slavgorodski/Estonya](#) (k.k.)). Aynı durum, ulusal Anayasanın belirli genel hükümlerine doğrudan dayandığı belirtilen bir hukuk yolu için de geçerlidir ([Kornakovs/Letonya](#), § 84).

88. Ulusal yasama organı adli yargılamaların aşırı uzunluğunun incelenmesi için özel bir hukuk yolu getirmiş ise, Mahkeme bu konudaki savlara karşı daha açık olur ([Brusco/İtalya](#) (k.k.); [Slaviček/Hırvatistan](#) (k.k.)). Ayrıca bk. [Scordino/İtalya \(no. 1\)](#) [BD], §§ 136-48). Karşılaştırınız [Merit/Ukrayna](#), § 65.

89. Başvuran için uygun ve etkili bir hukuk yolunun bulunduğunu ispat yükü Hükümet tarafından yerine getirildiğinde, aşağıdakileri ortaya koymak başvuranın görevidir:

- hukuk yolu bilfiil kullanılmıştır ([Grässer/Almanya](#) (k.k.)); veya
- hukuk yolu belirli nedenlerden dolayı davanın kendine özgü koşulları içerisinde yetersiz ve etkisiz olmuştur ([Selmouni/Fransa](#) [BD], § 76; [Vučković ve diğerleri/Sırbistan](#) (ilk itirazlar) [BD], § 77; [Gherghina/Romanya](#) (k.k.) [BD], § 89 [Joannou c. Turquie](#), §§ 86-87 et §§ 94-106) - par exemple, en cas de délai excessif du déroulement de l'enquête); bu nedenlere örnek olarak şunlar verilebilir: soruşturma yapılmasında aşırı gecikme yaşanması ([Radio Franceve diğerleri/Fransa](#) (k.k.), § 34); yasal sorunlar temelinde temyiz başvurusunda bulunmak gibi normalde mevcut olan bir hukuk yolunun benzer davalarda gösterilen yaklaşımın ışığında, söz konusu davalarda verilen kararlar yakın tarihli olsa bile ([Gas ve Dubois/Fransa](#) (k.k.)), davanın koşulları içerisinde etkili olmaması ([Scordino/İtalya](#) (k.k.); [Pressos Compania Naviera S.A. ve diğerleri/Belçika](#), §§ 26-27). Başvuranın ilgili mahkemeye doğrudan başvuramaması halinde de bu durum geçerli olmaktadır ([Tănase/Moldova](#) [BD], § 122). Bazı özel koşullar altında, benzer durumda bulunan başvuranlardan bir kısmı, Hükümet tarafından atıf yapılan mahkemeye başvurmamış ise, diğer başvuranlar tarafından kullanılan bu iç hukuk yolunun uygulamada etkisiz kaldığının ortaya çıkmış olması nedeniyle söz konusu mahkemeye başvurmaktan muaf tutulabilirler ([Vasilkoski ve diğerleri/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti](#), §§ 45-46; [Laska ve Lika/Arnavutluk](#), §§ 45-48). Ancak bu durum çok özel olaylarda geçerlidir (karşılaştırınız [Saghinadze ve diğerleri/Gürcistan](#), §§ 81-83); veya
- başvurayı bu koşulu yerine getirmekten muaf tutmayı gerektiren özel şartlar bulunmuştur ([Akdivar ve diğerleri/Türkiye](#), §§ 68-75; [Sejdovic/İtalya](#) [BD], § 55; [Veriter/Fransa](#), § 60; [Big Brother Watch ve diğerleri/Birleşik Krallık*](#), §§ 265-268).

90. Devlet görevlilerinin vazifelerini suistimal ettiğine veya zarara sebebiyet verdiklerine ilişkin ciddi iddialar karşısında ulusal makamların tamamıyla pasif kalmaları, örneğin soruşturma yapmamaları veya yardım etmemeleri halinde, bu tür bir unsur oluşabilir. Bu gibi durumlarda ispat külfetinin bir kez daha yer

değiştirdiği ve böylece şikâyetçi olunan meselelerin ağırlığı ve ciddiyetine cevaben hangi girişimlerde bulunduğunu ortaya koyma yükümlülüğünün, davalı Devlete ait olduğu söylenebilir ([Demopoulos ve diğerleri/Türkiye](#) (k.k.) [BD], §70).

91. Başvuranın belirli bir hukuk yolunun etkililiği konusunda kuşku duyması tek başına, kendisini söz konusu hukuk yolunu tüketme girişiminde bulunma yükümlülüğünden kurtarmaz ([Epözdemir/Türkiye](#) (k.k.); [Milošević/Hollanda](#) (k.k.); [Pellegriti/İtalya](#) (k.k.); [MPP Golub/Ukrayna](#) (k.k.); [Vučković ve diğerleri/Sırbistan](#) (ilk itirazlar) [BD], §§ 74 ve 84; başvuranın, Anayasa Mahkemesi hâkimlerinin tarafsızlığına ilişkin endişeleriyle ilgili olarak [Zihni/Türkiye](#) (k.k.), §§ 23 et 29-30). Aksine, uygun mahkemeye yorum yetkisini kullanarak mevcut hakları geliştirme fırsatı vermek için başvurmak, başvuranın menfaatinedir ([Ciupercescu/Romanya](#), § 169). Temel haklara anayasal koruma sağlayan bir hukuk sisteminde bu korumanın genişliğini test etme ve teamül hukuku sisteminde ulusal mahkemelere yorum yoluyla söz konusu hakları geliştirme imkânı verme yükümlülüğü şikâyetçikişiye aittir ([A, B ve C/İrlanda](#) [BD], §142.); [Vučković ve diğerleri/Sırbistan](#) (ilk itirazlar) [BD], § 84). Bununla birlikte; örneğin yerleşik iç hukuk içtihatları ışığında, belirtilen hukuk yolunun gerçekte olumlu sonuçlanma konusunda makul bir ihtimale sahip olmadığı durumlarda, başvuranın söz konusu hukuk yolunu kullanmamış olması, kabuledilebilirlik önünde bir engel değildir ([Pressos Compania Naviera S.A. ve diğerleri/Belçika](#), §27; [Carson ve diğerleri/Birleşik Krallık](#) [BD], § 58).

5. Usul Yönleri

92. Başvuranın iç hukuk yollarını tüketmesi koşulu, normal olarak Mahkemeye başvurunun yapıldığı tarih dikkate alınarak karara bağlanır ([Baumann/Fransa](#), § 47); ancak davanın kendine özgü koşulları ile haklı kılınması mümkün olan istisnalar bulunabilir. Bununla birlikte Mahkeme, bu tür hukuk yollarının son aşamasına, Mahkemeye başvuru yapıldıktan kısa bir süre sonra fakat Mahkemenin kabul edilebilirlik meselesini karara bağlamasından önce varılabilineceğini kabul etmektedir (başvuranın, Yargıtay kararını beklemeksizin bir yıl, sekiz ay sonra Mahkemeye Sözleşme'nin 3. maddesi alanında başvuruda bulunduğu; [Cestaro/İtalya](#), §§ 147-148; [Karoussiotis/Portekiz](#), § 57).

93. Hükümet, iç hukuk yollarının tüketilmediğine dair bir itiraz ileri sürmek istediğinde, itirazın niteliğinin ve koşullarının izin verdiği ölçüde, bunu kabuledilebilirlik kararından önce sunduğu görüşlerinde ileri sürmelidir; ancak Hükümeti bu yükümlülüğünden muaf tutmayı gerektiren istisnai koşullar bulunabilir ([Mooren/Almanya](#) [BD], §§ 57-59 ve burada yapılan atıflar; [Svinarenko ve Slyadnev/Rusya](#) [BD], §§ 79-83; [Blokhin/Rusya](#) [BD], §§ 96-98; ayrıca bk. Mahkeme İç Tüzüğü'nün 55. maddesi). Bu aşamada başvuru davalı Hükümete bildirildiğinde ve Hükümet, iç hukuk yollarının tüketilmediğine dair bir itiraz ileri sürmediğinde, Mahkeme sonradan ileri sürülen bu türeden bir itirazı re'sen inceleyemez (Davalı hükümetin bir şikâyetin esasına dayanarak, tesadüfen başvuranın ulusal yargılamalar kapsamındaki itiraz konusu tedbirlere itiraz etmediği [Navalnyy/Rusya](#) [BD], §§ 60-61). Esasa ilişkin inceleme aşamasında bile ve Mahkeme İç Tüzüğü'nün 55. Maddesinde öngörülen şartların saklı tutulması kaydıyla, Mahkeme, başvurunun kabul edilebilir olduğuna dair verdiği kararı yeniden inceleyebilir ([O'Keeffe/İrlanda](#) [BD], § 108; [Muršić/Hırvatistan](#) [BD], § 69; [Merabishvili/Gürcistan](#) [BD], § 214).

94. İç hukuk yollarının tüketilmediğine dair ileri sürülen bir itirazın, özellikle usuli yükümlülük ve güvencelere ilişkin davalarda, davanın esasıyla birleştirilmesi oldukça rastlanan bir durumdur, aşağıdaki başvurular bu duruma örnek gösterilebilir:

- Sözleşme'nin 2. maddesinin usul yönü ([Dink/Türkiye](#), §§ 56-58; [Oruk/Türkiye](#), § 35);

- Sözleşme'nin 3. maddesinin usul yönü ([Husayn \(Abu Zubaydah\)/Polonya](#), § 337; [Al Nashiri/Polonya](#), § 343);
- Sözleşme'nin 5. maddesi ([Margaretić/Hrvatistan](#), § 83);
- Sözleşme'nin 6. maddesi ([Scoppola/İtalya](#) (No. 2) [BD], § 126);
- Sözleşme'nin 8. maddesi ([A, B ve C/İrlanda](#)[BD], § 155; [Konstantinidis/Yunanistan](#), § 31);
- Sözleşme'nin 13. maddesi ([Sürmeli/Almanya](#) [BD], § 78; [M.S.S./Belçika ve Yunanistan](#)[BD], § 336);
- 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi ([S.L. ve J.L./Hrvatistan](#), § 53; [Joannou/Türkiye](#)§ 63).

6. Yeni Hukuk Yollarının Oluşturulması

95. İç hukuk yollarının tüketilip tüketilmediği, normal olarak, yargılamaların Mahkemeye başvurunun yapıldığı tarihteki durumu dikkate alınarak değerlendirilir. Ancak bu kural, istisnalara tabi olabilmektedir ([İçyer/Türkiye](#) (k.k.), §72ve sonraki paragraflar). Mahkeme, bilhassa yargılamaların uzunluğuyla ilgili davalarda ([Predil Anstalt/İtalya](#) (k.k.); [Bottaro/İtalya](#) (k.k.); [Andrášik ve diğerleri/Slovakya](#) (k.k.); [Nogolica/Hrvatistan](#) (k.k.); [Brusco/İtalya](#) (k.k.); [Korenjak/Slovenya](#) (k.k.), §§ 66-71); [Tekniki Olympiaki A.E./Yunanistan](#) (k.k.); mülkiyet hakkına müdahaleler bakımından yeni bir tazminat yoluna ilişkin davalarda ([Charzyński/Polonya](#) (k.k.); [Michalak/Polonya](#) (k.k.); [Demopoulosve diğerleri/Türkiye](#) (k.k.) [BD]); yerel mahkeme kararlarının icra edilmemesine ilişkin davalarda ([Nagovitsyn ve Nalgiyev/Rusya](#) (k.k.), §§ 36-40; [Balan/Moldova](#) (k.k.)) veya cezaevlerindeki aşırı kalabalıklarla ilgili davalarda ([Łatak/Polonya](#) (k.k.); [Stella ve diğerleri/İtalya](#) (k.k.), §§ 42-45)) bu kuralı bertaraf etmiştir.

Mahkeme yeni oluşturulan hukuk yollarının etkililiğini ve erişilebilirliğindikkate almaktadır ([Demopoulos ve diğerleri/Türkiye](#) (k.k.) [BD], §88).Yeni iç hukuk yolunun etkili olmadığı bir dava için bk. [Parizov/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti](#), §§ 41-47); yeni anayasal hukuk yolunun etkili olduğu bir dava için bk. [Cvetković/Sırbistan](#), § 41.

İçtihat değişikliğinden sonra bir Devletin hukuk sistemine dâhil edilen yeni bir hukuk yolunun, hangi tarihten itibaren başvuran tarafından kullanılmasının gerekli görülmesinin adil olacağı konusunda Mahkeme, bireylere yargı kararına aşına olmaları için makul bir süre tanımaksızın bu türden yeni bir hukuk yolunu tüketmelerini şart koşmanın adil olmayacağına hükmetmiştir ([Broca ve Texier-Micault/Fransa](#), § 20). “Makul sürenin” uzunluğu her davanın koşullarına bağlıdır; ancak Mahkeme genellikle bu sürenin altı ay olduğuna karar vermiştir ([ibidem](#); [Depauw/Belçika](#) (k.k.); [Yavuz Selim Güler/Türkiye](#), § 26). Örneğin [Leandro Da Silva/Lüksemburg](#) (§ 50) davasında, bahse konu yerel mahkeme kararının verilmesinden itibaren geçen süre sekiz ay ve kararın yayımlanmasından itibaren geçen süre üç buçuk ay olmuştur. Ayrıca bk. [McFarlane/İrlanda](#) [BD], § 117; bir emsal kararın ardından kısa süre sonra tesis edilen bir hukuk yolu için bk. [Fakhretdinov ve diğerleri/Rusya](#) (k.k.), §§ 36-44; iç hukuk içtihatlarından ayrılma konusunda bk. [Scordino/İtalya \(No. 1\)](#) [BD], § 147.

Mahkeme, yargılamaların uzunluğuyla ilgili davalarda iç hukuk yollarının etkili olması için sahip olması gereken özellikler hakkında [Scordino/İtalya \(No. 1\)](#) [BD] ve [Cocchiarella/İtalya](#)[BD] davalarında bazı işaretlerde bulunmuştur (ayrıca bk. daha yakın tarihli [Vassilios Athanasiou ve diğerleri/Yunanistan](#), §§ 54-56). Genel kural olarak, yargılamaların uzunluğu konusunda önleyici veya tazmin edici bir etkisi bulunmayan bir hukuk yolunun kullanılması gerekmez ([Puchstein/Avusturya](#), § 31). Yargılamaların uzunluğuyla ilgili bir

hukuk yolu, özellikle, aşırı bir gecikmeye meydan vermeden işlemeli ve uygun düzeyde telafi sağlamalıdır (*Scordino/İtalya (No. 1)* [BD], §§ 195 ve 204-207).

96. Mahkemenin, iç hukukta veya uygulamada yapısal veya genel kusurlar tespit etmesi halinde, Mahkeme Devletten durumu incelemesini ve gerekirse aynı nitelikte davaların Mahkemenin önüne getirilmesini engellemek için etkili tedbirler almasını isteyebilir (*Lukenda/Slovenya*, § 98). Mahkeme, Sözleşme'deki hakların ihlalleri hakkında gerçekten etkili bir tazmin sağlanması için, Devletin ya mevcut hukuk yollarını değiştirmesi ya da yeni hukuk yolları eklemesi gerektiği sonucuna varabilir (örneğin bk. emsal kararlar, *Xenides-Arestis/Türkiye*, § 40; *Bourdov/Rusya (No. 2)*, §§ 42 ve 129 ve sonraki paragraflar ve § 140). Etkili iç hukuk yollarının sağlanması gereksinimine özel önem verilmelidir (bk. emsal karar, *Vassilios Athanasiou ve diğerleri/Yunanistan*, § 41).

Davalı Devletin yeni bir hukuk yolu tesis etmesi halinde Mahkeme, söz konusu hukuk yolunun etkili olup olmadığını tespit etmiştir (örneğin bk. *Robert Lesjak/Slovenya*, §§ 34-55; *Demopoulos ve diğerleri/Türkiye* (k.k.) [BD], § 87; *Xynos/Yunanistan*, §§ 37 ve 40-51; *Preda ve diğerleri/Romanya*, §§ 118-133). Mahkeme tespitini her davanın koşullarını inceleyerek yapmaktadır; Mahkemenin yeni yasal çerçevenin etkili olup olmadığına ilişkin kararını, çerçevenin pratik uygulamasına dayalı olarak vermesi gerekmektedir (*Nogolica/Hırvatistan* (k.k.); *Rutkowski ve diğerleri/Polonya*, §§ 176-186). Ancak, ne çerçevenin uygulanmasına ilişkin hiçbir adli veya idari uygulamanın henüz ortaya çıkmamış olması, ne de yargılamaların fazla uzun sürme riski yeni hukuk yolunu etkisiz kılar (*Nagovitsyn ve Nalgiyev/Rusya* (k.k.), § 30).

97. Mahkemenin yeni hukuk yolunun etkili olduğuna karar vermesi halinde bu, benzer davalardaki diğer başvuranların, zamanaşımına uğramış olmamak kaydıyla, yeni hukuk yolunu kullanmaları gerektiği anlamına gelmektedir. Mahkeme, yeni hukuk yolunun oluşturulmasının öncesinde yapılmış olsa dahi söz konusu başvuruların Sözleşme'nin 35 § 1 maddesi uyarınca kabul edilemez olduğunu beyan etmiştir (*Grzinčič/Slovenya*, §§ 102-110; *İçyer/Türkiye* (k.k.), §§ 74 ve sonraki paragraflar; *Stella ve diğerleri/İtalya* (k.k.), §§ 65-68; *Preda ve diğerleri/Romanya*, §§ 134-142; *Muratovic/Sırbistan* (k.k.), §§ 17-20).

Bu durum, başvurular yapıldıktan sonra kullanılabilir hale gelen iç hukuk yollarıyla ilgilidir. Başvuranları böyle bir hukuk yolunu kullanmaya zorlayan istisnai koşullar bulunup bulunmadığı değerlendirilirken, özellikle yeni iç hukuk düzenlemelerinin niteliği ve uygulamaya girdiği bağlam dikkate alınır (*Fakhretdinov ve diğerleri/Rusya* (k.k.), § 30). Bu davada Mahkeme, etkili bir hukuk yolu oluşturulmasına hükmettiği bir emsal kararın ardından getirilen etkili iç hukuk yolunun, başvuranlar tarafından Mahkemeye başvuru yapılmadan önce kullanılması gerektiğine karar vermiştir.

Mahkeme, ulusal makamların uzun vadede, yeni mevzuatın pilot karara ve genel olarak Sözleşme standartlarına uygun bir şekilde uygulanmadığını göstermesi durumunda, bir pilot kararın ardından oluşturulan başvuru yolunun potansiyel olarak etkinliğine ilişkin yaklaşımını değiştirtirdiğinin altını çizmiştir (*Muratovic/Sırbistan* (k.k.), §§ 17-20).

Mahkeme ayrıca, Sözleşme'nin 35 § 1 maddesinin uygulanma koşullarını başvuru tarihine göre belirlemiştir (*Fakhretdinov ve diğerleri/Rusya* (k.k.), §§ 31-33; *Nagovitsyn ve Nalgiyev/Rusya* (k.k.), §§ 29 ve sonraki paragraflar ve 40-41).

B. Altı Aylık Süre Kuralına Riayet Etmeme

Madde 35 § 1 – Kabul edilebilirlik kriterleri

“1. Mahkemeye ancak, (...) iç hukuktaki kesin karar tarihinden itibaren altı aylık bir süre içinde başvurulabilir.”

HUDOC Anahtar Kelimeler

Altı aylık süre (35-1) – İç hukukta verilen nihai karar (35-1) – Devam eden durum (35-1)

1. Kuralın Amacı

98. Altı aylık süre kuralının başlıca amacı, Sözleşme kapsamında meselelerin ortaya çıktığı davaların makul bir süre içerisinde incelenmesini sağlamak suretiyle yasal kesinliği sürdürmenin yanı sıra yetkililer ve diğer ilgili kişileri uzun sürecek bir belirsizlik durumunda kalmaya karşı korumaktır (*Mocanu ve diğerleri/Romanya* [BD], § 258; *Lopes de Sousa Fernandes/Portekiz* [BD], § 129). Bu kural ayrıca, müstakbel başvuranlara bir başvuruda bulunup bulunmama konusunda düşünmeleri ve eğer başvuruda bulunacaklarsa ileri sürecekleri şikâyetler ve iddialar konusunda karar vermeleri için yeterli zaman sağlar; zamanın geçmesi ileri süren meselelerin adil bir şekilde incelenmesinde sorun yaratacağı için, bu kural dava konusu olayların kanıtlanmasını kolaylaştırır (*Sabri Güneş/Türkiye* [BD], § 39).

99. Bu kural, Mahkeme tarafından yapılan denetimin süre yönünden sınırlarını gösterir ve hem bireylere ve hem de Devlet yetkililerine hangi süre geçtikten sonra artık denetimin mümkün olmayacağını bildirir. Altı aylık süre kuralı Yüksek Sözleşmeciler Tarafından eski kararların sürekli sorgulanmasını engelleme konusundaki isteğini yansıttığı gibi, düzen, istikrar ve barış adına meşru bir kaygı teşkil eder (*Idalov/Rusya* [BD], § 128; *Sabri Güneş/Türkiye* [BD], § 40; *Lopes de Sousa Fernandes/Portekiz* [BD], § 129).

100. Altı aylık süre kuralı bir kamu politikası kuralı olup, Hükümet bu doğrultuda itirazda bulunmamış olsa dahi Mahkemenin söz konusu kuralı re’sen uygulama yetkisi bulunmaktadır (*ibidem*, § 29; *Blokhin/Rusya* [BD], § 102; *Merabishvili/Gürcistan* [BD], § 247; *Radomilja ve diğerleri/Hırvatistan* [BD], § 138)).

101. Altı aylık süre kuralı, bir başvuranın, konuyla ilgili durumu ulusal düzeyde kesin olarak sonuçlanmadan önce, Mahkemeye şikâyetle bulunmasını gerektiremez (*Varnava ve diğerleri/Türkiye* [BD], § 157; *Lekić/Slovenya* [BD], § 65, *Chapman/Belçika* (k.k.), § 34).

2. Altı Aylık Sürenin Başladığı Tarih

a. Nihai Karar

102. Altı aylık süre, iç hukuk yollarının tüketilmesi sürecinde verilen nihai karar tarihinden itibaren başlar (*Paul ve Audrey Edwards/Birleşik Krallık* (k.k.); *Lekić/Slovenya* [BD], § 65). Başvuran şikâyetlerini

gidermesi amacıyla etkili ve yeterli görünen iç hukuk yollarını olağan bir şekilde kullanmış olmalıdır (*Moreira Barbosa/Portekiz* (k.k.); *O’Keeffe/İrlanda* [BD], §§ 110-13; ayrıca bk. geçici olarak etkili olan bir başvuru yoluna ilişkin olarak *Călin ve diğerleri/Romanya*, §§ 59-60 ve 62-69). Sadece tek bir nihai karar olduğunda, dava farklı derecede mahkemelerce iki defa incelenmiş olsa bile, altı aylık sürenin hesaplanmasında dikkate alınması gereken tek bir yargılama vardır (*Satakunnan Markkinapörssi Oy ve Satamedia Oy/Finlandiya* [BD], § 93).

103. “Nihai karar” tarihinin tespit edilebilmesi veya altı aylık sürenin başlangıç tarihinin hesaplanabilmesi amacıyla, Sözleşme’nin 35 § 1 maddesinin gereklerini karşılamayan bir başvuru yolunun kullanılması, Mahkeme tarafından dikkate alınmaz (*Jerónovičs/Letonya* [BD], § 75; *Alekseyev ve diğerleri/Rusya**, §§ 10-16). Bir başvuranın Sözleşme bakımından söz konusu olan şikâyeti için etkili bir tazmin sağlama yetkisi ve görevi bulunmayan organlara veya mercilere uygun olmayan veya yanlış yorumlanan başvurularda bulunmak suretiyle, Sözleşme’de getirilen katı süre sınırını genişletmesi mümkün olmadığından, sadece olağan ve etkili hukuk yolları dikkate alınabilir (*Lopes de Sousa Fernandes/Portekiz* [BD], § 132; *Fernie/Birleşik Krallık*(k.k.)). Bununla birlikte *Červenka/Çek Cumhuriyeti* davasında, başvuranın etkinliğinden şüphe duyduğu halde Anayasa Mahkemesi’nin kararını beklemiş olması sebebiyle, Mahkeme, başvuranın bu başvuru yolunu kullanmayı denemiş olmakla suçlanamayacağına karar vermiştir (§§ 90 ve 113-121).

104. Ulusal bir davanın, etkin bir başvuru yolu teşkil edip etmediğinin belirlenmesi için, başvuranların altı aylık sürenin hesaplanmasında dikkate alınması gereken bu hukuk yolunu kullanmaları, başvuranın şikâyeti, söz konusu Sözleşme hükmünün Davalı Devlete getirdiği yükümlülüklerin kapsamı, Davalı Devletin hukuk sistemindeki mevcut başvuru yolları ve davanın özel koşulları gibi bazı faktörlerin de dikkate alınması gerekmektedir. Bu değerlendirme, örneğin Devlet görevlileri tarafından yasa dışı kuvvete başvurulmuş ve tıbbi ihmalin söz konusu olduğu davalarda farklı şekilde yapılacaktır (*Lopes de Sousa Fernandes/Portekiz* [BD], § 134-137).

105. Kullanılması kamu görevlilerinin takdirine bağlı olan ve sonuç olarak başvuran tarafından doğrudan erişilebilir olmayan iç hukuk yolları dikkate alınmaz. Benzer şekilde, kesin bir süre sınırı bulunmayan hukuk yolları belirsizlik yaratır ve Sözleşme’nin 35§ 1 maddesinde yer alan altı aylık süre kuralını işlevsiz kılar (*Williams/Birleşik Krallık* (k.k.); *Abramyan ve diğerleri/Rusya* (k.k.), §§ 97-102 ve 104; *Kashlan/Rusya* (k.k.), §§ 23 ve 26-30). Ancak istisnai bir durumda, Mahkeme, başvuranın bu türden bir başvuru yolunun sonucunda verilen nihai kararı beklemesinin makul olduğuna hükmetmiştir. Dolayısıyla Mahkeme, bu durumda başvuranın kasıtlı olarak, kendisine etkili bir çözüm sunamayacak uygun olmayan hukuk yollarına başvurarak süreyi geciktirmeye çalıştığı kanaatine varmamıştır (*Petrović/Sırbistan*, §§ 57-61).

106. Sözleşme’nin 35 § 1 maddesi ilke olarak, başvuranların yargılamaların yenilenmesi için başvuruda bulunmuş olmalarını veya benzer olağanüstü hukuk yollarını kullanmış olmalarını gerektirmediği gibi, bu tür hukuk yollarının kullanıldığı gerekçesiyle altı aylık sürenin uzatılmasına izin vermez (*Berdzenishvili/Rusya* (k.k.); *Tucka/Birleşik Krallık (No. 1)* (k.k.); *Haász ve Szabó/Macaristan*, §§ 36-37). Ancak olağanüstü bir hukuk yolu, başvuranın erişimine sunulan tek hukuk yolu ise, altı aylık süre, söz konusu hukuk yoluna ilişkin kararın verildiği tarihten itibaren hesaplanır (*Ahtinen/Finlandiya* (k.k.); *Tomaszewscy/Polonya*, §§ 117-119).

Bir başvuranın yargılamaların yenilenmesi talebinin reddine dair karara ilişkin şikâyetlerini söz konusu karar tarihinden itibaren altı ay içerisinde sunduğu bir başvuru, kararın “nihai karar” olmaması dolayısıyla, kabul edilebilir değildir (*Sapeyan/Ermenistan*, § 23).

Yargılamaların yenilendiği veya nihai kararın gözden geçirildiği davalarda, ilk yargılamalar veya nihai karar bakımından altı aylık sürenin işlenmesi, sadece bu tür bir gözden geçirmeye veya yargılamaların yenilenmesine temel oluşturan ve olağanüstü temyiz organının incelemesine tabi tutulmuş olan Sözleşme'yle ilgili meselelerle bağlantılı olarak durabilir (*ibidem*, §24). Olağanüstü bir başvuru talebinin, davaların yeniden açılmasına neden olmadığı, ancak ulusal mahkemelerin, başvuran tarafından daha sonra Mahkemeye sunulan insan haklarına ilişkin konuların özünü inceleme imkânı bulduğu ve bu konuları incelediği durumlarda bile, altı aylık sürenin işlemeye başladığı kanaatine varılmıştır (*Schmidt/Letonya*, §§ 70-71).

b. Sürenin Başlangıç Noktası

107. Altı aylık süre kuralı özerktir ve bireysel başvuru hakkının etkili bir şekilde kullanılmasını sağlamak için her davanın olaylarına göre yorumlanması ve uygulanması gerekmektedir. İç hukukun ve uygulamanın dikkate alınması, önemli bir yön olmakla beraber, altı aylık sürenin başlangıç noktasını tespit etmede belirleyici değildir (*Sabri Güneş/Türkiye* [BD], §§ 52 ve 55). Örneğin Mahkeme, kendisine farklı tarihlerde sunduğu iki başvuruda birbirine bağlı iki şikâyet ileri süren bir başvuranın iç hukukun bazı usul kurallarını dikkate almasını istemenin, altı aylık kuralının aşırı şekilci bir yorumu anlamına geldiğine hükmetmiştir (*Sociedad Anónima del Ucieza/İspanya*, §§ 43-45).

i. Karardan Haberdar Olma

108. Altı aylık süre, başvuranın ve/veya temsilcisinin iç hukukta verilmiş olan nihai karardan yeterince bilgi sahibi olduğu tarihte başlar (*Koç ve Tosun/Türkiye* (k.k.)).

109. Başvuranın nihai iç hukuk kararını hangi tarihte öğrendiğini kanıtlamak, altı aylık süre kuralına riayet edilmediğini ileri süren Devlete düşer (*Şahmo/Türkiye* (k.k.); *Belozorov/Rusya ve Ukrayna*, §§ 93-97).

ii. Kararın Tebliğ Edilmesi

110. Başvurana tebliğ edilmesi: Başvuranın otomatik olarak nihai kararın bir nüshasını tebliğ alma hakkının bulunması halinde, altı aylık sürenin karar nüshasının tebliği tarihinden başlatılması, Sözleşme'nin 35 § 1 maddesinin konusuna ve amacına en uygundur (*Worm/Avusturya*, §33).

111. Avukata tebliğ edilmesi: Başvuran iç hukuk yollarının tüketilmesini sağlayan karardan daha sonra haberdar olsa dahi, altı aylık süre başvuranın avukatının bu kararı öğrendiği tarihte başlar (*Çelik/Türkiye* (k.k.)).

iii. Kararın Tebliğ Edilmemesi

112. İç hukukta kararın tebliğ edilmesi öngörülüyorsa, kararın kesinleştirildiği tarihi, yani tarafların kararın içeriğini kesin olarak öğrenebilecekleri tarihi başlangıç noktası olarak almak gerekir (*Papachelas/Yunanistan* [BD], § 30). Başvuran veya avukatı, Mahkeme Yazı İşleri Müdürlüğüne tevdi edilen kararın bir nüshasını almak için gerekli özeni göstermelidir (*Ölmez/Türkiye* (k.k.)).

iv. İç Hukuk Yolu Bulunmaması

113. Sözleşme'nin 35 § 1 maddesinde öngörülen altı aylık süreye ve iç hukuk yollarının tüketilmesine ilişkin kuralla ilgili gereklerin, yakın ilişkili olarak değerlendirilmeleri gerekmektedir (*Jeronovičs/Letonya* [BD], § 75; *Lopes de Sousa Fernandes/Portekiz* [BD], § 130). Başvuranın faydalanabileceği etkili bir hukuk yolunun

mevcut olmadığı başlangıçtan itibaren belli ise, altı aylık süre, şikâyet konusu eylemin veya tedbirin meydana geldiği tarihte ya da başvuranın bu türden bir eylemden veya tedbirden veya bunların olumsuz sonuçlarından ya da bundan kaynaklanan zarardan haberdar olduğu tarihte başlar ([Dennis ve diğerleri/Birleşik Krallık](#) (k.k.); [Varnava ve diğerleri/Türkiye](#) [BD], §157; [Aydarov ve diğerleri/Bulgaristan](#) (k.k.), § 90).

114. Bir başvuranın görünürde mevcut olan bir hukuk yolundan faydalanması, ancak daha sonra bu hukuk yolunu etkisiz kılan koşulları fark etmesi halinde, altı aylık süreyi başvuranın söz konusu koşulları ilk fark ettiği veya fark etmiş olması gereken tarihten itibaren başlatmak uygun olur ([ibidem](#), §157-158; [Jeronovičs/Letonya](#) [BD], § 75; [Zubkov ve diğerleri/Rusya](#), §§ 105-109).

v. Devam Eden Durum

115. “Devam eden durum” kavramı, Devlet tarafından veya Devlet adına yapılan başvuruların mağduriyetine sebebiyet veren süregelen faaliyetlerden oluşan bir vaziyete işaret eder. Devam eden durum, başvuranın özel hayatına doğrudan etkisi olan bir mevzuattan kaynaklanabilir ([S.A.S./Fransa](#) [BD], § 110; [Parrillo/İtalya](#) [BD], §§ 109-114). Bir olayın zamanla önemli sonuçlar doğurması, bu olayın “devam eden durum” oluşturduğu anlamına gelmez ([Iordache/Romanya](#), §49; [Călin ve diğerleri/Romanya](#), §§ 58-60).

116. Aynı olayların tekrarlandığı bir durumda, başvuranın düzenli olarak tabi tutulduğu koşullarda önemli farklılıkların bulunmaması, Mahkemeye göre, ileri sürülen sürecin tamamını yargı yetkisi altına almayı mümkün kılan “devam eden bir duruma” sebep olmuştur ([Fetisov ve diğerleri/Rusya](#), § 75 ve burada atıfta bulunulan kararlar; [Svinarenko ve Slyadnev/Rusya](#) [BD], §§ 86-87). Bununla birlikte Mahkeme, tutukluluk süreleri arasında üç aydan fazla bir kesinti bulunması halinde, bu durumun “devam eden bir durum” teşkil etmediği kanaatine varmıştır ([Shishanov/Moldova Cumhuriyeti](#), §§ 68-69). Yine aynı şekilde, başvuran tarafından çeşitli suçların işlenmesinin ardından doğrudan kovuşturma açılması ve hapis cezası verilmesiyle sonuçlanan ard arda yapılan yakalamaların, başvuran, bazen birkaç dakikadan fazla olmayan süreler için serbest bırakılmış olsa bile, devam eden bir durum doğurduğuna hükmedilmemiştir ([Gough/Birleşik Krallık](#), §§ 133-134).

117. İddia edilen ihlalin, iç hukuk yollarının mevcut olmadığı devam eden bir durum oluşturması halinde, altı aylık süre ancak, söz konusu durum sona erdiğinde başlar ([Sabri Güneş/Türkiye](#) [BD], § 54; [Varnava ve diğerleri/Türkiye](#) [BD], § 159; [Ülke/Türkiye](#) (k.k.)). Söz konusu durum devam ettiği sürece, altı aylık süre kuralı uygulanamaz ([Iordache/Romanya](#), § 50; [Oliari ve diğerleri/İtalya](#), §§ 96-97).

118. Bununla birlikte, devam eden bir durum altı aylık süre kuralının uygulanması süresiz olarak ertelenemez. Mahkeme, örneğin kayıplar, mülkiyet veya konuta saygı hakkı ile Devlet teşebbüsünden doğan borçlarının ödenmemesi konusunda devam eden ihlaller gibi Devletin bazı yükümlülüklerini yerine getirmemesine ilişkin sürekli bir başarısızlıktan şikâyet etmek isteyen başvuranlara bir ivedi davranma ve girişimde bulunma yükümlülüğü getirmiştir ([Varnava ve diğerleri/Türkiye](#) [BD], §§ 159-172; [Sargsyan/Azerbaycan](#), §§ 124-148; [Sokolov ve diğerleri/Sırbistan](#) (k.k.), §§ 31-36; ayrıca bk. aşağıda yer alan I.B.5.a).

3. Altı Aylık Sürenin Sona Ermesi

119. Süre, nihai kararın alenen tefhim edildiği veya başvuranın ya da temsilcisinin söz konusu karardan haberdar olduğu günün ertesi günü başlar ve takvim aylarının gerçek süresinden bağımsız olarak, altı takvim ayı sonra sona erer ([Otto/Almanya](#) (k.k.); [Ataykaya/Türkiye](#), § 40).

120. Altı aylık süreye riayet edilip edilmediği, her bir davalı Devletin ulusal mevzuatına göre değil, Sözleşme’ye özgü kriterler kullanılarak belirlenir (*Benet Praha, spol. s r.o./Çek Cumhuriyeti* (k.k.); *Poslu ve diğerleri/Türkiye*, § 10). Mahkemenin süre sınırlarını hesaplamak için iç hukuk kurallarından bağımsız olarak kendi kriterlerini uygulaması yasal kesinliği, adaletin doğru şekilde tecellisini ve dolayısıyla Sözleşme mekanizmasının pratik ve etkili biçimde işlemesini sağlama eğiliminde olmaktadır (*Sabri Güneş/Türkiye* [BD], § 56).

121. Altı aylık sürenin son gününün Cumartesi, Pazar veya resmi tatile denk gelmiş olmasının ve bu tür bir durumda iç hukuk uyarınca süre sınırlarının bir sonraki işgününe uzatılıyor olmasının, *dies ad quem*’in (bitiş tarihinin) belirlenmesi üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır (*ibidem*, §§ 43 ve 61).

122. Mahkemenin altı aylık sürenin sona erdiği tarihi, davalı Devlet tarafından belirlenenden farklı bir tarih olarak belirlemesi mümkündür (*İpek/Türkiye* (k.k.)).

4. Başvurunun Yapıldığı Tarih

a. Eksiksiz Doldurulmuş Başvuru Formu

123. Mahkeme İç Tüzüğü’nün 1 Ocak 2014 tarihinde yürürlüğe giren [47. maddesine](#) göre, Sözleşme’nin 35 § 1 maddesinin amaçları doğrultusunda başvurunun yapıldığı tarih, söz konusu İç Tüzük maddesinde yer alan koşulları karşılayan bir başvuru formunun Mahkemeye gönderildiği tarihtir. Bir başvuru, talep edilen tüm bilgileri başvuru formunun ilgili kısımlarında içermeli ve ilgili destekleyici belgeler eşliğinde ibraz edilmelidir. [Malysh ve Ivanin/Ukrayna](#) kararında yeni 47. maddenin nasıl işlediği somut şekilde gösterilmiştir. İç Tüzüğün 47. maddesinde aksi öngörülmediği takdirde, sadece tamamlanmış bir başvuru formu altı aylık süre sınırının işlemesini durdurur (*Dava Açılmasına İlişkin Uygulama Yönergesi*, § 1).

b. Yetki Belgesi

124. Bir başvuranın, başvurusunun temsilcisi tarafından yapılmasını tercih etmesi halinde, başvuran tarafından imzalanmış olan ve kaletnamenin veya yetki belgesinin aslının Mahkemeye iletilmesi gerekmektedir (Mahkeme İç Tüzüğü’nün 47 § 3.1 (d) maddesi; ayrıca bk. *Kaur/Hollanda* (k.k.), § 11’in *son cümlesi*). Bu türden bir yetki belgesinin mevcut olmaması durumunda, başvurunun geçerli olduğunun değerlendirilmesi mümkün olmayacak ve başvuru Mahkeme tarafından bir “mağduriyet bulunmadığı” veya hatta başvuru hakkının kötüye kullanıldığı gerekçesiyle reddedilecektir (*Kokhreidze ve Ramishvili/Gürcistan* (k.k.), § 16).

125. Usulüne uygun olarak doldurulmuş bir yetki belgesi Mahkeme İç Tüzüğü’nün 45 ve 47. maddelerinin anlamı doğrultusunda başvurunun önemli bir bölümünü oluşturmaktadır ve söz konusu belgenin ibraz edilmemesi başvurunun yapıldığı tarih üzerinde doğrudan sonuçlar doğurabilmektedir (*ibidem*, § 17).

c. Gönderilme Tarihi

126. Başvurunun yapıldığı tarih, başvuranın usulüne uygun olarak doldurduğu başvuru formunu Mahkemeye gönderilmek üzere postaya verdiği tarihi belirten damga pulundaki tarihtir (Mahkeme İç Tüzüğü’nün 47 § 6 (a) maddesi; ayrıca bk. *Abdulrahman/Hollanda* (k.k.); *Brežec/Hrvatistan*, § 29; *Vasiliauska/Litvanya* [BD], §§ 115-117).

127. Ancak yalnızca başvurunun postaya verildiği tarihin tespit edilmesinin mümkün olmaması gibi özel durumlar, başvuru formunun tarihinin veya bu tarih mevcut değil ise, Mahkeme Yazı İşleri Müdürlüğü'ne varış tarihinin başvurunun yapıldığı tarih olarak kabul edilmesi gibi farklı bir yaklaşım benimsenmesini haklı kılabilir (*Bulinwar OOD ve Hrusanov/Bulgaristan*, §§ 30-32).

128. Başvuranlar, Mahkeme ile yaptıkları yazışmalar gönderim halindeyken yaşanan herhangi bir gecikmeden ötürü sorumlu tutulamazlar (*Anchugov ve Gladkov/Rusya*, § 70).

d. Faksla Gönderme

129. Faksla gönderilen başvurular altı aylık süre sınırının işlemlerini durdurmaz. Başvuranların ayrıca başvurunun imzalı aslını aynı süre sınırı içerisinde posta yoluyla göndermeleri gerekmektedir (*Dava Açılmasına İlişkin Uygulama Yönergesi*, § 3).

e. Bir Şikâyetin Nitelendirilmesi

130. Bir şikâyet, sadece dayandığı hukuki gerekçe veya savlarla değil, ileri sürdüğü maddi olay ve olgularla nitelendirilir (*Scoppola/İtalya (No. 2)* [BD], § 54; *Radomilja ve diğerleri/Hırvatistan* [BD], §§ 110-126). “*Hâkim hukuku re’sen uygular*” (*jura novit curia*) ilkesi gereğince, Sözleşme ve Protokoller’ne ilişkin olarak başvuran tarafından ileri sürülen hukuki gerekçeler Mahkemeyi bağlamaz, ancak Mahkeme, ilgili tarafından ileri sürülen diğer şikâyetlerin yanı sıra bir şikâyeti Sözleşme madde ve hükümleri alanında inceleyerek, söz konusu şikâyetin olaylarıyla ilgili hukuki nitelendirmesi hakkında karar verebilir (Mahkemenin, Sözleşme’nin 18. maddesine ilişkin şikâyetlerin olgusal unsurlarının, başvuranın sadece iki başvuruda bu hükme dayanmasına rağmen, bütün ilk başvurularda mevcut olduğunu gözlemlediği ve dolayısıyla, Hükümetin bu şikâyetlerin bazılarının kısmen vaktinden geç, yani Büyük Daire önünde görülen yargılama sırasında sunulduğuna dair itirazını bertaraf ettiği *Navalnyy/Rusya* [BD], §§ 62-66).

f. Daha Sonraki Şikâyetler

131. İlk başvuruda yer almayan şikâyetlerle ilgili olarak, altı aylık sürenin işlemesi, şikâyetin bir Sözleşme organına ilk defa sunulduğutarihe kadar durmaz (*Allan/Birleşik Krallık* (k.k.)).

132. Bir başvuran ilk başvurusunda sunduğu olay ve olguları açıklayabilir ve daha belirgin şekilde ileri sürebilir, ancak bu eklemeler olaylarla ilgili yeni ve farklı şikâyetler teşkil ediyorsa, bunların kabul edilebilirlik koşullarına özellikle de altı aylık süre kuralına riayet etmesi gerekmektedir (*Radomilja ve diğerleri/Hırvatistan* [BD], §§ 122 ve 128-139). Altı aylık sürenin sona ermesinden sonra ileri sürülen şikâyetler, ancak fiilen ayrı şikâyetler olmamaları ve süre sınırı içerisinde ileri sürülen ilk şikâyetlerin belirli yönlerini veya bu şikâyetleri destekleyen başka gerekçeler oluşturmaları halinde incelenebilir (*Merabishvili/Gürcistan* [BD], § 250; *Sâmbata Bihor Greco-Catholic Parish/Romanya* (k.k.)).

133. Başvuranın başvurusunda, daha sonra ileri süreceği şikâyetin maddi temellerine ve iddia edilen ihlalin niteliğine dair bir işaret vermeksizin sırf Sözleşme’nin 6. maddesine dayanmış olması, daha sonra bu hüküm kapsamında ileri süreceği tüm şikâyetlerin de yapılmış olduğunun kabul edilmesi için yeterli değildir (*Ramos Nunes de Carvalho e Sá/Portekiz* [BD], §§ 102-106; *Allan/Birleşik Krallık* (k.k.); *Adam ve diğerleri/Almanya* (k.k.)). Aynı şekilde, Sözleşme’nin 14. maddesi alanında ileri sürülen bir şikâyet de, başvuranın kendisini karşılaştırmayı düşündüğü kişi veya kişi kategorisi ve iddia edilen muamele farkının sebebi hakkında bir bilgi vermemelidir. Bir başvuru formunun Sözleşme’nin 14. maddesi alanında bir şikâyet içermesi, Mahkemenin

başvuru formunun, bu hüküm açısından daha sonra sunulacak şikâyetleri bildirdiği kanaatine varması için yeterli değildir (*Fábián/Macaristan* [BD], § 96).

134. Yerel yargılamalardan belgelerin sunulmuş olması, ileride söz konusu yargılamalarla ilgili yapılacak tüm şikâyetler için bir başvuru yapılmış olduğunun kabul edilmesi için yeterli değildir. Bir şikâyetin yapılmış olması ve böylece altı aylık sürenin işlemesinin durması için, iddia edilen Sözleşme ihlalinin niteliği hakkında bazı bilgiler en azından özet olarak verilmiş olmalıdır (*Božinovski/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti* (k.k.)).

5. Özel Durumlar

a. Yaşam, Konuta Saygı ve Mülkiyet Hakkına İlişkin Devam Eden Durumlarda Süre Sınırlarının Uygulanabilirliği

135. Devam eden durumlar için altı aylık sürenin işlemeye başlayacağı kesin bir tarih bulunmasa da, Mahkeme hayati risk içeren durumlarda kayıp olaylarının soruşturulmamaya devam edilmesinden şikâyetçi olmak isteyen başvuranlara ivedi şekilde davranma ve girişimde bulunma yükümlülüğügetirmektedir. Bu tür bir durumu niteleyen belirsizlik ve karışıklık sebebiyle, kayıp bir kişinin yakınlarının, soruşturma düzensiz bir şekilde ve zorluklarla yürütülmüş olsa bile, ulusal makamların soruşturmayı sonlandırmaları için uzun süre boyunca beklemeleri haklı görülebilir (*Varnava ve diğerleri/Türkiye* [BD], §§ 162-163). Yine de başvuranlar Mahkemeye başvurmak için sonsuza kadar bekleyemezler. Başvuranların gereksiz bir gecikme olmaksızın şikâyetlerini ileri sürmeleri gerekir (*Varnava ve diğerleri/Türkiye* [BD], §§ 161-166). Genellikle yetkililer ile ebeveynler arasında, soruşturma tedbirlerinin geliştirdiği bir delil ya da gerçekçi bir olasılık veya şikâyetler ile bilgi talepleri hakkında gerçek bir iletişim bulunduğu sürece başvuranların olası aşırı bir gecikmesi söz konusu olmaz (*ibidem*, § 165; ayrıca bk. *Pitsayeva ve diğerleri/Rusya*, §§ 386-393; *Sulygov ve diğerleri/Rusya*, §§ 375-380; *Sagayeva ve diğerleri/Rusya*, §§ 58-62; *Doshuyeva ve Yusupov/Rusya* (k.k.), §§ 41-47). On yıldan daha uzun bir zaman sonra başvuranların, genel olarak ikna edici bir şekilde Mahkemeye başvurularının gecikmelerini haklı göstermek için somut gelişmelerin meydana geldiğini kanıtlamaları gerekmektedir (*Varnava ve diğerleri/Türkiye* [BD], § 166; ayrıca bk. *Açıç/Türkiye*, §§ 41-42; *Er ve diğerleri/Türkiye*, §§ 59-60 ve *Trivkanović/Hırvatistan*, §§ 54-58).

136. Benzer şekilde, uzun zamandır devam eden bir ihtilaf bağlamında mülkiyet veya konuta saygı hakkının süregelen şekilde ihlal edildiği iddialarsöz konusu olduğu takdirde, değişmeyen bir durum karşısında pasif kalmanın gerekçesinin gösterilmesi mümkün olmayacağından, başvuranın davasını sunmasının gerekli olacağı bir zaman gelebilir. Bir başvuranın, öngörülebilir bir gelecekte mülkiyetine ve konutuna erişimini tekrar kazanma konusunda gerçekçi bir umudun bulunmadığının farkına vardığı veya farkına varmış olması gerektiği anda, başvurunun yapılmasında açıklanamayan veya aşırı bir gecikme yaşanması, başvurunun süresinde yapılmadığı gerekçesiyle reddedilmesine sebebiyet verebilir. Karmaşık bir ihtilaf sonrasında yaşanan durumdaise, durumun çözüme kavuşturulması ve başvuranların iç hukuk düzeyinde bir çözüm elde etmekle ilgili kapsamlı bilgiler almalarına izin verilmesi amacıyla, geniş zaman dilimlerinin öngörülmesi gerekmektedir (*Sargsyan/Azerbaycan* (k.k.), [BD], §§ 140-141; *Chiragov ve diğerleri/Ermenistan* (k.k.) [BD], §§ 141-142).

137. İvedilik yükümlülüğü ilkesi ayrıca, Devlet teşebbüsünden doğan maddi borçların ödenmemesi bağlamında da uygulanmıştır (*Sokolov ve diğerleri/Sırbistan* (k.k.), §§ 31-33).

b. Ölüm veya Kötü Muamele Hakkında Etkin Soruşturma Yürütülmemesi Durumunda Süre Sınırlarının Uygulanabilirliği

138. Mahkeme, ölüm veya kötü muamele hakkında etkin soruşturma yürütülmediğinden şikâyetçi olmak isteyen başvuranlara getirilen ivedilik yükümlülüğünün kapsamını sınırlandırmak amacıyla, büyük ölçüde, uluslararası bir çatışma veya bir ülkede ilan edilen olağanüstü hal bağlamında kişilerin kaybolmasıyla ilgili içtihatlardan esinlenmiştir ([Mocanu ve diğerleri/Romanya](#) [BD], § 267). Mahkeme, bu türden davalarda da soruşturma tedbirlerinin geliştirdiği bir delil ya da gerçekçi bir olasılık hakkında yetkililer ile başvuranlar arasında gerçek bir iletişim bulunup bulunmadığını araştırmıştır ([Sakir Kaçmaz/Türkiye](#), §§ 72-75; [Vatandaş/Türkiye](#), §§ 26-27). Mahkeme ayrıca, bir başvuranın ulusal düzeyde yürütülen soruşturmanın etkin olup olmadığını meşru olarak düşünüp düşünemeyeceğini belirlemek için söz konusu soruşturmanın kapsamı ve karmaşıklığını da dikkate almıştır ([Melnichuk ve diğerleri/Romanya](#), §§ 87-89).

139. İvedilik yükümlülüğü, birbirinden ayrı ancak yakın ilişkili iki yön içermektedir: Başvuranların, soruşturmanın nasıl ilerlediğini öğrenmek için hızlı bir şekilde makamlarla iletişime geçmeleri ve ayrıca soruşturmanın etkin şekilde yürütülmediğini anlar anlamaz veya anlamış olmaları gereken zamanda yine hızlı bir şekilde Mahkemeye başvurmaları gerekmektedir. Ulusal düzeyde başvuranın pasifliği, kendi içerisinde altı aylık süre kuralının gözlemlenmesi konusuyla ilgili değildir. Bununla birlikte, Mahkemenin başvuranların ulusal makamlara şikâyetle bulunmadan önce, etkili bir soruşturmanın bulunmadığından haberdar olduklarını veya olmaları gerektiğini tespit etmiş olması durumunda, Mahkemeye daha sonradan yapmış oldukları başvuruların *evleviyetle(a fortiori)* vaktinden geç yapıldığı şeklinde değerlendirilmiş olmaları gerektiği açıktır ([Mocanu ve diğerleri/Romanya](#) [BD], §§ 256-257, 262-264 ve 272).

140. İvedilik yükümlülüğüne riayet edilmesi hususu, davanın koşulları bakımından değerlendirilir. Başvuranların şikâyetçi olmakta gecikmesi, makamların bir kişinin kötü muameleye maruz kalmış olabileceği konusunda uyarılmaları gerektiği ve resmi suç duyurusu bulunmasa bile yetkililere düşen soruşturma yükümlülüğü sebebiyle belirleyici değildir ([Velev/Bulgaristan](#), §§ 40 ve 59-60). Bu türden bir gecikme, özellikle başvuranın hassas bir durumda bulunduğu, başvurunun kabul edilebilirliğini de etkilemez. Örneğin Mahkeme, başvuranın hassasiyetinin ve çaresizlik duygusunun, ulusal makamlar önünde suç duyurusunda bulunduğu gecikme için kabul edilebilir bir açıklama teşkil ettiğini kabul etmiştir ([Mocanu ve diğerleri/Romanya](#) [BD], §§ 265 ve 273-275).

Başvuranın soruşturmanın etkin olup olmadığını hangi noktada dikkate aldığını veya dikkate alması gerektiğini kesin bir şekilde belirlemek zordur. Yine Mahkeme, başvurularını sunmak için çok fazla beklemiş olan veya gecikmeleriyle ilgili olarak görünür bir gerekçe sunmaksızın bekleyen başvuranların başvurularını geç kaldığı gerekçesiyle reddetmiştir ([Melnichuk ve diğerleri/Romanya](#), §§ 82-83 ve bu kararda yapılan atıflar; ayrıca bk. [Khadzhimuradov ve diğerleri/Rusya](#), §§ 73-74).

141. Bazı davalarda, bir ölümün koşullarını yeniden aydınlattığı düşünülen unsurların daha sonraki bir aşamada kamuoyuna açıklanması mümkündür. Duruma göre, soruşturma açılmasına ilişkin usuli yükümlülük, dolayısıyla yeniden etkin hale getirilebilir ve altı aylık sürenin hesaplanması için yeni bir başlangıç tarihi belirlenmesine sebep olabilir ([Khadzhimuradov ve diğerleri/Rusya](#), §§ 67 ve 75-77, 10 Ekim 2017). Bir soruşturmanın farklı aşamalarının birbirinden ayrı değerlendirilmesi durumunda, bir başvuranın, esas soruşturmada eksiklikler olduğunu iddia ettiği şikâyetlerle ilgili olarak altı aylık süre kuralına riayet edememesi mümkündür (Bir ceza soruşturmasının iki aşaması arasında beş yıldan fazla sürenin geçtiği [Tsalikidis ve diğerleri/Yunanistan](#) davası, § 52).

c. Sözleşme'nin 5 § 3 Maddesine Göre Birden Fazla Tutukluluk Süresinin Söz Konusu Olduğu Davalarda Altı Aylık Süre Kuralının Uygulanma Koşulları

142. (voir les articles 33 et 47 § 4 du [règlement de la Cour](#) et les instructions pratiques en annexe). Ard arda ve birden fazla olan tutukluluk dönemleri bir bütün olarak dikkate alınmalıdır, altı aylık süre, son tutukluluk döneminin sona ermesinin ardından işlemeye başlar (*Solmaz/Türkiye*, §36).

143. Sanığın tutuklu kaldığı sürenin birbirini izlemeyen birkaç döneme bölünmüş olması halinde, söz konusu dönemlerin bir bütün olarak değil, ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla; bir başvuran tutukluluğuna ilişkin tüm şikâyetlerini özgür kaldığı anda, etkin şekilde serbest bırakılma tarihinden itibaren altı ay içerisinde ileri sürmeye mecburdur. Ancak bu tür dönemlerin başvuran aleyhine aynı ceza yargılamaları dizisinin bir bölümünü oluşturması durumunda Mahkeme, tutukluluğun makul niteliğini genel olarak 5 § 3 maddesi çerçevesinde değerlendirirken, başvuranın önceden belirli bir süre boyunca tutuklu bulunduğu gerçeğini dikkate alabilir (*Idalov/Rusya* [BD], §§ 129-130).

C. İsimsiz Başvuru

Madde 35 § 2 (a) — Kabul edilebilirlik kriterleri

“2. Mahkeme, 34. maddeye göre yapılmış bireysel bir başvuruyu aşağıdaki hallerde dikkate almaz:

a) Başvurunun isimsiz olması; (...)”²

HUDOC Anahtar Kelimeler

İsimsiz başvuru (35-2-a)

144. Başvuranın kimlik bilgileri başvuru formunda usulüne uygun şekilde mevcut olmalıdır (Mahkeme İç Tüzüğü’nün 47 § 1 (a) maddesi). Mahkeme başvuranın kimliğinin kamuya açıklanmaması gerektiğine karar verebilir (İç Tüzüğü’nün 47 § 4 maddesi); bu durumda başvuran sadece isim veya soyisminin baş harfleri ya da tek bir harf ile belirtilir.

145. Mahkeme sadece bir başvurunun Sözleşme’nin 35 § 2 (a) maddesinin anlamı doğrultusunda isimsiz olup olmadığını tespit etme yetkisine sahiptir (*Sindicatul Păstorul cel Bun/Romanya*[BD], § 69). Davalı Hükümetin başvurunun gerçekliğine ilişkin şüphelerinin bulunması halinde, Hükümetin Mahkemeyi zamanında bilgilendirmesi gerekmektedir (*ibidem*).

1. İsimsiz Başvuru

² Sözleşme’nin 35 § 2 a) maddesinin anlamı doğrultusundaki “isimsiz” bir başvurunun, Mahkeme önündeki yargılamaların kamuya açık olması şeklindeki normal kuraldan ayrılmak suretiyle bir başvuranın kimliğinin kamuya açıklanmaması meselesinden ve Mahkeme önündeki gizlilik meselesinden ayırt edilmesi gerekmektedir (bk. *Mahkeme İç Tüzüğü’nün* 33 ve 47 § 4 maddeleri ve İç Tüzüğü ek uygulama yönergeleri).

146. Dava dosyasında Mahkemenin başvuranın kimliğini belirleyebilmesine imkân veren herhangi bir unsurun bulunmaması halinde, başvurunun isimsiz olduğu değerlendirilir ("*Blondje*"/*Hollanda*(k.k.)). Sunulan formlarınveya belgelerin hiçbirinde başvuranın adı belirtilmemişse; ancak sadece atıf veya takma isim kullanılmışsa ve yetki belgesi "X"tarafından imzalanmışsa, başvuranın kimliği açıklanmamış demektir.

147. Bir dernek tarafından ismi belirtilmeyen kişiler adına yapılan bir başvuruda, dernek kendisinin mağdur olduğunu iddia etmemiş; ancak ismi belirtilmeyen kişiler adına özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğinden şikâyetçi olmuşve böylelikle temsil ettiğini söylediği kişiler başvuran konumuna gelmişlerdir; dolayısıyla söz konusu başvuru, isimsiz başvuru olarak kabul edilmiştir (*Federation of French Medical Trade Unions ve National Federation of Nurses/Fransa*, Komisyon kararı).

2. İsimsiz Olmayan Başvuru

148. Başvuranların Mahkemenin kimliklerini belirleyebilmesine ve söz konusu olan olayların ileri sürülen şikâyetlerle bağlantılarını tespit etmesine imkân veren maddi ve hukuki bilgiler sunmuş olmaları halinde, Sözleşme'nin 35 § 2 a) maddesi uygulanmaz (*Sindicatul Păstorul cel Bun/Romanya* [BD], § 71).

149. Hayali isimlerle yapılan başvurular: Bazı kişiler takma isim kullanmışlar ve silahlı çatışma ortamında aile fertlerini ve arkadaşlarını korumak için gerçek isimlerini açıklamamak zorunda kaldıklarına dair Mahkemeye açıklamada bulunmuşlardır. Mahkeme, başvuranların "anlaşılabilir nedenlerle gerçek kimliklerini gizlemelerinin ardında, gizleme taktiklerinin arkasında isimleri hariç yeterli sayıda belirtidenolmak üzere gerçek, somut ve kimlikleri belirlenebilir kişiler olduklarınıbulunduğunun yeterli sayıda ipucu ile anlaşılabilirdiğini" ve "başvuranlar ile söz konusu olaylar arasında yeterince yakın bir bağlatının mevcut olduğunu" tespit ederek, söz konusu başvurunun isimsiz olmadığını kabul etmiştir (*Shamayev ve diğerleri/Gürcistan ve Rusya* (k.k.)); ayrıca bk. *Shamayev ve diğerleri* kararı, §275).

150. Bir kilise veya dini ya da felsefi amaçları bulanan bir dernek tarafından (Sözleşme'nin 9, 10 ve 11. maddeleri konusunda) yapılan ve üyelerinin isimlerininaçıklanmadığı bir başvuru, isimsiz başvuru olarak reddedilmemiştir (*Omkananda ve Divine Light Zentrum/İsviçre*, Komisyon Kararı).

D. Esasen Aynı Olan Başvurular

Madde 35 § 2 b) — Kabul edilebilirlik kriterleri

“2. Mahkeme, 34. maddeye göre yapılmış bir bireysel başvuruyu aşağıdaki hallerde ele almaz:

(...)

b) Başvurunun Mahkeme tarafından daha önce incelenmiş ya da uluslararası diğer bir soruşturma veya çözüm mercisine daha önceden sunulmuş bir başka başvuruyla esasen aynı olup yeni olgular içermiyorsa.”

HUDOC Anahtar Kelimeler

Mahkeme tarafından daha önce incelenmiş başvuru (35-2-b) – Daha önce uluslararası başka bir yargı organına sunulmuş başvuru (35-2-b) – Yeni olaylar (35-2-b)

151. Mahkeme tarafından daha önce incelenmiş ya da uluslararası diğer bir soruşturma veya çözüm merci tarafından incelenmiş olan bir başvuruyla esasen aynı olan ve yeni olgular içermeyen bir başvuru Sözleşme’nin 35 § 2 b) maddesi uyarınca reddedilir.

1. Mahkeme Tarafından Daha Önce İncelenmiş Olan Bir Başvuruyla Esasen Aynı Olma

152. Sözleşme’nin 35 § 2 (b) maddesinin ilk kısmı Mahkemenin kararlarının nihailiğini sağlamayı ve başvuranların yeni bir başvuruda bulunmak suretiyle Mahkemenin önceki karar veya hükümlerine itiraz etmelerini önlemeyi amaçlamaktadır (*Harkins/Birleşik Krallık* (k.k.)[BD], § 51; *Kafkaris/Kıbrıs* (k.k.), § 67; *Lowe/Birleşik Krallık* (k.k.)). Diğer taraftan, yargı kararlarının kesin niteliğini ve hukuki güvenliği amaçlamasının yanı sıra, 35 § 2 (b) maddesi, Mahkemenin yetkisinin sınırlarını düzenlemektedir. Bazı kabul edilebilirlik kriterlerinin esneklikle ve aşırı şekilcilikten uzak uygulanması gerekse de, Mahkeme, bununla birlikte, amacı hukuki güvenliği sağlamak ve yetki sınırlarını belirtmek olan kabul edilebilirlik kriterlerinin uygulanması konusunda daha titiz davranmıştır (*Harkins/Birleşik Krallık* (k.k.)[BD], § 52-54).

153. Bir başvuru veya bir şikâyet, “Mahkeme tarafından daha önce incelenmiş olan bir meseleyle esasen aynı olup yeni olgular içermiyorsa”, kabul edilemez ilan edilir. Bu durum, Mahkemenin dostane çözüm usulü temelinde önceki bir başvuruyu kayıttan düşürmesini de içermektedir (*Kezer ve diğerleri/Türkiye* (k.k.)). Ancak; önceki bir başvurunun resmi bir kararın konusunu teşkil etmemiş olması durumunda Mahkemenin en son yapılan başvuruyu incelemesi önünde bir engel bulunmaz (*Sürmeli/Almanya* (k.k.)).

154. Başvuranların Mahkemeye yaptıkları iki başvurunun aynı kişilere, aynı olaylara ve aynı şikâyetlere ilişkin olup olmadığı Mahkeme tarafından incelenir (*Vojnović/Hrvatistan* (k.k.), § 28; *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT)/İsviçre (No. 2)* [BD], § 63; *Amarandei ve diğerleri/Romanya*, §§ 106-111). Bir başvuru veya şikâyetin, Sözleşme’nin 35. maddesinin 2. fıkrasının b) bendi uyarınca esasen aynı olup olmadıklarını belirlemek için, şikâyet her zaman içerdiği olaylarla nitelendirilir (*Radomilja ve diğerleri/Hrvatistan* [BD], § 120).

155. Devletlerarası bir başvuru, bireysel başvuruları, kendi iddialarını ileri sürme veya takip etme olanağından mahrum bırakmaz (*Varnava ve diğerleri/Türkiye* [BD], § 118; *Shioshvili ve diğerleri/Rusya*, §§ 46-47).

156. Bir başvurunun, önceki bir başvuruyla aynı maddi temellere sahip olması genellikle bu kurala aykırılık teşkil eder. Bir başvuranın sadece geçmişte yaptığı şikâyetlerini yeni hukuki savlarla desteklemeyi amaçlaması (*I.J.L./Birleşik Krallık* (k.k.); *Mann/Birleşik Krallık ve Portekiz* (k.k.)) veya önceki başvurusunun reddedilmesinin gerekçelerini değiştirecek nitelikte olmadığı halde iç hukuka ilişkin ek bilgi sunmuş olması (10 Temmuz 1981 tarihli *X./Birleşik Krallık*, Komisyon Kararı), başvuranın yeni bilgilerin söz konusu olduğunu iddia etmesi için yeterli olmaz. Mahkemenin bir başvurunun önceki bir başvuruda yer alan aynı olaylara ilişkin olduğunu değerlendirmesi için, başvuranın samimi olarak yeni bir şikâyet ileri sürmesi veya daha önceden Mahkeme tarafından değerlendirilmemiş yeni bilgiler sunması gerekmektedir (*Kafkaris/Kıbrıs* (k.k.), § 68). “Yeni olay ve olgular” (yeni bilgi içeren olaylar), yeni olgusal unsurlar olarak değerlendirilmelidir. Mahkeme içtihatlarındaki gelişmeler, Sözleşme’nin 35 § 2 b) maddesi uyarınca “yeni olay ve olgular” teşkil etmezler (*Harkins/Birleşik Krallık* (k.k.)) [BD], §§ 50 ve 55-56).

157. Mahkeme şu davalarda başvurunun veya şikâyetin önceki bir başvuruyla esasen aynı olmadığına karar vermiştir: *Nobili Massuero/İtalya* (k.k.); *Riener/Bulgaristan*, § 103; *Chappex/İsviçre* (k.k.), Komisyon kararı; *Yurttaş/Türkiye*, §§ 36-37; *Sadak/Türkiye*, §§ 32-33; *Amarandei ve diğerleri/Romanya*, §§ 106-112; *Tsalikidis ve diğerleri/Yunanistan*, §§ 56-58). Mahkeme, şu davalarda ise tam tersine, başvurunun veya şikâyetin, daha önce incelediği bir başvuruyla esasen aynı olduğuna karar vermiştir: *Moldovan ve diğerleri/Romanya* (k.k.); *Hokkanen/Finlandiya*, Komisyon kararı; *Adesina/Fransa*, Komisyon kararı; *Bernardet/Fransa*, Komisyon kararı; *Gennari/İtalya* (k.k.) ve *Manuel/Portekiz* (k.k.).

2. Uluslararası Diğer Bir Soruşturma veya Çözüm Mercisine Sunulan Bir Meseleyle Esasen Aynı Olma

158. Sözleşme’nin 35 § 2 b) maddesinin ikinci kısmının amacı, birkaç uluslararası organın eşzamanlı olarak, esasen aynı olan başvuruları ele alacağı durumları önlemektir. Bu tür bir durum, aynı davalara ilişkin uluslararası yargılamaların çokluğunu önlemeyi amaçlayan Sözleşme’nin ruhuna ve lafzına aykırı olacaktır (*OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos/Rusya*, § 520; *Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası/Türkiye*, § 37). Bu nedenle, Mahkemenin meseleyi re’sen incelemesi gerekmektedir (*POA ve diğerleri/Birleşik Krallık* (k.k.), § 27).

159. Mahkemenin Sözleşme’nin bu hükmü bağlamında yargı yetkisi bulunup bulunmadığını belirlerken, davanın paralel bir yargılamalar dizisine sunulan bir meseleyle esasen aynı olup olmadığına ve eğer sunulmuş ise, eşzamanlı yargılamaların Sözleşme’nin 35 § 2 b) maddesinin anlamı doğrultusunda “uluslararası diğer bir soruşturma veya çözüm mercisi” olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğine karar vermesi gerekmektedir (*OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos/Rusya*, § 520; *Gürdeniz/Türkiye* (k.k.), §§ 39-40).

a. Davaların Benzerliğinin Değerlendirilmesi

160. İki davanın benzerliğinin değerlendirilmesi genellikle, her bir yargılamadaki tarafların, bu taraflarca dayanan ilgili yasal hükümlerin, iddialarının kapsamının ve talep edilen tazmin türlerinin karşılaştırılmasını içermektedir (*OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos/Rusya*, § 521; *Greek Federation of Bank Employee Unions/Yunanistan* (k.k.), § 39).

161. Dolayısıyla Mahkeme, yukarıda belirtilen Sözleşme’nin 35 § 2 b) maddesinin ilk kısmındaki gibi, farklı uluslararası kuruluşlara yapılan başvuruların esasen aynı kişilere, olaylara ve şikâyetlere ilişkin olup olmadığını araştırmalıdır (*Patera/Çek Cumhuriyeti* (k.k.); *Karoussiotis/Portekiz*; *Gürdeniz/Türkiye* (k.k.), § 63; *Pauger/Avusturya*, Komisyon kararı).

162. Örneğin, davası iki mahkeme önünde görülen davacıların aynı kişiler olmaması halinde, Mahkemeye yapılan “başvuru”, “uluslararası diğer bir soruşturma veya çözüm mercisine sunulmuş ve esasen aynı olan” bir

başvuru olarak değerlendirilmemektedir (*Folgerø ve diğerleri/Norveç* (k.k.)). Dolayısıyla Mahkeme önünde bulunan ve başvuranların kendileri tarafından değil, ancak üye oldukları bir sivil toplum kuruluşu(N.G.O.) (*Celniku/Yunanistan*, §§ 39-41; *Illi ve diğerleri/Belçika* (k.k.)) veya bir Sendikalar Konfederasyonu (*Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası/Türkiye*, § 38) tarafından uluslararası diğer bir merciye sunulmuş olan bir başvuruyu incelemesine bir engel bulunmadığına karar vermiştir.

163. Ancak Mahkeme yakın tarihte, Mahkemeyeyapılan bir başvurunun esas itibarıyla önceden uluslararası diğer bir organa (ILO) sunulmuş olan bir başvuruyla aynı olduğuna, ancak önceki başvurunun yalnızca sendikalar ve işveren örgütleriyle sınırlı olmak üzere toplu nitelikte olmasından ötürüönceki başvurunun tarafı olmayan ve olmaları mümkün olmayan başvuranlar tarafındanMahkemeye yapılan başvurunun söz konusu organa sunulan başvuruyla esasen aynı olduğunu tekrar teyit etmiştir. Bunun nedeni, söz konusu bireysel başvuranlarınbahse konu sendikanın görevlileri konumunda olmaları itibarıyla ILO önündeki yargılamalarla ve şikâyetlerle yakından bağlantılı olarak değerlendirmeleri gerekliliğidir. Dolayısıyla bu kişilerin Mahkeme önündeki davalarını sürdürmelerine izin vermek, Sözleşme'nin 35 § 2 b) maddesinin bertaraf edilmesi anlamına gelirdi (*POA ve diğerleri/Birleşik Krallık* (k.k.), §§ 30-32).

b. “Uluslararası Diğer Bir Soruşturma veya Çözüm Mercisi” Kavramı

164. Mahkeme, 35 § 2 b) maddesi kapsamındaki değerlendirmelerinde, söz konusu paralel yargılamaların, bu kabul edilebilirlik kriteri çerçevesinde uluslararası diğer birusul teşkil edip etmediğini belirlemelidir (*POA ve diğerleri/Birleşik Krallık*, § 28).

165. Mahkemenin bu açıdan incelemesi şekli bir doğrulamayla sınırlı olmayıp, gerekli görüldüğü takdirde denetim organının izlediği usulün ve verdiği kararların etkisinin 35 § 2 b) maddesi uyarınca Mahkemenin yargı yetkisini devre dışı bırakacak nitelikte olup olmadığını tespit etmek üzere genişletilebilmektedir (*OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos/Rusya*, § 522; *De Pace/İtalya*, §§ 25-28; *Karoussiotis/Portekiz*, § 62 ve 65-76; *Greek Federation of Bank Employee Unions/Yunanistan* (k.k.), § 33-38).

E. Başvuru Hakkının Kötüye Kullanılması

Madde 35 § 3 (a) — Kabul edilebilirlik kriterleri

“3. Aşağıdaki hallerde Mahkeme, 34. madde uyarınca sunulan bireysel başvuruları kabul edilemez bulur:

a) Başvurunun ... bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması niteliğinde olması; (...) ”

HUDOC Anahtar Kelimeler

Başvuru hakkının kötüye kullanımı (35-3-a)

1. Genel Tanım

166. Sözleşme’nin 35 § 3 a) maddesinin anlamı doğrultusunda “kötüye kullanma” kavramı, genel hukuk teorisindeki olağan anlamıyla, yani bir hakkı öngörüldüğü amaçlar dışında zararlı biçimde kullanmak şeklinde anlaşılmalıdır. Buna göre, Sözleşme’de başvuranın bireysel başvuru hakkının öngörülen amacına açıkça aykırı olan ve Mahkemenin gereği gibi çalışmasını veya önündeki yargılamaları gereği gibi yürütmesini engelleyen bir davranışı, başvuru hakkının kötüye kullanımını teşkil eder (*Miroļubovs ve diğerleri/Letonya*, §§ 62 ve 65; *S.A.S./Fransa* [BD], § 66; *Bivolaru/Romanya*, §§ 78-82).

167. Teknik açıdan bakıldığında, Sözleşme’nin 35 § 3 a) maddesinin lafzından, başvuru hakkı kötüye kullanılarak yapılan bir başvurunun kayıttan düşürülmek yerine kabuledilemez ilan edilmesi gerektiği açıkça anlaşılmaktadır. Nitekim Mahkeme bir başvurunun, başvuru hakkının kötüye kullanılması sebebiyle reddedilmesinin istisnai bir tedbir olduğunu vurgulamıştır (*Miroļubovs ve diğerleri/Letonya*, § 62). Mahkemenin başvuru hakkının kötüye kullanıldığına karar verdiği davalar, beş kategori altında toplanabilir: yanıltıcı bilgi verme; hakaret edici bir dil kullanma; dostane çözüm sürecini gizli tutma yükümlülüğünü ihlal etme; açıkça sadece karşı tarafa zarar vermek üzere yapılan veya gerçek bir amaçtan yoksun olan bir başvuru sunma ve kapsamlı olarak sayılması mümkün olmayan diğer tüm durumlar (*S.A.S./Fransa* [BD], § 67).

2. Mahkemeyi Yanıltma

168. Bir başvuruda Mahkemeyi aldatmak amacıyla bilerek gerçek olmayan olaylara dayanılıyor olması, başvuru hakkının kötüye kullanıldığı anlamına gelmektedir (*Varbanov/Bulgaristan*, § 36; *Gogitidze ve diğerleri/Gürcistan*, § 76). İlk olarak, başvurunun sahte kimlikle yapılması (*Drijfhout/Hollanda* (k.k.), §§ 27-29) ve ikinci olarak, Mahkemeye gönderilen belgelerde sahtecilik yapılması (*Jian/Romanya* (k.k.); *Bagheri ve Maliki/Hollanda* (k.k.) ve *Poznanski ve diğerleri/Almanya* (k.k.); *Gogitidze ve diğerleri/Gürcistan*, §§ 77-78) bu tür kötüye kullanmaların en ciddi ve aşikâr örnekleridir. Sınırdışı edilmek üzere tutuklamaya ilişkin bir davada, Mahkeme, başvuranın uyuşu hakkında ulusal makamları ve Mahkemeyi yanıltması sebebiyle, başvuru hakkının kötüye kullanıldığı kanaatine varmıştır (bk. *Bencheref/İsveç* (k.k.), § 39). Mahkeme ayrıca, başvuranların, davanın koşullarının Mahkemenin ihlal tespit ettiği başka bir davaya benzer duruma getirilmek amacıyla belirsiz ve kesin olmayan terimler kullanmaları sebebiyle, başvuru hakkının kötüye kullanıldığına hükmetmiştir (*Kongresna Narodna Stranka ve diğerleri/Bosnie-Hersek* (k.k.), §§ 13 ve 15-19).

169. Başvuranın başlangıçta davanın incelenmesi için önemli olan bir unsur hakkında Mahkemeyi bilgilendirmemesi halinde, ihmal dolayısıyla da bu tür bir kötüye kullanma söz konusu olabilir (*Al-Nashif/Bulgaristan*, §89; *Kerechashvili/Gürcistan* (k.k.); *Martins Alves/Portekiz* (k.k.), §§ 12-15;

[Gross/İsviçre](#) [BD], §§ 35-36; tam tersi için bk. [S.L. ve J.L./Hrvatistan](#), § 49). Bununla birlikte, Mahkemenin bir başvurunun bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması sebebiyle eksik olduğu sonucuna varması için, yanıltıcı bilginin, davanın özüyle ilgili olması gerekmektedir ([Bestry/Polonya](#), § 44; [Mitrović/Sırbistan](#), §§ 33-34; [Shalyavski ve diğerleri/Bulgaristan](#), § 45).

170. Benzer şekilde, Mahkemenin önünde görülen yargılamalar sırasında yeni ve önemli gelişmeler meydana gelmişse ve başvuran Mahkeme İç Tüzüğü'ndeki açık yükümlülüğüne rağmen bu bilgiyi Mahkemeye açıklamıyorsa ve böylelikle Mahkemenin olaylar hakkında tam bilgi sahibi olarak karar vermesini engelliyorsa, bu başvuru, başvuru hakkının kötüye kullanıldığı gerekçesiyle reddedilebilir ([Hadrabová ve diğerleri/Çek Cumhuriyeti](#)(k.k.); [Predescu/Romanya](#), §§ 25-27; [Gross/İsviçre](#) [BD], §§ 28-37).

171. Ayrıca, avukatının veya kendisini Mahkeme önünde temsil eden diğer tüm kişilerin davranışlarından tamamen başvuran sorumludur. Temsilci tarafından yapılan her ihmal ilke olarak başvurana isnat edilebilir ve başvuru hakkının kötüye kullanıldığı gerekçesiyle başvurunun reddedilmesine sebebiyet verebilir ([Bekauri/Gürcistan](#) (ilk itirazlar), §§ 22-25; [Migliore ve diğerleri/İtalya](#) (k.k.); [Martins Alves/Portekiz](#) (k.k.), §§ 11-13 ve 16-17; [Gross/İsviçre](#) [BD], § 33).

172. Mahkemeyi yanıltma niyeti bulunup bulunmadığının, her zaman yeterli kesinlikle ortaya konması gerekmektedir ([Melnik/Ukrayna](#), §§ 58-60, [Nold/Almanya](#), §87; [Miszczyński/Polonya](#)(k.k.); [Gross/İsviçre](#) [Bd], § 28; [S.L. ve J.L./Hrvatistan](#), §§ 48-49; [Bagdonavicius ve diğerleri/Rusya](#), §§ 64-65). Taraflar, Mahkeme tarafından reddedilebilecek iddialar ileri sürebilirler, ancak bu çekişmeli görüşlerin sunulması, bireysel başvuru hakkının kötüye kullanımı olarak değerlendirilmez ([Hoti/Hrvatistan](#), § 92).

173. Mahkemenin esas hakkında kararının hâlihazırda kesinleşmiş olduğu ve akabinde başvurunun incelenmesinde önemli olabilecek bir olayın başvuran tarafından saklamış olduğunun anlaşıldığı hallerde dahi, Mahkemenin yeniden gözden geçirerek düzeltme usulünü (Mahkeme İç Tüzüğü'nün 80. maddesinde öngörülmüştür) uygulayarak kararını tekrar değerlendirmesi ve başvuru hakkının kötüye kullanıldığı gerekçesiyle başvuruyu reddetmesi mümkündür ([Gardean ve S.C. Grup 95 SA/Romanya](#) (yeniden gözden geçirilmiş şekli), §§ 12-22; [Vidu ve diğerleri/Romanya](#) (yeniden gözden geçirilmiş şekli), §§ 17-30; [Petroiu/Romanya](#) (yeniden gözden geçirilmiş şekli), §§ 16-30). Bu türden bir kararın yeniden gözden geçirilmesi, ancak davalı Hükümetin Mahkemenin davayı incelediği sırada söz konusu olaydan haberdar olmasının makul olmadığı ve Hükümetin Mahkeme İç Tüzüğü'nün 80 § 1 maddesi uyarınca, olaya ilişkin bilgi alması sonrasındaki altı aylık süre içerisinde kararın yeniden gözden geçirilerek düzeltilmesi talebinde bulunması durumunda mümkün olmaktadır ([Grossi ve diğerleri/İtalya](#) (yeniden gözden geçirilmiş şekli), §§ 17-24 [Vidu ve diğerleri/Romanya](#) (yeniden gözden geçirilmiş şekli), §§ 20-23; [Petroiu/Romanya](#) (yeniden gözden geçirilmiş şekli), §§ 19 ve 27-28).

3. Hakaret Edici Bir Dil Kullanma

174. Başvuranın Mahkeme ile yazışmalarında davalı Hükümete, Hükümet temsilcisine, davalı Devletin makamlarına, bizzat Mahkemeye, Mahkemeninhâkimlerine, Mahkeme Yazı İşleri Müdürlüğüne veya Yazı İşleri mensuplarına karşı özellikle kırıcı, hakaret edici, tehditkâr veya tahrik edici bir dil kullanması halinde, başvuru hakkı kötüye kullanılmış olur ([Řehák/Çek Cumhuriyeti](#)(k.k.); [Düringer ve Grunze/Fransa](#) (k.k.); [Stamoulakatos/Birleşik Krallık](#), Komisyon kararı).

175. Başvuranın kullandığı dilin sadece ağır, tartışma yaratmaya yönelik veya alaycı olması yeterli değildir; kullanılan dilin kaba olduğunudeğerlendirilmesi için "normal, medeni ve meşru eleştiri sınırlarını" aşması gerekir ([Di Salvo/İtalya](#) (k.k.), [Apinis/Letonya](#) (k.k.)); aksine bir örnek için bk. [Aleksanyan/Rusya](#), §§ 116-118). Yargılamalar sırasında Mahkemenin resmi uyarısı üzerine başvuranın saldırgan sözlerine son vermesi, bu sözleri açıkça geri alması veya daha da iyisi özür dilemesi halinde, başvuru hakkının kötüye kullanıldığı gerekçesiyle başvuru reddedilmez ([Chernitsyn/Rusya](#), §§ 25-28).

4. Dostane Çözüm Sürecinin Gizliliği İlkesine Aykırılık

176. Sözleşme'nin 39 § 2 maddesi ile Mahkeme İç Tüzüğü'nün 62 § 2 maddesi gereğince taraflara yüklenen dostane çözüm görüşmelerini gizli tutma yükümlülüğünün bir başvuran tarafından kasten ihlal edilmesi, başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak kabul edilebilir ve başvurunun reddedilmesiyle sonuçlanabilir (*Hadrabová ve diğerleri/Çek Cumhuriyeti* (k.k.); *Popov/Moldova (No. 1)*, § 48; *Miroļubovs ve diğerleri/Letonya*, § 66).

177. Başvuranın gizlilik yükümlülüğünü ihlal edip etmediğini belirleyebilmek için, ilk olarak bu yükümlülüğün sınırları tanımlanmalıdır. Gizlilik her zaman, tarafları ve Mahkeme'yi muhtemel baskılara karşı korumak suretiyle dostane çözümü kolaylaştırma şeklindeki genel amacı ışığında yorumlanmalıdır. Buna göre, dostane çözümle ilgili belgelerin içeriğini üçüncü bir tarafa iletme, teorik olarak Sözleşme'nin 35 § 3 a) maddesinin anlamı doğrultusunda başvuru hakkının kötüye kullanımını teşkil edebilir, ancak bu durum, bu tür belgelerin herhangi bir üçüncü tarafa gösterilmesinin veya bu belgeler hakkında konuşulmasının mutlak ve koşulsuz bir şekilde yasaklandığı anlamına gelmez. Bu tür geniş ve katı bir yorum, örneğin Mahkeme önünde kendisini temsil etmeye yetkili olan bir başvuranın bir kereye mahsus olmak üzere davasına ilişkin olarak üçüncü taraftan mütalaa alması halinde, başvuranın meşru menfaatlerinin korunmasını risk altına sokabilir. Dahası, Mahkemenin bu tür bir yasağa riayet edilip edilmediğinden etlemesi imkânsız değilse bile, çok güç olacaktır. Sözleşme'nin 39 § 2 maddesi ile Mahkeme İç Tüzüğü'nün 62 § 2 maddesinin yasakladığı husus, tarafların medya yoluyla veya geniş bir kitle tarafından okunabilecek bir yazışmayla veya başka bir şekilde söz konusu bilgiyi alenileştirmeleridir (*Miroļubovs ve diğerleri/Letonya*, §68). Dolayısıyla, belirli bir ciddiyet derecesine ulaşmış bu türden bir davranış, bireysel başvuru hakkının kötüye kullanımını oluşturur.

178. Gizli bilginin açıklanmasının, başvuru hakkının kötüye kullanımı olarak değerlendirilmesi için kasten yapılmış olması gerekir. Başvuranın gizli bilgileri açıklanmasındaki doğrudan sorumluluğu, her zaman yeterli kesinlikle ortaya konmalıdır; bu yönde bir kuşku tek başına yeterli olmayacaktır (*ibidem*, §66 *son cümle*). Bu ilkenin uygulanmasına dair somut örnekler: Başvuranların kendi ülkelerinin Adalet Bakanlığıyla yazışmalarında, Mahkeme Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından yapılan dostane çözüm önerisine açıkça atıfta bulundukları ve bu durumun başvuru hakkının kötüye kullanıldığı gerekçesiyle başvurunun reddedilmesiyle sonuçlandığı bir örnek için bk. *Hadrabová ve diğerleri/Çek Cumhuriyeti* (k.k.); her üç başvuranın gizli bilgilerin açıklanmasından sorumlu olduklarının yeterli kesinlikte ortaya konamadığı, bunun da Mahkemenin Hükümetin bu konudaki ilk itirazını reddetmesi sonucunu doğurduğu ve başvurunun kabuledilebilir bulunduğu bir örnek için bk. *Miroļubovs ve diğerleri/Letonya*.

179. Dostane çözüme yönelik olarak mutlak suretle gizli yürütülen müzakereler kapsamında yapılan beyanlar ile Mahkeme önünde kamuya açık olarak ve çekişmeli görülen bir yargılama sırasında Davalı bir Hükümet tarafından yapılan tek taraflı beyanları, bu yargılamaların somut sonuçları benzer bile olsa, birbirinden ayrı tutmak gerekmektedir. Tek taraflı bildirimle ilişkin şartların açıklanması, bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması anlamına gelmez (*Esker Khanov ve diğerleri/Rusya*, § 26-29).

180. Mahkemenin esas hakkındaki kararı vermesinden sonra ancak adil tazmin hakkında karar vermesinden önce gizlilik kuralına riayet edilmemesiyle ilgili olarak, Mahkeme, *Žáková/Çek Cumhuriyeti* (adil tazmin), §§ 18-25, davasında, davanın özel koşulları ışığında davanın incelenmesine devam edilmesi gerektiğine hükmetmiştir.

5. Başvurunun Açıkça Karşı Tarafa Zarar Vermek Amacıyla Yapılan veya Gerçek Bir Amaçtan Yoksun Bir Başvuru Olması

181. Mahkeme tarafındangeçmişte kabul edilemez bulunmuş başvurusuna benzer olan, karşı tarafa zarar vermeyi amaçlayan ve açıkça dayanaktan yoksun olan başvuruları tekrar tekrar Mahkemeye gönderen bir başvuran, başvuru hakkını kötüye kullanmış olur (her ikisi de Komisyon kararı olan *M./Birleşik Krallık; Philis/Yunanistan*). Mahkeme için gereksiz bir iş yükü oluşturan dayanaktan yoksun ve yakınmacı şikâyetlerle veya başvuranlar ile yetkili temsilcilerinin açıkça kaba davranışlarıyla uğraşmak Mahkemenin görevi olmayıp,

Sözleşme kapsamındaki gerçek işlevlerine aykırıdır (*Bekauri/Gürcistan* (ilk itirazlar), § 21; ayrıca bk. *Migliore ve diğerleri/İtalya* (k.k.) ve *Simitzi-Papachristou ve diğerleri/Yunanistan* (k.k.)).

182. Mahkeme ayrıca, başvurunun gerçek bir amaçtan açıkça yoksun olması, çok az miktarda bir parayla ilgili olması veya genel anlamda başvuranın nesnel meşru menfaatleri ile herhangi bir ilgisi bulunmaması halinde, başvuru hakkının kötüye kullanıldığına karar verebilir (*ibidem*; *Bock/Almanya* (k.k.); karşılaştırınız *S.A.S./Fransa* [BD], §§ 62 ve 68). 14 No.luEk Protokol'ün 1 Haziran 2010 tarihinde yürürlüğe girmesinden itibaren, bu tür başvurular, daha ziyade Sözleşme'nin 35 § 3 b) maddesi (önemli bir zarar bulunmaması) kapsamında incelenmektedir.

6. Diğer Varsayımlar

183. Bazen Mahkemenin hükümleri ile kararları ve Mahkeme önünde halen önünde derdest olan davalar, Sözleşmeciler Devletlerde ulusal düzeyde siyasi söylem amacıyla kullanılmaktadır. Reklam veya propaganda arzusuyla yapılan bir başvuru, sırf bu nedenle başvuru hakkının kötüye kullanımını teşkil etmez (*McFeeley ve diğerleri/Birleşik Krallık*, Komisyon kararı; ayrıca *Khadzhaliyev ve diğerleri/Rusya*, §§ 66-67). Ancak başvuran siyasi menfaat saikıyla basına veya televizyona mülakatlar veriyor, Mahkeme önündeki derdest davayla ilgili sorumsuzca beyanlarda bulunuyor ve yersiz tutumlar takınıyorsa, bir kötüye kullanma durumu söz konusu olabilir (*Georgian Labour Party/Gürcistan*). İyi niyetle yapılmış bir hatanın sonucu olabilecek şekilde, basına yanlış bilgilerin verilmesi, başvuru hakkının kötüye kullanımı olarak değerlendirilmemiştir (Başvuran ve temsilcilerinin kamuya açık olarak yanlışlıkla Mahkemenin zaten başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verdiğini iddia ettikleri *Podeschi/San Marino*, § 88).

184. Mahkeme, bir başvuranın, sözleşme tarafından başkalarına atanmış hakların ihlal edilmesiyle elde edilen delil unsurlarına dayanarak Mahkeme önünde Sözleşme'nin 8. maddesini ileri sürdüğü bir davada bireysel başvuru hakkının kötüye kullanıldığına hükmetmiştir. Bir çocuğun babası olmadığını kanıtlamaya çalışan başvuran, DNA numunelerini zorla ve rızası dışında elde etmiş ve sonuç olarak eski karısının fiziki bütünlüğüne zarar vermekten cezaya mahkûm edilmiştir (*Koch/Polonya* (k.k.), §§ 31-34).

7. Davalı Hükümetin Benimsemesi Gereken Yaklaşım

185. Davalı Hükümet, başvuranın başvuru hakkını kötüye kullandığı kanaatinde ise Mahkemeyi bu durumdan haberdar etmeli ve Mahkemenin gerekli sonuçlara varabilmesini sağlamak üzere elindeki ilgili bilgileri Mahkemenin dikkatine sunmalıdır. Sözleşme'nin ve Mahkeme İç Tüzüğü'nün başvuran tarafa yüklediği usul yükümlülüklerine riayet edilip edilmediğini gözetmek davalı Hükümetin değil, Mahkemenin görevidir. Ancak, Hükümet ve kurumları tarafından, Mahkeme önünde usul yükümlülüklerini ihlal ettiği iddia edilen bir başvuruya karşı ceza veya disiplin soruşturmasında bulunma tehditlerinin yapılması, bireysel başvuru hakkının etkili bir şekilde kullanılmasına müdahaleyi yasaklayan Sözleşme'nin 34. maddesinin son cümlesi bakımından bir sorun doğurabilir (*Miroļubovs ve diğerleri/Letonya*, § 70).

II. Mahkemenin Yargı Yetkisine İlişkin Kabuledilemezlik Nedenleri

Madde 35 § 3 a) — Kabul edilebilirlik kriterleri

“3. Aşağıdaki hallerde Mahkeme, 34. madde uyarınca sunulan bireysel başvuruları kabul edilemez bulur:

(a) Başvurunun konu bakımından Sözleşme veya Protokollerinin hükümleriyle bağdaşmaması (...)”

Madde 32 — Mahkemenin yargı yetkisi

“1. Mahkemenin yargı yetkisi, 33, 34, 46 ve 47. maddelerde belirlenen koşullar uyarınca kendisine sunulan, bu Sözleşme’nin ve Protokollerinin yorumu ve uygulanmasına ilişkin tüm sorunları kapsar.

2. Mahkemenin yetkili olup olmadığı hakkında ihtilaf durumunda, kararı Mahkeme verir.”

HUDOC Anahtar Kelimeleri

Ratione personae (35-3-a) – *Ratione loci* (35-3-a) – *Ratione temporis* (35-3-a) – Devam eden durum (35-3-a) – *Ratione materiae* (35-3-a)

A. Kişi Bakımından (*ratione personae*) Bağdaşmazlık

1. İlkeler

186. Kişi bakımından (*ratione personae*) bağdaşmazlık, iddia edilen Sözleşme ihlalinin, bir Sözleşmecî Devlet tarafından işlenmiş olmasını veya bir şekilde Sözleşmecî Devlete isnat edilebilir olmasını gerektirmektedir.

187. Davalı Devlet Mahkemenin kişi bakımından yetkisiyle ilgili herhangi bir itirazda bulunmamış olsa bile, bu meselenin Mahkeme tarafından resen incelenmesi gerekmektedir ([Sejdić ve Finci/Bosna Hersek](#) [BD], §27).

188. Uluslararası insan hakları antlaşmaları tarafından korunan haklar, ilgili Taraf Devlet daha sonra ortadan kalksa veya yerine başka bir Devlet geçse bile, Taraf Devletin ülkesinde yaşayan bireyler için sağlanmalıdır ([Bijelić/Karadağ ve Sırbistan](#), §69).

189. Devletin kendisine ait bir şirketin eylem ve ihmallerinden dolayı Sözleşme’deki sorumluluğunu yerine getirmekten muaf tutulabilmesi için, şirketin Devlettten kurumsallık ve işleyiş açısından yeterince bağımsız olması gerekmektedir ([Mykhaylenky ve diğerleri/Ukrayna](#), §§ 43-45; [Cooperativa Agricola Slobozia-Hanesei/Moldova](#), § 19).

190. Başvurular aşağıdaki sebeplerle, Sözleşme’yle kişi bakımından bağdaşmaz bulunur:

- başvuran Sözleşme’nin 34. maddesi bakımından taraf olma ehliyetinden yoksun ise ([Municipal Section of Antilly/Fransa](#) (k.k.); [Döşemealtı Belediyesi/Türkiye](#) (k.k.); [Moretti ve Benedetti/İtalya](#); [Bulgar Helsinki Komitesi/Bulgaristan](#) (k.k.));

- başvuran iddia edilen ihlalin mağduru olduğunu gösteremiyorsa ([Kátai/Macaristan](#) (k.k.), §§ 25-26; [Trivkanović/Hrvatistan](#), §§ 49-51, Giriş bölümünde A.3 maddesi);
- başvuru bir bireye karşı yapılmış ise ([X/Birleşik Krallık](#), 10 Aralık 1976 tarihli Komisyon kararı; [Durini/İtalya](#), Komisyon kararı);
- başvuru Sözleşme’yi onaylamamış bir Devlete karşı veya doğrudan Sözleşme’ye taraf olmamış uluslararası bir örgüte karşı ([Stephens/Kıbrıs, Türkiye ve Birleşmiş Milletler](#) (k.k.), son paragraf) yapılmış ise;
- şikâyet davalı Devletin onaylamamış olduğu bir (Sözleşme’ye Ek) Protokol ile ilgiliyse ([Horsham/Birleşik Krallık](#), Komisyon kararı; [De Saedeleer/Belçika](#), §68).

2. Yetki Alanı³

191. Mahkemenin yer bakımından (*ratione loci*) yetkisiz olduğunun tespit edilmiş olması, başvuranların Sözleşme’nin 1. maddesinin anlamı doğrultusunda bir veya birkaç Sözleşmeci Devletin yargı yetkisi alanına girip girmedikleri konusunun Mahkeme tarafından incelenmesini engellemez ([Drozd ve Janousek/Fransa ve İspanya](#), §90). Dolayısıyla, başvuranların davalı Devletin yargı yetkisi alanında olmadıkları doğrultusundaki itirazlar, daha çok başvurunun Sözleşme’yle kişi bakımından (*ratione personae*) bağdaşmaz olduğu yönünde iddialar olarak ileri sürülmelidir (Davalı Hükümetlerin görüşleri için bk. [Banković ve diğerleri/Belçika ve diğerleri](#) (k.k.) [BD], § 35; [İlaşcu ve diğerleri/Moldova ve Rusya](#) [BD], § 300; [Weber ve Saravia/Almanya](#) (k.k.); ayrıca bk. Rusya Hükümetinin kişi ve yer bakımlarından itiraz ileri sürdüğü [Mozer/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya](#) [BD], § 79). Sözleşme’nin 1. maddesi anlamında “yetki alanı”, Sözleşmeci bir devletin, Sözleşme’de açıklanan hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına sebep olan kendisine isnat edilebilir fiil veya ihmallerden sorumlu tutulabilmesi için olmazsa olmaz (*sine qua non*) bir koşuldur ([İlaşcu ve diğerleri/Moldova ve Rusya](#) [BD], § 311; [Al-Skeini ve diğerleri/Birleşik Krallık](#) [BD], § 130).

192. Bir Devletin yetki alanı, Sözleşme’nin 1. maddesi anlamında, esasen ulusal sınırlarla ilgilidir ([Banković ve diğerleri/Belçika ve diğerleri](#) (k.k.) [BD], §§ 61 ve 67; [Catan ve diğerleri/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya](#) [BD], § 104). Yargı yetkisinin, normal olarak Devletin toprak sınırları içerisinde kullanıldığı varsayılmaktadır ([Assanidzé/Gürcistan](#) [BD], § 139; [Sargsyan/ Azerbaycan](#) [BD], §§ 129, 139 ve 150). Yargı yetkisi aynı zamanda sınır dışında da kullanılabilir (örneğin sınır muhafızlarının iltica başvurularını kabul etmemeleri ve başvuranların Devlet topraklarına girmelerine izin verilmemesine ilişkin olarak bk. [M.A. ve diğerleri/Litvanya](#), §§ 69-70).

193. Devletler, yetkili makamlarından çıkan ya da ülke toprakları dışında da etkili olan fiillerden sorumlu tutulabilirler ([Drozd ve Janousek/Fransa ve İspanya](#), § 91; [Soering/Birleşik Krallık](#), §§ 86 ve 91; [Loizidou/Türkiye](#) (ilk itirazlar), § 62). Ancak bu durumda da istisnalar olacaktır ([Banković ve diğerleri/Belçika ve diğerleri](#) (k.k.) [BD], § 71; [İlaşcu ve diğerleri/Moldova ve Rusya](#) [BD], § 314). Sözleşmeci bir devletin etkili kontrolü veya en azından bir bölge üzerinde belirleyici bir etki oluşturması halinde bu durum söz konusu olacaktır (*ibidem*, §§ 314-316 ve 392; [Catan ve diğerleri Moldova cumhuriyeti ve Rusya](#) [BD], §§ 106-107; [Al-Skeini ve diğerleri/Birleşik Krallık](#) [BD], §§ 138-140; [Medvedyev ve diğerleri/Fransa](#) [BD], §§ 63-64). Bir bölgede “etkin genel kontrol” ve bir devletin silahlı kuvvetleri aracılığıyla sağlanan etkin kontrol kavramları için bk. [İlaşcu ve diğerleri/Moldova ve Rusya](#) [GC], §§ 314-316; ayrıca bk. [Banković ve diğerleri/Belçika ve diğerleri](#) (k.k.) [BD], §§ 67 ve ardından gelen paragraflar ve 74-82; [Kıbrıs/Türkiye](#) [BD], §§ 75-81; [Loizidou/Türkiye](#) (esas), §§ 52-57; [Hassan/Birleşik Krallık](#) [BD], § 75. Doğrudan yapılan etkin kontrol kavramı hakkında değil ama Devlet desteği ile ayakta kalan alt düzey bir yerel yönetim aracılığıyla yapılan etkin kontrol hakkında bk. [Catan ve diğerleri Moldova Cumhuriyeti ve Rusya](#) [BD], §§ 116-122; [Chiragov ve diğerleri/Ermenistan](#) [BD], §§ 169-186.

³ Bk. Sözleşme’nin 1. maddesine ilişkin Kılavuz

194. Bir devlet, Sözleşme uyarınca, başka bir devletin sınırları içerisinde bulunan ancak bu devletlerden ikincisinin, yasal ya da yasa dışı şekilde hareket eden görevlileri aracılığıyla birinci devletin yetkisi veya denetimi altında bulunan kişilerin haklarının ihlal edilmesinden sorumlu tutulabilir (*Issa ve diğerleri/Türkiye*, § 71; *Sánchez Ramirez/Fransa*, Komisyon kararı; *Öcalan/Türkiye* [BD], § 91; yurt dışında düzenlenen askeri operasyonlar için bk. *Al-Skeini ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], § 149; *Hassan/Birleşik Krallık* [BD], §§ 76-80; *Jaloud/Hollanda* [GC], §§ 140-152).

Birleşmiş Milletler tarafından izin verilen çok uluslu bir gücün askerleri tarafından işlenen fiillerle ve uluslararası organizasyonun bu davranış üzerinde etkili bir kontrolü veya nihai yetkisi bulunmadığı zaman, bu fiillerin, Devletin sorumluluğunda olup olmadığı hususuyla ilgili olarak bk. *Al-Jedda/Birleşik Krallık* [BD], §§ 84-86. Birleşmiş Milletler'in tampon bir bölgesinde meydana gelen fiillerle ilgili olarak bk. *Isaak ve diğerleri* (k.k.).

195. Sözleşmeci bir devletin hukuki olarak yetki alanına giren ancak bu devletin etkin kontrolü/yetkisi altında olmayan bölgeler için, başvurunun Sözleşme hükümlerine uygun olmadığı kanaatine varılabilir (*An ve diğerleri/Kıbrıs*, Komisyon kararı), ancak Sözleşme gereğince Devletin pozitif yükümlülüklerinin de dikkate alınması gerekmektedir (*Ilaşcu ve diğerleri/Moldova ve Rusya* [BD], §§ 312-313 ve 333 ve ardından gelen paragraflar; ayrıca bk. *Stephens/Kıbrıs, Türkiye ve Birleşmiş Milletler* (k.k.); *Azemi/Sırbistan* (k.k.); *Ivančoc ve diğerleri/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya*, §§ 105-106; *Catan ve diğerleri/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya* [BD], §§ 109-110; *Mozer/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya* [BD], §§ 99-100). Başka herhangi bir devletin etkili kontrol uygulayamadığı, Sözleşmeci bir devletin uluslararası olarak tanınan bir bölgesi içinde bulunan tartışmalı alanlarla ilgili olarak bk. *Sargsyan/Azerbaycan* [BD], §§ 139-151. Tamamen Sözleşmeci bir Devletin denetiminde olan ancak Devletin kontrolünde olmayan *fiili* (de facto) bir varlığın belediye otoritesi tarafından suyu ve elektriği kesilen bir cezaeviyle ilgili olarak *Pocasovschi ve Mihaila/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya*, §§ 43-46.

196. Örneğin uluslararası bir kuruluşun merkezini barındıran bir devlet devletin söz konusu olması ve başvuranların başvuranın şikâyetlerinin bu devletle kuruluşla ilgili olması söz konusu olduğundadır. Sözleşmeci taraflardan birinin topraklarında bir kişinin fiziksel varlığının, kendisini ilgili Devletin yargılama yetkisi altında yerleştirme etkisi kapsamına girmesine neden olduğu ilkesiyle yönündeki ilkeyle ilgili istisnalar bulunmaktadır. Yalnızca Uluslararası Ceza Mahkemesinin merkezinin ve binasının Hollanda'da bulunması, başvuranları mahkûm eden bu uluslararası mahkemenin şikâyet edilen mahkeme hakkında ileri sürülen fiillerden veya ihmallerden bu Devletin sorumlu tutulması için yeterli bir sebep teşkil etmemektedir (*Galić/Hollanda* (k.k.), *Blagojević/Hollanda* (k.k.), *Djokaba Lambi Longa/Hollanda* (k.k.)). Davalı Devlete karşı uluslararası bir örgütün daimi merkezi sıfatıyla yapılan bir başvuru için bk. *Lopez Cifuentes/İspanya* (k.k.), §§ 25-26; *Klausecker/Almanya* (k.k.), §§ 80-81. Uluslararası bir sivil yönetimin kendi topraklarında kabul edilmesi için *Berić ve diğerleri/Bosna-Hersek* (k.k.), § 30.

197. Bir devletin, başka bir devlette kendisine karşı yapılan yargılamaya katılması, yargı yetkisinin kendi sınırları dışında kullanıldığı anlamına gelmez (*McElhinney/İrlanda ve Birleşik Krallık* (k.k.) [BD]; *Treska/Arnavutluk ve İtalya* (k.k.); *Manoilescu ve Dobrescu/Romanya ve Rusya* (k.k.), §§ 99-111). Bununla birlikte, bir kişinin bir devletin mahkemeleri önünde hukuk davası açmasıyla, ileri sürülen fiilin sebebi olarak iddia edilen olayların ilgili devletin sınırları dışında meydana gelmiş olmasına rağmen, bu kişi ve söz konusu devlet arasında tartışmasız olarak bir "yetki alanı bağlantısı" oluşur (*Markovic ve diğerleri/İtalya* [BD], §§ 49-55, Sözleşme'nin 6. maddesiyle ilgili olarak, yine yurt dışından yayınlanan bir televizyon programı ile ilgili başlatılan hakaret davasına ilişkin olarak Sözleşmeci bir devletin yetki alanıyla ilgili olarak bk. *Arlewin/İsviçre*, §§ 65-74).

198. Mahkeme ayrıca, davalı Devlete iade davaları kapsamında üçüncü bir devlette yapılan yakalama ve tutuklama işlemleri için sınır dışı sorumlulukla ilgili ilkeler oluşturmuştur (*Stephens/Malta* (No. 1), § 52; *Vasiliciuc/Moldova Cumhuriyeti*, §§ 22-25).

199. Bir devletin yetkisini sınırları dışında kullanmasıyla ilgili diğer durumlar arasında, ilgili devletin diplomatları veya konsolosluk görevlileri tarafından yurt dışında yapılan işlemlerle ilgili davalar (*M./Danimarka*, Komisyon kararı,) ve ilgili Devlete kayıtlı hava taşıtlarının ya da bayrağını taşıyan gemilerin faaliyetlerine ilişkin davalar bulunmaktadır (*Medvedyev ve diğerleri/Fransa* [BD], § 65; *Bakanova/Litvanya*, § 63).

3. Sorumluluk ve Yüklenebilirlik

200. Sözleşme'yle kişi bakımından (*ratione personae*)bağdaşırılık ayrıca, iddia edilen ihlalin bir Sözleşmeci Devlete yüklenebilir olmasını gerektirir (*Gentilhomme, Schaff-Benhadi ve Zerouki/Fransa*, § 20; *M.A. ve diğerleri/Litvanya* § 70). Ancak, yüklenebilirlik/sorumluluk/ilişkilendirme meseleleri, yakın tarihli davalarda kişi bakımından bağdaşırılığa açıkça atıf yapılmaksızın incelenmiştir (*Assanidze/Gürcistan* BD], §§ 144 ve sonraki paragraflar; *Hussein/Arnavutluk ve Diğer 20 Sözleşmeci Devlet* (k.k.); *Isaak ve diğerleri/Türkiye* (k.k.); *Stephens/Malta (no. 1)*,§ 45; *Jaloud/Hollanda* [BD], §§ 154-155).

201. Sözleşmeci Devletlerin özel şahıslar ve işlemlerle ilgili sorumluluğu ayrıca, alışlageldiği üzere kişi bakımından (*ratione personae*) bağdaşırılık açısından incelenmelerine rağmen, Sözleşme ile güvence altına alınan kişisel hakların içeriğine ve bu haklarla birlikte değerlendirilen pozitif yükümlülüklerin kapsamına bağlı tutulabilir (örneğin bk. *Söderman/İsveç* [BD], § 78; *Aksu/Türkiye* [BD], § 59; *Siliadin/Fransa*, §§ 77-81; *Beganović/Hırvatistan*, §§ 69-71). Yetkililerin resmi olarak veya zımnen, yetki alanına tabi diğer kişilerin Sözleşme ile güvence altına alınan hakları ihlal eden fiillerini kanıtlaması (*İlaşcu ve diğerleri/Moldova ve Rusya*[BD], § 318) veya bu tür eylemlerin kendi toprak sınırları içerisinde yabancı uyruklular tarafından gerçekleştirilmesi (*El-Masri/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti* [BD], § 206; *Al Nashiri/Polonya*, § 452; *Nasr ve Ghali/İtalya*, § 241; *Al Nashiri/Romanya*, §§ 594 ve 600-602) durumunda, Devletin sorumluluğu, Sözleşme bakımından devreye girebilir.

202. Devletlerin, özel şahıslar arasındaki davalara ilişkin yargı kararlarıyla ilgili olarak, Sözleşme'den doğan bir hakkın ihlalinin tespiti sebebiyle sorumlu tutulabilirler (Gaz ve petrol boru hatları işleten özel şirketler tarafından yapılan talepler üzerine yasadışı inşaatların yıkılmasına ilişkin olarak bk.*Zhidov/Rusya*, §§ 71 ve 95. Mahkeme, bu davada, makamların söz konusu kararlarla başvuruların mülkiyetlerine saygı haklarını ihlal ettikleri kanaatine varmış ve bu sebeple, Hükümet tarafından ileri sürülen *kişi bakımından (ratione personae)* bağdaşmazlık itirazını reddetmiştir).

4. Sözleşme'ye Taraf Devletlerin, Uluslararası Bir Örgüte Üyelikleriyle İlgili Olarak Yaptıkları Eylemleri ve İhmalleri Nedeniyle Muhtemel Sorumluluğuna İlişkin Hususlar

203. Sözleşme, Sözleşmeci Devletler tarafından, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararları kapsamına giren ve uluslararası barışı ve güvenliği korumaya dayanan BM görevleri sırasında veya öncesinde yapılan eylem ve ihmallerin, Mahkemenin denetimine tâbi olduğu şekilde yorumlanamayacaktır, zira bu durum, önemli bir BM görevinin yerine getirilmesine müdahale olarak değerlendirilebilir (*Behrami/Fransa ve Saramati/Fransa, Almanya ve Norveç* (k.k.) [BD], §§ 146-152; Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin, üzerinde yetkisini ya da denetimini uygulamadığı çok uluslu bir gücün bir parçası olan ulusal bir ordunun Sözleşmeci Devlete atfedilebilir olan askeri eylemlerine ilişkin olarak, *Al-Jedda/Birleşik Krallık* [BD], §§ 74-85 kararıyla karşılaştırınız). Ancak Mahkeme, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararlarının uygulanması için ulusal düzeyde alınan tedbirlere ilişkin olarak farklı bir yaklaşım benimsemektedir, zira bu tedbirler, Birleşmiş Milletlere doğrudan atfedilebilir olmamakta ve dolayısıyla, Devlete sorumluluk yükleyebilmektedir (*Nada/İsviçre* [BD], §§ 120-122; *Al-Dulimi ve Montana Management Inc/İsviçre* [BD], §§ 93-96).

204. Dolayısıyla Mahkeme, (uluslararası mahkemelerin kararlarıyla ilgili olarak) Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı uyarınca kurulan, Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesinde yürütülen yargılamalara ilişkin başvuruları incelemeye kişi yönünden (*ratione personae*) yetkili olmadığına karar vermiştir (*Galić/Hollanda* (k.k.); *Blagojević/Hollanda* (k.k.)). Yetkisi, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi

kararlarına dayanan Bosna Hersek Yüksek Temsilciliğinin kararıyla devlet memurlarının görevden çıkarılması konusunda *Berić ve diğerleri/Bosna Hersek* kararına ((k.k.), §§ 26 ve sonraki paragraflara bakınız.

205. Bir Sözleşmecî Devleti, üyesi olduğu uluslararası bir örgüt tarafından; genel olarak sağlanan, temel hakların korunmasının Sözleşme tarafından sunulan korumayla “eşit düzeyde” olmadığı tespit edilmediği, hatta iddia edilmediği takdirde ve ilgili Devlet ihtilaf konusu eylemin işlenmesine doğrudan veya dolaylı olarak katılmadığı sürece, Sözleşmecî Devlet, bu uluslararası örgütün herhangi bir organı tarafından alınan bir karar veya tedbir sebebiyle, Sözleşme’nin ihlal edildiği iddiasıyla suçlanamaz (*Gasparini/İtalya ve Belçika* (k.k.); *Klausecker/Almanya* (k.k.), § 97).

206. Bu nedenle Mahkeme, hiçbir zaman davaya müdahil olmayan ve Sözleşme gereğince de kendilerine sorumluluk yüklenmesine neden olabilecek bir eylemi veya ihmali bulunmayan (ve üye Devletlerin tüzel kişiliğinden ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olan) herhangi bir uluslararası örgütün; tamamen kendi iç hukuk düzeni kapsamına giren bir iş davasında, uluslararası bir örgütün yetkili organı tarafından verilen bireysel kararlara karşı yapılan şikâyetleri ele almaya kişi yönünden (*ratione personae*) yetkili olmadığına karar vermiştir (Eurocontrol bünyesinde bireysel bir iş uyuşmazlığı hakkında *Boivin/Avrupa Konseyine Üye 34 Devlet* (k.k.); Uluslararası Zeytincilik Konseyi bünyesinde açılan bir disiplin davası hakkında *Lopez Cifuentes/İspanya* (k.k.), §§ 28-29; Avrupa Konseyi bünyesinde bir disiplin davası hakkında *Beygo/Avrupa Konseyine Üye 46 Devlet* (k.k.)). Bir Avrupa Komisyonu çalışanının görevden çıkarılmasından ve Avrupa Birliği mahkemelerinde görülen yargılamadan kaynaklanan Sözleşme ihlali iddiaları hakkında *Connolly/Avrupa Birliğine üye 15 Devlet* (k.k.); *Andreassen/Birleşik Krallık ve Avrupa Birliğine üye diğer 26 Devlet* (k.k.), §§ 71-72) kararlarına bakınız.

Temel hakların korunmasına yönelik olarak, Sözleşme tarafından sağlanan korumayla “eşit düzeyde” bir koruma sunmayan ve (ilgili Taraf Devletlerin egemenliklerinin bir kısmını devrettikleri) uluslararası bir örgütün iç mekanizmasında yapısal bir eksikliğin bulunduğuna yönelik iddialarına ilişkin olarak Mahkeme tarafından yapılan incelemeyle karşılaştırınız (*Gasparini/İtalya ve Belçika* (k.k.); *Klausecker/Almanya* (k.k.), §§ 98-107).

207. Mahkeme, davalı Devletin, ilgili uyuşmazlığa doğrudan veya dolaylı olarak müdahil olmasını gerektiren ve böylelikle uluslararası sorumluluğunu yerine getirmesinin söz konusu olduğu durumları ayrı tutmaktadır (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi/İrlanda* [BD], § 153; *Michaud/Fransa*, §§ 102-104; *Nada/İsviçre* [BD], §§ 120-122; *Al-Dulimi ve Montana Management Inc./İsviçre* [BD], §§ 93-96; karşılaştırınız *Behrami/Fransa ve Saramati/Fransa, Almanya ve Norveç* (k.k.)[BD], § 151). Ayrıca aşağıdaki örneklere bakınız:

- Avrupa Birliği kapsamında hazırlanan bir antlaşmaya dayanarak başvuruları seçmenler arasından çıkarma kararı (*Matthews/Birleşik Krallık* [BD]);
- Bir Avrupa Birliği Yönergesini uygulamaya koyan bir Fransız Kanunu’nun başvuran hakkında uygulanması (*Cantoni/Fransa*);
- Uluslararası örgütlerin yararlandıkları yargı dokunulmazlığı nedeniyle Alman mahkemeleri tarafından erişimin reddedilmesi (*Beer ve Regan/Almanya* [BD], *Waite ve Kennedy/Almanya* [BD]; *Klausecker/Almanya* (k.k.), § 45);
- Avrupa hukukundan doğan hukuki yükümlülükleri gereğince, Bakanlık kararı üzerine, Devletin yetkili makamları tarafından bu Devletin topraklarına el konulması (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi/İrlanda* [BD] - *Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı uyarınca kabul edilen Avrupa Birliği Tüzüğü*, §§ 153-154);
- Bir ulusal mahkeme tarafından, Avrupa Birliği Adalet Divanına sunulan ön karar talebi (*Cooperatieve Producentenorganisatie van de Nederlandse Kokkelvisserij U.A./Hollanda* (k.k.));
- Üçüncü bir ülkenin vatandaşı tarafından, üye Devletlerden birine sunulan sığınma talebinin incelenmesinden sorumlu olan üye Devletin karar verme kriterlerini ve mekanizmalarını düzenleyen ve İsviçre ile Avrupa Birliği arasındaki ortaklık anlaşması gereğince İsviçre hakkında uygulanabilir olan, *Dublin II Tüzüğü* uyarınca; başvuranların İtalya’ya iade edilmesine ilişkin İsviçre makamlarının kararı (*Tarakhel/İsviçre*[BD], §§ 88-91).

208. Avrupa Birliği ile ilgili olarak; Üye Devletler aleyhine (AB Hukukuna ilişkin uygulamaları ile ilgili olarak) yapılan başvurular hakkında, salt bu gerekçeyle -kesinlikle- kabul edilemezlik kararı verilmeyecektir (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi/İrlanda*[BD], § 137; *Matthews/Birleşik Krallık*[BD], §§ 26-35).

209. Sözleşme'ye taraf olmayan “Avrupa Birliği Kurumları” aleyhine doğrudan yapılan başvurulara ilişkin olarak; daha eski tarihli bir içtihat, kişi bakımından (*ratione personae*) bağdaşmazlık nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmesine imkân vermektedir (*Fransız Demokratik İş Konfederasyonu/Avrupa Toplulukları*, Komisyon kararı; *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi/İrlanda* [BD], § 152 ve ileri sürülen atıflar; *Coöperatieve Producentenorganisatie van de Nederlandse Kokkelvisserij U.A./Hollanda* (k.k.)).

Bu içtihatlar, Avrupa Patent Ofisi (*Lenzing AG/Almanya*, Komisyon kararı) ve Birleşmiş Milletler gibi diğer uluslararası örgütler (*Stephens/Kıbrıs, Türkiye ve Birleşmiş Milletler* (k.k.)) aleyhine yapılan başvurular için de geçerlidir.

210. Bir ülkenin “uluslararası bir antlaşmaya ekli olan Anayasası” nedeniyle; kendisine sorumluluk yüklenip yüklenemeyeceği hususunda *Sejdić ve Finci/Bosna Hersek* ([BD], § 30) kararına bakınız.

B. Yer Bakımından (*ratione loci*) Bağdaşmazlık

1. İlkeler

211. Yer bakımından bağdaşırılık (*ratione loci*), iddia edilen Sözleşme ihlalinin, davalı “Devletin yargı yetkisi alanında” veya “davalı Devlet tarafından fiilen denetlenen topraklarda” meydana gelmiş olmasını gerektirmektedir (*Kıbrıs/Türkiye* [BD], §§ 75-81; *Drozd ve Janousek/Fransa ve İspanya*, §§ 84-90).

212. Başvuruların, Sözleşmeci Devletin toprakları dışında meydana gelen olaylar ile ilgili olması ve bu olaylar ile Sözleşmeci Devletin (yargı yetkisi alanındaki) herhangi bir makam arasında hiçbir bağın bulunmaması halinde; bu başvurular, yer bakımından(*ratione loci*) bağdaşmazlık nedeniyle reddedileceklerdir.

213. Bir Sözleşmeci Devletin toprakları dışında meydana gelen eylemler ile ilgili bulunan başvurulara ilişkin olarak Hükümet; başvurunun, yer bakımından (*ratione loci*) Sözleşme hükümleriyle bağdaşmadığına dair bir **ilk itiraz** ileri sürebilmektedir (*Loizidou/Türkiye* (ilk itirazlar), § 55; *Rantsev/Kıbrıs ve Rusya*, § 203; *Mozzer/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya* [BD], §§ 79 ve 111). Bu türden bir itiraz, Sözleşme'nin 1. maddesi kapsamında incelenecektir (bu maddeye göre “yargı yetkisi alanı” kavramının kapsamı hakkında bk. *Banković ve diğerleri/Belçika ve diğerleri* (k.k.) [BD], § 75; ayrıca bk. yukarıda II.A.2 maddesi).

214. Bazen davalı Hükümetin, başvuranın yargılama sırasında başka bir Sözleşmeci Devlette ikâmet ettiği ve daha lehte olan bir düzenleme nedeniyle davalı Devlette dava açtığı gerekçesiyle başvurunun, yer bakımından Sözleşme hükümleriyle bağdaşmaması (*ratione loci*) nedeniyle, kabul edilemez olduğunu ileri sürdüğü görülmektedir. Mahkeme, bu tür başvuruları da Sözleşme'nin 1. maddesi açısından incelemektedir (*Haas/İsviçre* (k.k.)).

215. Bununla birlikte, bir Devletin yurtdışındaki diplomatik ve konsolosluk temsilcilerinin eylemlerinden sorumlu olduğu ve diplomatik misyonlarda (*X./Almanya*, Komisyon kararı; *Al-Skeini ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], § 134; *M./Danimarka*, Komisyon kararı, § 1 ve burada yapılan atıflar) veya söz konusu Devletin bayrağını taşıyan gemilerde veya Devlete tescilli olan uçaklarda yapılan eylemlerle (*Banković ve diğerleri/Belçika ve diğerleri* (k.k.) [BD], § 73; *Hirsi Jamaa ve diğerleri/İtalya* [BD], §§ 77 ve 81; *Bakanova/Litvanya*, § 63) ilgili olarak; yer bakımından bağdaşmazlığın (*ratione loci*) söz konusu olamayacağı aşîkârdır.

216. Son olarak, bir başvuruda yer bakımından (*ratione loci*) bağdaşmazlığın tespit edilmiş olması, Mahkemeyi, başvuranların Sözleşme'nin 1. maddesi anlamında bir veya birden çok Sözleşmeci Devletin yargı

yetkisi alanına girip girmediklerini incelemekten muaf tutmamaktadır (*Drozdz ve Janousek/Fransa ve İspanya*, § 90).

Dolayısıyla başvuruların, bir davalı Devletin yargı yetkisi alanında bulunmadıklarına dair itirazları, (daha genel olarak) **kişi bakımından bağdaşmazlık** (*ratione personae*) iddiaları şeklinde ileri sürülecektir (bk., *Banković ve diğerleri/Belçika ve diğerleri* ((k.k.) [BD], § 35) kararında davalı Hükümetler tarafından savunulan iddialar; *Ilaşcu ve diğerleri/Moldova ve Rusya* [BD], § 300; *Weber ve Saravia/Almanya* (k.k.)).

2. Özel Durumlar

217. Sözleşmeye taraf bir ülkeye bağımlı olan toprak/bölge ile ilgili başvurular; (eğer Sözleşmecî Devlet, Sözleşmenin 56. maddesi uyarınca -Sözleşme'nin uygulanacağı alanını genişleten- herhangi bir beyanda bulunmamış ise), başvuru yer bakımından bağdaşmaz (*ratione loci*) bulunacaktır (*Gillow/Birleşik Krallık*, §§ 60-62; *Bui Van Thanh ve diğerleri/Birleşik Krallık*, Komisyon Kararı; *Yonghong/Portekiz* (k.k.); *Chagos Adaları Sakinleri/Birleşik Krallık* (k.k.), §§ 60-76). Ayrıca açıklanan bu durum, Sözleşme'nin Ek Protokolleri için de geçerlidir (*Quark Fishing Limited/Birleşik Krallık* (k.k.)).

Eğer Sözleşmecî Devlet, Sözleşme'nin 56. maddesi uyarınca bir beyanda bulunmuş ise; bu bağlamda bir bağdaşmazlık söz konusu olmayacaktır (*Tyrer/Birleşik Krallık*, § 23).

218. Bağımlı bir bölge veya ülke, bağımsız hale gelirse, Sözleşmecî Devlet tarafından yapılan bildirim, kendiliğinden sona erecektir. Sonrasında, (*ilgili bölge veya ülkenin bağımlı bulunduğu*) Devlet aleyhine yapılacak başvurular, kişi bakımından (*ratione personae*) bağdaşmaz bulunacaktır (*Church X./Birleşik Krallık*, Komisyon kararı).

219. Sözleşmeye taraf olan bir ülkeye bağımlı toprağın/bölgenin, Sözleşmeye taraf bir devletin anayurt sınırlarına dâhil edilmesi halinde; Sözleşme, (eskiden bağımlı olarak tanımlanan) bu toprakta/bölgede kendiliğinden uygulanacaktır (*Hingitaq 53 ve diğerleri/Danimarka*(k.k.)).

C. Zaman Bakımından (*ratione temporis*) Bağdaşmazlık

1. Genel İlkeler

220. Uluslararası hukukun genel ilkeleri (antlaşmaların geriye yürümezliği ilkesi) gereğince Sözleşme hükümleri; Sözleşme'nin yürürlüğe girdiği tarihten önce meydana gelmiş eylemler veya olaylar ya da bu tarihten önce sona ermiş durumlarla ilgili olarak, (*Sözleşmecî Devlet bakımından*) bağlayıcı değildir (*Blečić/Hrvatistan* [BD], § 70; *Šilih/Slovenya* [BD], § 140; *Varnava ve diğerleri/Türkiye* [BD], § 130).

221. Zaman bakımından yetki (*ratione temporis*) sadece, Sözleşme'nin veya Protokollerinin (*Sözleşmecî Devlet tarafından*) onaylanmasından sonraki dönemi kapsamaktadır. Bununla birlikte zaman bakımından yetki, onaylama tarihinden önce sebebiyet verilen bir haksızlığın veya zararın tazmini için Sözleşmecî Devletlere özel bir yükümlülük getirmemektedir (*Kopecký/Slovakya* [BD], § 38).

222. Onaylama tarihinden itibaren, Devlete atfedilebilir olan bütün eylem veya ihmaller (*inactions*), Sözleşme ve Protokollerine uygun olmak durumundadır ve onaylama tarihinden sonraki olaylar (*onaylamadan daha önceden meydana gelmiş bir durumun yalnızca uzantıları olsa bile*), Mahkemenin yetki alanına girmektedir (*Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão ve diğerleri/Portekiz*, § 43). Bununla birlikte Mahkeme, onaylama tarihinden önce meydana gelen olayları da, bu tarihten sonra devam eden bir durumun nedeni olarak değerlendirilmesi halinde veya onaylama tarihinden sonra yaşanan olayların anlaşılması açısından önemli görülmesi halinde dikkate alabilecektir (*Hutten-Czapska/Polonya* [BD], §§ 147-153; *Kurić ve diğerleri/Slovenya* [BD], §§ 240-241).

223. Mahkeme, zaman bakımından yetkisini (*ratione temporis*) yargılamanın her aşamasında ve res'en incelemekle yükümlüdür; zira bu konuda açık konuşmak gerekirse; söz konusu husus, kabul edilebilirlikten ziyade, Mahkemenin yetkisi ile ilgilidir (*Blečić/Hrvatistan* [BD], § 67; *Petrović/Sırbistan*, § 66; *Hoti/Hrvatistan*, § 84).

2. Bu İlkelerin Uygulanması

a. Sözleşme'nin Onaylanması veya Sözleşme Organlarının Yetkisinin Kabul Edilmesiyle İlgili Kritik Tarih

224. Mahkemenin zaman bakımından yetkisinin belirlenmesine ilişkin kritik tarih, ilke olarak, ilgili Taraf bakımından Sözleşme ve Protokollerinin yürürlüğe girdiği tarihtir (örnek olarak, [Šilih/Slovenya](#) [BD], § 164).

225. Ancak 1950 tarihli Sözleşme, Komisyon'un bireysel başvuruları inceleme yetkisini (madde 25) ve Sözleşmeciler Tarafarca bu yönde yapılan beyanlar gereğince Mahkemenin yetkisini (madde 46) öngörmekteydi. Söz konusu beyanlar gerçekte, özellikle zaman açısından sınırlamalara tabi tutulabilmekteydi. Mahkeme ve Komisyon, Sözleşme'yi onayladıkları tarihin ardından bu tür beyanlarda bulunan ülkeler bakımından, Sözleşme'nin yürürlüğe girdiği tarih ile söz konusu beyanın yapıldığı tarih arasında meydana gelen olaylar açısından yetkilerinin zaman bakımından sınırlandırıldığını kabul etmektedirler ([X./İtalya](#), Komisyon kararı; [Stamoulakatos/Yunanistan \(No. 1\)](#), § 32; ayrıca bk. Mahkemenin, Sözleşme'nin Birleşik Krallık bakımından yürürlüğe girdiği tarihin değil, bireysel başvuru hakkının bu Devlet tarafından kabul edildiği tarihin, dikkate alınması gereken tarih olduğunu belirttiği [Chong ve diğerleri/Birleşik Krallık](#) (k.k.), §§ 84-90).

226. Hükümetin beyanıyla öngörülen bu tür bir zaman sınırlaması bulunmadığında (bk. Fransa'nın 2 Ekim 1981 tarihli beyanı), Sözleşme organları, yetkilerinin kabul edilmesinin geriye dönük etkisini kabul etmektedirler ([X./Fransa](#), Komisyon kararı).

Bu beyanlarda belirtilen zamana ilişkin sınırlamalar, Mahkemenin, 11 No.lu Protokol'ün 6. maddesi uyarınca, Sözleşme'nin mevcut 34. maddesine göre yapılan bireysel başvuruları inceleme yetkisinin belirlenmesi bakımından geçerlidir ([Blečić/Hrvatistan](#) [BD], § 72). Mahkeme, eski sistemi bir bütün olarak değerlendirerek, Komisyon önünde bireysel başvuru hakkını tanıyan ilk beyan ile Mahkemenin yetkisinin tanınması arasında geçen zamana rağmen, ilk bildirimin yapıldığı tarihten itibaren yetkisinin bulunduğu kanısına varmaktadır ([Cankoçak/Türkiye](#), § 26; [Yorgiyadis/Türkiye](#), § 24; [Varnava ve diğerleri/Türkiye](#) [BD], § 133).

b. Sözleşme'nin İlgili Devlet Bakımından Yürürlüğe Girmesinden veya Beyanından Önce veya Sonra Meydana Gelen Anlık Olaylar

227. Mahkemenin zaman bakımından yetkisi, iddia edilen müdahaleyi oluşturan olaylara göre belirlenmelidir. Mahkemenin zaman bakımından yetkisini belirlemek için, her davada iddia edilen müdahalenin tam olarak meydana geldiği zamanı tespit etmek önemlidir. Mahkeme bu bağlamda, hem başvuranın şikâyet ettiği olayları hem de ihlal edildiği iddia edilen ve Sözleşme ile güvence altına alınan hakkın kapsamını dikkate almalıdır ([Blečić/Hrvatistan](#) [BD], § 82; [Varnava ve diğerleri/Türkiye](#) [BD], § 131).

228. Mahkeme, bu kriteri kritik tarihten önceki ve sonraki farklı yargı kararlarına uygularken, sadece bu müdahalenin uzamasına yol açabilmiş olan sonraki hukuk yollarının varlığına rağmen ([Blečić/Hrvatistan](#) [BD], § 85 davasında Yüksek Mahkemenin kararını onayan Anayasa Mahkemesinin bir sonraki kararı veya [Mrkić/Hrvatistan](#) (k.k.) kararında Yüksek Mahkeme ve Anayasa Mahkemesi tarafından verilen iki karar) başvuranın haklarını tek başına ihlal edebilecek nitelikteki nihai kararı göz önünde bulundurmaktadır ([Blečić/Hrvatistan](#) [BD], § 85 kararında başvuranın kira sözleşmesini sona erdiren Yüksek Mahkeme kararı veya [Mrkić/Hrvatistan](#) (k.k.) kararında İstinaf Mahkemesinin verdiği karar).

Söz konusu müdahalenin telafi edilmesi amacıyla oluşturulan hukuk yollarının sonradan sonuç vermemesi, bu müdahalenin Mahkemenin zaman bakımından yetkisi kapsamına girmesini sağlamayacaktır ([Blečić/Hrvatistan](#) [BD], §§ 77-79). Mahkeme, ulusal mahkemelerin, Sözleşme'yi, kritik tarihten önce meydana gelen ihlaller bakımından geriye dönük olarak uygulamakla yükümlü olmadıklarını yeniden ifade etmiştir ([Varnava ve diğerleri/Türkiye](#) [BD], § 130).

229. İncelenen örnek davalar:

- Kritik tarihten önce meydana gelen müdahaleler ve söz konusu tarihten sonra verilen nihai mahkeme kararları ([Meltex Ltd/Ermenistan](#) (k.k.));

- Kritik tarihten sonra meydana gelen müdahaleler (*Lepojić/Sırbistan*, § 45; *Filipović/Sırbistan*, § 33);
- Kritik tarihten önce kötü muamele yoluyla elde edilen delillerin bu tarihten sonra verilen yargı kararlarında kullanılması (*Haroutyunian/Ermenistan*, § 50);
- Kritik tarihten önce açılan tapu iptal davasının kritik tarihten sonra sonuçlanması (*Turgut ve diğerleri/Türkiye*, § 73).
- Tapunun kesin olarak iptal edildiği tarih (*Fener Rum Patrikliği (Ekümenik Patrikhane)/Türkiye* (k.k.)).

230. Ayrıca bakınız:

- Yunanistan'ın Sözleşme'nin 25. maddesi uyarınca beyanda bulunmasından önce Yunan mahkemeleri tarafından bir başvuran hakkında gıyabındamahkûmiyet kararı verilmesi, ancak bu tarihten sonra, söz konusu mahkûmiyet kararına karşı yapılan temyiz başvurusunun sonunda reddedilmesi (*Stamoulakatos/Yunanistan (No. 1)*, § 33);
- Başvuranın pasaportuna damga basılmadan bir dilekçeyi imzalama talebinin Sözleşme'nin onaylanmasından önce Merkez Seçim Komisyonu tarafından verilen zımnî bir kararla reddedilmesi, ancak başvuranın eyleminin ardından açılan davanın bu tarihten sonra görülmesi (*Kadiş/Letonya* (k.k.));
- Sözleşme'nin onaylanmasından önce başvuranın işten çıkarılması ve hukuk davası açması ve ardından bu tarihten sonra Anayasa Mahkemesinin bir karar vermesi (*Jovanović/Hırvatistan* (k.k.));
- Başvuranların şirketinin yönetiminin Bakanlık kararıyla, Ekonomi Bakanlığı tarafından görevlendirilen bir heyete devredilmesi ve böylelikle başvuranların mahkemeye erişim haklarından yoksun bırakılmaları, ancak başvuranların temyiz başvurularını reddeden Yüksek Mahkeme kararının kritik tarihten sonra verilmesi (*Kefalas ve diğerleri/Yunanistan*, § 45);
- Sözleşme'nin 46. maddesi uyarınca beyanda bulunulmasından önceki bir tarihte başvuranın gazetecilere sarf ettiği sözler nedeniyle beyan tarihinden sonra mahkûm edilmesi (*Zana/Türkiye*, § 42);
- Başvuranın şirketinin aranması ve bazı belgelere el konulması, ancak akabindeki yargılamanın Sözleşme'nin onaylanmasından sonra yapılması (*Veeber/Estonya (No. 1)*, § 55; ayrıca bk. *Kikots ve Kikota/Letonya* (k.k.)).

231. Bununla birlikte, şayet başvuran daha sonraki yargılamaların Sözleşme'nin bir maddesine uygunluğuna ilişkin olarak ayrı bir şikâyetle bulunursa, Mahkeme bu hukuk yolları konusunda zaman bakımından (“*ratione temporis*”) yetki sahibi olduğunu kabul edebilmektedir (*Kerimov/Azerbaycan* (k.k.) kararında bir gazetenin yayımlanmasının ve dağıtılmasının sona erdirilmesine ilişkin ilk derece mahkemesi kararına karşı Yüksek Mahkemeye temyiz başvurusunda bulunulması; *Kotov/Rusya* [BD], §§ 68-69 kararında kritik tarih öncesinde banka varlıklarının kanuna aykırı olarak dağıtılması ve söz konusu tarihten sonra açılan haksız fiil davası).

232. *Blečić/Hırvatistan* [BD] kararında düzenlenen ilke ve kriterler genel niteliktedir; Sözleşme'nin 2 ve 3. maddeleriyle güvence altına alınan haklar gibi bazı hakların özel niteliği, bu kriterler uygulanırken dikkate alınmalıdır (*Šilih/Slovenya* [BD], § 147).

3. Özel Durumlar

a. Devam Eden İhlaller

233. Sözleşme organları, Sözleşme'nin yürürlüğe girmesinden önce başlayan, ancak bu tarihten sonra devam eden bir ihlalin bulunduğu durumlarda, zaman bakımından (“*ratione temporis*”) yetkilerinin genişletilmesini kabul etmektedirler (*De Becker/Belçika*, Komisyon Kararı).

234. Mahkeme, bu yaklaşımı mülkiyet hakkıyla ilgili birçok davada kabul etmiştir:

- Başvuranlara ait bir taşınmazın, tazminat ödenmeksizin, Deniz Kuvvetleri tarafından hukuka aykırı olarak kullanılmasının sürdürülmesi (*Papamichalopoulos ve diğerleri/Yunanistan*, § 40);
- Başvuranın Kuzey Kıbrıs'ta yer alan taşınmazına erişiminin mümkün olmaması (*Loizidou/Türkiye* (ilk itirazlar), §§ 46-47);
- Kamulaştırılan mülkler için kesin bir tazminat ödenmemesi (*Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão ve diğerleri/Portekiz*, § 43);
- Polonya tarafından 1 No.lu Protokol'ün onaylanmasından önce ve sonra yürürlükte olan bir mevzuat uyarınca, başvuranın taşınmazının zilyetliğini yeniden kazanamamasının ve evinden uygun bir kira geliri elde edememesinin devam etmesi (*Hutten-Czapska/Polonya* [BD], §§ 152-153);
- Devlet aleyhine ve başvuranın lehine iç hukukta verilen bir kararın icra edilmemesinin devam etmesi (*Krstić/Sırbistan*, §§ 63-69).

235. Sınırlar: Yalnızca bir kişiyi evinden veya mülkünden yoksun bırakma, bununla birlikte ilke olarak, “anlık bir işlem” olup, kişinin haklarından “yoksun bırakılmasına” ilişkin devamlı bir durum teşkil etmemektedir (*Blečić/Hırvatistan* [BD], § 86 ve burada yapılan atıflar). Bir önceki rejim uyarınca 1945 yılından sonra zilyetliğin kaybına ilişkin özel durumlarla ilgili olarak yapılan atıflar için *Preussische Treuhand GmbH & Co. KG a. A./Polonya* (k.k.), §§ 55-62 kararına bakınız.

236. Bir ihlalin devam edip etmediği, Sözleşme'nin diğer maddeleri bakımından tespit edilebilmektedir (Sözleşme'nin 2. maddesi ve kritik tarihten önce başvuruların mahkûm edildikleri ölüm cezaları ile ilgili olarak bk. *Ilaşcu ve diğerleri/Moldova ve Rusya* [BD], §§ 406-408; Sözleşme'nin 8. maddesi ve kritik tarihten önce daimi ikamet edenlere ilişkin kayıtlardan “silinen” kişilerin oturma haklarının düzenlenmemesiyle ilgili olarak bk. *Kurić ve diğerleri/Slovenya* [BD], §§ 240-241; ayrıca bk. başvuranın oturum durumunu düzenleyemediği, Sözleşme'nin 8. maddesine ilişkin *Hoti/Hırvatistan*, § 84).

b. Kritik Tarihten Önce Meydana Gelen Kaybolmalara İlişkin Soruşturma Yürütme Hususunda Sözleşme'nin 2. Maddesinden Doğan ve “Devam Eden” Usul Yükümlülüğü

237. Kaybolma, “anlık” bir eylem veya olay değildir. Tam tersine, Mahkeme, kaybolmanın, bu bağlamda ilgili unsurların bazen bilerek gizlenmiş ya da karartılmış olabilmesi nedeniyle, yakınların sürekli bir şekilde belirsizlikle karşı karşıya kaldıkları ve ne olduğuna dair herhangi bir açıklama ya da bilginin bulunmadığı bir durum olarak nitelendirilen farklı bir olgu olduğu kanısına varmaktadır. Ayrıca, daha sonra kayıp kişinin nerede olduğuna ve akıbetine ilişkin olarak daha sonra bir açıklamanın yapılmaması, devam eden bir duruma yol açmaktadır. Dolayısıyla, soruşturma yapılmasına ilişkin usul yükümlülüğü, kayıp kişinin akıbeti açıklanmadığı sürece muhtemelen devam etmektedir. Gerekli soruşturmanın sürdürülmemesi, nihayetinde kişinin öldüğü varsayılsa bile, devam eden bir ihlal olarak değerlendirilecektir (*Varnava ve diğerleri/Türkiye* [BD], §§ 148-149). Varnava içtihadının uygulanmasıyla ilgili olarak *Palić/Bosna Hersek* (§ 46) kararına bakınız.

c. Sözleşme'nin 2. Maddesinden Doğan, Ölüm İlişkin Soruşturma Yapma Yönündeki Usul Yükümlülüğü: Mahkemenin Zaman Bakımından Yetkisi Dışında Kalan Olaylarla İlgili Yargılamalar

238. Mahkeme, şüpheli bir ölüm veya cinayet konusunda soruşturma yapma yükümlülüğü ile şüpheli bir kaybolmaya ilişkin soruşturma yürütme yükümlülüğü arasında bir ayrım yapmaktadır.

Dolayısıyla Mahkeme, Sözleşme'nin 2. maddesinden doğan etkin soruşturma yapma yönündeki pozitif yükümlülüğü, ölüm kritik tarihten önce meydana gelmiş olsa bile, Devlete yüklenebilecek ayrılabılır bir yükümlülük olarak değerlendirmektedir (*Šilih/Slovenya* [BD], § 159 - dava, kritik tarihten önce meydana gelen bir ölümle ilgilidir ve soruşturma tedbirlerine ilişkin eksiklik veya ihmaller bu tarihten sonra meydana gelmiştir). Mahkeme, bu türden yükümlülükler uylup uyulmadığını denetleme hususunda zaman

bakımından yetkisini, hukuki güvenlik ilkesini göz önünde bulundurarak düzenlediği bazı sınırlar kapsamında kullanmaktadır (*ibidem*, §§ 161-163). Öncelikle, sadece kritik tarihten sonra yapılan usuli nitelikteki işlemler ve/veya ihmaller Mahkemenin zaman bakımından yetkisi kapsamına girebilmektedir (*ibidem*, § 162). İkinci olarak, Mahkeme, usul yükümlülüklerinin uygulanabilir olması için ölümün meydana geldiği tarih ile Sözleşme'nin davalı Devlet bakımından yürürlüğe girmesi arasında gerçek bir bağın bulunması gerektiğini belirtmektedir. Dolayısıyla, bu türden bir bağın varlığının tespit edilmesi için iki koşulun bir araya gelmesi gerekmektedir: İlk olarak, ölüm ile Sözleşme'nin yürürlüğe girdiği tarih arasında geçen süre nispeten kısa olmalıdır (on yılın altında) ve ikinci olarak, usuli tedbirlerin önemli bir kısmının, - yalnızca ilgili kişinin ölümü hakkında etkin bir soruşturma yürütülmesi değil, aynı zamanda ölüm sebebinin tespit edilmesine ve sorumluların kendi eylemleri hakkında hesap vermelerini sağlamaya yönelik uygun bir yargılamanın başlatılması -, Sözleşme'nin ilgili Devlet tarafından onaylanmasının ardından uygulanmış olduğu veya uygulanmış olması gerektiği ortaya konulmalıdır (*Janowiec ve diğerleri/Rusya* [BD], §§ 145-148; *Mocanu ve diğerleri/Romanya* [BD], §§ 205-206). “Gerçek bağ” kriterine ilişkin daha sonraki uygulama hakkında, örnek olarak, *Şandru ve diğerleri/Romanya*, § 57; *Çakir ve diğerleri/Kıbrıs* (k.k.); *Jelić/Hırvatistan*, §§ 55-58; *Melnichuk ve diğerleri/Romanya*, §§ 72-75; *Randelović ve diğerleri/Karadağ*, §§ 92-94; *Chong ve diğerleri/Birleşik Krallık* (k.k.), §§ 84-90; ayrıca bir tıbbi ihmal davasında bu kriterin Sözleşme'nin 8. maddesinden doğan usuli gerekliliklere uygulanmasıyla ilgili olarak bk. *Jurica/Hırvatistan*, §§ 67-72).

239. Mahkeme, ölümün işkence altında meydana gelmesiyle ilgili olan *Tuna/Türkiye* davasında, Sözleşme'nin 2. ve 3. maddeleri açısından başvuruların usule ilişkin şikâyetlerini inceleyerek, *Şilih* kararında belirtilen ilkeleri ilk kez uygulamıştır. Böylelikle, Mahkeme özellikle, Sözleşme'nin 2 ve 3. maddelerinin esas yönüne ilişkin olayların, mevcut davada olduğu gibi, kendi yetkisinin kapsadığı dönemin dışında kalması, ancak usul yönüne ilişkin olayların, yani daha sonraki sürecin, en azından kısmen bu dönem içinde yer alması durumunda, zaman bakımından (“*ratione temporis*”) yetkisinin belirlenmesi amacıyla uygulanabilir iki kritere ilişkin ilkeleri ve usuli yükümlülüklerin “ayrılabilirliği” konusundaki ilkeleri de hatırlatmıştır.

Sözleşme'nin 3. maddesinin usul yönüne ilişkin şikâyetlerle ilgili daha sonraki bir uygulama hakkında, örnek olarak, *Yatsenko/Ukrayna* ve *Mocanu ve diğerleri/Romanya* [BD], §§ 207-211 kararlarına bakınız.

240. Ancak Mahkeme, “gerçek bağ” kriterini karşılamayan bazı olağanüstü koşullarda, bu bağın, Sözleşme'yle sunulan güvencelerin ve Sözleşme'ye temel teşkil eden değerlerin gerçek ve etkin bir biçimde korunmasını sağlama gerekliliğine de dayanabileceği hususunu göz önünde bulundurmaktadır (*Şilih/Slovenya* [BD], § 163). Genel kurala bir istisna teşkil eden ve böylelikle, Mahkemenin yetkisinin geçmişe yönelik olarak uzatılmasına imkân veren “Sözleşme değerleri” kriteri, yalnızca tetikleyici olayın daha geniş bir boyuta sahip olması ve Sözleşme'nin dayandığı temellerin reddedilmesi anlamına gelmesi (uluslararası hukuk uyarınca ağır suçlar gibi) halinde ve sadece Sözleşme'nin kabul edildiği 4 Kasım 1950 tarihinden sonra meydana gelen olaylara uygulanabilmektedir. Dolayısıyla Sözleşme'ye Taraf bir Devlet, Sözleşme'nin kabulünden önce uluslararası hukuk alanında işlenen bir suça ilişkin olarak - en kötü suç olsa dahi - soruşturma yapmaktan ötürü sorumlu tutulamayacaktır (*Janowiec ve diğerleri/Rusya* [BD], §§ 149-151 davası, 1940 yılında yapılan ve dolayısıyla Mahkemenin zaman bakımından (“*ratione temporis*”) yetkisi dışında kalan Katyn katliamları hakkındaki soruşturma ile ilgilidir; ayrıca 1948 yılında Malaya'da İngiliz askerleri tarafından yirmi dört sivilin öldürülmesiyle ilgili olarak bk. *Chong ve diğerleri/Birleşik Krallık* (k.k.), § 91).

d. Önceki Olayların Dikkate Alınması

241. Mahkeme, “onaylama tarihinden önce meydana gelen olaylar, bu tarihten sonra devam eden bir durumun nedeni olarak değerlendirilebildiği veya bu tarihten sonra yaşanan olayların anlaşılması açısından önemli görülebildiği sürece bu olayları dikkate alabileceği” kanısına varmaktadır (*Broniowski/Polonya* (k.k.) [BD], § 74; *Hoti/Hırvatistan* § 85).

e. Devam Eden Yargılama veya Tutukluluk

242. Onaylama tarihinden önce açılan, fakat bu tarihten sonra devam eden adli davanın uzunluğu (Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası) ile ilgili şikâyetlere ilişkin özel bir durum ortaya çıkmaktadır. Mahkemenin yetkisinin kritik tarihten sonraki dönemle sınırlı olmasına rağmen, Mahkeme, birçok defa,

aydınlatıcı olması bağlamında, bu tarihten önce meydana gelen olayları dikkate almıştır (örneğin, *Humen/Polonya* [BD], §§ 58-59; *Foti ve diğerleri/İtalya*, § 53).

Aynı durum, Sözleşme'nin 5. maddesinin 3. fıkrası kapsamında tutukluluğa ilişkin davalar (*Klyakhin/Rusya*, §§ 58-59) veya Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamında tutukluluk koşullarına ilişkin davalar (*Kalachnikov/Rusya*, § 36) için de geçerlidir.

243. Mahkeme, yargılamanın adil olup olmadığı hususunda, yargılama sırasında yapılan hataların, kritik tarihten önce yürütülen soruşturmaya sunulan usuli güvencelerle telafi edilecek nitelikte olup olmadığını inceleyebilmektedir (*Barberà, Messegué ve Jabardo/İspanya*, §§ 61 ve 84). Strazburg hâkimleri, bu yönde hareket ederek, yargılamayı bir bütün olarak değerlendirmektedirler (ayrıca bk. *Kerojärvi/Finlandiya*, § 41).

244. Özgürlükten yoksun bırakmanın, Sözleşme'nin yürürlüğe girdiği tarihten önce meydana gelmesi halinde, Sözleşme'nin 5. maddesinin 5. fıkrası kapsamında usule ilişkin yapılan şikâyet Mahkemenin zaman bakımından yetkisi kapsamına girememektedir (*Korizno/Letonya* (k.k.)).

f. Adli Hata Durumunda Tazminat Hakkı

245. Mahkeme, kritik tarihten önce verilen bir mahkûmiyet kararına ilişkin Sözleşme'ye Ek 7 No.lu Protokol'ün 3. maddesi bağlamındaki bir şikâyeti, bu mahkûmiyet kararının kritik tarihten sonra kaldırılması nedeniyle incelemeye yetkili olduğunu belirtmiştir (*Matveiev/Rusya*, § 38).

g. İki Defa Yargılanmama veya Cezalandırılmama Hakkı

246. Mahkeme, birinci yargılama kritik tarihten önce sonuçlanmış olsa bile, kişinin bu tarihten sonra ikinci yargılama sırasında yargılanması ya da cezalandırılması halinde, Sözleşme'ye Ek 7 No.lu Protokol'ün 4. maddesi bağlamındaki bir şikâyeti incelemeye yetkili olduğunu belirtmiştir. Aynı olaylar nedeniyle iki kez yargılanmama ya da cezalandırılmama hakkı, ilgili kişinin Sözleşme'nin onaylanmasının ardından aynı suçtan dolayı mahkûm edilmesi nedeniyle onaylama tarihinden önce yürütülen bir yargılamaya ilişkin olarak göz ardı edilemeyecektir (*Marguš/Hirvatistan* [BD], §§ 93-98).

D. Konu Bakımından (“*ratione materiae*”) Bağdaşmazlık

247. Bir başvurunun veya şikâyetin Sözleşme'yle konu bakımından (“*ratione materiae*”) bağdaşabilirliği, Mahkemenin esasa ilişkin yetkisine bağlıdır. Bir şikâyetin Sözleşme'yle konu bakımından (“*ratione materiae*”) bağdaşabilir olması için, başvuran tarafından ileri sürülen hakkın, Sözleşme'yle ve yürürlüğe giren Protokollerle korunması gerekmektedir. Örneğin, sürücü belgesi alma hakkıyla (*X./Almanya*, 7 Mart 1977 tarihli Komisyon Kararı), kendi kaderini tayin hakkıyla (*X./Hollanda*, Komisyon Kararı) ve Sözleşmeci bir devletin vatandaşı olmayan kişilerin bu Sözleşmeci Devlete girme ve burada oturma hakkıyla (*Peñañiel Salgado/İspanya* (k.k.)) ilgili başvurular kabul edilebilir değildir; zira bu haklar, Sözleşme tarafından güvence altına alınan hak ve özgürlükler arasında yer almamaktadır.

248. Aynı şekilde, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 15. maddesinde belirtildiği üzere, “vatandaşlık hakkı” veya belirli bir vatandaşlığı kazanma ya da koruma hakkı güvence altına alınmamaktadır (*Petropavlovskis/Letonya*, §§ 73-74). Buna karşın, Mahkeme, vatandaşlık verilmesinin keyfi olarak reddedilmesinin, bazı koşullarda kişinin özel hayatı üzerindeki etkisi nedeniyle Sözleşme'nin 8. maddesi bakımından sorun yaratabilme ihtimalini göz ardı etmemiştir (*Slivenko ve diğerleri/Letonya* (k.k.), [BD], § 77; *Genovese/Malta*, § 30). Aynı ilkeler, kazanılmış bir vatandaşlığın sona ermesi konusunda uygulanmalıdır, zira bu durum, kişinin özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkını kullanmasına yönelik benzer - hatta daha güçlü - bir müdahaleye yol açabilmektedir (*Ramadan/Malta*, §§ 84-85; *K2/Birleşik Krallık* (k.k.), §§ 49-50). Aynı şekilde, Mahkeme, Sözleşme ve Protokollerle vatandaşlıktan vazgeçme hakkını güvence altına almasalar bile, vatandaşlıktan vazgeçme talebinin keyfi olarak reddedilmesinin, çok istisnai bazı koşullarda bu türden bir reddin kişinin özel hayatı üzerinde bir etki yaratması halinde Sözleşme'nin 8. maddesi bakımından sorun oluşturabileceğinin göz ardı edilemeyeceği kanaatine varmıştır (*Riener/Bulgaristan*, §§ 153-154).

249. Mahkemenin diğer uluslararası belgeler tarafından korunan haklara ilişkin ihlal iddialarını incelemeye yetkili olmamasına rağmen, Sözleşme metnindeki kavramların ve terimlerin anlamlarını tanımlarken, Sözleşme dışındaki uluslararası hukuk unsurlarını dikkate alabilmekte ve almalıdır (*Demir ve Baykara/Türkiye*, [BD], § 85; *Hassan/Birleşik Krallık* [BD], §§ 99 ve devamı; *Blokhin/Rusya* [BD], § 203).

250. *Blečić/Hırvatistan* ([BD], § 67) kararına göre, Mahkemenin yetkisine ilişkin her türlü husus, belirli bir davada taraflarca sunulan görüşlerle değil, bizzat Sözleşme tarafından özellikle Sözleşme'nin 32. maddesiyle (*Slivenko ve diğerleri/Letonya* (k.k.) [BD], §§ 56 ve devamı) belirlenmektedir ve sonuç olarak, yalnızca bağdaşmazlık itirazının bulunmaması, bu yetkiyi genişletmemektedir. Bu nedenle Mahkeme, Hükümetin bu bağlamda bir itiraz ileri sürmekten yoksun bırakılıp bırakılmadığının tespit edilmesi hususundan ayrı olarak, yargılamanın her aşamasında konu bakımından ("ratione materiae") yetkili olup olmadığını incelemelidir (*Tănase/Moldova* [BD], § 131).

251. Davalı Devletin bir çekincesine konu edilen bir Sözleşme hükmüne ilişkin başvurular, sorunun bu çekincenin kapsamına girmesi (*Göktan/Fransa*, § 51) ve bu çekincenin Sözleşme'nin 57. maddesi bakımından Mahkeme tarafından geçerli sayılması (*Grande Stevens ve diğerleri/İtalya*, §§ 206 ve devamı) koşuluyla Sözleşme'yle konu bakımından ("ratione materiae") bağdaşmaz bulunmaktadır (*Benavent Diaz/İspanya* (k.k.), § 53; *Kozlova ve Smirnova/Letonya* (k.k.)). Geçersiz olarak kabul edilen yorumlayıcı bir beyan için *Belilos/İsviçre* kararına bakınız. Sözleşme'nin onaylanmasından önce bir devlet tarafından imzalanan uluslararası antlaşmalardan doğan yükümlülüklerle ilgili bir çekince için *Slivenko ve diğerleri/Letonya* (k.k.) [BD], §§ 60-61 kararına bakınız.

252. Öte yandan Mahkeme, bir Sözleşmeci Taraf'ın Mahkemenin bir kararının kendisine yüklediği yükümlülüklerle uyup uymadığını incelemeye konu bakımından ("ratione materiae") yetkili değildir. Ayrıca, Mahkemenin bir kararının icra edilmemesi ya da Mahkeme tarafından daha önce tespit edilen bir ihlalin giderilmemesi bağlamındaki her türlü şikâyet, Mahkemenin konu bakımından ("ratione materiae") yetkisi kapsamına girmemektedir (*Egmez/Kıbrıs* (k.k.) ve 35 kararına atıfta bulunan *Bochan/Ukrayna (No. 2)* [BD], §§ 34 kararı). Mahkeme, Sözleşme'nin 46. maddesinin 2. fıkrası uyarınca kendi kararlarının icrasını denetleyen Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin yetkileri dışına çıkmaksızın bu türden şikâyetleri inceleyememektedir. Ancak, Bakanlar Komitesinin bu alandaki rolü, Mahkeme tarafından tespit edilen ihlali gidermek için davalı bir devlet tarafından alınan tedbirlerin kararla incelenmeyen yeni bir sorun doğuramayacağı ve dolayısıyla Mahkeme tarafından ele alınabilecek yeni bir başvurunun konusu olamayacağı anlamına gelmemektedir (*Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT)/İsviçre (No. 2)*, [BD], § 62). Bir başka deyişle, Mahkeme, verdiği kararlardan birinin icra edilmesi için ulusal düzeyde yeniden yargılama yapılmasının Sözleşme'ye ilişkin yeni bir ihlale neden olduğu yönündeki bir şikâyeti ele alabilmektedir (*ibidem*; *Lyons ve diğerleri/Birleşik Krallık* (k.k.)). Mahkemenin, kendisi tarafından Sözleşme'nin 6. maddesine ilişkin olarak yapılan bir ihlal tespitinin ardından hukuk veya ceza davasının yeniden görülmesinin ulusal bir mahkeme tarafından reddedilmesine ilişkin bir şikâyeti inceleme yetkisi bulunabilir, zira söz konusu şikâyet, ilk kararda incelenmemiş olan, örneğin daha önce söz konusu ulusal mahkeme önünde görülen davanın hakkaniyetten yoksun olduğu iddiası gibi "yeni bir sorun" teşkil etmektedir (hukuk davası için bk. *Bochan/Ukrayna (No. 2)* [BD], §§ 35-39; ceza davası için bk. *Moreira Ferreira/Portekiz (No. 2)* [BD], §§ 52-58). Yine Mahkeme, Sözleşme'nin 3. maddesinin usul yönünden ihlal edildiği sonucuna varılan daha önce verilmiş bir kararın ardından açılan yeni bir soruşturmanın etkinlikten yoksun olup olmadığını incelemekle yetkili olabilir (*V.D./Hırvatistan (No. 2)*, §§ 46-54).

253. Başvuruların Sözleşme'yle konu bakımından ("ratione materiae") bağdaşmaz olduğu gerekçesiyle kabul edilemez olduğuna dair verilen kararların büyük çoğunluğunun, Sözleşme'nin veya Protokollerinin maddelerinin, özellikle Sözleşme'nin 5. maddesinin (özgürlük ve güvenlik hakkı), 6. maddesinin (adil yargılanma hakkı), 8. maddesinin (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) ve Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin (mülkiyetin korunması hakkı) uygulama alanının sınırlarıyla ilgili olduğunu kaydetmek gerekmektedir (örneğin bk. *Denisov/Ukrayna* [BD], § 134) 1 No.lu Ek Protokol'ün 1. maddesi (mülkiyet hakkının korunması)). Bu maddelerden her birinin uygulama alanı, her bir maddeyle ilgili içtihat rehberinde incelenmektedir (Bu rehberler, Mahkemenin internet sitesinde, "www.echr.coe.int - Jurisprudence (İçtihat) - Analyse jurisprudentielle (İçtihat analizi)" adresinde mevcuttur):

- [Sözleşme'nin 5. maddesi](#) hakkında rehber,

- [Sözleşme'nin 6. maddesi \(medeni hukuk yönü\)](#) hakkında rehber,
- [Sözleşme'nin 6. maddesi \(ceza hukuku yönü\)](#) hakkında rehber,
- [Sözleşme'nin 8. maddesi](#) hakkında rehber ve
- Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi hakkında rehber (yayımlanacak olan)

III. Esasa İlişkin Kabuk Edilemezlik Nedenleri

A. Açıkça Dayanaktan Yoksun Olma

Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının a) bendi - Kabul edilebilirlik koşulları

"3. Mahkeme, aşağıdaki hallerde, Sözleşme'nin 34. maddesi uyarınca yapılan bireysel başvuruların kabul edilemez olduğuna karar vermektedir:

a) Başvurunun (...) açıkça dayanaktan yoksun olması (...);"

HUDOC üzerinde anahtar kelimeler

Açıkça dayanaktan yoksun (35-3-a)

1. Genel Giriş

254. Bir başvuru Sözleşme'yle uyumlu olsa ve resmi kabul edilebilirlik koşullarının tamamı yerine getirilmiş olsa bile, Mahkeme yine de, esasın incelenmesine ilişkin gerekçelerle başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verebilmektedir. Bu gerekçeler arasında, en yaygın olan varsayım başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle reddedilmesidir. Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının a) bendinde yer alan "açıkça" ifadesinin kullanımının karışıklığa yol açabileceği aşikârdır: Bu ifadenin anlamı tam olarak kavrandığında, söz konusu kabul edilemezlik gerekçesinin, yalnızca ortalama bir okuyucu tarafından uydurma ve asılsız nitelikte olduğu hemen anlaşılan başvurular için geçerli olduğu düşünülebilecektir. Bununla birlikte, Sözleşme organlarının çok sayıdaki yerleşik içtihatlarından (yani Mahkemenin ve 1 Kasım 1998 tarihinden önce, Avrupa İnsan Hakları Komisyonunun), bu ifadenin davanın nihai sonucu anlamında daha geniş olarak yorumlanması gerektiği anlaşılmaktadır. Gerçekte, başvurunun maddi içeriğine ilişkin yapılan ön incelemenin ardından, Sözleşme tarafından güvence altına alınan hakların ihlal edildiği izlenimi yaratmayan her türlü başvuru, "açıkça dayanaktan yoksundur" ve böylelikle, davanın esasına ilişkin resmi inceleme aşamasına geçmeden (bu aşamada normal olarak bir karar verilebilecektir), başvurunun önceden kabul edilemez olduğuna karar verilebilmektedir.

255. Mahkemenin, başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna varmak için bazen taraflardan görüş almaya ve kabul edilebilirlik hakkında verdiği karar kapsamında uzun ve ayrıntılı bir gerekçeye başvurmaya ihtiyaç duyması, başvurunun "açıkça" dayanaktan yoksun olma niteliğini değiştirmemektedir ([Mentzen/Letonya](#) (k.k.)).

256. Açıkça dayanaktan yoksun olan başvuruların büyük bir çoğunluğunun tek bir hâkim ya da üç hâkimden oluşan bir Komite tarafından hemen ("*de plano*") kabul edilemez olduğuna karar verilmektedir (Sözleşme'nin 27. ve 28. maddeleri). Ancak bu türden bazı şikâyetler, Daireler, hatta - istisnai durumlarda - Büyük Daire tarafından incelenmektedir (Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasına ilişkin olarak, [Gratzinger ve Gratzingerova/Çek Cumhuriyeti](#) (k.k.) [BD], §§ 78-86, Sözleşme'nin 8. maddesine ilişkin olarak, [Demopoulos ve diğerleri/Türkiye](#) (k.k.), [BD], §§ 130-138).

257. "Açıkça dayanaktan yoksun" bir başvurudan bahsedildiğinde, bir başvurunun tamamı ya da bir davanın kapsamından daha geniş olarak, özel bir şikâyet söz konusu olabilmektedir. Böylelikle, bazı durumlarda, başvurunun bir kısmı, (başvurunun geri kalan kısmının kabul edilebilir olduğuna kanaat getirilebilmesine ve hatta sonuçta, Sözleşme'nin ihlal edildiğinin tespit edilebilmesine rağmen), "*dördüncü derece yargı organı*

doktrinine” dayanarak reddedilebilmektedir. Dolayısıyla, **“açıkça dayanaktan yoksun olan şikâyetlerden”** söz etmek daha doğru olacaktır.

258. Açıkça dayanaktan yoksunluk kavramının anlamını ve kapsamını kavramak amacıyla; Sözleşme sisteminin temelini oluşturan başlıca ilkelerden birisinin, **ikincillik ilkesi** olduğunu hatırlatmak gerekmektedir. İkincillik ilkesi; Sözleşme’de yer alan haklara saygı gösterilmesinin, bu hakların uygulanmasının ve bu konuda ceza verilmesinin sağlanması görevinin, öncelikle Mahkemeye değil, Sözleşmeciler Devletlerin makamlarına ait olduğu anlamına gelmektedir. Mahkeme, yalnızca ulusal makamların yetersiz kalmaları halinde müdahale edebilmektedir ([Scordino/İtalya](#) (No.1) [BD], § 140). Bu nedenle, ulusal mahkemede görülmüş davaya ilişkin olaylarla ilgili araştırmaların ve ileri sürülen sorunlara ilişkin incelemelerin; (*kendi ülkelerinin yaşamsal olgularıyla doğrudan ve sürekli irtibat halinde olmaları nedeniyle*) bunu yapmak için en iyi konumda bulunan ulusal makamlar tarafından, (*iddia edilen Sözleşme ihlallerini düzeltmek için tedbir alınması amacıyla*), mümkün olduğunca ulusal düzeyde yürütülmesine dikkat edilmesi gerekmektedir ([Dubska ve Krejzova/Çek Cumhuriyeti](#) [BD], § 175).

259. Açıkça dayanaktan yoksun şikâyetler dört farklı kategoride gruplandırılabilir: “Dördüncü Derece Yargı Organı” (*Fourth Instance*) şikâyetleri, görünür ya da açık bir ihlal bulunmayan şikâyetler, desteklenmeyen şikâyetler ve son olarak, anlaşılabilir ve uydurma şikâyetler.

2. Mahkemenin “Dördüncü Derece Yargı Organı” Olmaması (“*Fourth Instance*”)⁴

260. Mahkemeye sunulan şikâyetlere ilişkin özel bir kategori, genel olarak “Dördüncü Derece Yargı Organı” (*Fourth Instance*) şikâyetleri olarak adlandırılmaktadır. - Sözleşme metninde yer almayan ve Sözleşme organlarının içtihadında belirtilmeyen ([Kemmache/Fransa](#) (No. 3), § 44) - bu ifade biraz çelişkilidir, zira Mahkemeyle ilgili şu hususların üzerinde durmaktadır: Mahkeme, Sözleşme’ye Taraf Devletlerin mahkemelerine nazaran bir itiraz, temyiz ya da düzeltme mahkemesi değildir ve herhangi bir ulusal yüksek mahkemenin yaptığı gibi aynı şekilde davayı yeniden inceleyememektedir. Dolayısıyla, “Dördüncü Derece Yargı Organı” (*Fourth Instance*) davaları, Mahkemenin rolünün ve Sözleşme tarafından kurulan yargısal mekanizmanın niteliğinin başvuranlar tarafından yanlış anlaşılmasından kaynaklanmaktadır.

261. Nitekim Sözleşme, sahip olduğu diğer özelliklerin yanı sıra, devletlerarası diğer antlaşmaların, özellikle de Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi’nin kurallarıyla aynı kurallara riayet eden uluslararası bir antlaşma olarak kalmaya devam etmektedir ([Demir ve Baykara/Türkiye](#) [BD], § 65). Dolayısıyla Mahkeme, Sözleşmeciler Devletlerin egemen iradeleriyle kendisine verilen genel yetkilerin sınırlarını aşmamaktadır. Bu sınırlar, Sözleşme’nin 19. maddesinde belirtilmektedir:

“Yüksek Sözleşmeciler Tarafların (...) bu Sözleşme ve buna bağlı Protokoller ile üstlendikleri taahhütleri yerine getirmelerini sağlamak için, (...) bir Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kurulur.”

262. Dolayısıyla Mahkeme’nin yetkisi; (*Sözleşme’ye ve Protokollerine bağlı kalacak şekilde*); Sözleşmeciler Devletler tarafından, insan hakları konusunda verdikleri taahhütlere uyulup uyulmadığını denetlemekle sınırlıdır. Ayrıca Mahkeme, Sözleşmeciler Devletlerin hukuk düzenlerine doğrudan müdahale etme yetkisine sahip olmadığından, bu hukuk düzenlerinin özerkliğine saygı göstermek durumundadır. Bu durum; ulusal bir mahkeme tarafından yapıldığı iddia edilen fiili veya hukuki hatalar üzerinde (*Sözleşme tarafından güvence altına alınan hak ve özgürlükler ihlal edilmediği sürece*), Mahkeme’nin inceleme yetkisinin bulunmadığı anlamına gelmektedir. Mahkeme; ulusal bir mahkemenin, bir kararı (bir diğer ulusal mahkemeden farklı olarak) vermesine neden olan fiili ya da hukuki unsurları bizzat değerlendirememektedir. Bu hususa dikkat edilmediği takdirde Mahkeme; kendisini üçüncü veya dördüncü derece mahkemesi hâkiminin yerine koymuş ve görevinin sınırlarını göz ardı etmiş olacaktır ([Garcia Ruiz/İspanya](#) [BD], § 28; [De Tommaso/İtalya](#) [BD], § 170).

263. Mahkeme, yukarıdaki açıklamalar ışığında, genel kural olarak, ulusal mahkemelerin şu hususlarda vardıkları tespit ve sonuçlar hakkında değerlendirme yapamamaktadır:

- Davaya ilişkin olayların tespiti;

⁴Daha fazla bilgi için Sözleşme’nin 6. maddesinin [medeni hukuk](#) ve [ceza hukuku yönleri](#) hakkındaki rehberlere bakınız.

- İç hukukun yorumlanması ve uygulanması;
- Davaya ilişkin delillerin kabul edilebilirliği ve değerlendirilmesi;
- Bir hukuk davasının sonucunun esas yönünden adil olup olmadığı;
- Bir ceza davasında bir sanığın suçluluğu ya da masumiyeti.

264. İstisnai bazı durumlarda, Mahkeme, ulusal mahkemeler tarafından varılan tespit ve sonuçların, açık ve belirgin şekilde keyfi olması, adalet ve sağduyuya aykırı olması ve Sözleşme'nin ihlaline yol açması halinde, bunları yeniden inceleyebilmektedir (*Syssoyeva ve diğerleri/Letonya* (kayıttan düşürme kararı) [BD], § 89).

265. Bir “Dördüncü Derece Yargı Organı” (*Fourth Instance*) şikâyeti, davanın ulusal düzeyde yer aldığı hukuk alanı ne olursa olsun, Sözleşme'nin herhangi bir maddi hükmü açısından sunulabilmektedir. “Dördüncü Derece Yargı Organı” (*Fourth Instance*) doktrini, diğer davaların yanı sıra, aşağıdaki davalara uygulanmaktadır:

- Hukuk davaları (*Garcia Ruiz/İspanya* [BD], § 28; *Hasan Tunç ve diğerleri/Türkiye*, §§ 54-56);
- Ceza davaları (*Perlala/Yunanistan*, § 25; *Khan/Birleşik Krallık*, § 34);
- Önleyici tedbirlere (“*praeter delictum*”) ilişkin davalar (*De Tommaso/İtalya* [BD], §§ 156-173);
- Vergi davaları (*Dukmedjian/Fransa*, §§ 71-75; *Segame SA/Fransa*, §§ 61-65);
- Sosyal davalar (*Marion/Fransa*, § 22; *Spycher/İsviçre* (k.k.), §§ 27-32);
- İdari davalar (*Centro Europa 7 S.r.l. ve Di Stefano/İtalya* [BD], §§ 196-199);
- Devletin sorumluluğuna ilişkin davalar (*Schipani ve diğerleri/İtalya*, §§ 59-61);
- Disiplin davaları (*Pentagiotis/Yunanistan* (k.k.));
- Seçimle ilgili davalar (*Adamsons/Letonya*, § 118);
- Yabancıların ülkeye girişi, oturması ve ülkeden uzaklaştırılmasına ilişkin davalar (*Syssoyeva ve diğerleri/Letonya* (kayıttan düşürme kararı) [BD]).

266. Bununla birlikte, “Dördüncü Derece Yargı Organı” (*Fourth Instance*) şikâyetleri, en çok, hukuki ve cezai konularda “*adil yargılanma*” hakkına ilişkin Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası kapsamında dile getirilmektedir. Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası anlamındaki “adilliğin”, hukuk ve etik sınırları içinde bulunan ve yalnızca esasa bakan hâkimin uygulayabileceği bir kavram olan “*esas yönünden*” adillik olmadığını, - zira bu durumun başvuranlar tarafından pek çok yanlış anlaşılmanın kaynağı olduğunu - dikkate almak gerekmektedir. Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası yalnızca, uygulamada, tarafların dinlendikleri ve hâkim huzurunda eşit düzeyde bulundukları çekişmeli bir yargılama olarak tanımlanabilecek olan “*usul yönünden*” adilliği güvence altına almaktadır (*Star Cate Epilekta - Gevmata ve diğerleri/Yunanistan* (k.k.)).

267. Dolayısıyla, Mahkeme, bir “Dördüncü Derece Yargı Organının” (*Fourth Instance*) şikâyeti, Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası kapsamında dile getirildiği takdirde, başvuranın çekişmeli bir yargılamadan yararlandığını; yargılamanın farklı aşamalarında, davasını savunmak için davayla ilgili olduğunu düşündüğü iddiaları ve delilleri sunabildiğini; karşı tarafça ileri sürülen delil ve iddialara fiilen itiraz edebildiğini; davanın çözümü için objektif olarak sunduğu davayla ilgili bütün iddialarının mahkeme tarafından gerektiği gibi dinlendiğini ve incelendiğini; ihtilaf konusu kararın, hukuken olduğu gibi fiilen de ayrıntılı olarak gerekçelendirildiğini ve dolayısıyla, bir bütün olarak değerlendirilen yargılamanın adil bir şekilde yürütüldüğünü tespit ederek, söz konusu şikâyeti reddetmektedir (*Garcia Ruiz/İspanya* [BD]; *De Tommaso/İtalya* [BD], §172).

3. Görünür veya Açık Bir İhlalin Bulunmaması

268. Resmî kabul edilebilirlik koşullarının tamamını yerine getiren, Sözleşme'yle uyumlu olan ve dördüncü derece doktrinine aykırı türden olmayan bir şikâyetin; Sözleşme tarafından güvence altına alınan hakların ihlal edildiğine dair bir izlenim yaratmaması durumunda da, bu şikâyet açıkça dayanaktan yoksun olarak kabul edilmektedir. Böyle bir durumda Mahkemenin yaklaşımı; şikâyetin esasını incelemekten,

herhangi bir ihlal belirtisinin bulunmadığını tespit etmekten ve bu şikâyetin (daha fazla incelemeye gerek duymaksızın) kabul edilemez olduğunu belirtmekten ibarettir. Bu türden bir yaklaşımı gerektiren şikâyetler, üçe ayrılmaktadır.

a. Keyfilige veya Yargılamanın Adil Olmadığına İşaret Eden Herhangi Bir Belirtinin Bulunmaması

269. İkincilik ilkesine göre; Sözleşme’de yer alan temel haklara saygı gösterilmesini sağlamak, öncelikle ulusal makamların görevidir. Bu nedenle, genel kural olarak, dava konusu olayların tespiti ve iç hukukun yorumlanması, yalnızca ulusal mahkemelerin ve diğer ulusal makamların yetkisi kapsamına girmektedir ve söz konusu mahkeme ve makamların bu konularda vardıkları tespit ve sonuçlar, Mahkeme için bağlayıcı niteliktedir. Ancak, “*Sözleşme sisteminin bütününe ilişkin olan hakların etkililiği ilkesi*”, başvuranın şikâyet ettiği eylemle sonuçlanan karar alma sürecinin ki bu süreç idari veya yargısal veya duruma göre her ikisi de olabilir, adil olduğuna ve keyfi olmadığına ilişkin olarak Mahkeme’nin ikna olabildiği veya olması gerektiği anlamına gelmektedir.

270. Dolayısıyla Mahkeme, ilk bakışta (“*a priori*”) aşağıdaki koşulları yerine getiren bir yargılamada (ve aksini ispatlayacak nitelikte herhangi bir emare bulunmadığında) yetkili ulusal mahkemeler tarafından esas yönünden incelenmiş olan bir şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar verebilmektedir.

- Yargılama, iç hukuk hükümleri tarafından bu amaçla yetkilendirilmiş organlar tarafından yapılmış olmalıdır,
- Yargılama, iç hukuktaki usuligerekliliklere uygun olarak yapılmış olmalıdır,
- İlgili taraf kendi delillerini ve iddialarını sunma fırsatı bulmuş ve bunlar söz konusu makam tarafından gereği gibi dinlenmiş olmalıdır,
- Yetkili organlar, tarafsız bir şekilde davanın adil bir çözüme kavuşturulmasıyla alakalı olan olaya ve hukuki soruna ilişkin bütün unsurları dikkate almış olmalıdırlar,
- Yargılama, yeterli gerekçelerin verildiği bir kararla sonuçlanmış olmalıdır.

b. Amaçlar ile Araçlar Arasında Orantısızlığa İlişkin Herhangi Bir Belirtinin Bulunmaması

271. Sözleşme uyarınca ileri sürülen hakkın mutlak olmaması ve açık (Sözleşme’de açıkça düzenlenen) veya zımni (Mahkemenin içtihadında belirtilen) sınırlamalara tabi tutulması halinde, Mahkemenin genel olarak, şikâyet konusu müdahalenin orantılığını değerlendirmesi gerekmektedir.

272. Bu hususta izin verilen sınırlamaları açıkça belirten Sözleşme hükümleri arasında; özellikle dört maddeye ilişkin bir grubu, ayrı tutmak gerekir: Bu hükümler şunlardır: 8. madde (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı), 9. madde (düşünce, vicdan ve din özgürlüğü), 10. madde (ifade özgürlüğü) ve 11. madde (toplantı ve dernek kurma özgürlüğü). Bütün bu maddeler aynı yapıya sahiptir: Maddelerin birinci fıkraları, temel hakkı belirtmekte; ikinci fıkralar ise devletin söz konusu hakkın kullanılmasına sınırlama getirebileceği durumları belirtmektedir. İkinci fıkralar, birbirleriyle tam olarak aynı şekilde ifade edilmemektedir. Bununla beraber; yapıları aynıdır. Örnek olarak; özel hayata ve aile hayatına saygı hakkıyla ilgili olarak Sözleşme’nin 8. maddesinin 2. fıkrası aşağıdaki gibidir:

“Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir.”

Sözleşme’ye Ek 4 No.lu Protokol’ün 2. maddesi (serbest dolaşım özgürlüğü) de bu hükümler kategorisine aittir, zira söz konusu maddenin üçüncü fıkrası da aynı şekilde düzenlenmektedir.

273. Mahkeme, yukarıda belirtilen haklardan birinin kullanılmasına kamu makamları tarafından yapılan bir müdahaleyi incelemesi gerektiğinde, daima üç aşamalı bir değerlendirme yapmaktadır. Şayet gerçekte devlet

tarafından bir “müdahale” yapılmış ise (ve bu incelenmesi gereken ayrı bir ön sorundur, zira bunun cevabı her zaman açık değildir), Mahkeme art arda şu üç sorunun cevabını aramaktadır:

- Müdahale, yeterince erişilebilir ve öngörülebilir bir “kanun” tarafından öngörülmekte midir?
- Şayet müdahale bir kanun tarafından öngörülmekteyse, bu müdahale ayrıntılı olarak sıralanan “meşru amaçlardan” en azından birini izlemekte midir (ve meşru amaçlar listesi maddeden maddeye göre biraz değişmektedir).
- Şayet müdahale meşru bir amacı izlemekteyse, bu müdahale, izlediği meşru amaca ulaşmak için “demokratik bir toplumda gerekli” midir? Başka bir deyişle, bu amaç ile söz konusu sınırlamalar arasında bir orantılılık ilişkisi bulunmakta mıdır?

274. Yalnızca bu üç sorunun her birine olumlu bir cevap verilebilmesi durumunda, müdahalenin Sözleşme’ye uygun olduğu kabul edilmektedir. Ancak bu sorulara olumsuz cevap verilmesi, bir ihlal tespitine yol açmaktadır. Mahkeme, üçüncü soruyu incelerken, devletin sahip olduğu ve kapsamı koşullara, korunan hakkın niteliğine ve müdahalenin niteliğine göre büyük ölçüde değişiklik gösteren takdir yetkisini dikkate almalıdır ([Paradiso ve Campanelli/İtalya](#) [BD], §§ 179-182; [İsviçre Raelyen Hareketi/İsviçre](#) [BD], §§ 59-61).

275. Aynı şema, sadece yukarıda sözü edilen maddelere değil, aynı zamanda Sözleşme’nin diğer hükümlerinin birçoğu kapsamında da - söz konusu madde metninde belirtilmeyen zımni sınırlamalar da dâhil olmak üzere - uygulanmaktadır. Örnek olarak, Sözleşme’nin 6. maddesinin 1. fıkrasıyla tanınan mahkemeye erişim hakkı mutlak bir hak değildir. Bu hak, zımnen kabul edilen sınırlamalara tabi tutulmaktadır, zira niteliği gereği devlet tarafından bir düzenleme yapılmasını gerektirmektedir. Sözleşmeciler Devletler, bu konuda belirli bir takdir yetkisinden yararlanmaktadırlar. Buna karşın, Sözleşme’nin gerekliliklerine uyulup uyulmadığı hususunda nihai kararı verme görevi Mahkemeye aittir; Mahkeme, uygulanan sınırlamaların, kişiye sunulan mahkemeye erişim hakkına uygulanan sınırlamaların, bu hakkı özünden ihlal edecek şekilde kısıtlamadığını tespit etmelidir. Ayrıca, mahkemeye erişim hakkına yönelik bu türden bir sınırlama, yalnızca meşru bir amaç gözetmesi ve kullanılan araçlar ile hedeflenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisinin bulunması halinde, Sözleşme’nin 6. maddesinin 1. fıkrasıyla bağdaşmaktadır ([Cudak/Litvanya](#) [BD], § 55; [Al-Dulimi ve Montana Management Inc./İsviçre](#) [BD], § 129).

276. Mahkeme, başvuruya ilişkin olarak yapılan ön inceleme sırasında, yukarıda belirtilen koşulların yerine getirildiği ve davaya ilişkin bütün koşullar göz önüne alındığında, devletin müdahalesiyle izlenen amaçlar ile kullanılan araçlar arasında açık bir orantısızlığın bulunmadığı konusunda ikna olsa da, söz konusu şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle kabul edilemez olduğuna karar vermektedir. Böylelikle, kabul edilemezlik kararının gerekçesi, Mahkemenin ihlal bulunmadığı sonucuna vardığı esas hakkındaki bir kararında kabul edebileceği gerekçeyle aynı veya benzer olmaktadır ([Mentzen/Letonya](#) (k.k.)).

c. Esasa İlişkin Olarak Nispeten Basit Olan Diğer Sorunlar

277. Mahkeme, yukarıda belirtilen durumların dışında da, esasa ilişkin nedenlerle, ileri sürülen Sözleşme hükmünün ihlal edildiğine dair bir izlenimin oluşmadığına ikna olması halinde, bir şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar vermektedir. Bu durum, bilhassa iki varsayımda meydana gelmektedir:

- Mahkemenin önündeki davada Sözleşme’nin ihlal edilmediği sonucuna varabileceği aynı veya benzer türden çok sayıda ve yerleşik içtihadının bulunması durum ([Galev ve diğerleri/Bulgaristan](#) (k.k.));
- Mahkemenin önündeki meseleyi daha önce özel olarak ele alan doğrudan kararları bulunmadığı halde, mevcut içtihatlarına dayanarak Sözleşme’nin ihlal edildiğinin anlaşılmadığı sonucuna varabileceği durum ([Hartung/Fransa](#) (k.k.)).

278. Yukarıda anılan her iki durumda da, Mahkemenin davaya ilişkin olayları ve davayla ilgili diğer olgusal unsurların tamamını ayrıntılı ve dikkatli bir şekilde incelemesi gerekebilmektedir ([Collins ve Akaziebie/İsviçre](#) (k.k.)).

4. Desteklenmeyen Şikâyetler: Delil Yokluğu

279. Mahkeme önündeki yargılama, çekişmeli bir nitelik taşımaktadır. Dolayısıyla, tarafların - başvuran ve davalı Hükümet - hem fiilen (gerekli olgusal delilleri Mahkemeye sunarak) hem de hukuken (kendi görüşlerine göre, ileri sürülen Sözleşme hükmünün ihlal edilme ya da edilmeme nedenini açıklayarak) iddialarını destekleme sorumluluğu bulunmaktadır.

280. Mahkeme İç Tüzüğü'nün bireysel başvuruların içeriğini düzenleyen 47. maddesinin somut olaya ilişkin kısmı aşağıdaki gibidir:

“1. Sözleşme'nin 34. maddesi uyarınca, bir başvuru, Mahkeme tarafından aksi yönde bir karar verilmedikçe, Yazı İşleri Müdürlüğü'nün hazırladığı başvuru formu ile yapılır. Başvuru formu, istenen tüm bilgilerin ilgili bölümlerde belirtilmesi suretiyle hazırlanır ve söz konusu formda aşağıdaki bilgiler yer alır:

(...)

d) olaylara dair kısa ve öz bir açıklama;

e) ileri sürülen Sözleşme ihlal(ler)ine ve bu husustaki görüşlere dair kısa ve öz bir açıklama;

(...)

2. a) Başvuru formunun ilgili bölümünde belirtilmesi gereken, bu maddenin 1 (d) ile (f) fıkraları arasında yer alan yukarıdaki bilgilerin tamamı, Mahkeme tarafından, başka herhangi bir belgeye başvurmaya gerek kalmaksızın, başvurunun mahiyetinin ve kapsamının belirlenmesine imkân verecek yeterlilikte olmalıdır.

(...)

3.1. Başvuru formu, başvuran veya başvuranın temsilcisi tarafından imzalanır ve aşağıdaki belgelerle birlikte teslim edilir:

a) şikâyetle konu olan adli veya farklı nitelikteki karar ya da tedbirlere ilişkin belgelerin suretleri;

b) başvuranın Sözleşme'nin 35 § 1 maddesinde öngörülen iç hukuk yollarının tüketilmesi şartı ve altı aylık süre kuralına uyulduğunu gösteren belge ve kararların suretleri;

(...)

5.1. Bu maddenin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında belirtilen koşullara uyulmaması, başvurunun Mahkeme tarafından incelenmemesi sonucunu doğurur. Bu kuralın dışında kalan haller aşağıda belirtilmiştir:

a) başvuran tarafından, söz konusu koşullara uyulmaması hususuna ilişkin olarak yeterli açıklamada bulunulmuş olması;

(...)

c) Mahkeme tarafından re'sen veya başvuranın talebi üzerine aksi yönde bir talimatta bulunulması.

(...)”

281. Ayrıca, Mahkeme İç Tüzüğü'nün 44C maddesinin 1. fıkrası şu şekildedir:

“Taraflardan birinin Mahkeme tarafından istenen bir bilgiyi sağlamaması veya bir delili göstermemesi veya konuyla ilgili bilgiyi resen açığa çıkarmaması veya yargılamaya etkin bir şekilde katılmaması durumunda, Mahkeme, bu durumdan uygun gördüğü şekilde sonuç çıkarabilir.”

282. Mahkeme, yukarıda belirtilen koşullar yerine getirilmediği takdirde, başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle kabul edilemez olduğunu belirtmektedir. Özellikle, bu durum aşağıdaki varsayımlarda meydana gelebilmektedir:

▪ Başvuranın Sözleşme'nin bir veya birkaç hükmünün ihlal edilme şekli davaya ilişkin olaylar bakımından anlaşılır olmadığı sürece, bu durumu açıklamaksızın söz konusu hükümlere atıfta bulunmakla yetinmesi halinde (*Trofimchuk/Ukrayna* (k.k.); *Baillard/Fransa* (k.k.));

▪ Başvuranın kendi isteği dışındaki durumlar mevcut olmadığı sürece ve bunu yapmasını engelleyen istisnai koşullar bulunmadığı (örnek olarak, cezaevi idaresi tarafından bir tutuklunun kendi dosyasına ilişkin belgeleri Mahkemeye iletmesine izin verilmediğinde) veya Mahkeme bizzat başka türlü bir karar vermediği sürece, kendi iddialarını desteklemek için belgelere dayanan delilleri (özellikle

mahkemelerin ve diğer ulusal makamların kararları söz konusudur) sunmayı ihmal etmesi veya reddetmesi halinde.

5. Anlaşılmaz veya Uydurma Şikâyetler

283. Mahkeme, şikâyetçi olunan olayların veya Mahkemeye sunulmak istenilen şikâyetlerin anlaşılmasını objektif olarak imkânsız kılacak kadar karmaşık nitelikte olan başvuruları, açıkça dayanaktan yoksun bularak reddetmektedir. Aynı durum; uydurma şikâyetler (*yani objektif olarak imkânsız, açıkça uydurulmuş veya açıkça sağıduyuya aykırı olaylarla ilgili şikâyetler*) için de geçerlidir. Bu tür durumlarda, ortalama bir gözlemci açısından (*hukuk eğitimi almamış olsa da*) Sözleşme'nin ihlal edildiğine dair herhangi bir görünüm bulunmadığı açıktır.

B. Önemli Bir Zararın Bulunmaması

Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının (b) bendi - Kabul edilebilirlik koşulları

"3. Aşağıdaki hallerde Mahkeme, 34. madde uyarınca sunulan bireysel başvuruların kabul edilemez olduğunu belirtmektedir:

(...)

(b) Başvuranın Sözleşme ve Protokolleri ile güvence altına alınan insan haklarına saygı ilkesinin başvurunun esas yönünden incelenmesini gerektirmediği sürece ve ulusal bir mahkeme tarafından usulüne uygun olarak incelenmeyen bir davanın bu gerekçeyle reddedilmemesi koşuluyla, başvuranın önemli bir zarara maruz kalmaması halinde."

HUDOC üzerinde anahtar kelimeler

Önemli bir zararın bulunmaması (35-3-b) - İncelemenin devamını haklı kılan bir nedenin bulunmaması (35-3-b) - Ulusal bir mahkeme tarafından usulüne uygun olarak incelenen dava (35-3-b)

1. Yeni Kriterin Kabulünün Temeli

284. Yeni bir kabul edilebilirlik kriteri, 1 Haziran 2010 tarihinde 14 No.lu Ek Protokol'ün yürürlüğe girmesiyle birlikte, Sözleşme'nin 35. maddesinde öngörülen kriterlere eklenmiştir. Bu Protokol'ün 20. maddesi uyarınca, yeni hüküm, söz konusu Protokol'ün yürürlüğe girmesinden önce kabul edilebilir olduğuna karar verilen başvurular haricinde, Mahkeme önünde derdest olan bütün başvurular hakkında uygulanmaktadır. Böylelikle, [Vistiņš ve Perepjolkins/Letonya](#) ([BD], § 66) davasında, Hükümet tarafından ileri sürülen, önemli bir zararın bulunmadığı yönündeki ilk itiraz, başvurunun 14 No.lu Ek Protokol'ün yürürlüğe girmesinden önce 2006 yılında kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi nedeniyle reddedilmiştir.

Mahkemenin hâlihazırda artan iş yükü dikkate alınarak, söz konusu yeni kriterin getirilmesinin gerekli olduğu kanaatine varılmıştır. Bu kriter, Mahkemeye, esasa ilişkin inceleme yapılmasını gerektiren davalara

yoğunlaşmasını sağlayabilecek ek bir araç sunmaktadır. Diğer bir deyişle, bu kriter Mahkemeye, hâkimlerin önemsiz davalara bakmamaları gerektiği yönündeki ilke (“*de minimis non curat praetor*”) uyarınca, “önemsiz” olduğu kanısına varılan davaları reddetme imkânı vermektedir.

285. “*De minimis*” kavramı, 1 Haziran 2010 tarihine kadar Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde resmi olarak düzenlenmediği halde, Komisyon üyelerinin (bk. [Eyoun-Priso/Fransa](#); [H.F. K-F/Almanya](#); [Lechesne/Fransa](#) davalarında yer alan Komisyon raporları) ve Mahkemenin hâkimlerinin (bk. örnek olarak, [Dudgeon/Birleşik Krallık](#); [O’Halloran ve Francis/Birleşik Krallık](#) [BD]; [Micallef/Malta](#) [BD]) birçok muhalefet şerhinde ve hükümetlerin Mahkemeye sundukları görüşlerde (bk. örneğin, [Koumoutsea ve Diğerleri/Yunanistan](#) (k.k.)) ileri sürülmüştür.

2. Amaç

286. Sözleşme’nin 35. maddesinin 3. fıkrasının (b) bendi üç ayrı unsurdan oluşmaktadır. Birincisi, söz konusu madde, kabul edilebilirlik kriterini belirtmektedir: Mahkeme, başvuranın önemli bir zarara maruz kalmadığı kanaatine vardığında, bireysel başvuruların kabul edilemez olduğuna karar verebilmektedir. Ardından iki koruyucu hüküm gelmektedir. İlk olarak, Mahkeme, insan haklarına saygı ilkesinin başvurunun esas yönünden incelenmesini gerektirmesi halinde, başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verememektedir. İkinci olarak, Mahkeme, ulusal bir mahkeme tarafından usulüne uygun olarak incelenmeyen bir davayı bu yeni kritere dayanarak reddedememektedir. Sözleşme’de değişiklik yapılmasına ilişkin henüz yürürlüğe girmemiş olan Ek 15 No.lu Protokol’ün 5. maddesinin, ikinci koruyucu hükmü kaldırmayı öngördüğünü eklemek gerekmektedir⁵. Mahkeme, kabul edilemezlik kriterine ilişkin üç koşulun bir araya gelmesi durumunda, şikâyetin Sözleşme’nin 35. maddesinin 3. fıkrasının b) bendi ve 4. fıkrası uyarınca kabul edilemez olduğuna karar vermektedir.

287. Mahkeme, [Shefer/Rusya](#) (k.k.) davasında, Sözleşme’nin 35. maddesinin 3. fıkrasının b) bendinde belirtilen üç unsur arasında resmi bir sıralamanın söz konusu olmamasına rağmen, “önemli bir zararın bulunması” hususunun yeni kriterin özünde yer aldığını kaydetmektedir. Dolayısıyla, davaların birçoğunda, yeni kriterle ilgili her unsurun sırasıyla incelenmesi nedeniyle, aşamalı bir yaklaşım izlenmektedir ([Kiril Zlatkov Nikolov/Fransa](#); [C.P./Birleşik Krallık](#) (k.k.); [Borg ve Vella/Malta](#) (k.k.)). Ancak Mahkeme, bazı davalarda, bu kabul edilebilirlik kriteriyle ilgili birinci unsurun mevcut olup olmadığının belirlenmesine gerek olmadığı kanısına varmıştır ([Finger/Bulgaristan](#); [Daniel Faulkner/Birleşik Krallık](#); [Turturica ve Casian/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya](#); [Varadinov/Bulgaristan](#), § 25).

288. Bu kabul edilebilirlik koşulunun yorumlanması ve uygulanması hususunda yalnızca Mahkeme yetkilidir. Söz konusu Protokol’ün yürürlüğe girdiği tarihten itibaren ilk iki yıl boyunca, bu yeni kabul edilebilirlik kriterinin uygulanması, Dairelere ve Büyük Daire’ye bırakılmıştır (Sözleşme’ye Ek 14 No.lu Protokol’ün 20. maddesinin 2. fıkrası). 1 Haziran 2012 tarihinden itibaren, bu kriter Mahkemenin yargısal oluşumlarının tamamı tarafından kullanılmıştır.

289. Mahkeme, söz konusu yeni kabul edilebilirlik koşulunu resen (örnek olarak, [Vasyanovich/Rusya](#) ve [Ionescu/Romanya](#); [Magomedov ve diğerleri/Rusya](#), § 49) ya da Hükümet tarafından ileri sürülen bir itiraza cevap olarak ([Gaglione ve diğerleri/İtalya](#)) ileri sürebilmektedir. Mahkeme bazı durumlarda, diğer kabul edilebilirlik koşullarından önce yeni kriteri incelemektedir ([Korolev/Rusya](#) (k.k.); [Rinck/Fransa](#) (k.k.); [Gaftoniuc/Romanya](#) (k.k.); [Burov/Moldova](#) (k.k.); [Shefer/Rusya](#) (k.k.)). Mahkeme, diğer durumlarda ise, yalnızca diğer kriterleri incelemesinin ardından yeni kriteri ele almaktadır ([Ionescu/Romanya](#) (k.k.); [Holub/Çek Cumhuriyeti](#) (k.k.)).

290. Önemli bir zararın bulunmamasına ilişkin kriterin uygulanması, Sözleşme tarafından korunan herhangi bir hakla sınırlı değildir. Mahkeme bununla birlikte, başka bir gerekçeyle kabul edilemez olmayan ve Sözleşme’nin 3. maddesinin kapsamına girebilecek (yani asgari ağırlık kriterinin yerine getirilmesi), yine 3. maddeye dayanan bir şikâyetin, başvuranın önemli bir zarara maruz kalmaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilebilecek bir durumun öngörülmesinin zor olduğu kanısına varmıştır ([Y/Letonya](#), § 44). Mahkeme aynı zamanda, ifade özgürlüğünün konu edildiği davalarda, önemli bir zararın bulunmamasına

⁵Sözleşme’nin 35. maddesinin 3. fıkrasının (b) bendinde yer alan, “ulusal bir mahkeme tarafından usulüne uygun olarak incelenmeyen hiçbir davanın bu gerekçeyle reddedilmemesi koşuluyla” ifadesi kaldırılacaktır.

ilişkin kriter uygulanırken, bu özgürlüğün öneminin gerektiği gibi dikkate alınması ve bu bağlamda Mahkeme tarafından titiz bir inceleme yapılması gerektiğini belirtmiştir. Bu türden bir inceleme, davanın basın ya da diğer haber medyalarıyla ilgili olup olmadığının tespit edilmesi hususunda kamu yararı tartışmasına sağlanan katkı gibi unsurları kapsamalıdır ([Sylka/Polonya](#) (k.k.), § 28).

3. Başvuranın Önemli Bir Zarara Maruz Kalıp Kalmadığı Hakkında

291. Yeni kriterin başlıca unsuru, başvuranın “önemli bir zarara” uğrayıp uğramadığı hususudur. Bu kavram, salt hukuki açıdan bir hakkın ihlali ne denli gerçek olursa olsun, bu hak ihlalinin, uluslararası bir mahkeme tarafından inceleme yapılmasını haklı göstermek için asgari ağırlık düzeyine ulaşması gerektiği fikrine atıfta bulunmaktadır. Kuralcı bir çerçevenin dışındaki tamamen teknik ya da önemsiz olan ihlaller, Avrupa denetiminin yapılmasını gerektirmemektedir ([Shefer/Rusya](#) (k.k.)). Bu asgari düzeyin değerlendirilmesi görecelidir ve davanın kendine özgü koşullarının tamamına bağlı olarak yapılmaktadır. Bir ihlalin ciddiyeti, belirli bir davada hem başvuranın kişisel bakış açısı hem de objektif olarak davanın konusu dikkate alınarak değerlendirilmelidir ([Korolev/Rusya](#) (k.k.)).

Ancak, başvuranın kişisel bakış açısı, Mahkemenin ilgilinin önemli bir zarara uğradığı sonucuna varması için tek başına yeterli değildir. Bu kişisel bakış açısı, objektif gerekçelerle haklı gösterilmelidir ([Ladygin/Rusya](#) (k.k.)). Bir Sözleşme ihlali, önemli ilke sorunlarıyla ilgili olabilmekte ve böylelikle ihtilaf konusu maddi menfaat ne olursa olsun önemli bir zarara sebebiyet verebilmektedir ([Korolev/Rusya](#) (k.k.); [Birzietis/Litvanya](#); [Karelin/Rusya](#)). Mahkeme, [Giuran/Romanya](#), §§ 17-25 kararında, şikâyeteye konu edilen iç hukuktaki yargılamanın başvuranın evinden çalınan 350 avro (EUR) değerindeki eşyasına ilişkin bir tazmin sağlanmasını amaçlamasına rağmen, söz konusu yargılamanın başvuran açısından bir ilke sorunuyla, yani ilgilinin mülkiyetine ve konutuna saygı hakkına ilişkin olması nedeniyle, ilgilinin önemli bir zarara maruz kaldığı kanısına varmıştır. Dahası, [Konstantin Stefanov/Bulgaristan](#), §§ 46-47 kararında Mahkeme, para cezasının başvuran açısından bir ilke sorunuyla, yani mesleki faaliyetlerini yerine getirirken avukat olarak görevine saygı gösterilmesiyle ilgili olduğunu dikkate almıştır.

292. Ayrıca Mahkeme, söz konusu sorunun başvuran açısından kişisel önemini değerlendirirken, başvuranın davranışlarını dikkate alabilmekte, örnek olarak, yargılama sırasında belirli bir süre boyunca ilgilinin atalet içinde davranıp davranmadığını inceleyebilmekte ve böylelikle, başvuranın yargılamanın sonucuyla pek ilgilienmediğini gösterebilmektedir ([Shefer/Rusya](#) (k.k.)). Mahkeme, [Giusti/İtalya](#), §§ 22-36 kararında, uluslararası bir mahkeme tarafından bir inceleme yapılmasını haklı göstermek için gereken asgari ağırlık düzeyini belirlemek için dikkate alınması gereken bazı yeni unsurları ilk defa belirtmiştir. Bu unsurlar, ihlal edildiği iddia edilen hakkın niteliği, iddia edilen ihlalin ciddiyeti ve/veya ihlalin başvuranın kişisel durumu üzerinde yaratabileceği olası sonuçlardır. Mahkeme, bu koşulları değerlendirirken, özellikle davanın konusunu ya da ulusal yargılamanın sonucunu inceleyecektir.

a. Önemli Bir Maddi Zararın Bulunmaması

293. Bazı davalarda, ağırlık düzeyi, dava konusunun maddi etkisi ve davanın başvuran için önemi dikkate alınarak değerlendirilmektedir. Maddi etki yalnızca, başvuran tarafından talep edilen manevi tazminat ışığında değerlendirilmemektedir. Mahkeme, [Kiouisi/Yunanistan](#) (k.k.) kararında, talep edilen manevi tazminat miktarının, yani 1.000 avronun başvuran açısından gerçek zararın hesaplanması için uygun olmadığını belirtmiştir. Bu durum, manevi tazminatın genellikle, zararın miktarına ilişkin başvuranlar tarafından yapılan tahminlere dayanılarak bizzat ilgililer tarafından hesaplanmasından kaynaklanmaktadır.

294. Önemsiz bir maddi etkiyle ilgili olarak, Mahkeme, hâlihazırda, ihtilaf konusu miktarın yaklaşık 500 avrodan az ya da bu miktara eşit olduğu aşağıdaki davalarda “önemli bir zararın” bulunmadığı sonucuna varmıştır:

- İhtilaf konusu miktarın 90 avro (EUR) olduğu yargılama ([Ionescu/Romanya](#) (k.k.));
- Makamların başvurana 1 avrodan (EUR) daha düşük bir miktara karşılık gelen bir meblağı ödememelerine ilişkin dava ([Korolev/Rusya](#) (k.k.));

- Makamların başvurana yaklaşık 12 avroya (EUR) karşılık gelen bir meblağı ödememelerine ilişkin dava ([Vasilchenko/Rusya](#), § 49);
- Karayolları Trafik Kanunu'nun ihlali nedeniyle verilen 150 avro (EUR) tutarında para cezası ve başvuranın sürücü ehliyetine bir ceza puanının işlenmesi ([Rinck/Fransa](#) (k.k.));
- 25 avro (EUR) tutarında bir meblağın geç ödenmesi ([Gaftoniuc/Romanya](#), (k.k.));
- 125 avro (EUR) tutarında bir meblağın geri ödenmemesi ([Stefanescu/Romanya](#) (k.k.));
- 12 avro (EUR) tutarında bir meblağın devlet tarafından başvurana ödenmemesi ([Fedotov/Moldova](#) (k.k.));
- 107 avro (EUR) ile birlikte masraf ve harcamalar için 121 avro (EUR) dâhil olmak üzere, toplam 228 avro (EUR) tutarında bir meblağın başvurana devlet tarafından ödenmemesi ([Burov/Moldova](#) (k.k.));
- Sabit ücret olarak 22 avro (EUR) dâhil, 135 avro (EUR) tutarında bir para cezası ve başvuranın sürücü ehliyetine bir ceza puanının işlenmesi ([Fernandez/Fransa](#) (k.k.));
- Mahkemenin ihtilaf konusu maddi tazminat miktarını 504 avro (EUR) olarak kaydettiği dava ([Kiouisi/Yunanistan](#) (k.k.));
- Başvuran tarafından avukatı hakkında sunulan 99 avro (EUR) tutarının geri ödenmesine ilişkin ilk talebin, ilgiliye esasa ilişkin yargılama süresinin uzunluğu nedeniyle 1.515 avro (EUR) tutarında bir meblağın ödenmesine karar verilmesi nedeniyle ayrıca dikkate alındığı dava ([Havelka/Çek Cumhuriyeti](#) (k.k.));
- Yaklaşık 200 avroya (EUR) karşılık gelen bir meblağa ilişkin maaş borcu ([Guruyan/Ermenistan](#) (k.k.));
- 227 avro (EUR) tutarında masraflar ([Šumbera/Çek Cumhuriyeti](#) (k.k.));
- 34 avro (EUR) tutarında bir meblağın ödenmesine hükmeden bir kararın icrası ([Shefer/Rusya](#) (k.k.));
- Elektrik kesintisinden kaynaklanan manevi zarara ilişkin hükmedilen 445 avro (EUR) tutarında bir tazminat ([Bazelyuk/Ukrayna](#) (k.k.));
- 50 avro (EUR) tutarında idari para cezaları ([Boelens ve diğerleri/Belçika](#) (k.k.));
- Gecikme faizleriyle birlikte, 98 ila 137 avro (EUR) arasında değişen tutarlardaki ödemelerle ilgili şikâyetlerin yer aldığı dava ([Hudecová ve diğerleri/Slovakya](#) (k.k.));
- 29 ila 62 avro (EUR) arasında, nispeten küçük meblağların ödenmesiyle ilgili kararların icra edilmemesi ([Shtefan ve diğerleri/Ukrayna](#); [Shchukin ve diğerleri/Ukrayna](#)).

295. Mahkeme, [Havelka/Çek Cumhuriyeti](#) (k.k.) kararında, 1.515 avro (EUR) tutarındaki meblağın, Mahkemenin içtihadı açısından açıkçası uygun ve yeterli bir tazmin sağladığı kabul edilemez olsa da, başvuranın önemli bir zarara uğramasına yol açacak derecede uygun bir adil tazmin sağlamaktan uzak olmadığı kanaatine varmıştır.

296. [Magomedov ve diğerleri/Rusya](#) davasında, başvuranlar, Çernobil nükleer santralindeki acil durum operasyonlarına katılımları için çeşitli ödenekler ve ek ödeneklerin artırılmasına ilişkin bir sonuç elde etmiştir. Söz konusu kararlar, ulusal makamlar tarafından öngörülen süre içerisinde temyiz başvurusu yapılmamış olması sebebiyle, kesinleşmiştir. Bununla birlikte makamların temyiz başvurusunu geç yapmalarına izin verilmiştir ve ardından bu kararlar iptal edilmiştir. Başvuranlar, Sözleşme'nin 6. maddesi ve 1 No.lu Ek Protokol'ün 1. maddesi açısından şikâyetlerini sunmuşlardır. Aralarından bazıları için ilk derece mahkemesinin kararı, icra edilmeden önce iptal edilmiştir. Mahkeme, Hükümetin, bu başvuranların önemli bir zarara uğramadıklarına dair iddiasını reddetmiştir (§§ 47-48). Esasa ilişkin olarak ilk verilen karara dayanılarak ödemeleri yapılan başvuranların başvuruları, bu kriter gereğince kabul edilemez bulunmuştur. Mahkeme, bu başvuranların daha önce kendilerine ödenen miktarları iade etmesinin gerekmediği; Sözleşme'nin, belirli bir miktarda sosyal yardım veya ödenek alma hakkını güvence altına almadığı; söz konusu ödeneklerin ilgililerin esas gelirini teşkil etmediği; zaten bu ödeneklerin amacının sorgulanmadığı, zira sadece vadesi gelmiş tutarları hesaplama yönteminin düzeltilindiği; başvuranların, Devletin temyiz başvurusunu

geç yapması dolayısıyla uzayan süreden faydalandıkları ve bu sebeple başvuruların söz konusu süreç boyunca ilk verilen kararlarda hesaplanan ödenekleri almaya devam ettiği kanaatine varmıştır (§§ 50-52).

297. Mahkeme son olarak, maddi zararın etkisinin soyut olarak değerlendirilmemesi gerektiği kanısındadır; nitekim küçük bir maddi zarar bile kişinin durumuna ve yaşadığı ülkenin veya bölgenin ekonomik durumuna göre önemli olabilmektedir. Bu nedenle Mahkeme, maddi kaybın sebep olduğu etkiyi başvuranın kişisel durumunu göz önüne alarak değerlendirmektedir. Mahkeme böylelikle, [Fernandez/Fransa](#) (k.k.) kararında, başvuran hakkında verilen 135 avro tutarındaki para cezasının başvuran açısından önemli bir meblağ olmadığı sonucuna varmak için ilgilinin Marsilya İdari Temyiz/İstinaf Mahkemesinde hâkim olarak görev yapmasını göz önünde bulundurmıştır.

b. Önemli Bir Maddi Zararın Bulunması

298. Tam tersine, Mahkemenin, başvuranın önemli bir maddi zarara uğradığı kanaatine varması halinde, söz konusu kriteri reddedebilmektedir. Böylelikle Mahkeme, aşağıdaki davalarda söz konusu kriteri reddetmiştir:

- 200 ila 13.749,99avro (EUR) arasında değişen meblağların, yargılamaların aşırı uzunluğu nedeniyle tazminat olarak ödenmesine hükmeden kararların icrasında 9 ila 49 aylık gecikmelerin yaşanmasına ilişkin dava ([Gaglione ve diğerleri/İtalya](#));
- Meblağların on binlerce avro tutarına ulaştığı kamulaştırmalar için tazminat ödenmesinde gecikmelerin yaşanmasına ilişkin dava ([Sancho Cruz ve tarım reformuna ilişkin diğer davalar/Portekiz](#), §§ 32-35);
- Yaklaşık 1.800 avroluk (EUR) bir meblağın talep edildiği, çalışanların haklarına ilişkin dava ([Živić/Sırbistan](#));
- On beş yıl beş ay süren bir hukuk yargılamasına ve şikâyetin “önemli bir değerle” ilgili olmasına rağmen herhangi bir başvuru yolunun bulunmamasına ilişkin dava ([Giusti/İtalya](#), §§ 22-36);
- Söz konusu meblağın, önemsiz olarak kabul edilemeyecek bir tutardaki engellilik ödenekleriyle ilgili olduğu bir hukuk yargılamasının uzunluğuna ilişkin dava ([De Ieso/İtalya](#));
- Başvuranın, aylık maaşının %20’sini aşan mahkeme masraflarını ödemekle yükümlü olduğu dava ([Pięta/Polonya](#), §§ 33-41).

c. Maddi Olmayan Önemli Bir Zararın Bulunmaması

299. Bununla birlikte, Mahkeme, önemli bir zararın bulunmamasına ilişkin kriteri uygularken, sadece önemsiz meblağların söz konusu olduğu davalarla ilgilenmemektedir. Davanın ulusal düzeydeki sonucu, maddi etkilerden başka etkiler de yaratabilmektedir. Mahkeme, [Holub/Çek Cumhuriyeti](#) (k.k.), [Bratři Zátkové, A.S./Çek Cumhuriyeti](#) (k.k.), [Matoušek/Çek Cumhuriyeti](#) (k.k.), [Čavajda/Çek Cumhuriyeti](#) (k.k.) ve [Hanzl ve Špadrna/Çek Cumhuriyeti](#) (k.k.) davalarında, diğer tarafların bildirilmeyen görüşlerinin, davayla alakalı veya yeni bir unsur içermemesi ve bu davaların her birinde Anayasa Mahkemesi tarafından verilen kararın söz konusu görüşlere dayanmaması hususlarını temel alarak kararını vermiştir. Mahkeme, [Liga Portuguesa de Futebol Profissional/Portekiz](#) (k.k.) kararında, [Holub/Çek Cumhuriyeti](#) (k.k.) kararında belirttiği gerekçeyle aynı gerekçeyi benimsemiştir. Mahkeme, söz konusu zararın, başvuran şirketten talep edilen 19 milyon avro tutarındaki meblağ olamayacağı, ancak bu durumun tespit edilmediği sonucuna varmak için, Cumhuriyet Savcısı’nın mütalaasının başvurana bildirilmemesinin başvuran açısından önemli olası bir zarara yol açıp açmadığının incelenmesinin söz konusu olduğu kanısına varmıştır.

300. Aynı şekilde, [Jančev/Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti](#) (k.k.) kararında yer alan şikâyet, ilk derece mahkemesi kararının kamuya açıklanmamasına ilişkindir. Mahkeme, başvuranın mağdur taraf olmaması sebebiyle, önemli bir zarara maruz kalmadığı sonucuna varmıştır. Mahkeme aynı zamanda, başvuranın kanuna aykırı davranışları sonucunda yerine getirmek zorunda kaldığı duvar yıkma ve tuğla sökme yükümlülüğünün, ilgiye önemli bir maddi yük getirmediyi de dikkate almıştır. [Savu/Romanya](#) (k.k.) isimli bir diğer davada,

başvuranlar doğrudan herhangi bir meblağ ileri sürmemişler, ancak belge düzenleme yükümlülüğü getiren ve kendileri lehine verilen bir kararın icra edilmemesinden şikâyetçi olmuşlardır.

301. Mahkeme, [Gagliano Giorgi/İtalya](#) davasında, ilk kez, bir ceza yargılamasının uzunluğuna ilişkin bir şikâyet hakkında karar vermiştir. Mahkeme, yargılamanın uzun sürmesi sebebiyle başvuranın cezasında indirim yapıldığını tespit ederek, bu indirimin başvuran açısından bir tazminat teşkil ettiği, hatta söz konusu yargılamanın uzunluğu nedeniyle başvuranın uğrayabileceği zararı büyük ölçüde azalttığı sonucuna varmıştır. Dolayısıyla Mahkeme, başvuranın önemli bir zarara uğramadığına karar vermiştir. Mahkeme, [Galović/Hırvatistan](#) (k.k.) kararında, başvuranın altı yıl iki ay daha kendi mülkünde kalması sebebiyle, gerçekte bir hukuk yargılamasının aşırı uzun sürmesinden yararlandığını belirtmiştir. Mahkeme aynı zamanda, Hollanda hakkında verilen, [Çelik/Hollanda](#) (k.k.) ve [Van der Putten/Hollanda](#) (k.k.) isimli iki kararda, bir ceza yargılamasının uzunluğu ve etkin bir hukuk yolunun bulunmaması hususlarını ele almıştır. Başvuranlar yalnızca, dava dosyasını tamamlamak için İstinaf Mahkemesi tarafından geçirilen süreden kaynaklanan, Yüksek Mahkeme önündeki yargılamanın uzunluğundan şikâyet etmişlerdir. Ancak, her iki durumda da, başvuranlar, temyiz iddialarını belirtmeksizin, Yüksek Mahkemeye hukuki konularda temyiz başvurularını sunmuşlardır. Mahkeme, İstinaf Mahkemesinin kararına ya da önceki ceza yargılamasının herhangi bir yönüne ilişkin bir şikâyetle bulunulmadığını tespit ederek, her iki durumda da başvuranların önemli bir zarara maruz kalmadıkları kanısına varmıştır.

302. Mahkeme, [Kiril Zlatkov Nikolov/Fransa](#) kararında, başvuranın ayrımcılığa maruz kalmama hakkını ve hakkında açılan ceza davası bağlamında adil yargılanma hakkını kullanmasına ve hatta daha geniş anlamda kişisel durumuna ilişkin önemli sonuçların söz konusu olmadığı kanaatine varmıştır. Dolayısıyla, Mahkeme, her halükârda, başvuranın adil yargılanma hakkını kullanmasına yönelik yapıldığı iddia edilen ayrımcılığın ilgili açısından “önemli bir zarara” yol açmadığı sonucuna varmıştır.

303. [Zwinkels/Hollanda](#) (k.k.) kararında, Sözleşme’nin 8. maddesiyle güvence altına alınan konuta saygı hakkına ilişkin yapılan tek müdahale, iş denetçilerinin bir garaja izinsiz bir şekilde girmeleriyle ilgilidir; bu nedenle Mahkeme, söz konusu şikâyeti başvuranın konutuna ya da özel hayatına saygı hakkı üzerinde “çok küçük bir etkinin” olduğu kanısına vararak reddetmiştir. Aynı şekilde, [Borg ve Vella/Malta](#) (k.k.) (§ 41) kararında, başvuranların nispeten küçük olan taşınmazının belirli bir süre boyunca kamulaştırılmasının, kendileri açısından özel bir sonuç doğurmadığı anlaşılmaktadır.

304. [C.P./Birleşik Krallık](#) (k.k.) kararında, başvuran üç ay süreyle okulundan geçici olarak uzaklaştırılmasının eğitim hakkını ihlal ettiğini iddia etmiştir. Mahkeme, “davaların birçoğunda, üç ay süreyle okuldan uzaklaştırmanın bir çocuk açısından ‘önemli bir zarar’ teşkil ettiğini” belirtmiştir. Bununla birlikte, bu davada, birçok faktör, başvuran tarafından maruz kalınan olası bir kalıcı “zararın” önemini azaltmıştır. Dolayısıyla, başvuran tarafından eğitim hakkına ilişkin olarak maddi açıdan maruz kalınan her türlü zarar spekülâtif bir nitelik taşımaktadır.

305. Mahkeme, [Vasyanovich/Rusya](#) (k.k.) kararında, başvuranın şikâyetine ilişkin en önemli unsurun ilgilinin bira kuponlarını değiştirememesi ve bu şikâyetinde haklı görülmesi olduğu sonucuna varmıştır. Söz konusu şikâyetin geri kalan kısmı, yani ilgilinin kaybettiği bahislere ve manevi zarara maruz kaldığı iddialarına ilişkin yapılan istinaf başvurusu, büyük ölçüde spekülâtif bir nitelik taşımaktadır.

306. Mahkeme, [Sylka/Polonya](#) (k.k.), § 35 kararında, ilk defa, ifade özgürlüğüne ilişkin bir davada önemli bir zararın bulunmamasına ilişkin kriteri uygulamıştır. Dava, Sözleşme’nin 10. maddesi kapsamında gerçek sorunları ileri sürebilecek nitelikte, kamu yararına ilişkin arka planda ya da daha geniş sonuçlar doğurmaksızın, başvuran ile bir polis memuru arasında yaşanan üzücü bir sözlü tartışmayla ilgilidir ([Eon/Fransa](#) davasındaki durumun aksine).

d. Maddi Olmayan Önemli Bir Zararın Bulunması

307. Mahkeme, söz konusu yeni kriteri reddettiği davalardan biri olan [3A.CZ s.r.o./Çek Cumhuriyeti](#) (§ 34) kararında, bildirilmeyen görüşlerin, başvuran şirketin bilgisi dâhilinde olmayan bazı yeni bilgileri içerebileceği kanaatine varmıştır. Mahkeme, bu davayı [Holub/Çek Cumhuriyeti](#) (k.k.) davasına benzer nitelikteki davalardan ayrı olarak, şirketin önemli bir zarara uğramadığı sonucuna varamadığını belirtmiştir.

Mahkeme, [BENet Praha, spol. s r.o./Çek Cumhuriyeti](#) (§ 135) ve [Joos/İsviçre](#) (§ 20) davalarında aynı gerekçeyi benimsemiştir.

308. Mahkeme, [Luchaninova/Ukrayna](#) (§§ 46-50) davasında, başvuran tarafından kanuna aykırı olduğu ve adil bir şekilde yürütülmediği ileri sürülen yargılamanın sonucunun özellikle ilgilinin meslek hayatı üzerinde olumsuz bir etkiye yol açtığını tespit etmiştir. Başvuranın mahkûmiyeti bilhassa, işten çıkarılması için gerekçe olarak kullanılmıştır. Bu nedenle, Mahkeme, önemli bir zararın bulunduğu sonucuna varmıştır. [Diacenco/Romanya](#), § 46 davasında, başvuran açısından ortaya çıkan ilke sorunu, Sözleşme'nin 6. maddesinin 2. fıkrasıyla güvence altına alınan masum sayılma hakkına ilişkin bir sorundur.

309. Sözleşme'nin 6. maddesine ilişkin bir diğer örnek, Anayasa Mahkemesinde görülen davada duruşma yapılmamasına ilişkin [Selmani ve diğerleri/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti](#) (§§ 28-30 ve 40-41) davasıdır. Hükümet, duruşma yapılmasının yeni veya farklı olayların tespitine katkı sağlamadığını ve başvuranların Meclis koridorlarından çıkarılmalarına ilişkin olaylara taraflar arasında itiraz edilmediğini ve bu olayların başvuranlar tarafından Anayasa Mahkemesine yapılan başvuruyu destekleyici nitelikte sunulan yazılı unsurlardan hareketle tespit edilebileceğini iddia etmiştir. Mahkeme, Hükümet tarafından ileri sürülen itirazın şikâyetin esasıyla ilgili olduğu kanısına varmış ve bu nedenle söz konusu itirazı esasla aynı zamanda incelemiştir. Mahkeme, başvuranların davasının yalnızca, ilk ve tek mahkeme olarak devreye giren Anayasa Mahkemesi önünde incelendiğini belirtmiştir. Mahkeme aynı zamanda, başvuranların Meclis koridorlarından çıkarılmalarının taraflar arasında tartışma konusu yapılmamasına rağmen, Anayasa Mahkemesi kararının başvuranların itiraz ettikleri ve yargılamanın sonucuyla ilişkili olan olaylara dayandığı kanaatine varmıştır. Bu sorunlar, teknik ya da tamamen hukuki değildir. Dolayısıyla başvuranlar, Anayasa Mahkemesi önünde duruşma hakkına sahiptirler. Sonuç olarak, Mahkeme, Hükümet tarafından ileri sürülen itirazı reddetmiştir.

310. [Schmidt/Letonya](#) davasında (§§ 72-75), başvuran Letonya'da birlikte yaşadığı eski eşinden ayrılmış ve çiftin Almanya'da bulunan eski evine yerleşmiştir. Ardından başvuranın haberi olmadan, eşi, Letonya'da boşanma davası açmıştır. Başvuranın eşi yetkili mahkemeye, eşinin adresini bilmediğini beyan etmiştir. Yetkili mahkeme, boşanma belgelerinin başvurana tebliğ edilmesi amacıyla, öncelikle belgeleri çiftin Letonya'daki adresine göndermesiyle cevapsız kalan girişimlerinin ardından, Letonya Resmi Gazetesi'nde iki tebliğname yayınlamıştır. Boşanma davasından haberi olmaması sebebiyle başvuran, duruşmaya katılmamış, dolayısıyla boşanma kararı başvuranın yokluğunda verilmiştir. Başvuran, eşinin öldüğünü ve cenaze törenine gittiğini sanarak, Letonya'ya gitmiş ve evliliğinin sona erdiğini ve eşinin yeniden evlendiğini öğrenmiştir. Başvuran Mahkeme önünde, boşanma davasının Sözleşme'nin 6. maddesini ihlal ettiğini iddia etmiştir. Mahkeme, başvuranın önemli bir zarara maruz kalmadığı sonucuna varmak için bir gerekçe bulunmadığına hükmetmiş ve özellikle başvuran için davanın önemini ve özel ve aile hayatı üzerindeki etkilerinin tahmin edilemeyeceğini gözlemlemiştir.

311. Demokratik bir toplumda bireysel özgürlüğün önemini birçok defa dile getiren Mahkeme, Sözleşme'nin 5. maddesine ilişkin bir davada önemli bir zararın bulunmamasına ilişkin kriteri henüz uygulamamıştır. Hükümet, [Camans ve Timofejeva/Letonya](#) davasında (§§ 80-81), başvuranların özgürlükten yoksun bırakılmama haklarına ilişkin getirildiği iddia edilen sınırlamaların yalnızca birkaç saat sürdüğünü iddia etmiştir. Mahkeme, başvuranların önemsiz olarak kabul edilemeyecek bir zarara maruz kaldıkları sonucuna varmıştır. Sözleşme'nin 6. maddesiyle ilgili olarak, bireysel özgürlüğün önemine ilişkin bir diğer örnek, [Hebat Aslan ve Firas Aslan](#) davasıdır. Bu davada, kullanılan hukuk yolunun konusu ve sonucu, tutukluluklarının yasallığı ve özellikle özgürlükten yoksun bırakılmalarının yasaya aykırı olduğu kanısına varılması durumunda tutukluluklarına son verilmesi hususunda bir yargı kararı elde etmeye çalışan başvuranlar için büyük önem arz etmektedir. Mahkeme, demokratik bir toplumda özgürlük hakkının önemini dikkate alarak, yalnızca başvuranların başvurularının incelenmesine ilişkin yargılamaya yeterli şekilde katılma haklarını kullanırken “önemli bir zarara” maruz kalmadıkları sonucuna varabilmiştir.

312. [Van Velden/Hollanda](#) (§§ 33-39) davasında, başvuran, Sözleşme'nin 5. maddesinin 4. fıkrasını ileri sürmüş ve Hükümet, ilgilinin tutuklulukta geçirdiği sürenin tamamının hapis cezasından mahsup edilmesi sebebiyle, önemli bir zarara maruz kalmadığını iddia etmiştir. Mahkeme ise, nihai mahkûmiyet kararı verilmeden önce maruz kalınan tutukluluk sürelerinin olası bir cezadan mahsup edilmesinin, birçok Sözleşmeciler Devletinde yürütülen ceza yargılamalarında yaygın olduğu sonucuna varmıştır; şayet Mahkemenin, genel olarak, tutukluluktan kaynaklanan her türlü zararın bu nedenle kendiliğinden (“*ipso facto*”) ortadan

kalktığını belirtmesi gerekseydi, bu durum, Mahkemenin Sözleşme'nin 5. maddesi açısından olası şikâyetlerin büyük bir kısmını incelemekten imtina etmesine sebep olabilecekti. Dolayısıyla Mahkeme, önemli bir zararın bulunmamasına ilişkin Hükümet tarafından ileri sürülen itirazı reddetmiştir. Mahkeme, bir yıl on bir ay on sekiz gün süren bir tutukluluğun söz konusu olduğu [Bannikov/Letonya](#) (§§ 54-60) davasında da aynı yönde hareket etmiştir.

313. Mahkeme aynı zamanda, Sözleşme'nin 8, 9, 10 ve 11. maddeleri açısından şikâyetlerin yer aldığı bazı ilginç davalarda da, Hükümet tarafından dile getirilen, önemli bir zararın bulunmamasına ilişkin itirazı reddetmiştir. [Birzietis/Litvanya](#) (§§ 34-37) davasında, Cezaevi İç Yönetmeliği uyarınca başvuranın sakal bırakması yasaklanmış ve başvuran, bu yasaklamanın ruhsal sıkıntı yaşamasına neden olduğunu iddia etmiştir. Mahkeme, davada, tutukluların sahip olmak istedikleri görünüşe ilişkin kişisel tercihlerinin sınırlandırılmasıyla ilgili sorunların ileri sürüldüğü ve bu durumun önemli bir ilke sorunu olarak kabul edilebileceği kanaatine varmıştır. Mahkeme, maddi zararın bulunmadığı bir ev aramasıyla ilgili [Brazzi/İtalya](#) (§§ 24-29) davasında, davanın başvuran için öznel önemini ve objektif olarak tehlikede olan hususu, yani iç hukukta bir aramaya ilişkin olarak etkin bir adli denetim bulunup bulunmadığını dikkate almıştır. Başvuran, [Vartic/Romanya](#) (No. 2) (§§ 37-41) davasında, cezaevi yetkililerinin kendisine Budist inançlarına karşılık gelen vejetaryen bir beslenme düzeni sunmayı reddederek, Sözleşme'nin 9. maddesiyle güvence altına alınan dinini açıklama hakkını ihlal etmelerinden şikâyetçi olmuştur. Mahkeme, şikâyetin konusu kapsamında önemli bir ilke sorununun ileri sürüldüğü sonucuna varmıştır. Mahkeme, [Eon/Fransa](#) (§ 34) davasında, Sözleşme'nin 10. maddesi bağlamındaki şikâyetin bir Devlet Başkanı'na hakaret edilmesinin cezai bir suç olarak kalmaya devam etmesinin gerekip gerekmediği hususuyla ilgilidir. Mahkeme, Hükümetin itirazını reddetmiş ve sorunun başvuran açısından kişisel bir önem taşıdığı ve objektif olarak kamu yararına ilişkin bir sorunun söz konusu olduğu sonucuna varmıştır. Sözleşme'nin 10. maddesine ilişkin bir diğer dava olan [Jankovskis/Litvanya](#) (§§ 59-63) davası, bir tutuklunun haber alma hakkıyla ilgilidir. Başvuran, eğitim ve çalışma programları hakkında bilgiler içeren bir internet sitesine erişimden yoksun bırakılmıştır. Oysa bu bilgiler, başvuranın eğitim görme yönündeki menfaatiyle doğrudan ilgilidir ve bu durum, ilgilinin topluma yeniden uyum sağlaması ve ardından topluma yeniden katılması için önem arz etmektedir. Mahkeme, başvuran açısından bu müdahalenin sonuçlarını dikkate alarak, Hükümetin başvuranın önemli bir zarara maruz kalmadığı yönündeki itirazını reddetmiştir. Mahkeme, [Berladir ve diğerleri/Rusya](#) (§ 34) davasında, Sözleşme'nin 10. ve 11. maddeleri bağlamındaki şikâyetlerin bir ilke sorununu ortaya koyduğunun kabul edilebileceği gerekçesiyle, bu şikâyetlerin Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının b) bendine dayanılarak reddedilmesinin uygun olmadığı kanısına varmıştır. [Akarsubaşı ve Alçiçek/Türkiye](#) (§§ 16-20) davasında, sendika üyeleri olan başvuranlar, ulusal grev gününde bir meslek lisesinin arka duvarına "Bu iş yerinde grev var" yazılı bir pankart astıkları için para cezasına çarptırılmışlardır. Başvuranlar, Sözleşme'nin 11. maddesi alanında şikâyetçi olmuşlardır. Mahkeme, Hükümet tarafından önemli bir zarar bulunmadığına ilişkin olarak ileri sürülen itirazı reddetmiştir. Mahkeme, barışçıl toplanma özgürlüğünün büyük önemini altını çizmiş ve ihtilaf konusu para cezalarının, başvuranların sendika faaliyetleri kapsamında başka gösterilere katılmaktan caydırabileceği gerekçesiyle, iddia edilen ihlalin, bu hakkın başvuranlar tarafından kullanımını büyük ölçüde etkileyici nitelikte olduğunu tespit etmiştir. Mahkeme, [Öğrü ve diğerleri/Türkiye](#) (§§ 53-54) davasında da (insan hakları aktivistleriyle ilgili), Hükümetin Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının b) bendi alanında ileri sürdüğü itirazı reddederken, barışçıl toplanma özgürlüğünün büyük önemini dayanak göstermiştir.

314. [Siemaszko ve Olszynski/Polonya](#) ve [Statileo/Hırvatistan](#) davaları, Mahkemenin Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesine dayanan şikâyetlere ilişkin Hükümetler tarafından ileri sürülen itirazları reddettiği iki örnek davadır. Birinci dava, kendilerine, birikimlerinin değerini azaltacak kadar faiz oranı düşük olan bir banka hesabına, tahliye edildikleri sırada kendilerine verilen ve birikim yapmaya yönelik meblağları yatırma mecburiyeti getirilmesinden şikâyet eden tutuklularla ilgilidir. İkinci dava, Hırvatistan'daki konut mevzuatıyla ilgilidir. Başvuran, apartman dairesini kullanma, satma, kendi seçtiği bir kişiye kiralama veya piyasaya uygun bir kira bedeli isteme imkânına sahip olmamasından şikâyet etmiştir.

4. Koruyucu İki Hüküm

315. Mahkeme, yukarıda ifade edilen yaklaşımı izleyerek, önemli bir zararın bulunmadığı sonucuna varması halinde, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının b) bendinde yer alan iki koruyucu hükümden birinin, kendisini yine de söz konusu şikâyeti esas yönünden incelemekle yükümlü kılıp kılmadığını incelemektedir.

a. İnsan Haklarına Saygı İlkesinin Başvurunun Esas Bakımından İncelenmesini Gerektirip Gerektirmediği Hakkında

316. İkinci unsur, koruyucu bir hükümdür (bk., Sözleşme’ye Ek 14 No.lu Protokole ilişkin [Açıklayıcı Rapor](#), § 81) ve bu hüküm uyarınca, Sözleşme ve Protokoller tarafından güvence altına alınan insan haklarına saygı ilkesinin davanın esas yönünden incelenmesini gerektirmesi durumunda, başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verilemeyecektir. Bu unsorda yer alan ifadeler, bir başvurunun kayıttan düşürülmesine karar verilmesi bağlamında bu türden bir işlevi yerine getiren, Sözleşme’nin 37. maddesinin 1. fıkrasının ikinci cümlesine dayanmaktadır. Aynı ifadeler ayrıca, taraflar arasında dostane çözüme varılmasına dayanak olarak Sözleşme’nin 39. maddesinin 1. fıkrasında da kullanılmaktadır.

317. Sözleşme organları, bu hükümleri sürekli olarak, başvurunun taraflarca çözüme kavuşturulmasına veya başvurunun kayıttan düşürülmesi için başka bir sebebin varlığına rağmen, kendilerini davanın incelemesine devam etmeye zorlayan hükümler olarak yorumlamışlardır. Dolayısıyla, söz konusu şikâyetin Sözleşme’nin 35. maddesinin 3. fıkrasının b) bendi uyarınca reddedilmesini gerektiren diğer kriterler yerine getirildiğinde bile, insan haklarına saygı ilkesi, Mahkeme tarafından bir başvurunun esas yönünden incelenmesini gerektirebilmektedir ([Maravic Markes/Hrvatistan](#), §§ 50-55). Mahkeme, [Daniel Faulkner/Birleşik Krallık](#) (§ 27) davasında, başvuranın “önemli bir zarara” maruz kaldığının kabul edilip edilemeyeceğinin belirlenmesine gerek olmadığı, zira ilgilinin şikâyeti bağlamında, Mahkeme tarafından incelenmeyi gerektirecek bir sorun olan, Sözleşme’nin 5. maddesi açısından yeni bir ilke sorununun ileri sürüldüğü kanısına varmıştır.

318. Örnek olarak, Sözleşme bakımından devletlerin yükümlülüklerinin belirtilmesi veya başvurula aynı durumda bulunan diğer kişileri etkileyen yapısal bir sorunu çözmesi için davalı Devletin teşvik edilmesi gerektiğinde, genel nitelikte bu türden sorunlar ortaya çıkmaktadır.

319. Bu yaklaşım, şüphesiz, Mahkemenin, insan haklarına saygı ilkesinin, davanın (hukuk yargılamasının aşırı uzun sürmesine ilişkin sistemden kaynaklanan olası bir sorunla ve etkin bir hukuk yolunun bulunmadığı iddiasıyla ilgilidir) esas yönünden incelenmesini gerektirmesi sebebiyle, başvuranın önemli bir zarara maruz kalıp kalmadığının belirlenmesine gerek olmadığı kanısına vardığı, [Finger/Bulgaristan](#) davasında (§§ 67-77) da izlenmiştir.

320. Mahkeme, [Živić/Sırbistan](#) davasında da (§§ 36-42), başvuranın önemli bir zarara uğramadığı varsayılabilir bile, söz konusu davada, inceleme yapılmasını gerektiren kamu yararına ilişkin sorunların ileri sürüldüğü, zira eşit işe eşit ve adil bir ücret ödenmesi hakkına, yani belirli bir kategorideki polis memurlarının tamamına aynı maaş zammının ödenmesi hakkına ilişkin Belgrad Bölge Mahkemesinin içtihadında tutarsızlıkların söz konusu olduğu kanaatine varmıştır.

321. Aynı şekilde, Mahkeme, [Nicoleta Gheorghe/Romanya](#) davasında, ihtilaf konusu meblağın önemsiz miktarda (17 avro (EUR)) olmasına rağmen, ulusal mahkemenin ilgili sorun hakkında bir ilke kararı vermesinin gerekmesi (yani cezai alanda masumiyet karinesi ve silahların eşitliği ilkesi, zira iç hukukta yapılan değişikliğin ardından verilen birinci karar söz konusudur) nedeniyle yeni kriteri reddetmiştir. Başvuran, [Juhas Đurić/Sırbistan](#) (gözden geçirme kararı) davasında, ön ceza soruşturması sırasında Emniyet tarafından görevlendirilen savunma avukatına ücret ödenmesinden şikâyetçi olmuştur. Mahkeme, ihtilaf konusu sorunların ceza yargısının işleyişiyle ilgili olması sebebiyle önemsiz sayılamayacağı ve dolayısıyla, sorunların esas yönünden bir inceleme yapılmasını gerektirecek nitelikte olmadığına söylenemeyeceği sonucuna varmıştır. Bu sebeple, Mahkeme, insan haklarına saygı ilkesinin esas bakımından inceleme yapılmasını gerektirmesi nedeniyle, yeni kabul edilebilirlik kriterine dayanan Hükümetin itirazını reddetmiştir.

322. Sözleşme’ye Ek 14 No.lu Protokol’e ilişkin [Açıklayıcı Rapor’un](#) 39. paragrafında belirtildiği üzere, yeni kabul edilebilirlik koşulunun uygulanması, önemsiz olmalarına rağmen, Sözleşme’nin uygulanmasına veya yorumlanmasına ilişkin ciddi sorunları ya da ulusal hukuka ilişkin önemli hususları ileri süren davaların reddedilmesine engel olmayı amaçlamaktadır ([Maravic Markes/Hrvatistan](#), § 51).

323. Mahkeme, örnek olarak, ulusal mevzuatın değiştirildiği ve bu türden sorunların kendisine sunulan diğer davalarda çözüme kavuşturulduğu ([Léger/Fransa](#) (kayıttan düşürme kararı) [BD], § 51; [Rinck/Fransa](#) (k.k.); [Fedotova/Rusya](#)), ya da ulusal kanunun yürürlükten kaldırıldığı ve şikâyetin yalnızca geçmişe yönelik bir menfaatle ilgili olduğu ([Ionescu/Romanya](#) (k.k.)) durumlarda, insan haklarına saygı ilkesinin bir başvurunun

incelenmesine devam edilmesini gerektirmediğini daha önce ifade etmiştir. Benzer şekilde, Mahkeme ve Bakanlar Komitesi, örnek olarak, Rusya’da ([Vasilchenko/Rusya](#)) veya Romanya’da ([Gaftoniuc/Romanya](#) (k.k.); [Savu/Romanya](#) (k.k.)) ya da yine Moldova Cumhuriyeti’nde ([Burov/Moldova](#) (k.k.)) veya Ermenistan’da ([Guruyan/Ermenistan](#) (k.k.)) ulusal mahkeme kararlarının icra edilmemesi gibi sistemden kaynaklanan bir sorun açısından dile getirilen bir sorunu incelemeleri halinde, insan haklarına saygı ilkesi, Mahkemenin başvuru incelemesini gerektirmemektedir. Ayrıca Mahkeme, Yunanistan’da ([Kiouisi/Yunanistan](#) (k.k.)) veya Çek Cumhuriyeti’nde ([Havelka/Çek Cumhuriyeti](#) (k.k.)) yargılamaların uzunluğuna ilişkin bir sorun söz konusu olduğunda, bu sorunu daha önceki kararlarında birçok kez ele alma fırsatı bulmuştur. Aynı durum, kararların kamuya açıklanması ([Jancev/Eski Makedonya Yugoslav Cumhuriyeti](#) (k.k.)) veya karşı tarafça sunulan görüşler veya delillerden haberdar olabilme ve bunlara ilişkin yorum yapabilme hususlarında da geçerlidir ([Bazelyuk/Ukrayna](#) (k.k.)).

b. Davanın Ulusal Bir Mahkeme Tarafından Usulüne Uygun Olarak İncelenip İncelenmediği Hakkında

324. Son olarak, Sözleşme’nin 35 § 3 (b) maddesi, davanın yerel bir mahkeme tarafından gereği gibi değerlendirilmemiş olması halinde, kabul edilebilirlik koşulu kapsamında bir başvurunun reddedilmesine imkân vermemektedir. “*İkinci koruyucu hüküm*” olarak tanımlanan bu hükmün amacı, her davanın, ulusal düzeyde veya Avrupa düzeyinde adli incelemeye tabi tutulmasını sağlamaktır. Yukarıda bahsedildiği üzere, Sözleşme’nin 35 § 3 (b) maddesinin sunduğu ikinci güvence, Sözleşme’yi düzenleyen Ek 15 No.lu Protokol’ün yürürlüğe girmesi sonrasında silinecektir.

325. Dolayısıyla, ikinci koruyucu hüküm, başvuran açısından adaletsizliği önlemeyi hedeflemektedir ([Korolev/Rusya](#) (k.k.); [Gaftoniuc/Romanya](#) (k.k.); [Fedotov/Moldova](#) (k.k.)). Başvuran, en azından bir ulusal mahkeme önünde, çekişmeli bir yargılama kapsamında kendi iddialarını dile getirme imkânına sahip olmalıdır ([Ionescu/Romanya](#) (k.k.); [Ștefănescu/Romanya](#) (k.k.)).

326. Özellikle ihlal yapıldığına dair şikâyetle bulunmaya imkân veren ve etkin bir başvuru yolunun ulusal düzeyde mevcut olmasını gerektiren Sözleşme’nin 13. maddesinden anlaşıldığı üzere, bu hüküm, ikincilik ilkesiyle de bağdaşmaktadır. Mahkemeye göre, “dava” ifadesi, “başvuru” ifadesiyle, başka bir deyişle, Strazburg Mahkemesine sunulan şikâyet ile aynı anlama gelmemektedir. Aksi halde, son merci olarak karar veren makamlar tarafından yapıldığı iddia edilen ihlallerin konu edildiği bir başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verilmesi imkânsız olacaktır, zira bu makamların gerçekleştirdikleri işlemler, tanımı gereği, bundan böyle ulusal düzeyde incelenememektedir ([Holub/Çek Cumhuriyeti](#) (k.k.)). Bu sebeple, “dava” ifadesi, başvuranın ulusal mahkemelere sunduğu talep veya iddia olarak anlaşılmalıdır.

327. [Dudek/Almanya](#) (k.k.) kararında, bir hukuk yargılamasının aşırı uzun sürmesine ilişkin şikâyet, Alman hukukunda bu bağlamda etkin bir başvuru yolunun henüz mevcut olmaması nedeniyle, ulusal bir mahkeme tarafından usulüne uygun olarak incelenmemiştir. Dolayısıyla, söz konusu kriter bu davada uygulanamamıştır. Mahkeme, [Finger/Bulgaristan](#) davasında (§§ 67-77), bu davada ileri sürülen başlıca hususun tam olarak, başvuranın, kendi ifadesine göre, yargılamanın aşırı uzun sürmesine ilişkin şikâyetinin ulusal düzeyde usulüne uygun olarak incelenip incelenmediğinin tespit edilmesiyle ilgili olduğu kanısına varmıştır. Bu nedenle, davanın ikinci koruyucu hükmü yerine getirdiği kabul edilememiştir. Mahkeme, [Flisar/Slovenya](#) (§ 28) davasında da aynı yaklaşımı izlemiştir. Bu davada, Mahkeme, başvuranın tam olarak, davasının ulusal mahkemeler tarafından usulüne uygun olarak incelenmemesinden şikâyetçi olduğunu kaydetmiştir. Mahkeme ayrıca, Anayasa Mahkemesi tarafından, Sözleşme’nin 6. maddesi kapsamındaki güvencelerin ihlal edildiği yönündeki başvuranın iddiasının incelenmediğini tespit etmiştir. Dolayısıyla Mahkeme, Hükümetin söz konusu kriter bağlamındaki itirazını reddetmiştir. [Fomin/Moldova](#) davasında, başvuran, Sözleşme’nin 6. maddesi açısından, mahkemelerin kendisini idari bir suçtan dolayı suçlu bulan kararlarını yeterli bir gerekçeyle dayandırmamalarından şikâyetçi olmuştur. Mahkeme, başvuranın şikâyetinin ulusal bir mahkeme tarafından usulüne uygun olarak değerlendirilip değerlendirilmediği hususunu esasla birleştirmiş ve sonuç olarak, söz konusu kriterin uygulanmamasına karar vererek, başvurunun kabul edilebilir olduğunu belirtmiş ve Sözleşme’nin 6. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır. [Varadinov/Bulgaristan](#) (§ 25) davasında, ulusal mahkemeler, başvuranlar tarafından yapılan başvurunun adli kontrol için belirlenen miktardan düşük bir

miktarla ilgili olduğu gerekçesiyle, başvuran tarafından çelişkili bir para cezasına karşı yapılan başvuruyu reddetmişlerdir. Ulusal mahkemelerin başvuranın davasını incelemeyi reddetmiş olması sebebiyle, başvuranın şikâyetinin, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının b) bendi uyarınca kabul edilemez olduğu sonucuna varılamaz.

328. “Usulüne uygun olarak” ifadesinin yorumlanmasıyla ilgili olarak, söz konusu kriterin, Sözleşme'nin 6. maddesinde öngörülen adil yargılanma gereklilikleriyle aynı katılığa olduğu anlaşılmamalıdır (*Ionescu/Romanya* (k.k.); *Liga Portuguesa de Futebol Profissional/Portekiz* (k.k.)). Ancak, *Šumbara/Çek Cumhuriyeti* (k.k.) kararında belirtildiği üzere, yargılamanın adilliğine ilişkin bazı eksiklikler, niteliği ve büyüklüğü sebebiyle, davanın “usulüne uygun olarak” değerlendirilip değerlendirilmediği hususunu etkileyebilmektedir (Dolayısıyla Mahkeme, *Fomin/Moldova* davasında yeni kriterin uygulanmamasına karar vermiştir).

329. Ayrıca, davanın “**usulüne uygun olarak incelenmesi**” gerektiği yönündeki kavram, ulusal mahkemelere sunulan her türlü şikâyetin özellikle önemsiz olması durumunda, Devletin, söz konusu şikâyetlerin esasını incelemesini gerektirmemektedir. Mahkeme, *Ladygin/Rusya* (k.k.) davasında, başvuranın iç hukukta açıkça dayanağı olmayan bir şikâyeti sunma girişiminde bulunması halinde, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının (b) bendinde belirtilen son koşulun yine de yerine getirildiğini ifade etmiştir.

330. Mahkeme, davanın, iç hukuk sisteminde nihai yargı makamı tarafından bir ihlal yapıldığı iddiasıyla ilgili olması durumunda, bu şikâyetin usulüne uygun olarak incelenmesi gerekliliğini dikkate almayabilmektedir. Aksi yönde bir tutumun benimsenmesi, ne kadar önemsiz olursa olsun, iddia edilen ihlalin iç hukukta nihai aşamada meydana gelmesi durumunda, Mahkeme'nin bir şikâyeti reddetmesine engel olabilecektir (*Çelik/Hollanda* (k.k.)).

ANILAN DAVALAR DİZİNİ

(Rakamlar davaların anıldığı sayfa numaralarına atıfta bulunmaktadır)

Mevcut rehberde anılan içtihatlar, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından verilen karar ve hükümler ile Avrupa İnsan Hakları Komisyonunun (“Komisyon”) karar ve raporlarına atıfta bulunmaktadır.

Dava adının ardından belirtilen özel bir ifade bulunmaksızın yapılan atıf, Mahkemenin bir Dairesi tarafından verilen esasa ilişkin bir kararla ilgilidir. “(k.k.)” ifadesi, Mahkemenin kabul edilebilirlik hakkında verilen bir kararına atıf yapmaktadır ve “[BD]” ifadesi ise, davanın Büyük Daire tarafından incelendiği anlamına gelmektedir.

Bu güncellenmenin yapıldığı tarihte henüz Sözleşme’nin 44. maddesi anlamında “kesinleşmiş” olmayan Daire kararları, bu kısımdan sonra yer alan listede asteriks (*) işaretiyle belirtilmiştir. Sözleşme’nin 44. maddesinin 2. fıkrası şu şekilde hükmeder: “Bir Daire’nin kararı aşağıdaki durumlarda kesinleşir: a) Taraflar davanın Büyük Daire’ye gönderilmesini istemediklerini beyan ederlerse veya b) Karardan itibaren üç ay içinde davanın Büyük Daire’ye gönderilmesi istenmezse veya c) Büyük Daire bünyesinde oluşturulan kurul 43. madde çerçevesinde sunulan istemi reddederse.” Büyük Daire heyetinin, davanın kendisine gönderilmesini kabul etmesi durumunda, Daire kararı hükümsüz kılınır ve ardından Büyük Daire tarafından nihai karar verilir.

Rehber’in elektronik versiyonunda atıf yapılan davaların bağlantıları, Mahkeme içtihatlarına (Büyük Daire, Daire ve Komite tarafından verilen kararlar ve kabul edilebilirlik hakkındaki kararlar, bildirilen davalar, istişari görüşler ve içtihatlarla ilişkin bilgi notlarından alıntı yapılan hukuki özetler), Komisyon içtihatlarına (kararlar ve raporlar) ve Bakanlar Komitesinin kararlarına erişimi sağlayan HUDOC veri tabanına (<http://hudoc.echr.coe.int>) yönlendirilmektedir. Bazı Komisyon kararları, HUDOC veri tabanında yer almamakta, sadece İnsan Hakları Sözleşmesi Yıllık Rehberinin ilgili cildinde basılı olarak yer almaktadır.

Mahkeme karar ve hükümlerini, iki resmi dili olan İngilizce ve/veya Fransızca dillerinde vermektedir. HUDOC veri tabanı aynı zamanda, Mahkemenin bazı önemli davalarına ilişkin otuzdan fazla dilde yapılmış gayriresmi çevirilere erişmeye de imkân sağlamaktadır. Ayrıca, söz konusu veri tabanı, üçüncü kişiler tarafından elektronik ortamda sunulan yüz kadar içtihat derlemesine ulaşmayı sağlayan bağlantıları içermektedir.

—3—

3A.CZs.r.o./Çek Cumhuriyeti, No. 21835/06, 10 Şubat 2011..... 74

—A—

A, B ve C/İrlanda [BD], No. 25579/05, AİHM 2010.....	22, 29
A./Birleşik Krallık, 23 Eylül 1998, Karar ve Hükümlerin Derlemesi 1998-VI.....	10
A.N.H./Finlandiya (k.k.), No. 70773/11, 12 Şubat 2013	19
Abdulkhakov/Rusya, No. 14743/11, 2 Ekim 2012	20
Abdulrahman/Hollanda (k.k.), No. 66994/12, 5 Şubat 2013.....	36
Abramyan ve diğerleri/Rusya (k.k.), No. 38951/13 ve 59611/13, 12 Mayıs 2015	33
Açış/Türkiye, No. 7050/05, 1 Şubat 2011	38
Adam ve diğerleri/Almanya (k.k.), No. 290/03, 1 Eylül 2005	37
Adamsons/Letonya, No. 3669/03, 24 Haziran 2008.....	65
Aden Ahmed/Malta, No. 55352/12, 23 Temmuz 2013	28
Adesina/Fransa, No. 31398/96, 13 Eylül 1996 tarihli Komisyon Kararı	43
Agbovi/Almanya (k.k.), No. 71759/01, 25 Eylül 2006	23
Ahmet Sadık/Yunanistan, 15 Kasım 1996, Derleme 1996-V.....	24
Ahtinen/Finlandiya (k.k.), No. 48907/99, 31 Mayıs 2005.....	33
Aizpurua Ortiz ve diğerleri/İspanya, No. 42430/05, 2 Şubat 2010.....	10
Akarsubaşı ve Alçiçek/Türkiye, 16 Eylül 1996, Recueil 1996-IV.....	76
Akdivar ve diğerleri/Türkiye, 16 Eylül 1996, Derleme 1996-IV	18, 26, 28
Aksoy/Türkiye, 18 Aralık 1996, Derleme 1996-VI	26
Aksu/Türkiye [BD], No. 4149/04 ve 41029/04, AİHM 2012.....	11, 12, 14, 52
Al Nashiri/Polonya, No. 28761/11, 24 Temmuz 2014	30, 52
Albayrak/Türkiye, No. 38406/97, 31 Ocak 2008	17
Al-Dulimi ve Montana Management Inc./İsviçre [BD], No. 5809/08, AİHM 2016	52, 53, 67

<i>Aliev/Gürcistan</i> , No. 522/04, 13 Ocak 2009	16
<i>Al-Jedda/Birleşik Krallık</i> [BD], No. 27021/08, AİHM 2011	51, 52
<i>Allan/Birleşik Krallık</i> (k.k.), No. 48539/99, 28 Ağustos 2001.....	37
<i>Almeida Garrett, Mascarenhas Falcao ve diğerleri/Portekiz</i> , No. 29813/96 ve 30229/96, AİHM 2000-I.....	55, 58
<i>Al-Moayad/Almanya</i> (k.k.), No. 35865/03, 20 Şubat 2007	20
<i>Al-Nashif/Bulgaristan</i> , No. 50963/99, 20 Haziran 2002	45
<i>Al-Saadoon ve Mufdhi/Birleşik Krallık</i> , No. 61498/08, AİHM 2010	20
<i>Al-Skeini ve diğerleri/Birleşik Krallık</i> [BD], No. 55721/07, AİHM 2011.....	50, 51, 54
<i>Amarandei ve diğerleri/Romanya</i> , No. 1443/10, 26 Nisan 2016.....	42, 43
<i>An ve diğerleri/Kıbrıs</i> , No. 18270/91, 8 Ekim 1991 tarihli Komisyon Kararı	51
<i>Anchugov ve Gladkov/Rusya</i> , No. 11157/04 ve 15162/05, 4 Temmuz 2013	37
<i>Andreasen/Birleşik Krallık ve Avrupa Birliği'ne üye diğer 26 Devlet</i> (k.k.), No. 28827/11, 31 Mart 2015.....	53
<i>Andronicou ve Constantinou/Kıbrıs</i> , 9 Ekim 1997, <i>Derleme</i> 1997-VI	12
<i>Apinis/Letonya</i> (k.k.), No. 46549/06, 20 Eylül 2011	46
<i>Aquilina/Malta</i> [BD], No. 25642/94, AİHM 1999-III	24
<i>Arat/Türkiye</i> , No. 10309/03, 10 Kasım 2009	15
<i>Arlewin/İsveç</i> , No. 22302/10, 1 Mart 2016	51
<i>Assanidze/Gürcistan</i> [BD], No. 71503/01, AİHM 2004-II.....	52
<i>Ionel Garcea adına Helsinki Komitesi - Romanya'da İnsan Haklarını Savunma Derneği / Romanya</i> , No. 2959/11, 24 Mart 2015.....	17
<i>Yehova Şahitleri Derneği / Fransa</i> (k.k.), No. 8916/05, 21 Eylül 2010.....	24
<i>Ataykaya/Türkiye</i> , No. 50275/08, 22 Temmuz 2014.....	35
<i>Ayuntamiento de Mula/İspanya</i> (k.k.), No. 55346/00, AİHM 2001-I.....	11
<i>Azemi/Sırbistan</i> (k.k.), No. 11209/09, 5 Kasım 2013.....	51

<i>Azinas/Kıbrıs</i> [BD], No. 56679/00, AİHM 2004-III.....	24
---	----

— B —

<i>Bagdonavicius ve diğerleri/Rusya</i> , No. 19841/06, 11 Ekim 2016.....	46
<i>Bagheri ve Maliki/Hollanda</i> (k.k.), No. 30164/06, 15 Mayıs 2007	45
<i>Baillard/Fransa</i> (k.k.), No. 6032/04, 25 Eylül 2008.....	68
<i>Bakanova/Litvanya</i> , No. 11167/12, 31 Mayıs 2016	52, 54
<i>Balan/Moldova</i> (k.k.), No. 44746/08, 24 Ocak 2012	30
<i>Banković ve diğerleri/Belçika ve diğerleri</i> (k.k.) [BD], No. 52207/99, AİHM 2001-XII.....	50, 54, 55
<i>Bannikov/Letonya</i> , No. 19279/03, 11 Haziran 2013.....	76
<i>Baumann/Fransa</i> , No. 33592/96, AİHM 2001-V	29
<i>Bazelyuk/Ukrayna</i> (k.k.), No. 49275/08, 27 Mart 2012.....	72, 78
<i>Bazorkina/Rusya</i> , No. 69481/01, 27 Temmuz 2006.....	20, 21
<i>Beer ve Regan/Almanya</i> [BD], No. 28934/95, 18 Şubat 1999	53
<i>Beganović/Hırvatistan</i> , No. 46423/06, 25 Haziran 2009.....	52
<i>Behrami/Fransa ve Saramati/Fransa, Almanya ve Norveç</i> (k.k.) [BD], No. 71412/01 ve 78166/01, 2 Mayıs 2007.....	52, 53
<i>Bekauri/Gürcistan</i> (ilk itirazlar), No. 14102/02, 10 Nisan 2012.....	46, 48
<i>Bekirski/Bulgaristan</i> , No. 71420/01, 2 Eylül 2010	21
<i>Belilos/İsviçre</i> , 29 Nisan 1988, A serisi No. 132	61
<i>Belozorov/Rusya ve Ukrayna</i> , No. 43611/02, 15 Ekim 2015	34
<i>Ben Salah Adraqui ve Dhaime/İspanya</i> (k.k.), No. 45023/98, AİHM 2000-IV	23
<i>Benavent Diaz/İspanya</i> (k.k.), No. 46479/10, 31 Ocak 2017	61
<i>Benet Praha, spol. s r.o./Çek Cumhuriyeti</i> (k.k.), No. 38354/06, 28 Eylül 2010	36
<i>BENet Praha, spol. s r.o./Çek Cumhuriyeti</i> , No. 33908/04, 24 Şubat 2011	74
<i>Berdzenichvili/Rusya</i> (k.k.), No. 31697/03, AİHM 2004-II	33
<i>Berić ve diğerleri/Bosna-Hersek</i> (k.k.), No. 36357/04 ve diğer 25 başvuru, 16 Ekim 2007.....	51, 53

<i>Berladir ve diğerleri/Rusya</i> , No. 34202/06, 10 Temmuz 2012	76
<i>Bernadet/Fransa</i> , No. 31406/96, 27 Kasım 1996 tarihli Komisyon Kararı	43
<i>Bestry/Polonya</i> , No. 57675/10, 3 Kasım 2015	46
<i>Beygo/Avrupa Konseyi üyesi 46 Devlet</i> (k.k.), No. 36099/06, 16 Haziran 2009	53
<i>Biç ve diğerleri/Türkiye</i> (k.k.), No. 55955/00, 2 Şubat 2006.....	12, 13
<i>Big Brother Watch ve diğerleri/Birleşik Krallık</i> , No. 58170/13 ve 2 diğer başvuru, 13 Eylül 2018.....	28
<i>Bijelić/Karadağ ve Sırbistan</i> , No. 11890/05, 28 Nisan 2009	49
<i>Birzietis/Litvanya</i> , No. 49304/09, 14 Haziran 2016	71, 76
<i>Bivolaru/Romanya</i> , No. 28796/04, 28 Şubat 2017	15, 45
<i>Blagojević/Hollanda</i> (k.k.), No. 49032/07, 9 Haziran 2009	51, 52
<i>Blečić/Hırvatistan</i> [BD], No. 59532/00, AİHM 2006-III.....	55, 56, 57, 58, 61
<i>Blokhin/Rusya</i> [BD], No. 47152/06, AİHM 2016.....	29, 32, 61
<i>Bochan/Ukrayna</i> (No. 2) [BD], No. 22251/08, AİHM 2015.....	61
<i>Bock/Almanya</i> (k.k.), No. 22051/07, 19 Ocak 2010	48
<i>Boelens ve diğerleri/Belçika</i> (k.k.), No. 20007/09, 11 Eylül 2012	72
<i>Boicenco/Moldova</i> , No. 41088/05, 11 Temmuz 2006.....	18
<i>Boivin/Avrupa Konseyi üyesi 34 Devlet</i> (k.k.), No. 73250/01, AİHM 2008	53
<i>Borg ve Vella/Malta</i> (k.k.), No. 14501/12, 3 Şubat 2015	70, 74
<i>Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi/İrlanda</i> [BD], No. 45036/98, AİHM 2005-VI.....	7, 53, 54
<i>Bottaro/İtalya</i> (k.k.), No. 56298/00, 23 Mayıs 2002	30
<i>Bouglame/Belçika</i> (k.k.), No. 16147/08, 2 Mart 2010.....	15
<i>Bourdov/Rusya</i> (No. 2), No. 33509/04, AİHM 2009	31
<i>Brincat ve diğerleri/Malta</i> , No. 60908/11 ve diğer 4 başvuru, 24 Temmuz 2014.....	24
<i>Broca ve Texier-Micault/Fransa</i> , No. 27928/02 ve 31694/02, 21 Ekim 2003	30

<i>Broniowski/Polonya</i> (k.k.) [BD], No. 31443/96, AİHM 2002-X	59
<i>Brudnicka ve diğerleri/Polonya</i> , No. 54723/00, AİHM 2005-II	13
<i>Brusco/İtalya</i> (k.k.), No. 69789/01, AİHM 2001-IX	28, 30
<i>Bui Van Thanh ve diğerleri/Birleşik Krallık</i> , No. 16137/90, 12 Mart 1990 tarihli Komisyon Kararı, DR 65.....	55
<i>Buldakov/Rusya</i> , No. 23294/05, 19 Temmuz 2011.....	19
<i>Bulinwar OOD ve Hrusanov/Bulgaristan</i> , No. 66455/01, 12 Nisan 2007.....	37
<i>Burden/Birleşik Krallık</i> [BD], No. 13378/05, AİHM 2008	12, 14, 22
<i>Burlya ve diğerleri/Ukrayna</i> , No. 3289/10, 6 Kasım 2018	16
<i>Burov/Moldova</i> (k.k.), No. 38875/03, 14 Haziran 2011.....	70, 72, 78
<i>Bursa Barosu Başkanlığı ve diğerleri</i> , No. 25680/05, 19 Haziran 2018.....	11, 14
<i>Buzadji/Moldova Cumhuriyeti</i> [BD], No. 23755/07, AİHM 2016.....	12

-C-

<i>C.P./Birleşik Krallık</i> (k.k.), No. 300/11, 6 Eylül 2016	72, 76
<i>Çakıcı/Türkiye</i> [BD], No. 23657/94, AİHM 1999-IV	22
<i>Çakir ve diğerleri/Kıbrıs</i> (k.k.), No. 7864/06, 29 Nisan 2010.....	60
<i>Călin ve diğerleri/Romanya</i> , No. 25057/11 ve diğer 2 başvuru, 19 Temmuz 2016.....	33
<i>Camans ve Timofejeva/Letonya</i> , No. 42906/12, 28 Nisan 2016	77
<i>Cankoçak/Türkiye</i> , No. 25182/94 ve 26956/95, 20 Şubat 2001.....	58
<i>Cantoni/Fransa</i> [BD], 15 Kasım 1996, <i>Derleme</i> 1996-V.....	55
<i>Carson ve diğerleri/Birleşik Krallık</i> [BD], No. 42184/05, AİHM 2010	30
<i>Castells/İspanya</i> , 23 Nisan 1992, A serisi No. 236.....	25
<i>Catan ve diğerleri/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya</i> [BD], No. 43370/04 ve diğer 2 başvuru, AİHM 2012.....	51, 52
<i>Cavajda/Çek Cumhuriyeti</i> (k.k.), No. 17696/07, 29 Mart 2011	75
<i>Çelik/Hollanda</i> (k.k.), No. 12810/13, 27 Ağustos 2013.....	76, 81

<i>Çelik/Türkiye</i> (k.k.), No. 52991/99, AİHM 2004-X.....	35
<i>Celniku/Yunanistan</i> , No. 21449/04, 5 Temmuz 2007.....	45
<i>Centre de ressources juridiques au nom de Valentin Câmpeanu/Romanya</i> [BD], No. 47848/08, AİHM2014.....	12, 14, 17
<i>Centro Europa 7S.r.l. ve Di Stefano/İtalya</i> [BD], No. 38433/09, AİHM 2012.....	14, 15, 67
<i>Červenka/Çek Cumhuriyeti</i> , No. 62507/12, 13 Ekim 2016	34
<i>Cestaro/İtalya</i> , No. 6884/11, 7 Nisan 2015	30
<i>Chamaiev ve diğerleri/Gürcistan ve Rusya</i> (k.k.), No. 36378/02, 16 Eylül 2003	22
<i>Chamaiev ve diğerleri/Gürcistan ve Rusya</i> , No. 36378/02, AİHM 2005-III.....	42
<i>Chapman/Belçika</i> (k.k.), No. 39619/06, 5 Mart 2013.....	33
<i>Chappex/İsviçre</i> , No. 20338/92, 12 Ekim 1994 tarihli Komisyon Kararı.....	44
<i>Chevanova/Letonya</i> (kayıttan düşürme kararı) [BD], No. 58822/00, 7 Aralık 2007.....	16
<i>Chevol/Fransa</i> , No. 49636/99, AİHM 2003-III.....	16
<i>Chiragov ve diğerleri/Ermenistan</i> (k.k.) [BD], No. 13216/05, 14 Aralık 2011.....	39
<i>Chiragov ve diğerleri/Ermenistan</i> [BD], No. 13216/05, AİHM 2015.....	27, 39, 52
<i>Kıbrıs/Türkiye</i> [BD], No. 25781/94, AİHM 2001-IV	52, 55
<i>Çınar/Türkiye</i> (k.k.), No. 28602/95, 13 Kasım 2003.....	25
<i>Ciobanu/Romanya</i> (k.k.), No. 52414/99, 16 Aralık 2003.....	11
<i>Ciupercescu/Romanya</i> , No. 35555/03, 15 Haziran 2010.....	29
<i>Cocchiarella/İtalya</i> [BD], No. 64886/01, AİHM 2006-V	31
<i>Çölgeçen ve diğerleri/Türkiye</i> , No. 50124/07 ve 7 diğer başvuru, 12 Aralık 2017.....	16
<i>Colibaba/Moldova</i> , No. 29089/06, 23 Ekim 2007	18
<i>Collins ve Akaziebie/İsveç</i> (k.k.), No. 23944/05, 8 Mart 2007	69
<i>Bulgar Helsinki Komitesi/Bulgaristan</i> (k.k.), No. 35653/12 ve 66172/12, 28 Haziran 2016.....	17, 51
<i>İran İslam Cumhuriyeti Denizcilik Şirketi/Türkiye</i> , No. 40998/98, AİHM 2007-V	11
<i>Fransız Demokratik İş Konfederasyonu/Avrupa Toplulukları</i> , No. 8030/77,	

10 Temmuz 1978 tarihli Kodmisyon Kararı, DR 13.....	54
<i>Connolly/Avrupa Birliğine üye 15 Devlet</i> (k.k.), No. 73274/01, 9 Aralık 2008.....	53
<i>Constantinescu/Romanya</i> , No. 28871/95, AİHM 2000-VIII.....	15
<i>Cooperatieve Producentenorganisatie van de Nederlandse Kokkelvisserij U.A./Hollanda</i> (k.k.), No. 13645/05, AİHM 2009.....	53, 54
<i>Cooperativa Agricola Slobozia-Hanesei/Moldova</i> , No. 39745/02, 3 Nisan 2007	49
<i>Cudak/Litvanya</i> [BD], No. 15869/02, AİHM 2010.....	67

— D —

<i>D.H. ve diğerleri/Çek Cumhuriyeti</i> [BD], No. 57325/00, AİHM 2007-IV.....	23, 26
<i>D.J. ve A.-K.R./Romanya</i> (k.k.), No. 34175/05, 20 Ekim 2009	15
<i>Dalban/Romanya</i> [BD], No. 28114/95, AİHM 1999-VI.....	15
<i>Dalia/Fransa</i> , 19 Şubat 1998, <i>Derleme</i> 1998-I	27
<i>Daniel Faulkner/Birleşik Krallık</i> , No. 68909/13, 6 Ekim 2016	70, 77
<i>De Becker/Belçika</i> , No. 214/56, 9 Haziran 1958 tarihli Komisyon Kararı	57
<i>De Pace/İtalya</i> , No. 22728/03, 17 Temmuz 2008	44
<i>De Saedeleer/Belçika</i> , No. 27535/04, 24 Temmuz 2007	50
<i>De Tommaso/İtalya</i> [BD], No. 43395/09, AİHM 2017	64, 65
<i>De Wilde, Ooms ve Versyp/Belçika</i> , 18 Haziran 1971, A serisi No. 12.....	22
<i>Demir ve Baykara/Türkiye</i> [BD], No. 34503/97, AİHM 2008	61, 64
<i>Demirbaş ve diğerleri/Türkiye</i> (k.k.), No. 50973/06 ve diğer 18 başvuru, 9 Kasım 2010	11
<i>Demopoulos ve diğerleri/Türkiye</i> (k.k.) [BD], No. 46113/99 ve diğer 7 başvuru, AİHM 2010.....	23, 26, 29, 30, 31, 63
<i>Dennis ve diğerleri/Birleşik Krallık</i> (k.k.), No. 76573/01, 2 Temmuz 2002	35
<i>Depauw/Belçika</i> (k.k.), No. 2115/04, 15 Mayıs 2007	30
<i>Di Salvo/İtalya</i> (k.k.), No. 16098/05, 11 Ocak 2007	46
<i>Di Sante/İtalya</i> (k.k.), No. 56079/00, 24 Haziran 2004.....	27

<i>Diacenco/Romanya</i> , No. 124/04, 7 Şubat 2012	75
<i>Dimitar Yanakiev/Bulgaristan (No. 2)</i> , No. 50346/07, 31 Mart 2016	28
<i>Dimitras ve diğerleri/Yunanistan (k.k.)</i> , No. 59573/09 ve 065211/09, 4 Temmuz 2017.....	14
<i>Dimitrescu/Romanya</i> , No. 5629/03 ve 3028/04, 3 Haziran 2008	16
<i>Dink/Türkiye</i> , No. 2668/07 ve diğer 4 başvuru, 14 Eylül 2010	29
<i>Djokaba Lambi Longa/Hollanda (k.k.)</i> , No. 33917/12, AİHM 2012	51
<i>Döşemealtı Belediyesi/Türkiye (k.k.)</i> , No. 50108/06, 23 Mart 2010.....	11, 49
<i>Doshuyeva ve Yusupov/Rusya (k.k.)</i> , No. 58055/10, 31 Mayıs 2016.....	38
<i>Drijfhout/Hollanda (k.k.)</i> , No. 51721/09, 22 Şubat 2011	45
<i>Drozd ve Janousek/Fransa ve İspanya</i> , 26 Haziran 1992, A serisi No. 240.....	50, 54, 55
<i>Dubskâ ve Krejzovâ/Çek Cumhuriyeti [BD]</i> , No. 28859/11 ve 28473/12, AİHM 2016.....	64
<i>Dudek/Almanya (k.k.)</i> , No. 12977/09 ve diğer 4 başvuru, 23 Kasım 2010.....	78
<i>Dudgeon/Birleşik Krallık</i> , 22 Ekim 1981, A serisi No. 45.....	14, 70
<i>Dukmedjian/Fransa</i> , No. 60495/00, 31 Ocak 2006	65
<i>Durini/İtalya</i> , No. 19217/91, 12 Ocak 1994 tarihli Komisyon Kararı, DR 76	50
<i>Dzidzava/Rusya</i> , No. 16363/07, 20 Aralık 2016	13

—E—

<i>Eberhard ve M./Slovenya</i> , No. 8673/05 ve 9733/05, 1 Aralık 2009	23
<i>Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası/Türkiye</i> , No. 20641/05, AİHM 2012	43
<i>X. Kilisesi/Birleşik Krallık</i> , No. 3798/68, 17 Aralık 1968 tarihli Komisyon Kararı, Derleme 29.....	55
<i>Egmez/Kıbrıs (k.k.)</i> , No. 12214/07, 18 Eylül 2012	61
<i>Egmez/Kıbrıs</i> , No. 30873/96, AİHM 2000-XII	25
<i>El Majjaoui ve Stichting Toubia Moskee/Hollanda</i> (kayıttan düşürme kararı) [BD], No. 25525/03, 20 Aralık 2007.....	16
<i>El-Masri/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti [BD]</i> , No. 39630/09, AİHM 2012.....	52
<i>Eon/Fransa</i> , No. 26118/10, 14 Mart 2013	74, 76

<i>Epözdemir/Türkiye (k.k.)</i> , No. 57039/00, 31 Ocak 2002.....	29
<i>Er ve diğerleri/Türkiye</i> , No. 23016/04, 31 Temmuz 2012.....	38
<i>Ergezen/Türkiye</i> , No. 73359/10, 8 Nisan 2014.....	16
<i>Eskerkhanov ve diğerleri/Rusya</i> , No. 18496/16 ve 2 diğer iki başvuru, 25 Temmuz 2017.....	47
<i>Euromak Metal Doo/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti</i> , No. 68039/14, 14 Haziran 2018.....	15
<i>Eyoum-Priso/Fransa</i> , No. 24352/94, 9 Nisan 1997 tarihli Komisyon Raporu.....	70

—F—

<i>Fairfield/Birleşik Krallık (k.k.)</i> , No. 24790/04, AİHM 2005-VI.....	12, 13
<i>Fakhretdinov ve diğerleri/Rusya (k.k.)</i> , No. 26716/09 ve diğer 2 başvuru, 23 Eylül 2010.....	30, 31
<i>Farcaş/Romanya (k.k.)</i> , No. 32596/04, 14 Eylül 2010.....	19
<i>Fransa'da Hristiyan Yehova Şahitleri Federasyonu/Fransa (k.k.)</i> , No. 53430/99, AİHM 2001-XI.....	14
<i>Yunanistan Banka Çalışanları Sendikaları Federasyonu/Yunanistan (k.k.)</i> , No. 72808/10, 6 Aralık 2011.....	43, 44
<i>Fedotov/Moldova (k.k.)</i> , No. 51838/07, 24 Mayıs 2011.....	72, 78
<i>Fedotova/Rusya</i> , No. 73225/01, 13 Nisan 2006.....	18, 77
<i>Fener Rum Patrikliği (Ekümenik Patrikhane)/Türkiye (k.k.)</i> , No. 14340/05, 12 Haziran 2007	57
<i>Fernandez/Fransa (k.k.)</i> , No. 65421/10, 17 Ocak 2012.....	72, 73
<i>Ferreira Alves/Portekiz (No. 6)</i> , No. 46436/06 ve 55676/08, 13 Nisan 2010	26
<i>Fetisov ve diğerleri/Rusya</i> , No. 43710/07 ve diğer 3 başvuru, 17 Ocak 2012	35
<i>Filipovic/Sırbistan</i> , No. 27935/05, 20 Kasım 2007	57
<i>Financial Times Ltd ve diğerleri/Birleşik Krallık</i> , No. 821/03, 15 Aralık 2009	23
<i>Finger/Bulgaristan</i> , No. 37346/05, 10 Mayıs 2011.....	70, 77, 78
<i>Flisar/Slovenya</i> , No. 3127/09, 29 Eylül 2011	78
<i>Folgerø ve diğerleri/Norveç (k.k.)</i> , No. 15472/02, 14 Şubat 2006	43
<i>Fomin/Moldova</i> , No. 36755/06, 11 Ekim 2011.....	78, 79
<i>Foti ve diğerleri/İtalya</i> , 10 Aralık 1982, A serisi No. 56	60

<i>Fressoz ve Roire/Fransa</i> [BD], No. 29183/95, AİHM 1999-1	24
--	----

—G—

<i>Gafgen/Almanya</i> [BD], No. 22978/05, AİHM 2010	15, 23, 24
<i>Gaftoniuc/Romanya</i> (k.k.), No. 30934/05, 22 Şubat 2011	70, 72, 78
<i>Gagiu/Romanya</i> , No. 63258/00, 24 Şubat 2009	19
<i>Gagliano Giorgi/İtalya</i> , No. 23563/07, AİHM 2012	74
<i>Gaglione ve diğerleri/İtalya</i> , No. 45867/07 ve diğer 69 başvuru, 21 Aralık 2010	27, 70, 73
<i>Galev ve diğerleri/Bulgaristan</i> (k.k.), No. 18324/04, 29 Eylül 2009	67
<i>Galić/Hollanda</i> (k.k.), No. 22617/07, 9 Haziran 2009	51, 52
<i>Galović/Hırvatistan</i> (k.k.), No. 54388/09, 5 Mart 2013	74
<i>García Ruiz/İspanya</i> [BD], No. 30544/96, AİHM 1999-I	64, 65
<i>Gard ve diğerleri/Birleşik Krallık</i> (k.k.), No. 39793/17, 27 Haziran 2017	17
<i>Gardean ve S.C. Grup 95 SA/Romanya</i> (gözden geçirme kararı), No. 25787/04, 30 Nisan 2013	46
<i>Gas ve Dubois/Fransa</i> (k.k.), No. 25951/07, 31 Ağustos 2010	28
<i>Gasparini/İtalya ve Belçika</i> (k.k.), No. 10750/03, 12 Mayıs 2009	53
<i>Gennari/İtalya</i> (k.k.), No. 46956/99, 5 Ekim 2000	43
<i>Genovese/Malta</i> , No. 53124/09, 11 Ekim 2011	60
<i>Gentilhomme, Schaff-Benhadj ve Zerouki/Fransa</i> , No. 48205/99 ve diğer 2 başvuru, 14 Mayıs 2002	52
<i>Gherghina/Romanya</i> (k.k.) [BD], No. 42219/07, 8 Temmuz 2015	23, 28
<i>Gillow/Birleşik Krallık</i> , 24 Kasım 1986, A serisi No. 109	55
<i>Giuliani ve Gaggio/İtalya</i> [BD], No. 23458/02, AİHM 2011	12
<i>Giuran/Romanya</i> , No. 24360/04, AİHM 2011	71
<i>Giusti/İtalya</i> , No. 13175/03, 18 Ekim 2011	71, 73
<i>Gogitidze ve diğerleri/Gürcistan</i> , No. 36862/05, 12 Mayıs 2015	45
<i>Göktan/Fransa</i> , No. 33402/96, AİHM 2002-V	61

<i>Gorraiz Lizarraga ve diğerleri/İspanya</i> , No. 62543/00, AİHM 2004-III	11
<i>Gough/Birleşik Krallık</i> , No. 49327/11, 28 Ekim 2014	35
<i>Grande Stevens ve diğerleri/İtalya</i> , No. 18640/10 ve diğer 4 başvuru, 4 Mart 2014.....	61
<i>Gratzinger ve Gratzingerova/Çek Cumhuriyeti (k.k.) [BD]</i> , No. 39794/98, AİHM 2002-VII	63
<i>Groni/Arnavutluk</i> , No. 25336/04, 7 Temmuz 2009.....	20
<i>Gross/İsviçre [BD]</i> , No. 67810/10, AİHM 2014	46
<i>Grossi ve diğerleri/İtalya</i> (gözden geçirme kararı), No. 18791/03, 30 Ekim 2012	46
<i>Guisset/Fransa</i> , No. 33933/96, AİHM 2000-IX	15
<i>Güneş/Türkiye (k.k.)</i> , No. 53916/00, 13 Mayıs 2004	18
<i>Güneş/Türkiye [BD]</i> , No. 27396/06, 29 Haziran 2012.....	32, 34, 35, 36
<i>Gürcistan/Rusya (I) [BD]</i> , No. 13255/07, AİHM 2014.....	26
<i>Gürdeniz/Türkiye (k.k.)</i> , No. 59715/10, 18 Mart 2014.....	43
<i>Guruyan/Ermenistan (k.k.)</i> , No. 11456/05, 24 Ocak 2012	72, 78

—H—

<i>H.F. K-F/Almanya</i> , No. 25629/94, 10 Eylül 1996 tarihli Komisyon Raporu	70
<i>Haas/İsviçre (k.k.)</i> , No. 31322/07, 20 Mayıs 2010.....	54
<i>Chagos Adaları Sakinleri/Birleşik Krallık (k.k.)</i> , No. 35622/04, 11 Aralık 2012.....	55
<i>Hamidovic/İtalya (k.k.)</i> , No. 31956/05, 13 Eylül 2011.....	20
<i>Hanzl ve Spadrna/Çek Cumhuriyeti (k.k.)</i> , No. 30073/06, 15 Ocak 2013	73
<i>Haroutounian/Ermenistan</i> , No. 36549/03, AİHM 2007-III	57
<i>Hartman/Çek Cumhuriyeti</i> , No. 53341/99, AİHM 2003-VI11	25
<i>Hartung/Fransa (k.k.)</i> , No. 10231/07, 3 Kasım 2009.....	67
<i>Hasan Tunç ve diğerleri/Türkiye</i> , No. 19074/05, 31 Ocak 2017	65
<i>Hassan/Birleşik Krallık [BD]</i> , No. 29750/09, AİHM 2014.....	50, 51, 61
<i>Havelka/Çek Cumhuriyeti (k.k.)</i> , No. 7332/10, 20 Eylül 2011.....	72, 78

<i>Hebat Aslan ve Firas Aslan/Türkiye</i> , No. 15048/09, 28 Ekim 2014	75
<i>Hingitaq 53 ve diğerleri/Danimarka</i> (k.k.), No. 18584/04, AİHM 2006-I.....	55
<i>Hirsi Jamaa ve diğerleri/İtalya</i> [BD], No. 27765/09, AİHM 2012.....	11, 16, 54
<i>Hokkanen/Finlandiya</i> , No. 25159/94, 15 Mayıs 1996 tarihli Komisyon Kararı	43
<i>Holland/İsveç</i> (k.k.), No. 27700/08, 9 Şubat 2010	19
<i>Holub/Çek Cumhuriyeti</i> (k.k.), No. 24880/05, 14 Aralık 2010.....	70, 73, 74, 78
<i>Horsham/Birleşik Krallık</i> , No. 23390/94, 4 Eylül 1995 tarihli Komisyon Kararı	50
<i>Horvat/Hırvatistan</i> , No. 51585/99, AİHM 2001-VIII	25
<i>Hristozov ve diğerleri/Bulgaristan</i> , No. 47039/11 ve 358/12, AİHM 2012.....	12, 16
<i>Hudecová ve diğerleri/Slovakya</i> (k.k.), No. 53807/09, 18 Aralık 2012	72
<i>Humen/Polonya</i> [BD], No. 26614/95, 15 Ekim 1999	60
<i>Husayn (Abu Zubaydah)/Polonya</i> , No. 7511/13, 24 Temmuz 2014	30
<i>Hussein/Arnavutluk ve diğer 20 Sözleşmeciler Devlet</i> (k.k.), No. 23276/04, 14 Mart 2006	52
<i>Hutten-Czapska/Polonya</i> [BD], No. 35014/97, AİHM 2006-VIII	55, 58

<i>I.J.L./Birleşik Krallık</i> (k.k.), No. 39029/97, 6 Temmuz 1999	43
<i>İçyer/Türkiye</i> (k.k.), No. 18888/02, AİHM 2006-1.....	30, 31
<i>Idalov/Rusya</i> [BD], No. 5826/03, 22 Mayıs 2012.....	32, 40
<i>Ignats/Letonya</i> (k.k.), No. 38494/05, 24 Eylül 2013	26
<i>İlaşcu ve diğerleri/Moldova ve Rusya</i> [BD], No. 48787/99, AİHM 2004-VII.....	50, 51, 52, 55, 58
<i>İlhan/Türkiye</i> [BD], No. 22277/93, AİHM 2000-VII	17
<i>İlliü ve diğerleri/Belçika</i> (k.k.), No. 14301/08, 19 Mayıs 2009	43
<i>Ionescu/Romanya</i> (k.k.), No. 36659/04, 1 Haziran 2010.....	70, 71, 77, 78, 79
<i>Iordache/Romanya</i> , No. 6817/02, 14 Ekim 2008	35

<i>İpek/Türkiye (k.k.)</i> , No. 39706/98, 7 Kasım 2000	36
<i>İrlanda/Birleşik Krallık</i> , 18 Ocak 1978, A serisi No. 25.....	7, 20
<i>İsaak ve diğerleri/Türkiye (k.k.)</i> , No. 44587/98, 28 Eylül 2006	52
<i>İssa ve diğerleri/Türkiye</i> , No. 31821/96, 16 Kasım 2004	51
<i>Ivançoc ve diğerleri/Moldova ve Rusya</i> , No. 23687/05, 15 Kasım 2011.....	51
<i>İvko/Rusya</i> , No. 30575/08, 15 Aralık 2015.....	16

— J —

<i>Jalloh/Almanya [BD]</i> , No. 54810/00, AİHM 2006-IX	27
<i>Jaloud/Hollanda [BD]</i> , No. 47708/08, AİHM 2014	51, 52
<i>Jančev/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti (k.k.)</i> , No. 18716/09, 4 Ekim 2011.....	73
<i>Jankovskis/Litvanya</i> , No. 21575/08, 17 Ocak 2017	76
<i>Janowiec ve diğerleri/Rusya [BD]</i> , No. 55508/07 ve 29520/09, AİHM 2013.....	13, 21, 59
<i>Jasinskis/Letonya</i> , No. 45744/08, 21 Aralık 2010.....	24
<i>Jelic/Hırvatistan</i> , No. 57856/11, 12 Haziran 2014.....	59
<i>Jelicic/Bosna Hersek (k.k.)</i> , No. 41183/02, AİHM 2005-XII	22, 24
<i>Jensen/Danimarka (k.k.)</i> , No. 48470/99, AİHM 2001-X	15
<i>Jensen ve Rasmussen/Danimarka (k.k.)</i> , No. 52620/99, 20 Mart 2003	15
<i>Jeronovics/Letonya [BD]</i> , No. 44898/10, AİHM 2016.....	7, 33, 34, 35
<i>Jian/Romanya (k.k.)</i> , No. 46640/99, 30 Mart 2004.....	13, 45
<i>Johti Sappmelaccat Ry ve diğerleri/Finlandiya (k.k.)</i> , No. 42969/98, 18 Ocak 2005.....	27
<i>Joos/İsviçre</i> , No. 43245/07, 15 Kasım 2012.....	74
<i>Jørgensen ve diğerleri/Danimarka (k.k.)</i> , No. 30173/12, 28 Haziran 2016	27
<i>Jovanović/Hırvatistan (k.k.)</i> , No. 59109/00, AİHM 2002-III.....	57
<i>Juhas Durić/Sırbistan (gözden geçirme kararı)</i> , No. 48155/06, 10 Nisan 2012	77

— K —

<i>K.S. ve K.S. AG/İsviçre</i> , No. 19117/91, 12 Ocak 1994 tarihli Komisyon Kararı, DR No. 76.....	25
<i>K2/Birleşik Krallık (k.k.)</i> , No. 42387/13, 7 Şubat 2017.....	60
<i>Kaburov/Bulgaristan (k.k.)</i> , No. 9035/06, 19 Haziran 2012	13
<i>Kafkaris/Kıbrıs (k.k.)</i> , No. 9644/09, 21 Haziran 2011	42, 43
<i>Kalachnikov/Rusya</i> , No. 47095/99, AİHM 2002-VI.....	60
<i>Kamaliyevy/Rusya</i> , No. 52812/07, 3 Haziran 2010	20
<i>Karakó/Macaristan</i> , No. 39311/05, 28 Nisan 2009.....	24
<i>Karapanagiotou ve diğerleri/Yunanistan</i> , No. 1571/08, 28 Ekim 2010.....	24
<i>Karelin/Rusya</i> , No. 926/08, 20 Eylül 2016	71
<i>Karner/Avusturya</i> , No. 40016/98, AİHM 2003-IX.....	12, 16
<i>Karoussiotis/Portekiz</i> , No. 23205/08, AİHM 2011.....	29, 43, 44
<i>Karpynenko/Ukrayna</i> , No. 15509/12, 11 Şubat 2016.....	12, 13
<i>Kashlan/Rusya (k.k.)</i> , No. 60189/15, 19 Nisan 2016	33
<i>Kátai/Macaristan (k.k.)</i> , No. 939/12, 18 Mart 2014.....	50
<i>Kaur/Hollanda (k.k.)</i> , No. 35864/11, 15 Mayıs 2012.....	36
<i>Kaya ve Polat/Türkiye (k.k.)</i> , No. 2794/05 ve 40345/05, 21 Ekim 2008	10
<i>Kefalas ve diğerleri/Yunanistan</i> , 8 Haziran 1995, A serisi No. 318-A	57
<i>Kemmache/Fransa (No. 3)</i> , 24 Kasım 1994, A serisi No. 296-C	64
<i>Kerechashvili/Gürcistan (k.k.)</i> , No. 5667/02, AİHM 2006-V	45
<i>Kerimov/Azerbaycan (k.k.)</i> , No. 151/03, 28 Eylül 2006.....	57
<i>Kerman/Türkiye</i> , No. 35132/05, 22 Kasım 2016	15
<i>Kerojarvi/Finlandiya</i> , 19 Temmuz 1995, A serisi No. 322.....	60
<i>Kezer ve diğerleri/Türkiye (k.k.)</i> , No. 58058/00, 5 Ekim 2004	42
<i>Khadzhaliyev ve diğerleri/Rusya</i> , No. 3013/04, 6 Kasım 2008	48
<i>Khan/Birleşik Krallık</i> , No. 35394/97, AİHM 2000-V	65
<i>Khodorkovskiy ve Lebedev/Rusya</i> , No. 11082/06 ve 13772/05, 25 Temmuz 2013.....	18

<i>Kiiskinen ve Kovalainen/Finlandiya (k.k.)</i> , No. 26323/95, AİHM 1999-V.....	25
<i>Kikots ve Kikota/Letonya (k.k.)</i> , No. 54715/00, 6 Haziran 2002	57
<i>Kiousi/Yunanistan (k.k.)</i> , No. 52036/09, 20 Eylül 2011	71, 72, 78
<i>Kiril Zlatkov Nikolov/Fransa</i> , No. 70474/11 ve 68038/12, 10 Kasım 2016	70, 74
<i>Klass ve diğerleri/Almanya</i> , 6 Eylül 1978, A serisi No. 28.....	14
<i>Klausecker/Almanya (k.k.)</i> , No. 415/07, 6 Ocak 2015.....	51, 53
<i>Klyakhin/Rusya</i> , No. 46082/99, 30 Kasım 2004.....	60
<i>Koç ve Tambaş/Türkiye (k.k.)</i> , No. 46947/99, 24 Şubat 2005	15
<i>Koç ve Tosun/Türkiye (k.k.)</i> , No. 23852/04, 13 Kasım 2008	34
<i>Kokhraidze ve Ramishvili/Gürcistan (k.k.)</i> , No. 17092/07 ve 22032/07, 25 Eylül 2012	36
<i>Kondrulin/Rusya</i> , No. 12987/15, 20 Eylül 2016.....	17
<i>Kongresna Narodna Stranka ve diğerleri/Bosna Hersek (k.k.)</i> , No. 414/11, 26 Nisan 2016	45
<i>Konstantin Stefanov/Bulgaristan</i> , No. 35399/05, 27 Ekim 2015.....	71
<i>Konstantinidis/Yunanistan</i> , No. 58809/09, 3 Nisan 2014.....	30
<i>Korenjak/Slovenya (k.k.)</i> , No. 463/03, 15 Mayıs 2007	30
<i>Korizno/Letonya (k.k.)</i> , No. 68163/01, 28 Eylül 2006	60
<i>Kornakovs/Letonya</i> , No. 61005/00, 15 Haziran 2006.....	18, 20
<i>Korolev/Rusya (k.k.)</i> , No. 25551/05, AİHM 2010.....	70, 71, 78
<i>Kósa/Macaristan (k.k.)</i> , No. 53461/15, 21 Kasım 2017.....	23
<i>Kotov/Rusya [BD]</i> , No. 54522/00, 3 Nisan 2012.....	11, 57
<i>Koumoutsea ve diğerleri/Yunanistan (k.k.)</i> , No. 56625/00, 13 Aralık 2001	70
<i>Kozacıoğlu/Türkiye [BD]</i> , No. 2334/03, 19 Şubat 2009	23, 24
<i>Kozlova ve Smirnova/Letonya (k.k.)</i> , No. 57381/00, AİHM 2001-XI	61
<i>Krstić/Sırbistan</i> , No. 45394/06, 10 Aralık 2013	58
<i>Kudła/Polonya [BD]</i> , No. 30210/96, AİHM 2000-XI.....	23
<i>Kurić ve diğerleri/Slovenya [BD]</i> , No. 26828/06, AİHM 2012	55, 58

<i>Kurşun/Türkiye</i> , No. 22677/10, 30 Ekim 2018.....	27
<i>Kurt/Türkiye</i> , 25 Mayıs 1998, <i>Derleme</i> 1998-III.....	18

— L —

<i>Labsi/Slovakya</i> , No. 33809/08, 15 Mayıs 2012	20
<i>Ladygin/Rusya</i> (k.k.), No. 35365/05, 30 Ağustos 2011.....	71, 79
<i>Lagutin ve diğerleri/Rusya</i> , No. 6228/09 ve diğer 4 başvuru, 24 Nisan 2014	24
<i>Lambert ve diğerleri/Fransa</i> [BD], No. 46043/14, AİHM 2015.....	12, 17
<i>Laska ve Lika/Arnavutluk</i> , No. 12315/04 ve 17605/04, 20 Nisan 2010	28
<i>Latak/Polonya</i> (k.k.), No. 52070/08, 12 Ekim 2010.....	30
<i>Laurus Invest Hungary KFT ve diğerleri/Macaristan</i> (k.k.) No. 23265/13 ve diğer 5 başvuru, AİHM 2015	22
<i>Leandro Da Silva/Lüksemburg</i> , No. 30273/07, 11 Şubat 2010.....	30
<i>Lechesne/Fransa</i> , No. 20264/92, 21 Mayıs 1997 tarihli Komisyon Raporu.....	70
<i>Léger/Fransa</i> (kayıttan düşürme kararı) [BD], No. 19324/02, 30 Mart 2009.....	16, 77
<i>Lehtinen/Finlandiya</i> (k.k.), No. 39076/97, AİHM 1999-VII	23
<i>Lenzing AG/Almanya</i> , No. 39025/97, 9 Eylül 1998 tarihli Komisyon Kararı	54
<i>Lepojić/Sırbistan</i> , No. 13909/05, 6 Kasım 2007.....	57
<i>Lienhardt/Fransa</i> (k.k.), No. 12139/10, 13 Eylül 2011.....	26
<i>Liepājnieks/Letonya</i> (k.k.), No. 37586/06, 2 Kasım 2010	25
<i>Liga Portuguesa de Futebol Profissional/Portekiz</i> (k.k.), No. 49639/09, 3 Nisan 2012	73, 79
<i>Loizidou/Türkiye</i> (ilk itirazlar), 23 Mart 1995, A serisi No. 310.....	10, 50, 54, 58
<i>Lopata/Rusya</i> , No. 72250/01, 13 Temmuz 2010.....	18, 19
<i>Lopes de Sousa Fernandes/Portekiz</i> [BD], No. 56080/13, 19 Aralık 2017.....	27, 32, 33, 34
<i>Lopez Cifuentes/İspanya</i> (k.k.), No. 18754/06, 7 Temmuz 2009.....	51, 53

<i>Lowe/Birleşik Krallık (k.k.)</i> , No. 12486/07, 8 Eylül 2009	42
<i>Luchaninova/Ukrayna</i> , No. 16347/02, 9 Haziran 2011	75
<i>Lukenda/Slovenya</i> , No. 23032/02, AİHM 2005-X	31
<i>Lyons ve diğerleri/Birleşik Krallık (k.k.)</i> , No. 15227/03, AİHM 2003-IX	61

— M —

<i>M./Danimarka</i> , No. 17392/90, 14 Ekim 1992 tarihli Komisyon Kararı, DR 73	52, 54
<i>M./Birleşik Krallık</i> , No. 13284/87, 15 Ekim 1987 tarihli Komisyon Kararı, DR 54.....	47
<i>M.A./Fransa</i> , No. 9373/15, 1 Şubat 2018.....	20
<i>M.A. ve diğerleri/Litvanya</i> , No. 59793/17, 11 Aralık 2018.....	50, 52
<i>M.N. ve diğerleri/San Marino</i> , No. 28005/12, 7 Temmuz 2015	28
<i>M.S./Hırvatistan (No. 2)</i> , No. 75450/12, 19 Şubat 2015	27
<i>M.S.S./Belçika ve Yunanistan [BD]</i> , No. 30696/09, AİHM 2011	30
<i>Magyar Keresztesy Mennonita Egyház ve diğerleri/Macaristan</i> , No. 70945/11 ve diğer 8 başvuru, AİHM 2014	27
<i>Makharadze ve Sikharulidze/Gürcistan</i> , No. 35254/07, 22 Kasım 2011	20
<i>Malhous/Çek Cumhuriyeti (k.k.) [BD]</i> , No. 33071/96, AİHM 2000-XII.....	16
<i>Malysh ve Ivanin/Ukrayna (k.k.)</i> , No. 40139/14 ve 41418/14, 9 Eylül 2014.....	36
<i>Mann/Birleşik Krallık ve Portekiz (k.k.)</i> , No. 360/10, 1 Şubat 2011.....	43
<i>Mannai/İtalya</i> , No. 9961/10, 27 Mart 2012.....	20
<i>Manoilescu ve Dobrescu/Romanya ve Rusya (k.k.)</i> , No. 60861/00, AİHM 2005-VI	51
<i>Manuel/Portekiz (k.k.)</i> , No. 62341/00, 31 Ocak 2002	43
<i>Maravic Markes/Hırvatistan</i> , No. 70923/11, 9 Ocak 2014	77
<i>Margaretic/Hırvatistan</i> , No. 16115/13, 5 Haziran 2014	30
<i>Marguš/Hırvatistan [BD]</i> , No. 4455/10, AİHM 2014	60
<i>Marion/Fransa</i> , No. 30408/02, 20 Aralık 2005.....	65
<i>Markovic ve diğerleri/İtalya [BD]</i> , No. 1398/03, AİHM 2006-XIV.....	51

<i>Martins Alves/Portekiz (k.k.)</i> , No. 56297/11, 21 Ocak 2014.....	45, 46
<i>Maslova ve Nalbandov/Rusya</i> , No. 839/02, 24 Ocak 2008	21
<i>Matousek/Çek Cumhuriyeti (k.k.)</i> , No. 9965/08, 29 Mart 2011	73
<i>Matthews/Birleşik Krallık [BD]</i> , No. 24833/94, AİHM 1999-I	55
<i>Matveïev/Rusya</i> , No. 26601/02, 3 Temmuz 2008	61
<i>McCann ve diğerleri/Birleşik Krallık [BD]</i> , 27 Eylül 1995, A serisi No. 324	12
<i>McElhinney/İrlanda ve Birleşik Krallık (k.k.) [BD]</i> , No. 31253/96, 9 Şubat 2000	53
<i>McFarlane/İrlanda [BD]</i> , No. 31333/06, 10 Eylül 2010	28, 31
<i>McFeeley ve diğerleri/Birleşik Krallık</i> , No. 8317/78, 15 Mayıs 1980 tarihli Komisyon Kararı, DR 20 ...	49
<i>McKerr/Birleşik Krallık</i> , No. 28883/95, AİHM 2001-III.....	12
<i>McShane/Birleşik Krallık</i> , No. 43290/98, 28 Mayıs 2002	19
<i>Medvedyev ve diğerleri/Fransa [BD]</i> , No. 3394/03, AİHM 2010	52, 53
<i>Melnichuk ve diğerleri/Romanya</i> , No. 35279/10 ve 34782/10, 5 Mayıs 2015.....	40, 60
<i>Melnik/Ukrayna</i> , No. 72286/01, 28 Mart 2006.....	47
<i>Meltex Ltd/Ermenistan (k.k.)</i> , No. 37780/02, 27 Mayıs 2008	58
<i>Mentzen/Letonya (k.k.)</i> , No. 71074/01, AİHM 2004-XII.....	65, 69
<i>Merger ve Cros/Fransa (k.k.)</i> , No. 68864/01, 11 Mart 2004	24
<i>Merit/Ukrayna</i> , No. 66561/01, 30 Mart 2004.....	29
<i>Micallef/Malta [BD]</i> , No. 17056/06, AİHM 2009.....	11, 12, 13, 24, 72
<i>Michalak/Polonya (k.k.)</i> , No. 24549/03, 1 Mart 2005.....	31
<i>Michaud/Fransa</i> , No. 12323/11, AİHM 2012	15, 54
<i>Migliore ve diğerleri/İtalya (k.k.)</i> , No. 58511/13 ve diğer 2 başvuru, 12 Kasım 2013.....	47, 49
<i>Mykhaylenky ve diğerleri/Ukrayna</i> , No. 35091/02 ve diğer 9 başvuru, AİHM 2004-XII	51
<i>Mikolajová/Slovakya</i> , No. 4479/03, 18 Ocak 2011	28
<i>Milošević/Hollanda (k.k.)</i> , No. 77631/01, 19 Mart 2002	29
<i>Mirolubovs ve diğerleri/Letonya</i> , No. 798/05, 15 Eylül 2009.....	46, 48, 49

<i>Mocanu ve diğerleri/Romanya</i> [BD], No. 10865/09 ve diğer 2 başvuru,	
<i>AİHM 2014</i>	28, 33, 40, 60, 61
<i>Moldovan ve diğerleri/Romanya</i> (k.k.), No. 8229/04 ve diğer 29 başvuru, 15 Şubat 2011	44
<i>Monnat/İsviçre</i> , No. 73604/01, AİHM 2006-X.....	12
<i>Moon/Fransa</i> , No. 39973/03, 9 Temmuz 2009	16
<i>Mooren/Almanya</i> [BD], No. 11364/03, 9 Temmuz 2009	30
<i>Moreira Barbosa/Portekiz</i> (k.k.), No. 65681/01, AİHM 2004-V.....	24, 33
<i>Moretti ve Benedetti/İtalya</i> , No. 16318/07, 27 Nisan 2010	51
<i>Moskovets/Rusya</i> , No. 14370/03, 23 Nisan 2009	16
<i>İsviçre Raelyen Hareketi/İsviçre</i> [BD], No. 16354/06, AİHM 2012.....	69
<i>Mozer/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya</i> [BD], No. 11138/10, AİHM 2016	51, 52, 56
<i>MPP Golub/Ukrayna</i> (k.k.), No. 6778/05, AİHM 2005-XI	24, 29
<i>Mrkić/Hırvatistan</i> (k.k.), No. 7118/03, 8 Haziran 2006	58
<i>Muršić/Hırvatistan</i> [BD], No. 7334/13, AİHM 2016.....	30

— N —

<i>Nada/İsviçre</i> [BD], No. 10593/08, AİHM 2012.....	15, 54
<i>Nagovitsyn ve Nalgiyev/Rusya</i> (k.k.), No. 27451/09 ve 60650/09, 23 Eylül 2010	31, 32
<i>Nasr ve Ghali/İtalya</i> , No. 44883/09, 23 Şubat 2016.....	53
<i>Nassau Verzekering Maatschappij N.V./Hollanda</i> (k.k.), No. 57602/09, 4 Ekim 2011.....	13
<i>Naydyon/Ukrayna</i> , No. 16474/03, 14 Ekim 2010.....	19
<i>Nencheva ve diğerleri/Bulgaristan</i> , No. 48609/06, 18 Haziran 2013	18
<i>Neshkov ve diğerleri/Bulgaristan</i> , No. 36925/10 ve diğer 5 başvuru, 27 Ocak 2015.....	26
<i>Nicklinson ve Lamb/Birleşik Krallık</i> (k.k.), No. 2478/15 ve 1787/15, 23 Haziran 2015.....	25
<i>Nicoleta Gheorghe/Romanya</i> , No. 23470/05, 3 Nisan 2012	79

<i>Nikula/Finlandiya (k.k.)</i> , No. 31611/96, 30 Kasım 2000	25
<i>Nizomkhon Dzhurayev/Rusya</i> , No. 31890/11, 3 Ekim 2013	20
<i>Nobili Massuero/İtalya (k.k.)</i> , No. 58587/00, 1 Nisan 2004	44
<i>Nogolica/Hırvatistan (k.k.)</i> , No. 77784/01, AİHM 2002-VIII	31, 32
<i>Nolan ve K./Rusya</i> , No. 2512/04, 12 Şubat 2009	22
<i>Nold/Almanya</i> , No. 27250/02, 29 Haziran 2006	47
<i>Nölkenbockhoff/Almanya</i> , 25 Ağustos 1987, A serisi No. 123	13
<i>Norbert Sikorski/Polonya</i> , No. 17599/05, 22 Ekim 2009	28
<i>Normann/Danimarka (k.k.)</i> , No. 44704/98, 14 Haziran 2001	15
<i>Nourmagomedov/Rusya</i> , No. 30138/02, 7 Haziran 2007	19
<i>Novinski/Rusya</i> , No. 11982/02, 10 Şubat 2009	19

—O—

<i>O'Halloran ve Francis/Birleşik Krallık [BD]</i> , No. 15809/02 ve 25624/02, AİHM 2007-III	70
<i>O'Keeffe/İrlanda [BD]</i> , No. 35810/09, AİHM 2014	24, 29, 33
<i>OAo Neftyanaya Kompaniya Yukos/Rusya</i> , No. 14902/04, 20 Eylül 2011	43, 44
<i>Öcalan/Türkiye [BD]</i> , No. 46221/99, AİHM 2005-IV	51
<i>Oferta Plus SRL/Moldova</i> , No. 14385/04, 19 Aralık 2006	19
<i>Ohlen/Danimarka</i> (kayıttan düşürme kararı), No. 63214/00, 24 Şubat 2005	16
<i>Olaechea Cahuas/İspanya</i> , No. 24668/03, AİHM 2006-X	20
<i>Oleksy/Polonya (k.k.)</i> , No. 1379/06, 16 Haziran 2009	15
<i>Oliari ve diğerleri/İtalya</i> , No. 18766/11 ve 36030/11, 21 Temmuz 2015	35
<i>Ölmez/Türkiye (k.k.)</i> , No. 39464/98, 1 Şubat 2005	34
<i>Omkananda ve Divine Light Zentrum/İsviçre</i> , No. 8118/77, 19 Mart 1981 tarihli Komisyon Kararı, DR 25	41
<i>Oruk/Türkiye</i> , No. 33647/04, 4 Şubat 2014	29
<i>Osmanov ve Husseinov/Bulgaristan (k.k.)</i> , No. 54178/00 ve 59901/00, 4 Eylül 2003	15

<i>Österreichischer Rundfunk/Avusturya</i> (k.k.), No. 57597/00, 25 Mayıs 2004	11
<i>Otto/Almanya</i> (k.k.), No. 21425/06, 10 Kasım 2009	35

—P—

<i>Paksas/Litvanya</i> [BD], No. 34932/04, AİHM 2011.....	25
<i>Paladi/Moldova</i> [BD], No. 39806/05, 10 Mart 2009	19, 20
<i>Palić/Bosna Hersek</i> , No. 4704/04, 15 Şubat 2011	58
<i>Papachelas/Yunanistan</i> [BD], No. 31423/96, AİHM 1999-II.....	34
<i>Papamichalopoulos ve diğerleri/Yunanistan</i> , 24 Haziran 1993, A serisi No. 260-B	58
<i>Paradiso ve Campanelli/İtalya</i> [BD], No. 25358/12, AİHM 2017	67
<i>Parizov/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti</i> , No. 14258/03, 7 Şubat 2008	30
<i>Paroisse greco-catholique Sâmbata Bihor/Romanya</i> (k.k.), No. 48107/99, 25 Mayıs 2004	37
<i>Parrillo/İtalya</i> [BD], No. 46470/11, AİHM 2015	27, 35
<i>Gürcistan İşçi Partisi/Gürcistan</i> , No. 9103/04, AİHM 2008	48
<i>Paşa ve Erkan Erol/Türkiye</i> , No. 51358/99, 12 Aralık 2006.....	14
<i>Patera/Çek Cumhuriyeti</i> (k.k.), No. 25326/03, 10 Ocak 2006	43
<i>Pauger/Avusturya</i> , No. 24872/94, 9 Ocak 1995 tarihli Komisyon Kararı	43
<i>Paul ve Audrey Edwards/Birleşik Krallık</i> (k.k.), No. 46477/99, 7 Haziran 2001	32
<i>Paulino Tomàs/Portekiz</i> (k.k.), No. 58698/00, AİHM 2003-VIII	27
<i>Peers/Yunanistan</i> , No. 28524/95, AİHM 2001-III	18
<i>Pellegriti/İtalya</i> (k.k.), No. 77363/01, 26 Mayıs 2005.....	29
<i>Peñafiel Salgado/İspanya</i> (k.k.), No. 65964/01, 16 Nisan 2002	60
<i>Pentagiotis/Yunanistan</i> (k.k.), No. 14582/09, 10 Mayıs 2011.....	65
<i>Peraldi/Fransa</i> (k.k.), No. 2096/05, 7 Nisan 2009	22
<i>Perlala/Yunanistan</i> , No. 17721/04, 22 Şubat 2007	65
<i>Petra/Romanya</i> , 23 Eylül 1998, <i>Derleme</i> 1998-VII	19
<i>Petroiu/Romanya</i> (gözden geçirme kararı), No. 33055/09, 7 Şubat 2017	46

<i>Petropavlovskis/Letonya</i> , No. 44230/06, AİHM 2015	60
<i>Petrova/Letonya</i> , No. 4605/05, 24 Haziran 2014	25
<i>Petrović/Sırbistan</i> , No. 40485/08, 15 Temmuz 2014	33, 55
<i>Philis/Yunanistan</i> , No. 28970/95, 17 Ekim 1996 tarihli Komisyon Kararı.....	47
<i>Piętka/Polonya</i> , No. 34216/07, 16 Ekim 2012.....	73
<i>Pisano/İtalya</i> (kayıttan düşürme kararı) [BD], No. 36732/97, 24 Ekim 2002	16
<i>Pitsayeva ve diğerleri/Rusya</i> , No. 53036/08 ve diğer 19 başvuru, 9 Ocak 2014	38
<i>POA ve diğerleri/Birleşik Krallık (k.k.)</i> , No. 59253/11, 21 Mayıs 2013.....	43, 44
<i>Polanco Torres ve Movilla Polanco/İspanya</i> , No. 34147/06, 21 Eylül 2010	13
<i>Pop-Ilić ve diğerleri/ Sırbistan</i> , No. 63398/13 ve diğer 4 başvuru, 14 Ekim 2014	24
<i>Popov/Moldova (No. 1)</i> , No. 74153/01, 18 Ocak 2005	47
<i>Portu Juanenea ve Sarasola Yarzabal/İspanya</i> , No. 1653/13, 13 Şubat 2018.....	24
<i>Poslu ve diğerleri/Türkiye</i> , No. 6162/04 ve diğer 6 başvuru, 8 Haziran 2010	36
<i>Post/Hollanda (k.k.)</i> , No. 21727/08, 20 Ocak 2009	16
<i>Poznanski ve diğerleri/Almanya (k.k.)</i> , No. 25101/05, 3 Temmuz 2007	45
<i>Preda ve diğerleri/Romanya</i> , No. 9584/02 ve diğer 7 başvuru, 29 Nisan 2014	31
<i>Predescu/Romanya</i> , No. 21447/03, 2 Aralık 2008	46
<i>Predil Anstalt/İtalya (k.k.)</i> , No. 31993/96, 14 Mart 2002.....	30
<i>Prencipe/Monako</i> , No. 43376/06, 16 Temmuz 2009	27
<i>Pressos Compania Naviera S.A. ve diğerleri/Belçika</i> , 20 Kasım 1995, A serisi No. 332	28, 29
<i>Preussische Treuhand GmbH & Co. KG a.A./Polonya (k.k.)</i> , No. 47550/06, 7 Ekim 2008	58
<i>Prystavska/Ukrayna (k.k.)</i> , No. 21287/02, AİHM 2002-X	25
<i>Puchstein/Avusturya</i> , No. 20089/06, 28 Ocak 2010.....	30

—Q—

<i>Quark Fishing Limited/Birleşik Krallık (k.k.)</i> , No. 15305/06, AİHM 2006-XIV	55
--	----

— R —

<i>Radio France ve diğerleri/Fransa</i> (k.k.), No. 53984/00, AİHM 2003-X	11
<i>Raimondo/İtalya</i> , 22 Şubat 1994, A serisi No. 281-A	16
<i>Ramadan/Malta</i> , No. 76136/12, AİHM 2016.....	60
<i>Ramsahai ve diğerleri/Hollanda</i> [BD], No. 52391/99, AİHM 2007-II.....	12
<i>Rantsev/Kıbrıs ve Rusya</i> , No. 25965/04, AİHM 2010	54
<i>Řehák/Çek Cumhuriyeti</i> (k.k.), No. 67208/01, 18 Mayıs 2004.....	46
<i>Rezgui/Fransa</i> (k.k.), No. 49859/99, AİHM 2000-XI	25
<i>Rhazali ve diğerleri/Fransa</i> (k.k.), No. 37568/09, 10 Nisan 2012	26
<i>Riabov/Rusya</i> , No. 3896/04, 31 Ocak 2008.....	18
<i>Riad ve Idiab/Belçika</i> , No. 29787/03 ve 29810/03, 24 Ocak 2008	24
<i>Riđić ve diğerleri/Sırbistan</i> , No. 53736/08 ve diğer 5 başvuru, 1 Temmuz 2014	25
<i>Riener/Bulgaristan</i> , No. 46343/99, 23 Mayıs 2006	43, 60
<i>Rinck/Fransa</i> (k.k.), No. 18774/09, 19 Ekim 2010	72
<i>Ringeisen/Avusturya</i> , 16 Temmuz 1971, A serisi No. 13	23
<i>Robert Lesjak/Slovenya</i> , No. 33946/03, 21 Temmuz 2009	31
<i>Roman Zakharov/Rusya</i> [BD], No. 47143/06, AİHM 2015	14
<i>Rossi ve diğerleri/İtalya</i> (k.k.), No. 55185/08 ve diğer 7 başvuru, 16 Aralık 2008	14
<i>Rutkowski ve diğerleri/Polonya</i> , No. 72287/10 ve diğer 2 başvuru, 7 Temmuz 2015.....	31

— S —

<i>S.A.S./Fransa</i> [BD], No. 43835/11, AİHM 2014	25, 35, 45, 48
<i>S.L. ve J.L./Hrvatistan</i> (adil tazmin), No. 13712/11, 6 Ekim 2016.....	27
<i>S.L. et J.L./Hrvatistan</i> , No. 13712/11, 7 Mayıs 2015.....	30, 46
<i>S.P., D.P. ve A.T./Birleşik Krallık</i> , No. 23715/94, 20 Mayıs 1996 tarihli Komisyon Kararı.....	17
<i>Sabri Güneş/Türkiye</i> [BD], No. 27396/06, 29 Haziran 2012.....	33, 35, 36, 37

<i>Sadak/Türkiye</i> , No. 25142/94 ve 27099/95, 8 Nisan 2004.....	44
<i>Sagayeva ve diğerleri/Rusya</i> , No. 22698/09 ve 31189/11, 8 Aralık 2015	39
<i>Saghinadze ve diğerleri/Gürcistan</i> , No. 18768/05, 27 Mayıs 2010	24, 29
<i>Şahmo/Türkiye (k.k.)</i> , No. 37415/97, 1 Nisan 2003.....	35
<i>Sakhnovski/Rusya [BD]</i> , No. 21272/03, 2 Kasım 2010	28
<i>Şakir Kaçmaz/Türkiye</i> , No. 8077/08, 10 Kasım 2015.....	40
<i>Salman/Türkiye [BD]</i> , No. 21986/93, AİHM 2000-VII	12
<i>Sánchez Ramirez/Fransa</i> , No. 28780/95, 24 Haziran 1996 tarihli Komisyon Kararı, DR 86	52
<i>Sancho Cruz ve tarım reformuna ilişkin diğer davalar/Portekiz</i> , No. 8851/07 ve diğer 14 başvuru, 18 Ocak 2011	75
<i>Şandru ve diğerleri/Romanya</i> , No. 22465/03, 8 Aralık 2009.....	60
<i>Sanles Sanles/İspanya (k.k.)</i> , No. 48335/99, AİHM 2000-XI	13
<i>Sapeyan/Ermenistan</i> , No. 35738/03, 13 Ocak 2009.....	34
<i>Sargsyan/Azerbaycan (k.k.) [BD]</i> , No. 40167/06, 14 Aralık 2011.....	39
<i>Sargsyan/Azerbaycan [BD]</i> , No. 40167/06, AİHM 2015.....	27, 36, 52
<i>Satakunnan Markkinapörssi Oy ve Satamedia Oy/Finlandiya [BD]</i> , No. 931/13, 27 Haziran 2017.....	12, 16, 33
<i>Savridin Dzhurayev/Rusya</i> , No. 71386/10, AİHM 2013.....	20
<i>Savu/Romanya (k.k.)</i> , No. 29218/05, 11 Ekim 2011.....	75, 80
<i>Ščensnovičius/Litvanya</i> , No. 62663/13, 10 Temmuz 2018.....	15
<i>Schipani ve diğerleri/İtalya</i> , No. 38369/09, 21 Temmuz 2015.....	67
<i>Scoppola/İtalya (No. 2) [BD]</i> , No. 10249/03, 17 Eylül 2009.....	28, 30, 38
<i>Scordino/İtalya (k.k.)</i> , No. 36813/97, AİHM 2003-IV.....	29
<i>Scordino/İtalya (No. 1) [BD]</i> , No. 36813/97, AİHM 2006-V.....	15, 29, 31, 65
<i>Scozzari ve Giunta/İtalya [BD]</i> , No. 39221/98 ve 41963/98, AİHM 2000-VIII	10
<i>Antilly Belediye Bölgesi/Fransa (k.k.)</i> , No. 45129/98, AİHM 1999-VIII	11, 51

<i>Segame SA/Fransa</i> , No. 4837/06, AİHM 2012	65
<i>Sejdić ve Finci/Bosna-Hersek</i> [GC], No. 27996/06 ve 34836/06, AİHM 2009.....	14, 49, 54
<i>Sejdovic/İtalya</i> [BD], No. 56581/00, AİHM 2006-II.....	25, 27, 29
<i>Selmani ve diğerleri/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti</i> , No. 67259/14, 9 Şubat 2017.....	77
<i>Selmouni/Fransa</i> [BD], No. 25803/94, AİHM 1999-V	23, 29
<i>Senator Lines GmbH/On Beş Avrupa Birliği Devleti</i> (k.k.) [BD], No. 56672/00, AİHM 2004-IV	14
<i>Shchukin ve diğerleri/Ukrayna</i> [Komite], No. 59834/09 ve diğer 249 başvuru, 13 Şubat 2014.....	74
<i>Shefer/Rusya</i> (k.k.), No. 45175/04, 13 Mart 2012.....	72, 73, 74
<i>Shibendra Dev/İsveç</i> (k.k.), No. 7362/10, 21 Ekim 2014.....	25
<i>Shioshvili ve diğerleri/Rusya</i> , No. 19356/07, 20 Aralık 2016.....	44
<i>Shishanov/Moldova Cumhuriyeti</i> , No. 11353/06, 15 Eylül 2015.....	36
<i>Shtefan ve diğerleri/Ukrayna</i> [Komite], No. 36762/06 ve diğer 249 başvuru, 31 Temmuz 2014	74
<i>Siemaszko ve Olszynski/Polonya</i> , No. 60975/08 ve 35410/09, 13 Eylül 2016.....	78
<i>Siliadin/Fransa</i> , No. 73316/01, AİHM 2005-VII	12, 53
<i>Šilih/Slovenya</i> [BD], No. 71463/01, 9 Nisan 2009.....	57, 59, 60, 61
<i>Simitzi-Papachristou ve diğerleri/Yunanistan</i> (k.k.), No. 50634/11 ve diğer 18 başvuru, 5 Kasım 2013	28
<i>Slavgorodski/Estonya</i> (k.k.), No. 37043/97, AİHM 1999-II	28
<i>Slaviček/Hırvatistan</i> (k.k.), No. 20862/02, AİHM 2002-VII	29
<i>Slivenko ve diğerleri/Letonya</i> (k.k.) [BD], No. 48321/99, AİHM 2002-II	62, 63
<i>Smirnov/Rusya</i> (k.k.), No. 14085/04, 6 Temmuz 2006.....	26
<i>Söderman/İsveç</i> [BD], No. 5786/08, AİHM 2013	53
<i>Soering/Birleşik Krallık</i> , 7 Temmuz 1989, A serisi No. 161	14, 52
<i>Sokolov ve diğerleri/Sırbistan</i> (k.k.), No. 30859/10 ve diğer 6 başvuru, 14 Ocak 2014.....	36, 39
<i>Solmaz/Türkiye</i> , No. 27561/02, 16 Ocak 2007	41
<i>Spycher/İsviçre</i> (k.k.), No. 26275/12, 17 Kasım 2015	67

<i>Stamoulakatos/Yunanistan (No. 1)</i> , 26 Ekim 1993, A serisi No. 271	57, 58
<i>Stamoulakatos/Birleşik Krallık</i> , No. 27567/95, 9 Nisan 1997 tarihli Komisyon Kararı	48
<i>Star Cate - Epilekta Gevmata ve diğerleri/Yunanistan (k.k.)</i> , No. 54111/07, 6 Temmuz 2010	67
<i>State Holding Company Luganksvugillya/Ukrayna (k.k.)</i> , No. 23938/05, 27 Ocak 2009	11
<i>Statileo/Hırvatistan</i> , No. 12027/10, 10 Temmuz 2014	78
<i>Ştefănescu/Romanya (k.k.)</i> , No. 11774/04, 12 Nisan 2011.....	74, 80
<i>Stella ve diğerleri/İtalya (k.k.)</i> , No. 49169/09 ve diğer 10 başvuru, 16 Eylül 2014	31, 32
<i>Stepanian/Romanya</i> , No. 60103/11, 14 Haziran 2016.....	13
<i>Stephens/Kıbrıs, Türkiye ve Birleşmiş Milletler (k.k.)</i> , No. 45267/06, 11 Aralık 2008.....	51, 52, 55
<i>Stephens/Malta (No. 1)</i> , No. 11956/07, 21 Nisan 2009	53
<i>Stojkovic/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti</i> , No. 14818/02, 8 Kasım 2007	16
<i>Story ve diğerleri/Malta</i> , No. 56854/13 ve diğer 2 başvuru, 29 Ekim 2015	26
<i>Stukus ve diğerleri/Polonya</i> , No. 12534/03, 1 Nisan 2008	12
<i>Sultygov ve diğerleri/Rusya</i> , No. 42575/07 ve diğer 11 başvuru, 9 Ekim 2014.....	39
<i>Šumbera/Çek Cumhuriyeti (k.k.)</i> , No. 48228/08, 21 Şubat 2012.....	74, 81
<i>Sürmeli/Almanya (k.k.)</i> , No. 75529/01, 29 Nisan 2004	43
<i>Sürmeli/Almanya [BD]</i> , No. 75529/01, AİHM 2006-VII	28, 30
<i>Svinarenko ve Slyadnev/Rusya [BD]</i> , No. 32541/08 ve 43441/08, AİHM 2014.....	30, 36
<i>Sylka/Polonya (k.k.)</i> , No. 19219/07, 3 Haziran 2014	72, 76
<i>Syssoyeva ve diğerleri/Letonya (kayıttan düşürme) [BD]</i> , No. 60654/00, AİHM 2007-I	16, 66, 67

—T—

<i>Tahsin Acar/Türkiye [BD]</i> , No. 26307/95, AİHM 2004-III	21
<i>Tanase/Moldova [BD]</i> , No. 7/08, AİHM 2010	12, 15, 25, 29, 62
<i>Tanrıkulu/Türkiye [BD]</i> , No. 23763/94, AİHM 1999-IV.....	19
<i>Tarakhel/İsviçre [BD]</i> , No. 29217/12, AİHM 2014	55

<i>Tchernitsine/Rusya</i> , No. 5964/02, 6 Nisan 2006	48
<i>Techniki Olympiaki A.E./Yunanistan</i> (k.k.), No. 40547/10, 1 Ekim 2013	31
<i>Thévenon/Fransa</i> (k.k.), No. 2476/02, AİHM 2006-III	17
<i>Tomaszewscy/Polonya</i> , No. 8933/05, 15 Nisan 2014	34
<i>Torreggiani ve diğerleri/İtalya</i> , No. 43517/09 ve diğer 6 başvuru, 8 Ocak 2013	26
<i>Transpetrol, a.s./Slovakya</i> (k.k.), No. 28502/08, 15 Kasım 2011.....	11
<i>Treska/Arnavutluk ve İtalya</i> (k.k.), No. 26937/04, AİHM 2006-XI	53
<i>Trofimchuk/Ukrayna</i> (k.k.), No. 4241/03, 31 Mayıs 2005	70
<i>Tucka/Birleşik Krallık (No. 1)</i> (k.k.), No. 34586/10, 18 Ocak 2011.....	34
<i>Tuna/Türkiye</i> , No. 22339/03, 19 Ocak 2010.....	60
<i>Turgut ve diğerleri/Türkiye</i> , No. 1411/03, 8 Temmuz 2008	58
<i>Turturica ve Casian/Moldova Cumhuriyeti ve Rusya</i> , No. 28648/06 ve 18832/07, 30 Ağustos 2016	72
<i>Tyrer/Birleşik Krallık</i> , 25 Nisan 1978, A serisi No. 26.....	56

— U —

<i>Ülke/Türkiye</i> (k.k.), No. 39437/98, 1 Haziran 2004.....	36
<i>Unédic/Fransa</i> , No. 20153/04, 18 Aralık 2008.....	11
<i>Uzun/Türkiye</i> (k.k.), No. 10755/13, 30 Nisan 2013.....	26

— V —

<i>Vallianatos ve diğerleri/Yunanistan</i> [BD], No. 29381/09 ve 32684/09, AİHM 2013	10, 11
<i>Van Colle/Birleşik Krallık</i> , No. 7678/09, 13 Kasım 2012	12
<i>Van der Putten/Hollanda</i> (k.k.), No. 15909/13, 27 Ağustos 2013	76
<i>Van der Tang/İspanya</i> , 13 Temmuz 1995, A serisi No. 321.....	10
<i>Van Velden/Hollanda</i> , No. 30666/08, 19 Temmuz 2011.....	77

<i>Varbanov/Bulgaristan</i> , No. 31365/96, AİHM 2000-X.....	46
<i>Varnava ve diğerleri/Türkiye</i> [BD], No. 16064/90 ve diğer 8 başvuru, AİHM 2009.....	12, 33, 35, 36, 39, 44, 57, 58, 60
<i>Vartic/Romanya</i> (No. 2), No. 14150/08, 17 Aralık 2013.....	78
<i>Vasilchenko/Rusya</i> , No. 34784/02, 23 Eylül 2010	73, 80
<i>Vasilescu/Belçika</i> , No. 64682/12, 25 Kasım 2014.....	26
<i>Vasiliauskas/Litvanya</i> [BD], No. 35343/05, AİHM 2015	37
<i>Vasiliy Ivashchenko/Ukrayna</i> , No. 760/03, 26 Temmuz 2012.....	19
<i>Vasilkoski ve diğerleri/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti</i> , No. 28169/08, 28 Ekim 2010	29
<i>Vassilios Athanasiou ve diğerleri/Yunanistan</i> , No. 50973/08, 21 Aralık 2010.....	31
<i>Vasyanovich/Rusya</i> (k.k.), No. 9791/05, 27 Eylül 2016	72, 76
<i>Veeber/Estonya</i> (No. 1), No. 37571/97, 7 Kasım 2002	59
<i>Velev/Bulgaristan</i> , No. 43531/08, 16 Nisan 2013	40
<i>Velikova/Bulgaristan</i> (k.k.), No. 41488/98, AİHM 1999-V.....	12
<i>Velikova/Bulgaristan</i> , No. 41488/98, AİHM 2000-VI.....	16
<i>Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT)/İsviçre</i> (No. 2) [BD], No. 32772/02, AİHM 2009	24, 43, 63
<i>Veriter/Fransa</i> , No. 31508/07, 14 Ekim 2010.....	27, 29
<i>Vernillo/Fransa</i> , 20 Şubat 1991, A serisi No. 198	28
<i>Vidu ve diğerleri/Romanya</i> (gözden geçirme kararı), No. 9835/02, 17 Ocak 2017	47
<i>Vijayanathan ve Pusparajah/Fransa</i> , 27 Ağustos 1992, A serisi No. 241-B	14
<i>Vladimir Romanov/Rusya</i> , No. 41461/02, 24 Temmuz 2008	24
<i>Voggenreiter/Almanya</i> , No. 47169/99, AİHM 2004-I.....	24
<i>Vojnović/Hırvatistan</i> (k.k.), No. 4819/10, 26 Haziran 2012.....	43
<i>Vučković ve diğerleri/Sırbistan</i> (ilk itiraz) [BD], No. 17153/11 ve diğer 29 başvuru, 25 Mart 2014.....	23, 24, 25, 28, 29

—W—

<i>Waite ve Kennedy/Almanya</i> [BD], No. 26083/94, AİHM 1999-I.....	53
<i>Weber ve Saravia/Almanya</i> (k.k.), No. 54934/00, AİHM 2006-XI	50, 55
<i>Williams/Birleşik Krallık</i> (k.k.), No. 32567/06, 17 Şubat 2009	25, 33
<i>Worm/Avusturya</i> , 29 Ağustos 1997, <i>Derleme</i> 1997-V	34

—X—

<i>X/Fransa</i> , 31 Mart 1992, A serisi No. 234-C	16
<i>X./Almanya</i> , No. 1611/62, 25 Eylül 1965 tarihli Komisyon Kararı.....	54
<i>X./Almanya</i> , No. 7462/76, 7 Mart 1977 tarihli Komisyon Kararı, DR 9	60
<i>X./Fransa</i> , No. 9587/81, 13 Aralık 1982 tarihli Komisyon Kararı, DR 29	56
<i>X./İtalya</i> , No. 6323/73, 4 Mart 1976 tarihli Komisyon Kararı, DR 3	56
<i>X./Hollanda</i> , No. 7230/75, 4 Ekim 1976 tarihli Komisyon Kararı, DR 7	60
<i>X./Birleşik Krallık</i> , No. 8206/78, 10 Temmuz 1981 tarihli Komisyon Kararı, DR 25	43, 55
<i>Xenides-Arestis/Türkiye</i> , No. 46347/99, 22 Aralık 2005	31
<i>Xynos/Yunanistan</i> , No. 30226/09, 9 Ekim 2014	31

—Y—

<i>Y/Letonya</i> , No. 61183/08, 21 Ekim 2014	70
<i>Y.F./Türkiye</i> , No. 24209/94, AİHM 2003-IX	17
<i>Yaşa/Türkiye</i> , 2 Eylül 1998, <i>Derleme</i> 1998-VI.....	12
<i>Yatsenko/Ukrayna</i> , No. 75345/01, 16 Şubat 2012	59
<i>Yavuz Selim Güler/Türkiye</i> , No. 76476/12, 15 Aralık 2015	30
<i>Yepishin/Rusya</i> , No. 591/07, 27 Haziran 2013	19
<i>Yonghong/Portekiz</i> (k.k.), No. 50887/99, AİHM 1999-IX.....	55
<i>Yorgiyadis/Türkiye</i> , No. 48057/99, 19 Ekim 2004	56
<i>Yurttaş/Türkiye</i> , No. 25143/94 ve 27098/95, 27 Mayıs 2004	43

—Z—

<i>Žáková/Çek Cumhuriyeti</i> (adil tazmin), No. 2000/09, 6 Nisan 2017.....	47
<i>Zana/Türkiye</i> , 25 Kasım 1997, <i>Derleme</i> 1997-VII	57
<i>Zastava It Turs/Sırbistan</i> (k.k.), No. 24922/12, 9 Nisan 2013.....	11
<i>Zehentner/Avusturya</i> , No. 20082/02, 16 Temmuz 2009.....	10
<i>Zhidov/Rusya</i> , No. 54490/10 ve 3 diğer başvuru, 16 Ekim 2018.....	52
<i>Ziğtal/Polonya</i> , No. 64972/01, 12 Mayıs 2009	11
<i>Zihni/Türkiye</i> (k.k.), No. 59061/16, 29 Kasım 2016	29
<i>Živić/Sırbistan</i> , No. 37204/08, 13 Eylül 2011.....	73, 77
<i>Zubkov ve diğerleri/Rusya</i> , No. 29431/05 ve 2 diğer başvuru, 7 Kasım 2017.....	26, 35
<i>Zwinkels/Hollanda</i> (k.k.), No. 16593/10, 9 Ekim 2012.....	74